

**Pécsi Tudományegyetem  
Állam- és Jogtudományi Kar  
Doktori Iskola**

**Budaházi Árpád**

**A m szeres vallomásellen rzés,  
különös tekintettel a poligráfós vizsgálatra**

**Doktori értekezés**

**Témavezet :  
Fenyvesi Csaba  
habilitált egyetemi docens**

**Pécs**

**2013**



## TARTALOMJEGYZÉK

<b>I. Bevezetés</b> .....	9
<b>II. A vallomás m szeres ellen rzése, mint az igazságkeresés eszköze</b> .....	12
1. Az igazság keresése .....	12
2. M szeres vallomásellen rzési fogalommeghatározások .....	16
2.1. A m szeres vallomásellen rzés és a poligráf .....	17
<b>III. A poligráf története</b> .....	23
1. Hazugságvizsgálat a tradicionális jogban .....	23
1.1. Ókor .....	23
1.2. Igazságkeresés a középkorban .....	26
1.3. A m szeres igazságkeresés a modern jogban .....	27
<b>IV. A poligráf alkalmazásának egyes külföldi jellemzői, példái, modelljei</b> .....	39
1. Az amerikai kontinens .....	39
1.1. Amerikai Egyesült Államok .....	39
1.2. Jamaica.....	46
2. Európa.....	48
2.1. Az első modellbe tartozó, a poligráfot nem alkalmazó országok .....	48
2.2. A második modellbe tartozó országok, amelyek szakmai háttérvizsgálatként tekintenek a poligráfós vizsgálatra, és nem rendelkeznek róla jogszabályban .....	48
2.3. A harmadik modellbe tartozó országok, amelyek jogszabály(ok) keretében szabályozzák a poligráfós vizsgálatot .....	51
2.4. A negyedik modellbe tartozó országok, amelyek önálló poligráfós jogszabályt alkottak.....	53
2.5. A vegyes modellbe tartozó országok .....	54
3. Ázsia .....	57
3.1. India .....	57
3.2. Izrael .....	58

3.3. Japán .....	59
<b>V. A poligráf jogi szabályozása hazánkban .....</b>	<b>61</b>
1. Poligráf a magyar büntető ügyekben .....	61
2. A poligráf nem büntető jogi célzatú felhasználása és annak szabályozása .....	66
2.1. Ombudsmani állásfoglalások .....	66
2.2. A poligráf és az adatvédelmi törvény .....	70
2.3. A poligráf és a munka törvénykönyve .....	71
2.4. A poligráf, mint haditechnikai termék és szolgáltatás .....	72
2.5. A poligráf és a honvédségi jogállási törvény .....	73
<b>VI. A poligráf és a büntető eljárás alapelvei .....</b>	<b>75</b>
1. A büntető eljárási alapelvek .....	77
2. Az ártatlanság vélelme.....	78
3. Az önvádra kötelezés tilalma.....	81
4. A védelem joga.....	86
5. Az eljárási feladatok megoszlása.....	88
6. A bírósági eljárásnak az alapja .....	89
7. Az anyanyelv használata .....	89
8. A közvetlenség elve.....	90
9. A nyilvánosság elve.....	91
10. A jogorvoslati jog .....	91
11. A poligráf és az alkotmányos büntető jogi elvek .....	93
12. A poligráf az Emberi Jogok Európai Bírósága határozatainak tükrében.....	97
<b>VII. A poligráfós vizsgálat alanya.....</b>	<b>103</b>
1. A terhelt és a poligráfós vizsgálat.....	103
2. A tanú és a poligráfós vizsgálat.....	108
<b>VIII. A poligráfós vizsgáló.....</b>	<b>119</b>
1. A szaktanácsadó megjelenése a régi Be.-ben .....	119

2. A szaktanácsadó az új Be.-ben .....	120
3. A szaktanácsadó igénybevétele .....	121
4. A poligráfós vizsgáló a régi és az új Be.-ben .....	122
5. Ki lehet poligráfós vizsgáló? .....	123
6. A poligráfós vizsgáló jogi helyzete .....	127
<b>IX. A poligráf m ködése</b> .....	131
1. Felkészülés a vizsgálatra .....	131
1.1. A megbeszélés .....	131
2. A vizsgálat .....	132
2.1. A vizsgálat el tti interjú és a tesztkérdések megbeszélése .....	132
2.2. A kérdezéstechnikák alkalmazása.....	133
2.3. A kérdezéstechnikák bemutatása egy konkrét ügyön keresztül.....	138
2.4. A poligráfós vizsgálat befejezése.....	141
3. A poligráfós vizsgálatot követ eljárási cselekmények.....	142
<b>X. A poligráf alkalmazásának egyes gyakorlati kérdései</b> .....	144
1. Poligráfós vizsgálat az ismeretlen tetteses ügyekben .....	144
1.1. Poligráfós vizsgálat az emberölési ügyekben .....	145
1.2. Poligráfós vizsgálat az elt nési ügyekben .....	145
1.3. A feltételezett elkövet k körének sz kítése és b vítése .....	151
1.4. A tanúból gyanúsított is válhat .....	153
2. Poligráfós vizsgálat a gyanúsítottal rendelkező ügyekben .....	154
3. A hamis beismerés problematikája.....	155
4. A poligráfós vizsgálat id zítése.....	158
5. A média és a poligráfós vizsgálat .....	160
<b>XI. A poligráf megbízhatósága</b> .....	163
1. A megbízhatóság és a hozzá kapcsolódó fogalmak.....	163
2. A poligráf megbízhatóságát csökkent tényez k .....	169

3. A poligráfós vizsgálat megbízhatósága .....	175
3.1. A poligráfós vizsgálat és a reliabilitás .....	175
3.2. A poligráfós vizsgálat és a validitás.....	178
4. Poligráfós ellentevékenységek .....	186
5. A justizmord és a poligráfós vizsgálat.....	190
<b>XII. A poligráfós vizsgálat helye és szerepe a felderítésben és a bizonyításban .....</b>	<b>195</b>
1. A felderítés és a poligráfós vizsgálat .....	195
2. A bizonyítás és a poligráfós vizsgálat .....	199
3. A bizonyítási tilalmak.....	212
4. A bizonyítási eszközök és a bizonyítási eljárások.....	215
5. A poligráfós vizsgálat összevetése a bizonyítási cselekményekkel .....	221
5.1. A poligráfós vizsgálat és a kihallgatás .....	221
5.2. A poligráfós vizsgálat és a szembesítés .....	222
5.3. A poligráfós vizsgálat és a felismerésre bemutatás .....	223
5.4. A szakértői vizsgálat és a poligráf .....	224
5.5. A szaktanácsadói vizsgálat és a poligráf.....	225
6. A poligráfós vizsgálat és a közvetlen vagy közvetett bizonyíték kérdése.....	228
7. A pótbizonyítékok .....	231
<b>XIII. A vallomás ellenőrzésére szolgáló egyéb módszerek .....</b>	<b>234</b>
1. A komputeres grafometriás vizsgálat .....	234
2. A rétegzett hangelemzés .....	238
3. A hőkamera.....	241
4. A funkcionális mágneses rezonancia vizsgálat .....	241
5. A monofotó.....	243
6. Egyéb módszerek.....	244
<b>XIV. A kutatási eredmények összefoglalása .....</b>	<b>252</b>
1. A jogelmélet számára hasznosítható kutatási eredmények.....	262

2. A jogalkotás számára hasznosítható kutatási eredmények .....	262
3. A jogalkalmazás számára hasznosítható kutatási eredmények.....	263
<b>Tartalmi összefoglaló .....</b>	<b>264</b>
<b>Summary .....</b>	<b>265</b>
<b>Rövidítések jegyzéke .....</b>	<b>266</b>
<b>Irodalomjegyzék .....</b>	<b>267</b>
<b>Egyéb források.....</b>	<b>281</b>
<b>Melléklet.....</b>	<b>284</b>





„Legyen a ti beszédetek: igen, igen, nem, nem;  
ami ezeknél több, a gonosztól van.”

(Mt. 5,37)

## I. BEVEZETÉS

A mottóként választott szentírási idézet szerint egy határozott igen vagy egy szinte tagadás hitelesebb, mint egy hosszas magyarázat, ami valótlanságokat rejt magában. A büntet eljárásban is állandó dilemma, hogy az „igen” valóban igen-e, vagy a terhelt és a tanúi „nem” ténylegesen tagadás-e. A büntet ügyekben eljáró hatóságoknak folyamatosan vizsgálniuk kell a terhelt és a tanú szinteségét, hogy a bíróságnak, amikor határozatot hoz, ne azzal kelljen szembesülnie, hogy a rendelkezésére álló bizonyítékok némelyike – Tremmel Flórián szavaival élve – „rossz” vagy másképpen „ál” bizonyíték<sup>1</sup>, mivel a hiteltérdelem ségi vizsgálaton a tanú-, illetve terhelti vallomások megbuktak. Elek Balázs szerint ugyanis „a vallomás mérlegelésénél a bíróság végigköveti és ellenrzi a büntet jogilag releváns jelenségr l eredetileg szerzett tudomás keletkezésének, meg rzésének és közlésének pszichikai folyamatát és az eljárás egyéb adatainak segítségével kiküszöböli a vallomás kialakulását befolyásoló azon tényez ket, amelyek nem az eredeti tudásszerzés, hanem egyéb körülmények folytán hatnak.”<sup>2</sup> A bíróságban az szintétlen vallomás kétséget kell, hogy ébresszen, ha ez nem történik meg, akár hibás ítélet is születhet. A helyes bírósági mérlegelést segítheti az a körülmény, hogy már a nyomozás során is lehet ség nyílik a vallomásellen rzésre, amelyre egyebek mellett a krimináltaktika fogalmaz meg ajánlásokat, így a büntet eljárási törvény adta kereteken belül a büntet ügyben eljáró hatóság meggy z dhet a vallomásból nyert adatok igaz vagy hamis voltáról. A vallomás ellen rzése nézetünk szerint egyben igazságkeresés is, mert az igazság megtalálásához „jó” bizonyítékokra van szükség, és ki kell mindenkoron sz rni a rendelkezésre álló bizonyítékok közül a „rossz” bizonyítékokat. Ebben a sz r tevékenységben kaphat hipotézisünk szerint szerepet a m szeres igazságkeresési módszerek közül a poligráfós vizsgálat, azonban nem vetjük el azt a lehet séget sem, hogy mellette vagy helyette a jogi szabályozás adta garanciák betartása mellett más eszköz is felhasználható legyen a büntet eljárásban.

<sup>1</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 79-81. o.

<sup>2</sup> ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntet eljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 14. o.

További hipotéziseink:

- A m szeres vallomásellen rzés alternatíva lehet a vallomás hitelességének a megállapítására.
- A vallomás m szeres ellen rzése krimináltaktikai, valamint krimináltechnikai eszköz és módszer.
- A terheltre és az eljárás más szerepl ire (tanú, sértett) is kiterjeszthet módszerr l beszélhetünk.
- Fakultatív alkalmazása és alkalmazhatósága el segítheti a kriminalisztikai adatgy jtést, ezzel gyorsíthatja és egyszerűsítheti az eljárást.
- Új módszertani ajánlásokkal és jogalkotási javaslatokkal hatékonyabbá tehet az alkalmazhatósága.
- A vallomás m szeres ellen rzéséb l bizonyítási eszköz származhat.
- A vallomásellen rzést szolgáló m szeres vizsgálatok elhelyezhet ek a bizonyítási eljárások között.
- A poligráfós vizsgálat során nem sérülnek a büntet eljárás alapelvei, a m szer igénybevétele összhangban van az alkotmányos és az Emberi Jogok Európai Egyezményében nevesített elvekkkel.

A hipotézisek figyelembe vételével céljaink közé tartozik annak vizsgálata, hogy a poligráfnak helye van-e a magyar kriminalisztikai gyakorlatban. Ha igen, akkor megvizsgáljuk, milyen modern krimináltaktikai módszertani ajánlások tehetik hatékonyabbá az alkalmazását. Arra a kérdésre is választ kívánunk adni, hogy a hazai szabályozása el segíti-e a büntet eljárás hatékonyságát, és a hazai normák megfelelnek-e a nemzetközi sztenderdeknek. Kardinális kérdés az is, hogy a vallomás m szeres ellen rzése és a poligráfós vizsgálat kell megbízhatósággal rendelkezik-e.

Azért választottuk kutatási témául a m szeres vallomásellen rzést, mert nem született a témával kapcsolatos áttekint , koncentrált monográfia. Célunk az, hogy vizsgálódásunk a magyar és a külföldi monográfiákra, valamint tudományos igény cikkekre is kiterjedjen. A m szeres vallomásellen rzés komplex intézmény, amelynek van büntet eljárásjogi és kriminalisztikai aspektusa is, ezért az egyes m szerek igénybevételét különös tekintettel a poligráfra mind kriminalisztikai, mind büntet eljárásjogi szempontból vizsgálni fogjuk. Nézetünk szerint bizonyításra szorul, hogy alkalmazásuk segíti-e a büntet eljárást, nem vezet-e tévútra az igénybevételük. Éppen ezért azt is megvizsgáljuk, hogy hozzájárulnak-e a nyomozás feladatának teljesítéséhez, és alkalmasak-e arra, hogy elvezessenek a bizonyítási eszközökhöz.

A kit zött célok eléréséhez a jogtudományi kutatás eszköztárát alkalmazzuk, amelynek része a tételes jog értelmezése és elemzése, a külföldi szabályozási minták vizsgálata, az összehasonlító feldolgozási módszer, valamint a történeti módszer. Áttekinjtük a m szeres vallomásellen rzés jogtörténeti vonatkozásait a tradicionális jogtól egészen napjainkig, és vizsgáljuk a külföldi országok poligráffal, valamint más m szerekkel kapcsolatos jogi szabályozását, továbbá az adott államra vonatkozó krimináltaktikai ajánlásokat. Figyelembe vesszük és elemezzük az Emberi Jogok Európai Bíróságának témánk szempontjából releváns döntéseit, valamint a magyar Kúria és az egykori Legfels bb Bíróság, továbbá az Alkotmánybíróság iránymutatásait (BJE, BK), eseti döntéseit (BH, ABH). Összevetjük és vizsgáljuk a m szeres vallomásellen rzéssel kapcsolatos hazai és külföldi elméleti, szakirodalmi állásfoglalásokat, mind kriminalisztikai, mind büntet eljárásjogi aspektusból. Saját kriminalisztikai és büntet eljárásjogi aspektusú ismereteinket, kutatási eredményeinket és álláspontjainkat megjelenítjük, legvégül összegezzük. Igyekszünk gyakorlati ismereteket is szerezni a m szeres vallomásellen rzésről, e célból interjúkat készítünk bírókkal, ügyészekkel, nyomozókkal, vizsgálókkal, véd kkel, szaktanácsadókkal és szakért kkel. Kérd íveket juttatunk el európai országok poligráfos vizsgálóihoz, hogy a külföldi alkalmazásról is legyenek tapasztalataink.

A kutatástól azt várjuk, hogy megbizonyosodjunk arról, a megbízhatósági adatok nem zárják ki a poligráf és más vallomásellen rz m szerek felhasználhatóságát a felderítésben.

## II. A VALLOMÁS M SZERES ELLEN RZÉSE, MINT AZ IGAZSÁGKERESÉS ESZKÖZE

### 1. Az igazság keresése

Az igazság a büntet eljárásban központi fogalom, annak ellenére, hogy magát a szót a büntet eljárási törvényben csak összetételekben olvashatjuk. Jóllehet, az eljárásjog kerüli az igazság említését<sup>3</sup>, Erdei Árpád szerint az eljárás „*körülötte forog*”.<sup>4</sup> Az igazság felfogása a különböző eljárási rendszerekben nem azonos, az inkvizitórius eljárásban a materiális (anyagi) igazság megállapítása volt a cél, ami a vegyes rendszerben is fennmaradt, és elvben ma is ez érvényesül. A vádelv rendszerekben keresett igazság ett l eltér en a formális (alaki) igazság, vagyis azt állapítják meg, hogy a terhelt b nösségét állító vádlónak, vagy az ezt vitató terheltnek van-e igaza.<sup>5</sup>

<sup>3</sup> - Az 1896. évi XXXIII. tc. a b nvádi perrendtartásról (továbbiakban: I. Bp.) 210. §-a említi a valóságot, azonban ez nem a valóságkereséssel függ össze, hanem a vallomástétellel: „*A kihallgatás megkezdése el tt figyelmeztetend a tanú, hogy köteles legjobb tudomása és lelkiismerete szerint a tiszta és teljes valóságot vallani és hogy vallomását esetleg esküvel kell meger sítenie.*”

Az I. Bp. kommentárja valóságról és tárgyi igazságról is ír, amikor úgy fogalmaz, hogy „*a büntet törvénykezés feladata: a való tényállás felderítése, a tárgyi igazság megállapítása...*” In: BALOGH Jen EDVI Illés Károly VARGHA Ferencz: A B nvádi Perrendtartás magyarázata 3. kötet. Grill Károly Császári és Királyi Udvari Kereskedése. Budapest, 1899. 479. o.

- Az 1951. évi III. törvény a büntet perrendtartásról (továbbiakban: II. Bp.) az igazságról és a valóságról sem szól, csupán a miniszteri indokolása tartalmaz utalásokat az anyagi igazságra: „*az eljárás gyorsaságához és eredményességéhez f z d érdekeket a javaslat úgy szolgálja, hogy az anyagi igazság érdekei sérelmet ne szenvedjenek; a javaslat minden rendelkezésével az anyagi igazság eléréséhez kíván a bíróságok részére hatékony eszközt nyújtani.*” „*Az eljárásban az anyagi igazság kiderítésének biztosítása érdekében a szabad bizonyítás rendszere érvényesül, amelyben a kötött (formális) bizonyítás egyik alakjának sincs helye.*”

- Az 1962. évi 8. sz. törvényerej rendelet és a miniszteri indokolása sem tartalmaz utalást a valóságra vagy az igazságra.

- Az 1973. évi I. törvény a büntet eljárásról (továbbiakban: régi Be.) 5. § (1) bekezdése a hatóságok feladatai kapcsán fogalmazza meg a valóság megállapításának követelményét: „*A hatóságok feladata, hogy az eljárás minden szakaszában a tényállást alaposan és hiánytalanul tisztázzák, a valóságnak megfelel en állapítsák meg...*”

A 131. § (1) bekezdés is említi a valóságot: „*A nyomozás során a valóságnak megfelel tényállás felderítése érdekében haladéktalanul meg kell tenni minden törvényes és célszer intézkedést.*”

A régi Be. miniszteri indokolása az eljáró hatóságok alapvet feladataként írja el , hogy „*azokat a tényeket, amelyeket intézkedéseik, rendelkezéseik alapjaként elfogadnak, az anyagi igazságnak megfelel en állapítsák meg.*” A nyilvánosság alapelvénél pedig szintén az anyagi igazságot említi: „*A bírósági tárgyalás nyilvánossága az anyagi igazság felderítésének és megállapításának szolgálatában áll; kifejezi az igazságszolgáltatás demokratizmusát, segíti a bírósági eljárás nevel szerepét.*”

A 148. § kapcsán ismét utal a miniszteri indokolás az anyagi igazságra: „*A (6) bekezdés módot ad a határid n túl el terjesztett, vagy a nem jogosulttól származó panasznak érdemi elbírálás nélküli elutasítására, de az anyagi igazság érvényesülése érdekében lehet séget nyújt érdemi elbírálására is.*”

A valóságot egy helyen, a 60. §-hoz f zött miniszteri indokolás említi: „*A bizonyítás törvényessége nem ellentétes a bizonyítékok szabad értékelésének alapelvével, hanem éppen annak gyakorlati érvényesülését, a tényállás valóságnak megfelel megállapítását szolgálja.*”

<sup>4</sup> ERDEI ÁRPÁD: Mi az igazság? In: ERDEI ÁRPÁD (Szerk.): A büntet ítélet igazságtartalma. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2010. 9. o.

<sup>5</sup> ERDEI ÁRPÁD: Tanok és tévtanok a büntet eljárásjog tudományában. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 30. o.

Bár több hazai szerző is alkalmazza és definiálja az anyagi igazság fogalmát, a hatályos büntető eljárási törvény<sup>6</sup> (továbbiakban: Be.) a „valóságot” említi helyette.<sup>7</sup> Király Tibor az igazság megállapítását a büntető eljárás feladatának tekinti: „erre épül a büntető ítélet, amely a bncselekményről és annak elkövetőjéről szól, vagy arról, hogy a bncselekmény meg sem történt.”<sup>8</sup> Erdei szerint „bár mindhárom hatóság eljuthat a ténybeli igazsághoz, a nyomozó hatóság, valamint az ügyész helyes ténymegállapításai nem a jogi értelemben vett igazságot jelentik.”<sup>9</sup> Irk Albert az anyagi igazság jelentését abban látja, hogy „a bírői határozatban megállapított tény és a valóság egymást fedik. Az anyagi igazság tehát a történeti valóságnak megfelelő igazság.”<sup>10</sup> Vámbéry Ruzstem is kizárólag a bírósághoz köti az anyagi igazság megállapítását: „Az anyagi igazság a bírői határozatban megállapított tények és a valóság egybevetése.”<sup>11</sup> Cséka Ervin szembeállítja a nyomozót a bíróval, a nyomozónak ugyanis „a ténymegállapítás folyamán kezdetén, rendszerint meg kell elégednie a valószínűséggel, ellentétben a bíróval, aki a belső meggyőződése alapján, mindenkor a hitelt érdemlőleg, a bizonyosság erejével köteles megállapítani a tényeket.”<sup>12</sup> Úgy véljük, hogy a hazai jogalkalmazásban még mindig benne él az anyagi igazság megállapításának igénye, az arra való törekvés, hogy a bíróság, amikor ítéletet hoz, a megállapított anyagi igazság azonos legyen a valósággal. A magunk részéről is csatlakozunk ahhoz a nézethez, hogy az anyagi igazsághoz már az ügyész és a nyomozó hatóság is eljuthat, azonban a bíróság jogosult arra, hogy ezt a valósággal egybeeső anyagi igazságot a Be. által előírt módon, az ítélelhozattal megállapítsa.

Annak érdekében, hogy a bíróság meg tudja állapítani az anyagi igazságot, megismerő tevékenységet kell folytatnia, azonban ez a megismerés nem kizárólagos, mert a bíróságon kívül az ügyész és a nyomozó hatóság is részt vesz benne. „Ha a megismerés tárgya (a feltételezett múltbeli esemény, a bncselekmény) az egész eljárás alatt azonos is, a megismerő alany cserélődik: előbb a nyomozó hatóság, majd az ügyész, végül a bíróság foglalkozik az

<sup>6</sup> 1998. évi XIX. törvény a büntető eljárásról

<sup>7</sup> A Be. 75. § (1) bekezdésében: „A bizonyítás során a tényállás alapos és hiánytalan, a valóságnak megfelelő tisztázására kell törekedni...” vagy a minősített adat megismerésével kapcsolatban a Be. 70/C § (4) bekezdése: a (3) bekezdés c) pontja esetén a kézbesítés előtt a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság ellenőrizni, hogy a címzett nyilatkozata a valóságnak megfelelő-e.

<sup>8</sup> KIRÁLY Tibor: Büntető ítélet a jog határán. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 9. o.

<sup>9</sup> ERDEI Árpád: Mi az igazság? In: ERDEI Árpád (Szerk.): A büntető ítélet igazságtartalma. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2010. 17. o.

<sup>10</sup> IRK Albert: A magyar büntető eljárás vezérfonala. Dunántúli Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, 1931. 27. o.

<sup>11</sup> VÁMBÉRY Ruzstem: A bírósági perrendtartás tankönyve. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1916. 47. o.

<sup>12</sup> CSÉKA Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968. 304. o.

ügyel”<sup>13</sup> véli Bócz Endre. A bíróság azonban az a hatóság, amely kimondhatja a b nösséget, büntetést szabhat ki, és az határozata az, amely igazság erej .<sup>14</sup> Az igazság megállapítása tehát a bíróság feladata, azonban ehhez a nyomozó hatóság és az ügyész „el készít ” munkájára is szükség van, hiszen a bíróság az ügdyönt határozat meghozatalakor a nyomozás eredményeit is felhasználja. Amennyiben úgy tekintünk a törvényes vádra, mint a nyomozás végs eredményére, akkor a vádhoz kötöttség miatt a bíróság számára nemcsak lehet séget, hanem kötelezettséget is jelent, hogy figyelembe vegye a nyomozás eredményeit. A nyomozás egyik feladata az elkövet felderítése, a nyomozó hatóság által meggyanúsított személy az ügyészi akarat következtében vádlottá válik, akir l döntenie kell a bíróságnak: megállapítja a b nösségét vagy felmenti, esetleg megszünteti az eljárást. A bíróságnak nincs joga ahhoz, hogy a vádban nem szerepl személyr l döntsön, és a vádiratban megfogalmazott tényálláshoz is kötve van, amelyet az ügyész nem tudott volna nyomozás nélkül megállapítani.

A nyomozás mindig is fontos helyet foglalt el a büntet eljárásban, ezért igényként fogalmazódott meg, hogy önállóan is rendelkezzen tudományos igény ismeretekkel és módszerekkel. Így alakult ki a kriminalisztika tudománya, amely az igazság megállapításához eszközrendszert ad a büntet eljárásban eljáró hatóságok számára. Finszter Géza szerint „*a kriminalisztika, miközben megszületését és meghatározó kutatási területét a büntet jognak köszönheti, számos olyan bizonyításelméleti kérdést fejt meg módszert és eszközt alakít ki vagy hoz létre , megismerési taktikára és technikára tesz ajánlást, amelyek a jogalkalmazás majd minden ágában felhasználhatóak.*”<sup>15</sup> A kriminalisztikai eszközök és módszerek hiányában nem m ködhet eredményesen a nyomozás. A kriminalisztikát három részre tagolhatjuk: krimináltechnikára, krimináltaktikára és kriminálmetodikára. Vizsgálódásunk szempontjából a krimináltechnika és a krimináltaktika bír jelent séggel, ezért a kriminálmetodikával a kés bbiekben csak érint legesen foglalkozunk.

A krimináltechnika a természettudományos és m szaki-technikai eszközök, módszerek célszer és szakszer felhasználását szolgálja a b nfelderítés területén. Ezek lehetnek minden változtatás nélkül más tudományágak, szakterületek olyan eredményei, amelyeket a krimináltechnika hatékonyan felhasználhat (például fizikai, kémiai m szerek,

---

<sup>13</sup> BÓCZ Endre: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntet eljárásban. In: TÓTH Károly (Szerk.): Emlékkönyv Dr. CSÉKA Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 1992. 84-85. o.

<sup>14</sup> ERDEI Árpád: Mi az igazság? In: ERDEI Árpád (Szerk.): A büntet ítélet igazságtartalma. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2010. 17. o.

<sup>15</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 79. o.

mérési eljárások, optikai, informatikai berendezések, stb.), avagy már részben éppen a krimináltechnikai továbbfejlesztés következtében hasznosíthatók a bünygi nyomozásban (például bünygi fényképezés, hangazonosítás, szerológiai vizsgálatok, stb.). Végül vannak olyan jelentős szakágak, diszciplínák, amelyeket a krimináltechnika hozott létre és dolgozott ki, alapozott meg (például a bünygi nyomtan (trazológia), az ujjnyomatrendszeren alapuló nyilvántartás és személyazonosítás (daktiszkópia), az igazságügyi írásvizsgálat, az igazságügyi löfegyvertan (ballisztika), stb.).<sup>16</sup> Látni fogjuk, hogy a vallomásellenrzési módszerek története igazolja azt, hogy a poligráfot és a hozzá hasonló elven működő más módszereket is a krimináltechnikai továbbfejlesztés hozta létre, hiszen a hazugsághoz is köthet fziológiai változások megfigyelései adottak voltak, ezt tökéletesítették (és ez a folyamat még ma sem ért véget) annak érdekében, hogy a különböző módszerek elérjék azt a megbízhatóságot, ami már alkalmas a vallomás ellenrzésére. Nézetünk szerint amit a további fejezetekben igazolni fogunk a vallomásellenrzésre alkalmas módszerekre úgy tekinthetünk, mint krimináltechnikai eszközökre, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a büntet eljárásban eljáró hatóságok számára a szaktanácsadón, illetve a szakértőn keresztül megjelenítsék, nyilvánvaló tegyék, hogy a vizsgált személynek a bünygi cselekménnyel összefüggő kérdésekre adott válaszok során milyen fziológiai változásai voltak.

A krimináltaktika már nem a tárgyi jellegű információhordozókra összpontosít, hanem sokkal inkább a személyi jellegű (terheltek, sértettek, tanúk, az eljáró személyek és a közreműködő szakemberek részvételével) végbemenő bizonyítékszerzési mozzanatok felfedezésével és összefüggéseivel foglalkozik.<sup>17</sup> Ez a vallomásellenrzési módszerekre is igaz lehet, hiszen azok szorosan kapcsolódnak a vallomáshoz. Bár nem minősül kihallgatásnak a módszer igénybevétele, mint a későbbiekben erről részletesen szólnunk tartalmaz kihallgatás szer elemeit.

*„A krimináltaktika általában a nyomozási cselekmények célszerű és hatékony foganatosítását segíti elő, minthogy rámutat az egyes bizonyítékok keletkezésével és beszerzésével kapcsolatos veszélyforrásokra, és ezen túlmenően a nyomozást végző szerv vagy személy magatartásának hiányosságaira, a nyomozás tervezésével és szervezésével kapcsolatos követelményekre, az adatok beszerzésével és feldolgozásával kapcsolatos*

---

<sup>16</sup> TREMMEL Flórián – FENYVESI Csaba – HERKE Csongor: Kriminálisztikai tankönyv és atlasz. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2005. 36. o.

<sup>17</sup> TREMMEL Flórián – FENYVESI Csaba – HERKE Csongor: Kriminálisztikai tankönyv és atlasz. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2005. 37. o.

*m veletek kell összehangolására.*"<sup>18</sup> Ezek a jellemzők a más szerez vallomásellenzésre is igazak, mivel a nyomozó hatóság tagjának kell a nyomozás tervezése és szervezése során döntenie arról, hogy igénybe veszi-e más szert. A döntés során tisztában kell lennie azzal, hogy milyen előnyei és hátrányai vannak a kiválasztandó eszköznek, és azt is tudnia kell, milyen megbízhatósággal rendelkezik. Ha az ügy, valamint az ellenrizendő személy is alkalmas a vizsgálat lefolytatására, és a vallomásellenzés mellett dönt, az ideális időzítés szabályainak figyelembe vételével kirendeli a szaktanácsadót/szakértőt, és segítséget nyújt abban, hogy a különleges szakismerettel/szakértelemmel rendelkező szakember megtervezhesse a vallomásellenzés menetét. Megfelelően kell meghatároznia, hogy a vizsgálat során milyen tartalmú kérdéseknek szükséges elhangozniuk. Miután megszületik a vizsgálat eredménye, döntenie kell, hogy milyen irányban folytatódjon a nyomozás, stb. Láthatjuk, hogy a más szerez vallomásellenzésnek számos szabálya van, amelyről nem lehet, és nem is lenne célszerű jogszabályban rendelkezni. Ehelyett a krimináltaktikai ajánlások azok, amelyek segíthetik a mindenkori nyomozót abban, hogy tudja, mikor mely más szerez vallomásellenzési módszer vehető igénybe, és hogyan alkalmazható az eredményes nyomozás érdekében.

A kriminalisztika két része, a krimináltechnika és a krimináltaktika szorosan összefüggnek egymással. Gödöny József is ezt erősíti meg, amikor arról ír, hogy *„ma már általánosan elfogadott nézet, hogy a krimináltechnika önmagában vajmi keveset ér, ha nincs hozzákapcsolódó megfelelő taktika.*"<sup>19</sup> Hiába áll rendelkezésre a poligráf, ha a vizsgálatot a testi adottságai miatt arra alkalmatlan, például légzési zavarokkal küzdő személyen végzik el, vagy ha rossz kérdéssort állít össze a szaktanácsadó (ehhez is szükség van krimináltaktikai ajánlásra!), és az is hiba lehet, ha rossz a vizsgálat időzítése, stb. Gödöny szerint a krimináltaktika mutatja meg, *„hogy a rendelkezésre álló krimináltechnikai lehetőségeket az egyes nyomozási cselekmények végrehajtásánál vagy egyes bűntettek nyomozásánál miként lehet célszerűen és eredményesen felhasználni. Vagyis a technika csak a taktika útján érvényesülhet.*"<sup>20</sup>

## **2. Más szerez vallomásellenzési fogalom meghatározások**

Az igazság keresésének igen sok módja ismert, és ugyanez jellemzi az igazságot valamely más szerrel kereső módszereket is. Király Tibor arra figyelmeztet az igazságkeresési módszerek esetében, hogy *„vannak közöttük olyanok, amelyek teljesen alkalmatlanok az*

---

<sup>18</sup> TREMMEL Flórián – FENYVESI Csaba – HERKE Csongor: Kriminalisztikai tankönyv és atlasz. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2005. 37. o.

<sup>19</sup> GÖDÖNY József: Bizonyítás a nyomozásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968. 59-60. o.

<sup>20</sup> GÖDÖNY József: Bizonyítás a nyomozásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968. 60. o.



*igazság megállapítására és olyanok, amelyek a tudás magas fokára vezetnek el. Úgyszólván minden tudományág az igazságkeresés más-más módját alkalmazza.*”<sup>21</sup> Valóban így van, a jogalkotónak ügyelnie kell arra, hogy csak a megfelelő igazságkeresési módszereket és módszereket engedje alkalmazni, mert egy csekély megbízhatósággal rendelkező módszer nemcsak, hogy nem járul hozzá az igazság megállapításához, hanem könnyen vezethet arra a lejtőre, aminek a vége a justizmord, azaz a téves ítélet („*jogi halál*”) lehet.

## **2.1. A módszeres vallomásellenőrzés és a poligráf**

A terhelt vagy a tanú vallomása önmagában is hozzásegíti a bíróságot ahhoz, hogy eljusson az anyagi igazsághoz, a vallomás hitelt érdemlőségét azonban vizsgálni kell, mert soha nem zárhatja ki a bíróság, hogy a vallomás esetlegesen valótlanosságokat tartalmaz. Számos módszert ismer a Be. és a krimináltaktika a valótlanosságok kiszűrésére, a magunk részéről a módszeres vallomásellenőrzéssel foglalkozunk ezen alpontról, és a definiálására teszünk kísérletet.

Hazánkban a legelterjedtebb módszeres vallomásellenőrzési módszer a poligráf, de alkalmazzák a komputeres grafometriás vizsgálatot és a rétegzett hangelemzést is, valamint a hangkamerát. Ha a határainkon kívülre tekintünk, ismert a funkcionális mágneses rezonancia vizsgálat (fMRI), a monoszkenner, a tulajdonságismerési technológia (Future Attribute Screening (FAST) Technologies), a csendes beszélő (Silent Talker), a pszichológiai stresszértékelés (PSE) és a szemhőmérés, hogy csak a legfontosabbakat említsük. A poligráfon kívüli módszerekre az a jellemző, hogy némelyiket alkalmazzák ugyan büntető eljárásban, azonban a megbízhatóságuk megállapítása még folyamatban van, a módszerek fejlesztés alatt állnak, azt is mondhatjuk, hogy többségük még csak kísérleti fázisban van.

A későbbiekben részletesebben is bemutatjuk az egyes módszereket, most csak annyit jegyzünk meg, hogy mindnyájukkal a vallomást ellenőrzik, azt, hogy a vallomásban elmondottak megfelelnek-e a valóságnak. Mivel voltaképpen a hazugság<sup>22</sup> leleplezésére irányul a módszeres vallomásellenőrzés, ezért magát a vizsgálatot módszeres hazugságvizsgálatnak is nevezhetjük. Jellemzőjük, hogy szaktanácsadó vagy szakértő végzi a

---

<sup>21</sup> KIRÁLY Tibor: A védelem és a védő a büntető ügyekben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1962. 119. o.

<sup>22</sup> JANZA Frigyes szerint a hazugság „egy konkrétan bizonyítható tényállás tudatos cáfolata, tagadása vagy ferdtítése. A hazugság mindig tudatos, mert szándék vezérli. A szándék lehet az önvédelem vagy a támadás konfliktusos helyzetekben, lehet befolyásolás, lehet a kérdéses tényállás megváltoztatása.” JANZA Frigyes: A rendőri hazugságokról. In: Pécsi Határmenti Tudományos Közlemények XI. Tanulmányok a Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság című tudományos konferenciáról. Pécs, 2010. 47. o.

vizsgálatokat, és az is közös bennük, hogy a vizsgált személy fiziológiai változásait méri, amelyben a szaktanácsadó, illetve a szakértő von le következtetéseket a szóban kifejtettek valóságtartalmára vonatkozóan.

Mielőtt definiáljuk a m szeres hazugságvizsgálatot és a hozzá szorosabban kapcsolódó fogalmakat, szükséges meghatározni, hogy mit is értünk „m szer” alatt. A Pallas Nagy Lexikona a következőképpen tesz különbséget a m szer, a szerszám és a készülék között: a m szer „általában oly szerszám, melyet tudományos, művészi, vagy technikai célokra használnak; elsősorban a készítés módjának pontosságában, továbbá még abban is különböznek a szerszámoktól, hogy csupán egy bizonyos célra szolgálnak, s éppen ezért a m szer és szerszám, vagy pedig a m szer és készülék közötti pontos határt megállapítani nem lehet. Mivel a m szerek elállítása szakismeretet is igényel, műszergyárak csak kulturállamokban vannak.”<sup>23</sup> Amennyiben visszatekintünk az előzőekben felsorolt hazugságvizsgáló eszközökre, nyilvánvaló, hogy azok szerszámnak nem nevezhetők, mivel bonyolultabbak, mint egy szerszám, és egy bizonyos célra szolgálnak, így a m szer és a készülék megnevezés az, ami alkalmazhatónak tűnik. Úgy véljük, mivel a m szer az, amellyel vizsgálatot lehet végezni, másrészt, ha figyelembe vesszük a magyar nyelv szóképzési gyakorlatát, ebben az esetben is a m szer tekinthető az alkalmasabb kifejezésnek. Maga a m szeres hazugságvizsgálat egy olyan eljárásnak tekinthető, amelynek során a m szeres hazugságvizsgáló a vizsgált személy állítása(i)-tagadása(i) során, annak fiziológiai változásaiból következtetéseket von le arra vonatkozóan, hogy az állítás vagy a tagadás megtévesztő volt-e, és a vizsgálat eredményéről szakvéleményt vagy szaktanácsadói jegyzőkönyvet készít.<sup>24</sup>

A m szeres hazugságvizsgáló módszerek közül nemcsak hazánkban, hanem külföldön is a poligráfós vizsgálat a legismertebb. A poligráf szó görög eredetű, „többféle írást” jelent. Az elnevezés is arra utal, hogy a készülék olyan sokcsatornás m szer, amely egy

---

<sup>23</sup> A Pallas Nagy Lexikona, X. kötet. Magyar Elektronikus Könyvtár.

<http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/073/pc007325.html#8> (letöltés ideje: 2012. augusztus 6.)

<sup>24</sup> További fogalom meghatározások:

- A hazugságvizsgáló m szer: egy olyan eszköz, amely a vizsgált személy állítása(i) és/vagy tagadása(i) során keletkező fiziológiai változásokat méri.

- A m szeres hazugságvizsgáló: az a szaktanácsadó vagy szakértő, aki a vizsgált személy állítása(i)-tagadása(i) során, annak egy hazugságvizsgáló m szer segítségével megjelenített és rögzített fiziológiai változásaiból következtetéseket von le arra vonatkozóan, hogy az állítás vagy a tagadás megtévesztő volt-e, és a vizsgálat eredményéről szakvéleményt vagy szaktanácsadói jegyzőkönyvet készít.

- A m szeres hazugságvizsgáló alanya: az a terhelt, tanú vagy sértett, akinek az állítása(i) vagy tagadása(i) során bekövetkező fiziológiai változásaiból a m szeres hazugságvizsgáló következtetéseket von le arra vonatkozóan, hogy az állítás vagy a tagadás megtévesztő volt-e.

- A m szeres hazugságvizsgáló módszer: a m szeres hazugságvizsgáló egyik fajtája. Ilyen hazugságvizsgáló módszer például a poligráfós vizsgálat.

id ben több, az emberi szervezetben végbemen fiziológiai változást mér<sup>25</sup>, amit írók segítségével papírszalagra rajzolt görbék formájában, vagy számítógép merevlemezére rögzít. Ahhoz, hogy egy eszközt poligráfként lehessen igénybe venni, minimum három biológiai paraméter mérésére alkalmas egységgel kell rendelkeznie: pneumograph (légzésváltozást mér egység), sphygmograph (vérnyomásváltozást mér egység) és GBR (b r elektromos ellenállását vagy vezet képességét mér egység).

A mai korszer készülékek minimum négycsatornásak, vagyis négy fiziológiai paraméter regisztrálására képesek:

- a légzésben bekövetkezett változások (a mellkasfal kitérései, valamint a ki- és belélegzett leveg áramlási sajátosságai);
- a légzésben bekövetkezett változások (a hasfal kitérései, valamint a ki- és belélegzett leveg áramlási sajátosságai);
- a b r elektromos ellenállása vagy vezet képességének változásai (az ujjakra vagy a tenyérre helyezett elektródákkal);
- a vérnyomás változásai (a felkarra felhelyezett vérnyomásmér mandzsetta segítségével).

Lehet ség van más paraméterek mérésére is:

- az egyes végtagokon átáramló vérmennyiséget (pletismogram) regisztrálják az ujjakra kapcsolt fotóérzékel vel;
- a vizsgált személy mozgás-aktivitását detektálják, a vizsgálati szék lábai alá, karfájára, vagy a vizsgálati szék párnájára helyezett érzékel kkel.

Míg a hagyományos analóg m szerek négycsatornások voltak, addig a hazai büntet ügyekben használt poligráfok mind a hat csatornával rendelkeznek. A korszer ség jelét mutatják a kifinomultabb érzékel k, valamint az írók felváltó laptopos digitális technika. Az új korszak úgy jöhetett el, hogy egy átalakító segítségével digitálissá alakították a poligráfos vizsgálatból származó analóg jeleket, így az analóg m szerek helyébe a digitális poligráfok léphettek. Az átalakítónak fontos szerepe van a poligráfos vizsgálat szempontjából, mivel minél korszer bb, a m szer pontossága is annál nagyobb. Az analóg technikához képest a digitális m szer jelent s el relépést jelent, mivel lehet ség nyílik a vizsgálati adatok rögzítésére és tárolására, valamint a reprodukálására is, hiszen az adatok akár többször is kinyomtathatóak. Még számos más funkcióval is rendelkezik, er síthet ek például a jelek, és a szaktanácsadó szerkeszteni is tud a számítógép segítségével. Lehetne még hosszasan sorolni

---

<sup>25</sup> American Polygraph Association: What is a Polygraph?

<http://www.polygraph.org/section/resources/frequently-asked-questions> (letöltés ideje: 2011. november 20.)

azokat a tulajdonságokat, amelyek hiányoztak az analóg poligráfból, minden egyes új funkció azt szolgálja, hogy könnyebbé és megbízhatóbbá váljon a vizsgálat, ne a m szer fogyatékoságain múljon a megfelelő vizsgálati eredmény.

A hazai kezdet a 70-es évek végére tehető, mivel a titkosszolgálat ekkor kezdte el alkalmazni a poligráfot, majd a 80-as évek elejétől már nyílt büntető eljárásban is igénybe vették.<sup>26</sup> 1976 óta eltelt három és fél évtizedben a technika folyamatosan fejlődött, és a tendenciákra tekintettel várható, hogy néhány évtized múlva fel sem lehet ismerni majd a hasonlóságot a jelen és a jövő poligráfja között. Azt azonban nyomban hozzá is tesszük ehhez a gondolathoz, ennek az a feltétele, hogy a jövőben is legyen olyan jellegű m szeres vizsgálat, amely a leleplezési és a való félelem generálta fiziológiai reakcióváltozásokat mutatja meg. Ha más irányt vesz a m szeres igazságkeresés, a jogalkotó egy poligráf nélküli utat választ, akkor viszont a technológiai fejlesztés és a további igénybevétel sem várható.

A poligráf alkalmazása évtizedek óta azon alapszik, hogy a leleplezési és a való félelem következményeit a való félelem váltja ki az észlelt reakciókat, testi változásokat. A közvélekedéssel ellentétben a m szer önmagában nem alkalmas arra, hogy mérje a vizsgált személy válaszainak szintességét. Ezt a szaktanácsadó állapítja meg a poligráf által rögzített adatokból, amelyek a feltett kérdések által kiváltott élettani változásokat jelzik. Az értelmezhető fiziológiai változások létrejöttéhez különböző, de egymáshoz kapcsolódó, konjunktív feltételek megléte szükséges. A feltételek közé tartozik, hogy az adott élethelyzetben fennálljon a hazugság leleplezésének veszélye, továbbá a leleplezési és a való félelem bekövetkezése esetén, annak következménye negatív hatással legyen a valótlant állító személy számára. Az is fontos feltétel, hogy ezeket a kellemetlen következményeket a valótlant állító el is akarja kerülni.

Minél súlyosabb a kilátásba helyezett szankció, a leleplezési és a való félelem annál nagyobb. Ekman szerint azonban a félelmet a megtévesztéssel kapcsolatos b ntudat is okozhatja,<sup>27</sup> vagy a hazugság felett érzett öröm. A kihívás izgalma, illetve a mások megtévesztése felett érzett öröm olyan érzés, amely akkor jelentkezhet a leger sebben, ha a célpontról azt feltételezik, hogy nehéz megtéveszteni. Ekman úgy véli, hogy a poligráf megtévesztése lehet ilyen kihívás, ráadásul ez különösen erős érzéseket generálhat, ha

---

<sup>26</sup> KRISPÁN István elmondása szerint 1976-ban a szovjet titkosszolgálat megbízásából szereztek be egy Keeler-féle modellt, amellyel az első vizsgálatok is történtek. In: FERENTZI Tünde: Hazudj, ha tudsz. Zsaru Rend írségi Magazin 2011/48. szám. 26. o.

<sup>27</sup> A b ntudat erősebb, ha a hazugságnak és áldozatának azonos az értékrendje. In: Paul EKMAN: Beszédesség hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 218. o.

nincsenek egyéb érzelmek b ntudat vagy félelem , amelyek oldják az intenzitását.<sup>28</sup> A poligráfós vizsgálóknak tisztában kell lenniük az Othello-hibával<sup>29</sup> és a Brokaw<sup>30</sup>-veszéllyel, vagyis az érzelmi megnyilvánulásokban tapasztalható egyéni különbségekkel. Megvan ugyanis annak a veszélye, hogy valakir l tévesen feltételezik, hogy hazudik vagy igazat mond.<sup>31</sup>

Edwards szerint vannak szakért k, akik különféle készülékekkel állnak el , és azt állítják, hogy képesek leleplezni a hazugságot.<sup>32</sup> Sokan vitatkoznak a hazugságvizsgálatok eredményességér l, azonban van, amiben mindnyájan egyetértenek:

- A hazugságvizsgálati módszerek csupán akkor megfelel ek, ha jó a vizsgáló és ideálisak az általa feltett kérdések.
- A legjobb hazugságvizsgáló eszközzel megállapított eredménynek nagyobb a megbízhatósága, mint annak, ha valaki m szer nélkül állítja a terheltr l, hogy hazudik, pusztán azért, mert felismerte a hazugságot.
- A legjobb hazugságvizsgáló m szer, és a legjobb képesség vizsgáló körülbelül olyannyira jó, mint az a személy, aki a legjobban veszi észre a hazugságot.
- A m szeres hazugságvizsgálók, és a hazugságot m szer nélkül leleplez k hasonló jelek b l vonják le a következtetéseket.<sup>33</sup>

Nagy Lajos úgy látja, hogy a poligráfós vizsgálat logikai felépítése a következ : (1) az egyén szubjektív állapota bizonyos sajátos megnyilatkozásokon, szimptomákon keresztül jelentkezik; (2) a szimptomák a feltett kérdések által kiváltott fiziológiai reakciók következményei. A vádlott esetében összetett következtetésr l van szó: a reakció formájáról következtetés történik a tudati állapotról, és a tudati állapotról következtetés az elkövetett cselekményre. A tanú esetében szintén megfigyelhet a kett s m velet: ha a reakció hazugságot jelez, ebb l lehet következtetni a hamis vallomástételi szándékra, és ebb l a

---

<sup>28</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 218-219. o.

<sup>29</sup> Shakespeare OTHELLO, a velencei mór c. drámájában OTHELLO nem ismerte fel, hogy DESDEMONA félelme nemcsak egy házasságtör lebukástól való félelme lehet, hanem egy h séges feleségé is, aki attól retteg, hogy férje nem hisz neki.

<sup>30</sup> Tom BROKAW, az NBC TV Today Show cím m sorának riportere. Állítása szerint nem a fizikális, hanem legtöbbször a verbális dolgokra figyel. Nem az emberek arcát nézi, hogy hazugságra utaló jeleket találjon, hanem a „nyakatekert válaszokat” és a „finom kitéréseket”. Ennek az a veszélye, hogy vannak olyan szinte emberek, akiknek ilyen a beszédmódjuk. In: Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 94-95. o.

<sup>31</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 95. o.

<sup>32</sup> Carl N. EDWARDS: Responsibilities and dispensations. Behavior, science & American justice. Four Oaks Press. Dover, Massachusetts, USA, 2001. 303. o.

<sup>33</sup> Carl N. EDWARDS: Responsibilities and dispensations. Behavior, science & American justice. Four Oaks Press. Dover, Massachusetts, USA, 2001. 303. o.

szándékból a fontos kijelentés hamisságára. Úgy véli, hogy az ilyen következtetések hagyományosak, a pszichometriai módszerek (ezek közül a poligráf a legjelentősebb) segítségével viszont pontosabban és biztosabban fel lehet deríteni a hazugságokat a kérdéses lényeges pontokban.<sup>34</sup>

A magunk részéről úgy definiáljuk a poligráf vizsgálatot, mint a büntető ügy szempontjából releváns információt szolgáltató módszeres hazugságvizsgálati módszert, amely a szaktanácsadó közreműködésével a vizsgált személy állításaival vagy tagadásaival együttjáró fiziológiai változásokból arra enged következtetni, hogy az állítás vagy a tagadás színtelen-e, vagyis nem volt-e megtévesztő a szaktanácsadói kérdésre adott válasz. Ezen túlmenően, a későbbiekben látni fogjuk, hogy arra lehet alkalmas a módszer, hogy segítse annak megállapítását, hogy a vizsgált személy követte-e el a bűncselekményt, tudja-e, hogy ki követte el a bűncselekményt, van-e neki „tettes-tudomása”, vagyis rendelkezik-e olyan információkkal az ügyről, amelyekről feltételezhetően csak az elkövetőnek lehet tudomása. Nem véletlenül véli úgy Finszter Géza, hogy „a „tettes-tudomás” fontossága nem vitatható, különösen olyan bűncselekményeknél, ahol a tárgyi bizonyításra szinte alig nyílik lehetőség.”<sup>35</sup> Nem elhanyagolható az a tulajdonsága sem a poligráf vizsgálatnak, hogy az alany válaszai valóságtartalmának vizsgálata során a hatóság az ismeretlen helyen lévő tárgyi bizonyítási eszközökhöz is eljuthat (például az elrejtett holttest helyének meghatározása, amikor a gyanúsított tagadja, hogy a kútból dobta, de megtévesztő választ jelez a fiziológiai reakciója).

Az értekezésben önálló fejezetet szentelünk a poligráf megbízhatóságának, mert a megfelelő megbízhatóság az elvétel feltétele annak, hogy a módszer teljesíthesse a tényleges elvárt eredményeket.

---

<sup>34</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntető perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 559-560. o.

<sup>35</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám. Rendészeti F iskola, Budapest, 2010. 33. o.

### III. A POLIGRÁF TÖRTÉNETE

A büntető eljárás mindenkori jellemzője, hogy a hatóságok az igazság megtalálása érdekében korszakról-korszakra új krimináltechnikai, krimináltaktikai és kriminálmódszereket dolgoznak ki, és alkalmaznak a gyakorlatban. Az igazságkeresés során elengedhetetlen, hogy az igazságszolgáltatási funkcióval rendelkező bíróság, avagy a büntetőbírói funkciót gyakorló ügyész és nyomozó hatóság meggyőződjön a vallomás hitelességéről, hiszen mint fontos bizonyítási eszköz a terhelt vagy a tanú vallomása alapja lehet a megvádolt személy büntetése megállapításának vagy felmentésének, és ezáltal az igazság megállapításának. A fejezetben bemutatjuk, hogy a tradicionális igazságkeresési eszközök mellett a kezdetekben léteztek misztikusságot magukban hordozó módszerek, amelyek a XIX. századra már szerte fejlődtek. A módszeres igazságkeresés lehetősége világszerte foglalkoztatta a tudósokat, aminek az lett a következménye, hogy a kutatómunka és a kísérletezések eredményeként az 1930-as évekre megalkották a modern poligráfot. A folyamat nem állt meg, napjainkban is sorra jelennek meg az újabb és újabb módszeres vallomáselemzési módszerek, és maga a poligráf vizsgálat is folyamatosan fejlődik.

Ezen fejezeten belül a hazugságvizsgálati módszerek közül a poligráf hazai és külföldi fejlődéstörténetével foglalkozunk. A további módszerek bemutatására külön fejezetet szentelünk, amit abból a megfontolásból teszünk, mivel inkább csak jelenük és jövőjük van, hiszen csak a közelmúltban születtek meg.

#### 1. Hazugságvizsgálat a tradicionális jogban

##### 1.1. Ókor

A kezdetek az ókorra nyúlnak vissza, már akkoriban is törekedtek arra, hogy megbizonyosodjanak a terhelt hitelességéről. Mindezt a legkülönbözőbb módszerekkel próbálták elérni. Kínában Kr. e. a II. évezredben rizspúdert tettek a terhelt szájába a kihallgatás időtartamára.<sup>36</sup> Annak befejeztével kivették a rizspórt, és megvizsgálták: ha száraz maradt, abból a következtetésre jutottak. Hasonló eljárás volt Afrika egyes területein alkalmazott „bírói bab”. A rizspróba és a bírói bab is arra az élettani jelenségre épült, hogy izgalmi, félelmi állapotban a száj nyálkahártyái kiszáradnak, és ebben a kiszáradt állapotban a

<sup>36</sup> SZÚJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehetősége az élet elleni beavatkozások felderítésében. Tansegédlet. Rendészeti F iskola, Budapest, 1990. 7. o.

nyelés is megnehezül. Angliában ugyanez volt az elve a „bírói szelet” eljárásnak, amelynek során a kihallgatott személynek száraz kenyeret kellett sajttal együtt elfogyasztania. A nyelés megnehezítését a hazugság jeleként értékelték.

Indiában a gyanúsítottakat szavakat olvastak fel, amelyek között volt néhány olyan, amely kapcsolatos volt az alapüggyel. A vizsgált személynek minden szó elhangzása után meg kellett ütnie egy gongot. Úgy gondolták, hogy az elkövető nagyobb erővel üti meg a gongot a bűncselekménnyel összefüggő szó elhangzása után, mint az irreleváns szavaknál.<sup>37</sup> A hindu eljárásban a bűnösség egyértelmű bizonyítékának tartották, ha a gyanúsított kihallgatás közben a nagy lábujjait mozgatta.<sup>38</sup>

Az ókori Spárta is rendelkezett igazságkeresési módszerrel. Mielőtt a spártai ifjak megkezdhetnék volna a tanulást, a sziklafal szélére állították őket, és megkérdezték tőlük, hogy félnek-e. Bár mindig „nem” volt a válasz, az arcszínét nem tudta befolyásolni a vizsgázó. Ha sápadtnak találták, tudták, hogy hazudik. Gyáva férfiakra pedig nem volt szüksége Spártának, ezért lelőtték a sziklafalról. Az ókori Rómában is hasonló módszert alkalmaztak, ahol provokatív kérdéseket szegeztek a testőr-jelölteknek. Akik elpirultak, azok megkapták a munkát, azt feltételezték ugyanis, hogy aki elpirul a provokatív kérdésre, nem vesz majd részt összeesküvésben.<sup>39</sup>

A Szentírás is bemutat egy történetet, amely igazságkeresési módszert rejt magában: a házasságtöréssel vádolt asszonynak átokhozó vizet kellett innia, hogy kiderüljön az igazság.<sup>40</sup> „Ha valamely férfinak a felesége félrelép, és hűtlenné válik azáltal, hogy valaki más hál vele, a dolog azonban rejtve marad a férje előtt, mivel titokban szennyezte be magát, s tanúk sem lépnek fel ellene, mert hisz vigyázott, nehogy rajtakapják, (...) az illető férfi vezesse feleségét a pap elé, s egyszersmind áldozati adományt is vigyen magával, egy tized efa árpalisztet. (...) A pap vezesse el (az asszonyt), s állítsa az Úr elé. A pap merítsen el vizet egy cserépedénybe, s a hajlék padozatának porából is vegyen egy keveset a pap, és tegye a vízbe. Most a pap állítsa az asszonyt az Úr elé, s bontsa meg az asszony fején a haját, adja kezébe az emlékeztető ételáldozatot (...), közben a keserves sírás átokhozó vize maradjon a pap kezében. Most a pap vegye ki az esküt, így beszélve az asszonyhoz: Ha senki nem hált veled, s nem

---

<sup>37</sup> SZLAVIKOVICS István Gábor: A poligráf alkalmazásának lehetőségei és korlátai. In: DRINÓCZI Tímea (Szerk.): Studia Iuvenum Iurispritorum. Pécs, 2006. 319. o.

<sup>38</sup> SZIJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehetősége az élet elleni bűncselekmények felderítésében. Tansegédlet. Rendtervezési F iskola, Budapest, 1990. 7. o.

<sup>39</sup> Andryi VOLYK: History of the Polygraph. <http://www.argo-a.com.ua/eng/history.html> (letöltés ideje: 2012. szeptember 8.)

<sup>40</sup> F. Allan HANSON: Testing testing. Social consequences of the examined life. University of California Press. Berkeley and Los Angeles, California, 1993. 26. o.



váltál férjedhez magadat beszennyezve h tlenne, a keser sírásnak ez az átokhozó vize nem lesz büntetésedre. Ha ellenben h tlen voltál férjedhez, és beszennyezted magad azzal, hogy férjeden kívül valaki más is hált veled , ekkor a pap eskesse meg az asszonyt átok terhe alatt, s közben így szóljon az asszonyhoz: Az Úr tegyen eskü és átok tárgyává néped körében, sorvassza el az Úr csíp det, méhed dagadjon meg, s ez az átokhozó víz hatoljon be beleidbe, hogy méhed megdagadjon és csíp d elsorvadjon. Az asszonynak közben ezt kell mondogatnia: Úgy legyen, az történjen! Ekkor a pap írja fel ezeket az átkokat egy lapra, és mossa bele a keserves sírás vizébe. (...) Akkor adja oda a vizet az asszonynak, hogy igya meg. Mihelyt odaadja az asszonynak a vizet meginni, ha csakugyan beszennyezte magát és h tlenne vált férjéhez, az átokhozó víz keser fájdalomra belehatol, úgyhogy méhe megdagad és csíp je elsorvad, és az asszony átkozottá válik népe körében. Ha azonban az asszony nem szennyezte be magát, tehát ártatlan, nem éri büntetés, s t gyermekei lesznek.”<sup>41</sup>

Alkalmaztak olyan eljárásokat is, amelyek némi félrevezetéssel és misztikummal elegyítve tartalmaztak pszichológiai elemeket.<sup>42</sup> Ilyen volt például az arab keleten a kádik titka, az ún. „bölc számár”-ként elhíresült módszer.<sup>43</sup> A kihallgatott személyt egy sötét helységbe küldték be, ahol egy számár farkát kellett megfognia. A közhiedelem szerint a sohasem téved számár csendben marad, ha ezt nem b nös ember teszi, és felb g akkor, ha az elkövet fogja meg a farkát. Miután a gyanúsított kijött a helységb l, a kezét felt nés nélkül megvizsgálták. A sötétben persze nem látszott, hogy a számár farkát el zetesen bekormozták. Az elkövet félve a biztos leleplez dést l nem merte megfogni a számár farkát, így tiszta kézzel lépett ki a helységb l.<sup>44</sup>

<sup>41</sup> Számok Könyve 5, 12-28. In: Biblia. Szent István Társulat. Budapest, 1979. 142-143. o.

<sup>42</sup> Nincs benne misztikum, de félrevezetés annál inkább, amikor az Amerikai Egyesült Államokban a poligráfus vizsgálók napjainkban is gyakran alkalmazzák azt a trükköt, hogy arra kéri az alanyt, mossa meg a kezét, mert a poligráfus vizsgálat nem lesz eredményes, ha szennyezett marad a keze. Ilyenkor bemegy a vizsgált személy az üresnek hitt mosdóba, és nem látja, hogy a helységet megfigyeli a vizsgáló. Ha nem mos kezét, ebb l azt a következtetést vonja le a poligráfus vizsgáló, hogy az alany el akarja kerülni a leleplez dést. In: George W. MASCHKE Gino J. SCALABRINI: The Lie Behind the Lie Detector. AntiPolygraph.org. USA, 2005. 138. o. <http://antipolygraph.org/lie-behind-the-lie-detector.pdf> (letöltés ideje: 2012. szeptember 8.)

<sup>43</sup> MÓRA Ferenc kisregényében hasonló módszerhez folyamodott Dobróka is, amikor valaki – sejtése szerint Pali összetörte a szekrény tetejére tett gyümölcsöstányért. A testvéreknek meg kellett simogatniuk a sötét szobába tett kakast. Ha a hibás hozzáér, „a kakas rikkant akkorát, hogy elhallik Seholsincsíg.” Pali nem nyúlt hozzá a kakashoz, így az csöndben maradt. Amikor kinyílt az ajtó, Dobróka arra kérte a gyerekeket, hogy emeljék fel a kezüket, amellyel megsimogatták a kakast. A többieknek csupa korom volt a keze, csak Palié maradt fehér. Dobróka ugyanis bekente a kakast korommal, mert arra számított, hogy aki b nösnek érzi magát, nem mer majd hozzányúl. In: MÓRA Ferenc: Hogyan tanultam meg írni? Mesék a diákévekr l. Anno Kiadó, 2005. 61-66. o.

<sup>44</sup> ANTI – BARTA – BÓCZ – KRISPÁN – LAKATOS - ROMASZ: Krimináltaktika I. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2004. 242. o.

## 1.2. Igazságkeresés a középkorban

A középkorban az igazságkeresés egyik legfontosabb módja az istenítélet volt, amelyet arra a vallásos meggyőződésre alapozva alkalmaztak, hogy Isten, mint legfőbb bíró a becsületest (nem bűnöst) oltalmába veszi és ezt kifejezésre is juttatja. Magyarországon az istenítéletek közül a „próbák” és a „baj” terjedtek el. A forró- és a hideg vízpróbákat a XII. századig alkalmazták, a vaspróbát még a XIII. században is igénybe vették. A büntet ügyekben az alperesnek, más esetekben általában a felperesnek kellett hordozni a vasat, de a felperes helyettesíthető volt, mást is küldhetett maga helyett a próbára. Ha a próbán valamelyik fél nem jelent meg, az elveszteséggel járt. A próba eredményéről az eljárást lefolytató egyházi megbízottak a poroszló és a tanúk jelenlétében nyilatkoztak. Ha a forró vassal megpróbált sebe gyógyult, tisztázta magát, elfogadták az igazát, ha nem, elmarasztalták. A fél akkor is vesztes lett, ha megszegte a próba valamely elírását (például a kezére göngyölt és lepecsételt kötést megbontotta).<sup>45</sup> Egy 1213-ból fennmaradt írás a következő esetről ír: „*Hegunnak Váradon a vashordás után, mid n az oldásnak kellett volna következni, a kezét meg sem vizsgálták a kanonokok, mivel a pecsétet nem találták épnek*”<sup>46</sup>.

A próbák alkalmazását már az 1215. évi IV. lateráni zsinat is tilalmazta, azonban hazánkban csak az 1279-es budai zsinat tiltotta meg „*az egyház tagjainak a forró víz és tüzes vas próbákon való részvételt.*”<sup>47</sup>

A próbák után egészen a XV. századig az igazságkeresés egyik legáltalánosabb módszere a „baj” lett. Bajra súlyosabb büntet ügyekben a bíró rendelése, egyéb esetekben a felek megállapodása, vagy a kihívás elfogadása alapján kerülhetett sor. A kihívás egy facövek átadásával történt, amit a fél helyett a bajnoka is megtehetett, ugyanis a papok, a n k és a zsidók csak bajnok által vívhattak.<sup>48</sup> A baj eredményét a jelenlévő bíró állapította meg, a küzdelem akkor fejeződött be, amikor a bajvívót lefegyverezték vagy kiszorították a küzdőtérrel, illetve ha a bajvívó vesztesnek nyilvánította magát. Az alperesnek az elbukás, a bajbukás a per elvesztését jelentette, a felperes számára pedig az örök hallgatást. A felek a bajkezdetétől, sőt a bajvívás alatt is kiegyezhettek, amennyiben ez megtörtént, a bírónak

<sup>45</sup> BÉLI Gábor: Magyar Jogtörténet. A tradicionális jog. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 1999. 272. o.

<sup>46</sup> MEZEY Barna: A magyar jogtörténet forrásai. Szemelvénygyűjtemény. Osiris Kiadó. Budapest, 2006. 185. o.

<sup>47</sup> BLASKÓ Béla: Magyar Büntető jog Általános Része. Rejtjel Kiadó. Budapest-Debrecen, 2010. 45. o.

<sup>48</sup> Nem volt ismeretlen a n k és a papok védelme más területeken sem: „*II. Richárd angol király egy 1385-ben elfogadott törvényben (Articles of War) az angol hadsereg minden katonáját halálbüntetéssel fenyegette, ha a n k és papok ellen erőszakot alkalmaznak, illetve házakat vagy templomokat gyújtanak fel. I. Ferdinánd és I. Miksa magyar király 1526-ban és 1570-ben, valamint II. Gusztáv Adolf svéd király 1621-ben hasonlóképpen rendelkezett.*” In: M. NYITRAI Péter: Nemzetközi és európai büntető jog. Osiris Kiadó. Budapest, 2006. 43. o.

békebírságot kellett fizetni.<sup>49</sup> A viadal lefolyásáig a felperes szabad maradt, az alperest azonban a bíró fogva tartotta, s ha a bajnoka elbukott, feje és jószágai elvételére átadta a felperesnek. A felperes, bajnokának elbukását csak 10 márkával, sátra, lovai, fegyverei és ott található ingói vesztésével fizette meg.<sup>50</sup> Nem kellett így azzal számolnia a felperesnek, hogy a feje és az összes jószága elveszik, amennyiben vereséget szenved a bajnoka. A próbák megszüntetését követően az igazság megállapításának hiteles eszközeként tekintettek az esküre, amelynek során az eljáró hatóság a tanút igazmondásra esketve hallgatta ki. Ez azon a közhiedelmeken alapult, hogy a hamisan esküvőt közvetlen és azonnali isteni büntetés sújtja.<sup>51</sup>

Míg a XIII. századtól kezdve a tortúrát tartották a legjobb eszköznek a bűnösség vagy nem bűnösség megállapítására<sup>52</sup>, addig a tizennyolcadik századra nemcsak hazánkban, hanem Európa szerte egyre kevésbé tolerálták. Az 1700-as évek elején Daniel Defoe javasolta elször, hogy a kínzás helyett inkább a pulzus változásait mérjék. 1764-ben Cesare Beccaria is a tortúrával szemben foglalt állást az egyik írásában: „*ezzel a módszerrel az erőt megmenekül, a gyengét pedig elítélik. Ez azzal jár, hogy az igazság látszatát kelti.*”<sup>53</sup>

### 1.3. A méréses igazságkeresés a modern jogban

#### 1.3.1. A kezdetek

A XIX. századra a misztikus módszereket az objektívebb jellegű mérések kifejlesztésének és alkalmazásának igénye váltotta fel. A francia Étienne-Jules Marey kutatásai során az emberi test vérkeringését vizsgálta, majd egy apró mérőszert állított össze, amely a pulzust mérte. A szfigmográfnek elnevezett eszközében a nyomásmérő kapszulát (a kaucsukcsövet) író berendezéssel kötötte össze, a mérőszert az artériás nyomás időbeli alakulását detektálta, illetve azt egy bekormozott papírra írt görbévé transzformálta. A vizsgálat eredménye egy olyan regisztrátum volt, amely az adott személyre jellemző, és mintegy „*lefordítja*” annak érzékelését.<sup>54</sup> 1882-ben megszületett Charles Verdin „poligráfja”,

<sup>49</sup> BÉLI Gábor: Magyar Jogtörténet. A tradicionális jog. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 1999. 274-275. o.

<sup>50</sup> BÓNIS György: Középkori jogunk elemei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 214. o.

<sup>51</sup> HAUTZINGER Zoltán: Az igazságügyi szenteségvizsgálat. In: KORINEK László KHALMI László HERKE Csongor (Szerk.): Emlékkönyv IRK Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára. PTE ÁJK, Pécs, 2004. 43. o.

<sup>52</sup> F. Allan HANSON: Testing testing. Social consequences of the examined life. University of California Press. Berkeley and Los Angeles, California, USA, 1993. 40. o.

<sup>53</sup> Darcia HELLE: Lie Detection - A History Of. <http://ezinearticles.com/?Lie-Detection---A-History-Of&id=3828314> (letöltés ideje: 2011. július 19.)

<sup>54</sup> BSZKI Poligráfós Vizsgáló Osztály: A poligráf rövid története. <http://www.bszi.hu/page.php?556> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

majd 1893-ban Rudolf Rothe is létrehozott egy hazugságvizsgálóra alkalmasnak talált m szert.<sup>55</sup>

A turini törvényszéki orvos, Lombroso érdeme volt, hogy a vérnyomás változásából, a testrészek térfogatából, valamint az esetleges fiziológiai változásokból a vallomás valótlanságára következtetett.<sup>56</sup> Kezdetben Lombroso hidroszfigmográfval próbált b ncesekekmenyeket megoldani. M szere valójában egy vérnyomásmér volt, azonban 1893-ban adaptálta Marey szfigmográfját, és 1895-ben elkészítette az els hazugságvizsgáló m szert.<sup>57</sup>

Az olasz fiziológus, Mosso kutatásai során arra a következtetésre jutott, hogy a leleplez dést l való félelem hatására emelkedik a pulzusszám.<sup>58</sup> Elkészített egy eszközt, amelyet „*tudományos bölcs nek*” nevezett el. Egy nagy tálat használt, amely keresztirányú tengelyen nyugodott, ami lehet séget kínált arra, hogy tanulmányozni lehessen az ember egyensúlyi állapotát. A kísérleti alanyt a bölcs re fektették, és az el életének tanulmányozása során feltárt félelemkelt szóval stimulálták, melynek hatására a bölcs a fej irányába kilengett. Ebb l arra következtettek, hogy a félelem során a vér a fejbe tódul.<sup>59</sup>

1897-ben Stickernek sikerült az agy izgatásával galvanometrikusan kimutatható reakciókat felfedeznie, Veragouth ezt 1907-ben összekapcsolta a Jung-féle asszociációs szóteszttel<sup>60</sup>, tíz évvel kés bb Martson<sup>61</sup> pedig már ezt a módszert alkalmazta a hazugságvizgálat során.

Az olasz pszichológus, Benussi megfigyelései a légzésre irányultak. Megállapítása szerint a leleplez dést l való félelem azt eredményezi, hogy hazugság esetén megváltozik a légzés.<sup>62</sup> 1914-ben Benussi kísérletének az volt az alapja, hogy a belégzés és a kilégzés

---

<sup>55</sup> Kerekes Tamás: A poligráf használatának története fényképeken. [http://prezi.com/pde5-6t1lf-z/a-p-tortenete-kepekben/?utm\\_source=website&utm\\_medium=prezi\\_landing\\_related\\_solr&utm\\_campaign=prezi\\_landing\\_relat\\_ed\\_author](http://prezi.com/pde5-6t1lf-z/a-p-tortenete-kepekben/?utm_source=website&utm_medium=prezi_landing_related_solr&utm_campaign=prezi_landing_relat_ed_author) (letöltés ideje: 2013. január 19.)

<sup>56</sup> AGÁRDI Tamás KÁRMÁN Gabriella: A hazugságvizgálatról más szemmel. Belügyi Szemle, 47. évfolyam, 1999/10. szám. 92. o.

<sup>57</sup> BSZKI Poligráfós Vizsgáló Osztály: A poligráf rövid története. <http://www.bszki.hu/page.php?556> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

<sup>58</sup> James Allan MATTÉ: Forensic psychophysiology using the polygraph: scientific truth verification, lie detection. J.A.M. Publications. Williamsville, New York, USA, 1996. 12. o.

<sup>59</sup> SZÚÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizgálat és eredményeinek felhasználási lehet sége az élet elleni b ncesekekmenyek felderítésében. Tanszegédlet. Rend rtiszi F iskola, Budapest, 1990. 8. o.

<sup>60</sup> Christopher D. GREEN: Classics in the History of Psychology. <http://psychclassics.yorku.ca/Jung/Association/lecture1.htm> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

<sup>61</sup> MARSTON 1915-ben, még pszichológus hallgatóként kezdte el vizsgálni a vérnyomás ingadozást, mint olyan tünetet, amely az szintétlen válasz esetén jelentkezik. In: Henry T. GREELY Judy ILLES: Neuroscie-Based Lie Detection: The Urgent Need for Regulation. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 385-386. o.

<sup>62</sup> John GALIANOS: Brief History of the Polygraph. [http://home.total.net/~galcar/html/brief\\_history\\_of\\_the\\_polygraph.html](http://home.total.net/~galcar/html/brief_history_of_the_polygraph.html) (letöltés ideje: 2011. július 20.)

tartamának vizsgálata alkalmas lehet arra, hogy megállapítsák az szintétlenséget. Korábban is tudták azt, hogy az adott érzelmi állapotnak megvan a kihatása a légzési ciklusokra, azonban a komoly kísérletek 1914-ig elmaradtak. Benussi fiktív tanúzási szituációt teremtett, és valódi élethelyzetben is ellen rízhette kísérleteit: a kísérleti személynek el kellett játszania a tanú szerepét egy képzeletbeli bíróság el tt. A kezébe kártyát adtak, melyre bet ket és számokat írtak. A kártya tartalmáról kellett az alanynak hamis vagy igaz állítást tennie. Aki a bíró szerepét játszotta, megkérdezte, hogy a kártya felirata bet ket vagy számokat tartalmazott-e, végül fel kellett a tanúnak olvasnia, hogy mi állt a kártyán. Ha az volt a feladata, hogy hazudjon, hamis válaszokat kellett adnia, de hazugságát igaznak kellett feltüntetnie. A kísérletben részt vev bíró csak a tanú viselkedéséb l tudta leolvasni azt, hogy igazat mondott-e vagy hazudott, a kísérletet végz személy azonban a légzés grafikus ábrázolása során mondott véleményt. Kimutatta, hogy a belégzés és a kilégzés ciklusai között nagymértékben a hamis állítás után jelentkezik az eltérés. Ezt a kísérletet Harold Burt, Landis és Gulette többször megismételték, és ugyanarra az eredményre jutottak, mint korábban Benussi.<sup>63</sup>

Az amerikai pszichiáter, Münsterberg is bekapcsolódott a m szer fejlesztésébe, aki szerint a test mérhet fizioiógiai változásainak így a pulzus, a véráramlás, a b relenállás és a légzés vizsgálata választ adhat arra, hogy a gyanúsított követte-e el a b ncselekményt.<sup>64</sup> James Mackenzie angol orvos 1908-ban elkészítette a „tinta poligráfot”, amellyel szív- és érrendszeri betegek reakcióit, a pulzust és a vérnyomást vizsgálta. A Harvardon Münsterberg tanítványa, Martson feltalálta a poligráf korai prototípusát, illetve a vérnyomás mérésén alapuló szisztolés vérnyomás tesztet felesége segítségével.<sup>65</sup>

1921-ben új korszak kezd dött a m szeres igazságkeresés történetében. John Larson kaliforniai rend rtiszt és a kaliforniai egyetem orvostanhallgatója kifejlesztette az els modern hazugságvizsgálati m szert, a poligráfot, amely egyidej leg volt alkalmas mérni a vérnyomást, a pulzusszámot és a légzést<sup>66</sup>, mialatt az alany igennel vagy nemmel válaszolt a váltakozó kritikus és semleges kérdésekre. Larson volt az els olyan rend r az Amerikai

---

<sup>63</sup> SZÚJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehet sége az élet elleni b ncselekmények felderítésében. Tansegédlet. Rend rtishti F iskola, Budapest, 1990. 7-8. o.

<sup>64</sup> John L. ANDREASSI: Psychophysiology: human behavior and physiological response. Lawrence Erlbaum Associates. Mahwah, New Jersey, USA. 509. o.

<sup>65</sup> KERÉKES Tamás: A poligráf használatának története fényképeken. [http://prezi.com/pde5-6t1lf-z/a-p-tortenete-kepekben/?utm\\_source=website&utm\\_medium=prezi\\_landing\\_related\\_solr&utm\\_campaign=prezi\\_landing\\_relat ed\\_author](http://prezi.com/pde5-6t1lf-z/a-p-tortenete-kepekben/?utm_source=website&utm_medium=prezi_landing_related_solr&utm_campaign=prezi_landing_relat ed_author) (letöltés ideje: 2013. január 19.)

<sup>66</sup> International League of Polygraph Examiners: Polygraph/Lie Detector FAQs [http://www.theilpe.com/faq\\_eng.html](http://www.theilpe.com/faq_eng.html) (letöltés ideje: 2011. július 23.)

Egyesült Államokban, aki Ph.D. tudományos fokozattal rendelkezett.<sup>67</sup> Még 1921 tavaszán kipróbálta a poligráfot Vollmeren, a Berkeley Rendőrség vezetőjén és az állományon is. A kísérletek eredményei meggyőzték Vollmert arról, hogy Larson módszerében nagy lehetőségek rejlenek. Nem sokkal ezután a gyakorlatban is alkalmazta a találmányt: sikerült felderítenie a kaliforniai egyetem kampuszán elkövetett lopássorozatot elkövetőjét.<sup>68</sup> Érdekes az ügyvel kapcsolatban, hogy Larson első poligráfos vizsgálatának alanyaként felesége, Margaret Taylor volt, az ügy egyik sértettje.<sup>69</sup>

Ugyanebben az évben San Franciscóban is bevetették a poligráfot, ahol egy papot hurcoltak el a templomból, akiről azt feltételezték, hogy megölték. Néhány nap múlva egy helyi pék egy holttestet talált a tengerparton, amelyről kiderült, hogy a keresett pap holtteste. A felfedező tanú érdeklődött, hogy jár-e neki a nyomravezető jutalom, azonban a hatóság alkalmazta a poligráfot annak megállapítására, hogy köze lehet-e a tanúnak az emberöléshez. A módszer által jelzett hazugságra utaló eredményeket közölték a kihallgatottal, melynek hatására beismerő vallomást tett.<sup>70</sup> 1922-ben Larson egy újabb San Francisco-i emberölési ügyben alkalmazta poligráfot: Henry Wilkenst azzal gyanúsították, hogy megölte a feleségét. Larson arra a megállapításra jutott a poligráfos vizsgálat eredményeként, hogy Wilkens szinte, ugyanakkor azt is megjegyezte, hogy mutatott olyan jeleket, amelyek az izgatottságra utaltak. Larson a vizsgálati eredmény megállapításakor tisztában volt azzal, hogy Vollmer és Keeler nem fognak egyetérteni a döntésével. A San Francisco-i Rendőrség megfogadta, hogy többet nem alkalmaz poligráfot, miután a bíróság felmentette Wilkenst, aki közvetlen okozója volt még egy rendőr halálának is.<sup>71</sup>

Ferri vezetésével már 1888-ban folyták a bioelektrikus jelenségek vizsgálatait, amelynek során arra a megállapításra jutottak, hogy a b rnek elektromos ellenállása van. Egy kísérleti alany alkarrjába gyengeáramot vezettek, és az áramkörbe egy galvanométert kapcsoláltak, ami lehetővé tette a b r ellenállás mérését. Jacques-Arsène d'Arsonval állította fel azt a hipotézist, hogy a b r ellenállását bizonyos mirigyek izgatása idézi elő. Ezzel egy időben Tarsanoff megállapította, hogy a b r két pontjának összekapcsolása egy galvanométerrel

---

<sup>67</sup> Ken ALDER: The Lie Detectors. <http://www.kenalder.com/liedetectors/portrait.htm> (letöltés ideje: 2013. január 8.)

<sup>68</sup> Jim FISHER: The Polygraph Wars. <http://jimfisher.edinboro.edu/forensics/polywar1.html> (letöltés ideje: 2011. július 23.)

<sup>69</sup> Ken ALDER: The Lie Detectors. <http://www.kenalder.com/liedetectors/larson.htm> (letöltés ideje: 2013. január 8.)

<sup>70</sup> SZLAVIKOVICS István Gábor: A poligráf alkalmazásának lehetőségei és korlátai. In: DRINÓCZI Tímea (Szerk.): *Studia Iuvenum Iurisperitorum*. Pécs, 2006. 321. o.

<sup>71</sup> Ken ALDER: The Lie Detectors. <http://www.kenalder.com/liedetectors/larson.htm> (letöltés ideje: 2013. január 8.)

olyan különbséget mutat, amely gyenge belső szervezeti áram jelenlétére utal. Ilyen kis áramkörökben érzékelhet változásokat idéz el az érzékszervek stimulálása, vagy az agyműködés aktivizálódása. Tarsanoff a b r két pontja közötti áramerősség különbségének kiegyensúlyozására egy külső áramkört használt fel, az így biztosított elektromos egyensúly alapján mérhető volt a stimulálásokra adott hatás, amely a vizsgált személy szomatikus rendszerében keletkezett elektromos áram jelenlétét bizonyította.<sup>72</sup> 1935-ben C. M. Wilson a galvanikus reakciók pontos megfigyelésére alkalmas műszert készített a Northwestern University kriminalisztikai laboratóriumában. Ugyanebben a laboratóriumban kutatott Keeler is, aki továbbfejlesztette a poligráfot.<sup>73</sup> 1939-ben megszületett a modern poligráf, ugyanis Keeler galvanográfot kapcsolt a vérnyomás, a pulzus és a légzésmérő berendezéshez. Ezzel a műszerrel szisztematikusan lehetett mérni a pszichogalvanikus válaszreakciót.<sup>74</sup> Népszerűségét mutatta, hogy azon a nyáron több ezer ember látogatott a laboratóriumba, ahol különösen a poligráfról kérdezték Keelert és munkatársait.<sup>75</sup> A Keeler-féle poligráf elterjedéséhez nagyban hozzájárult, hogy az amerikai kémelhárítás a II. világháború végén széles körben alkalmazta a Nyugat-Németország területén lévő hadifogolytáborokban.<sup>76</sup> 1948-ban Chicagóban Keeler létrehozta a világ első poligráf iskoláját, ahol számos későbbi prominens poligráfos vizsgáló sajátíthatta el a vizsgálat fortélyait.<sup>77</sup> Még a 20-as években Keeler fejlesztette a poligráf kérdezési technikáját. Kitalálta a kártyatesztet, amellyel az volt a célja, hogy meggyőzze az alanyt arról, meg tudja állapítani, hogy melyik kártyát húzta ki. A kártyatrükk kitalálásában az is segíthette, hogy amatőr bűvész is volt.<sup>78</sup> Keeler számos ügyben eredményesen alkalmazta a poligráfot, Virgil Kirklandot is vizsgálta például, akinél a műszeres vallomásellenőrzés eredménye is azt támasztotta alá, hogy megölte a barátját, Arlene Dravest.<sup>79</sup> Joseph Walkernél, egy tizennyolc éves gyilkosánál is igénybe vette a

---

<sup>72</sup> SZÚJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehetősége az élet elleni bűncselekmények felderítésében. Tanszéki értekezés. Rendvédelmi Főiskola, Budapest, 1990. 10. o.

<sup>73</sup> Jennifer DEVROYE: The rise and fall of the American Institute of Criminal Law and Criminology. The Journal of Criminal Law & Criminology, 100. évfolyam, 1. szám. Northwestern University, School of Law, USA, 2010. 30. o.

<sup>74</sup> SZÚJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehetősége az élet elleni bűncselekmények felderítésében. Tanszéki értekezés. Rendvédelmi Főiskola, Budapest, 1990. 10-11. o.

<sup>75</sup> Ken ALDER: The lie detectors: the history of an American obsession. Simon&Schuster. New York, USA, 2007. 137. o.

<sup>76</sup> A. M. LARIN: Poligráf és személyiségi jogok a büntető eljárásban. Magyar Jog, huszonkilencedik évfolyam, 4. szám, 1982. április. 354. o.

<sup>77</sup> Andryi VOLYK: History of the Polygraph. <http://www.argo-a.com.ua/eng/history.html> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

<sup>78</sup> Ken ALDER: The Lie Detectors. <http://www.kenalder.com/lie detectors/portrait.htm> (letöltés ideje: 2013. január 8.)

<sup>79</sup> The Pittsburgh Press: Kirkland loses 'lie detector'. The Pittsburgh Press, XLVII. évfolyam, 325. szám., 1931. május 21. Pennsylvania, USA, 1931. 3. o.

m szert.<sup>80</sup> A megoldott ügyek mellett Keelernek az is hírnevet szerzett, hogy poligráfos vizsgálatai is hozzájárultak ahhoz, hogy a II. világháború után több tucat terheltet mentettek fel.<sup>81</sup>

A poligráfot 1945-ben Reid továbbfejlesztette, így az képessé vált az izmok mérésére is. Reid egy fotelt alkotott, a kezeket és a lábakat feltámasztották, így a mozgás is érzékelhetővé vált. Felfedezte, hogy akaratlagos izommozgással a mért értékek befolyásolhatóak.<sup>82</sup> Reid volt az első, aki kérdezéstechnikát dolgozott ki. 1947-ben kifejlesztette az általános kérdések tesztjét, amely nagy elrelépés volt a poligráfos vizsgálat módszertanában. Korábban ugyanis a releváns-irreleváns kérdések technikáját alkalmazták, amelynek során kritikus és semleges kérdéseket tettek fel.<sup>83</sup>

1960-ban Cleve Backster, a Reid-féle általános kérdések tesztjére alapozva kifejlesztett egy új kérdezéstechnikát (Backster Zone Comparison Technique), amely voltaképpen a Reid-féle kérdéssor módosítása.<sup>84</sup> Cleve Backster vezette be a mennyiségi mérés görbeanalízist, amelynek következtében a módszer objektívebb és tudományosabb lett. A ma is alkalmazott technika a poligráfos vizsgálat görbéiből gyűjtött fiziológiai adatok mennyiségi kiértékelésén alapul. A 70-es évek végén Joseph F. Kubis, a new yorki Fordham egyetem kutatója elsőként vett igénybe potenciális számítógépes alkalmazásokat a poligráfos görbe vizsgálatokhoz. Ezekre az évekre tehető annak a korszakváltásnak a kezdete, amikor az analóg poligráf elindult azon az úton, amely a digitális felé vezetett. Az 1980-as évek elején John C. Kircher és David C. Raskin az utahi egyetemen kutatásokat végeztek a komputerezett poligráfon, és 1988-ban kifejlesztették a Computer Assisted Polygraph System-et, ami magába foglalta az első olyan algoritmust, amelyet a diagnosztikai célokra összegyűjtött pszichológiai adatok kiértékelésére használtak. 1992-ben új korszakba lépett hivatalosan is a poligráf, a számítógépes korba, vagyis a korszerű digitális technika ekkor váltotta fel az analógot.<sup>85</sup>

---

<sup>80</sup> KERÉKES Tamás: A poligráf használatának története fényképeken. [http://prezi.com/pde5-6t1lf-z/a-p-tortenete-kepekben/?utm\\_source=website&utm\\_medium=prezi\\_landing\\_related\\_solr&utm\\_campaign=prezi\\_landing\\_relat\\_ed\\_author](http://prezi.com/pde5-6t1lf-z/a-p-tortenete-kepekben/?utm_source=website&utm_medium=prezi_landing_related_solr&utm_campaign=prezi_landing_relat_ed_author) (letöltés ideje: 2013. január 19.)

<sup>81</sup> BSZKI Poligráfos Vizsgáló Osztály: A poligráf rövid története. <http://www.bszki.hu/page.php?556> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

<sup>82</sup> AGÁRDI Tamás – KÁRMÁN Gabriella: A hazugságvizsgálóról más szemmel. *Belügyi Szemle*, 47. évfolyam, 1999/10. szám. 92. o.

<sup>83</sup> John Galianos: Brief History of the Polygraph.

[http://home.total.net/~galcar/html/brief\\_history\\_of\\_the\\_polygraph.html](http://home.total.net/~galcar/html/brief_history_of_the_polygraph.html) (letöltés ideje: 2013. január 14.)

<sup>84</sup> Ken ALDER: The Lie Detectors. <http://www.kenalder.com/liedetectors/portrait.htm> (letöltés ideje: 2013. január 8.)

<sup>85</sup> Ken ALDER: The Lie Detectors. <http://www.kenalder.com/liedetectors/portrait.htm> (letöltés ideje: 2013. január 8.)



### 1.3.2. Igazságkeresés a XX. század második felében

A poligráf tökéletesedése nem jelentette azt, hogy a XX. században felhagytak volna az igazságkeresés más módszereivel. A második világháború során, majd azt követően a nagyhatalmak arra törekedtek, hogy feltalálják az „igazságszérumot”, amellyel nemcsak vallomásra kívánták bírni a terheltet, hanem valós információkhoz is akartak jutni a kihallgatások során. A náci Németországban, Lengyelországban és Ukrajnában is kutattak az igazságszérum után. Az auschwitzi kísérletekbe azért kezdtek bele, mert a Gestapo a fizikai fájdalom révén nem volt képes megtörni a szövetséges katonákat.<sup>86</sup> A következő kérdés így az volt: emlékezett vissza egy korábbi kutató –, hogy „*miért nem csináljuk úgy, mint az oroszok, akiknek sikerült beismerni a vallomásokat kicsikarniuk a moszkvai kirakatperekben?*”<sup>87</sup> Ugyanis köztudott volt, hogy az oroszok kábítószeret használnak. Dachauban is folytak kísérletek, ahol gyanútlan foglyoknak adtak be kábítószeret, majd kihallgatták őket, és azt vizsgálták, hogy milyen információkat árulnak el. A legjobb eredményeket a kávéval kevert meszkalin hozta. A kérdező, ha megfelelően tette fel a kérdéseket, minden esetben sikeresen tudta kihúzni a foglyokból akár a legszemélyesebb titkaikat is.<sup>88</sup>

Hosszú múltra tekint vissza a narkotikumok használata a kihallgatások során. Több mint kétezer évvel ezelőtt Kínában erre a célra az indiai kenderet alkalmazták, az aztékok kaktuszkivonatot használtak. Madagaszkáron a terheltnek igazuk bizonyítására egy fadenvét kellett inniük és a bűnösség elbírálása a mérge által kiváltott hatástól függött. A XIX. században leginkább az alkohol alkalmazása terjedt el. „*Hogy a szeszitalok megoldják a nyelvet, ez régen ismeretes, de az is tény, hogy az alkoholos részegség állapotában lévőknél inkább a semmiségekről beszélnek, fantáziálnak, mintsem igazat mondanak.*”<sup>89</sup> Az alkohol nem hozta meg a kívánt eredményt.

1942. október 31-én az Amerikai Kutatási Tanács – mivel aggasztó hírek érkeztek az oroszok és a németek igazságszérumaival kapcsolatban – felállított egy bizottságot, amely a vallatószer alkalmazási lehetőségeit volt hivatva vizsgálni a hadifoglyok esetében.<sup>90</sup> Nyolc évvel később a CIA engedélyt adott az agymosást és más tudatkontrollálási technikákat vizsgáló titkos projekt, a BLUEBIRD elindítására. A BLUEBIRD keretén belül kitűzött feladatok között első helyen az igazságszérum kutatása szerepelt. 1951-ben a CIA a

<sup>86</sup> Dominic STREATFIELD: Agymosás. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007. 44-45. o.

<sup>87</sup> Dominic STREATFIELD: Agymosás. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007. 45. o.

<sup>88</sup> Dominic STREATFIELD: Agymosás. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007. 45. o.

<sup>89</sup> KERTÉSZ Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1965. 73. o.

<sup>90</sup> Dominic STREATFIELD: Agymosás. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007. 49. o.

Hadsereggel, a Haditengerészettel és a Légier vel közösen új projektet indított, az ARTICHOKE-t, amelynek négy fő célja volt:

- a) A nem együttműködő személyektől információhoz jutni.
- b) Meggátolni, hogy az amerikai ügynökökkel információkat szedjenek ki.
- c) Egyének tevékenységének irányítása, akár beleegyeznek, akár nem.
- d) Meggátolni, hogy az amerikai ügynököket mások irányítsák.<sup>91</sup>

Jean Rolin, az 50-es évek egyetlen, igazságszérumokról szóló tanulmányának szerzője azonban így összegezte véleményét: ugyanakkora esély volt arra, hogy a nem bűnösök vallanak be el nem követett bűncselekményeket, mint arra, hogy az elkövetők letagadnak olyanokat, amelyeket nyilvánvalóan elkövettek.<sup>92</sup> 1961-ben Louis A. Gottschalk, a CIA által finanszírozott kutató szerint „*nem létezik olyan igazságszérum, ami minden egyes informátort képes lenne arra kényszeríteni, hogy beszámoljon az összes birtokában lévő információról.*” George Bimmerle, a szintén CIA alkalmazott is ezt erősítette meg: „*Az igazságszérum néven ismert varázsszer nem létezik.*”<sup>93</sup> Reidlich és munkatársai kísérletekkel bizonyították, hogy a narkoanalízis alkalmazásával való kihallgatás során csak azok az emberek tárulkoznak ki, akik korábban is készek voltak vallomást tenni, és akiktől könnyen lehet vallomást szerezni narkoanalízis nélkül is. A kísérleti személyeknél azt figyelték meg, hogy a narkózis alatt vagy kitartottak a korábban, a narkózis előtt választott állításaik mellett, vagy fantáziáltak és összekeverték a valóságot a képzelet világával. Csak ketten mondtak el valamilyen negatív epizódot az életükből.<sup>94</sup>

Sikerrel próbálkoztak az LSD-vel a későbbiekben, de voltak különböző olyan egzotikus nyersanyagok is szem előtt, mint például egy különleges mérgező, amelyet a tanganyikai krokodil epehólyagjából vontak volna ki.<sup>95</sup> Arra törekedtek, hogy bármilyen áron is, de eljussanak a tökéletes igazságszérumhoz.

A kábítószerrel való kísérletezések nem zajlottak titokban, a híre nemcsak a nyugati világban terjedt el, hanem a Keleti Blokkba is eljutott. Nagy Lajos – még a 60-as években – a következőket írta monográfiájában a narkoanalízisekkel kapcsolatban: „*Teljesen egyértelműen elutasító az álláspont nemcsak a szocialista irodalomban, hanem a nyugati országok irodalmában is az ún. narkoanalízisnek felhasználásával kapcsolatban. Az igazságszérumnak nevezett gyógyszerek hatásától várt eredmény azonban elmaradt. Az*

---

<sup>91</sup> Dominic STREATFIELD: *Agymosás*. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007. 55. o.

<sup>92</sup> Dominic STREATFIELD: *Agymosás*. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007. 62. o.

<sup>93</sup> Dominic STREATFIELD: *Agymosás*. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007. 64. o.

<sup>94</sup> KERTÉSZ Imre: *A kihallgatási taktika lélektani alapjai*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1965. 75. o.

<sup>95</sup> Dominic STREATFIELD: *Agymosás*. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007. 87. o.

*irodalom általában megengedhetetlennek tartja az ilyen módszerek alkalmazását mint az emberi szabadságjogokba ütköz t.*<sup>96</sup>

A kábítószer mellett a gombákra is úgy tekintettek, mint lehetséges igazságszérumra. Moorese Allen egy 1953-ban rendezett ARTICHOKE-konferencián azt mondta: *„sok jel mutat arra, hogy néhány gomba er teljes hatást képes kifejteni az emberi agyra, ezáltal pedig ideális igazságszérum válhat bel lük.*”<sup>97</sup> Egy héttel kés bb, miután felkutatta a rendelkezésre álló szakirodalmat, Allen meger sítette, hogy a gombákat mexikói boszorkánydoktorok használják különleges szertartások alkalmazásával jövend mondásra. *„Alapvet fontosságúvá”* vált, jegyezte le Allen, hogy a CIA projektet indítson a kérdéskör tanulmányozására.<sup>98</sup> Azonban a kísérletek rámutattak arra, hogy a gombák sem használhatóak igazságszérumként, hiszen a hatóság nem lehet teljesen biztos abban, hogy helyes vallomást eredményeznek.

Kertész Imre egy másik módszer l, a hipnózissal való kihallgatásról is említést tesz. Bevezetését Lombroso javasolta el ször, de a Gestapo is próbálkozott vele, és az amerikai b nügyi folyóiratokban is fel-felbukkant. A huszadik század elején a magyar rend rségi és csend rségi lapokban is több cikk foglalkozott a hipnózis kihallgatásnál való alkalmazásával. Azt feltételezték, hogy a hipnotiz r befolyásolni tudja a terhelt azon agykérgi központjait, amelyek az igazmondást gátolják.<sup>99</sup>

A múltban alkalmazott igazságkeresési módszerek egy része arról tanúskodik, hogy a büntet eljárás oltárán emberi jogokat és sorsokat áldoztak fel, azonban ez figyelmeztetésül is szolgál a jöv re nézve: az eljárásoknak mindenkor a jogállamiság által megkövetelt törvényesség keretein belül kell maradniuk.

### **1.3.3. A poligráfós vizsgálat hazánkban**

Míg a huszadik század második felében a nyugati világban – igazságszérum híján – a poligráf ígérkezett a m szeres igazságkeresés leghatékonyabb eszközének, addig Európa egy másik részén, az akkor még szocialista országokban sok id nek kellett eltelnie ahhoz, hogy alkalmazni lehessen. Büntet eljárásjogi és kriminalisztikai irodalmuk, valamint a joggyakorlatuk hosszú ideig mereven elzárkózott a poligráfós vizsgálat igénybe vételét l. A technikai és a módszertani alapok létrejötte után az 1970-es évek végén a magyar b nülöz

<sup>96</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntet perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 561. o.

<sup>97</sup> Dominic STREATFIELD: Agymosás. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007. 87. o.

<sup>98</sup> Dominic STREATFIELD: Agymosás. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007. 87. o.

<sup>99</sup> KERTÉSZ Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1965. 71-77. o.

szervek fegyvertárába is bekerült a poligráf. Ez egyrészt annak volt köszönhető, hogy titkosszolgálati szükséglet volt egy referencia háttérre az általuk éppen akkor bevezetendő eljárásához, hogy legalább közvetett módon ellenőrizni tudják, milyen a megbízhatósága a poligráfos vizsgálatnak. Krispán István szerint „*a titkosszolgálati tevékenység sajátosságaiból adódott, hogy egy ilyen területen elvégzett vizsgálat diagnózisának helytállósága vagy téves volta nagyon hosszú időteltel után vagy sohasem derült ki; ennek következtében a poligráfos vizsgáló nem kapta meg időben azokat a szükséges visszajelzéseket, amelyek nélkülözhetetlenek a kritériumszint optimális – a legpontosabb diagnózis irányába ható – beállításához.*” A büntető jogi céllal végzett vizsgálatok ezzel szemben általában igen gyors kontrollal járnak mind a helyes, mind a téves diagnózisok vonatkozásában. Krispán úgy véli, hogy „*nem kerülhetett volna sor a b ügyi alkalmazásra, ha nincs meg a b ügyi szolgálat akkori vezetésének a fogadókészsége, amit hatékonyan erősíthetett néhány középszintű b ügyi vezető támogató állásfoglalása is.*”<sup>100</sup>

Az 1980-as évek elejétől a Pest Megyei Rendőr-főkapitányság kezdte el alkalmazni a poligráfot. 1984-ben a kriminálpszichológiai laboratóriumában elkészült egy hangszigetelt helyiség, ahová beszereztek egy kórházi műszert, amelyet hazugságvizsgálatra próbáltak használni.<sup>101</sup> Eközben az ORFK Kriminálpszichológiai Osztályán is elkezdődtek a kísérletek, ahol egy Keeler-féle hordozható poligráfot vásároltak. A gyakorlat mellett tisztázó jellegű viták, újságcikkek, szaktekintélyek hallatták szavukat a műszer mellett és ellen, ami segítette a hazai elterjedést és a vizsgálati eredmények megfelelő kezelését.<sup>102</sup>

A bevezetés évében, 1984-ben két ügyben, hét-nyolc személyre kiterjedő vizsgálatot folytattak le. A műszeres vallomáscellenőrzés mindkét esetben eredményes volt. Az egyik emberölési ügyben nemcsak azt sikerült kimutatni, hogy az addigi gyanúsított, aki már több hónapja elzárva tartóztatásban volt, nem bűnös, hanem azt is, hogy kik az elkövetők. A másik ügyben kiderült, hogy több szóba jöhető személy közül ki tehet felelőssé egy elhunytként körözött ember haláláért, valamint az is, hogy az elkövető az áldozatot hol, milyen körülmények között rejtette el.<sup>103</sup> A kezdeti sikerek ellenére nem növekedtek rohamosan a felhasználás iránti igények. Ennek – Krispán szerint – az egyik akadálya az volt, hogy a rendőrség nem rendelkezett saját műszerrel és szakemberrel, a másik pedig az, hogy az eljárást szinte csak emberölési ügyekben alkalmazták, és azokban is csak akkor, ha a

---

<sup>100</sup> KRISPÁN István: A poligráfos hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 42. o.

<sup>101</sup> A 90-es évek elején vették meg azt a műszert, amelyet valóban poligráfnak lehetett nevezni.

<sup>102</sup> SZIJÁRTÓ István: Poligráf a büntető eljárásban. Belügyi Szemle, 46. évfolyam, 1998/7-8. szám. 32. o.

<sup>103</sup> KRISPÁN István: A poligráfos hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 42. o.

nyomozás hosszabb idő után sem vezetett el az elkövető felderítéséhez, és már minden egyéb azonosítási lehetőséget kimerítettek.<sup>104</sup> Ebben az is szerepet játszott, hogy az 1970-es évek végén és az 1980-as évek elején még igen alacsony volt azoknak az emberölési ügyeknek a száma, amelyeknek az elkövetőjét a bünyői szolgálat nem derítette fel. A gyorsabb elterjedést az is akadályozta, hogy az eljárás lényege, valamint az, hogy lehetőség van az alkalmazására, még a rendszeren belül is csak igen szűk körben volt ismert.<sup>105</sup> Olasz József így emlékezett vissza a poligráf alkalmazásának kezdeteire: „minden esetben nagy társadalmi veszélyesség, életellenes bünyői ügyek nyomozásához kaptunk segítséget, és mindig olyankor, amikor a nyomozásból már hosszabb idő telt el, bizonyítékokkal alig rendelkezünk, és több személy közül kellett kiválasztanunk a tettest, majd bizonyítani, hogy követte el az emberölést.”<sup>106</sup>

A poligráf alkalmazásának első éveiben a legtöbb aggály a vizsgálat tudományosságával kapcsolatban merült fel, amelynek az volt az egyik legfőbb oka, hogy a 60-as években a „kapitalista áltudomány” címkéjét ragasztották rá. Ennek Krispán szerint az lett a következménye, hogy a tudományosság látszatának fokozása érdekében azt kezdték el hangsúlyozni, hogy ezt – mint pszichológiai vizsgálatot – csak orvos vagy pszichológus végezheti, és gyakran utaltak az orvosi vagy pszichológiai vizsgálatokhoz hasonló struktúrájára, amelyben Krispán szerint „egy szó sem igaz.”<sup>107</sup> Egészen a 90-es évek elejéig a felhasználás lassú emelkedése volt tapasztalható, amely azonban nem haladta meg az évenkénti 30-40 vizsgálatot. A bevezetéstől eltelt egy évtized alatt a bünyői szolgálat egyre több munkatársa ismerte meg az eljárást, és tapasztalta meg a hasznosságát. Bünyült a vizsgálatokkal érintett ügyek köre is, bár még mindig első sorban az életellenes bünyői cselekmények adták a vizsgálatok túlnyomó többségét. Ha lassan is, de változások történtek a felhasználás szemléletében, kezdték felismerni a korai alkalmazás elnyújtott hatását, hogy a nyomozó hatóság időt és munkát takaríthat meg vele.<sup>108</sup>

Az ezredfordulóra több megyei rendőrfőkapitányság (Budapesti Rendőrfőkapitányság, Csongrád Megyei Rendőrfőkapitányság, Fejér Megyei Rendőrfőkapitányság, Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Rendőrfőkapitányság) is használatba vette saját módszerét,

---

<sup>104</sup> KRISPÁN István: A poligráf hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 42-43. o.

<sup>105</sup> KRISPÁN István: A poligráf hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 43. o.

<sup>106</sup> OLASZ József: Poligráfról – a nyomozó szemével. Belügyi Szemle, 36. évfolyam, 1988/1. szám. 62. o.

<sup>107</sup> KRISPÁN István: A poligráf hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 44-45. o.

<sup>108</sup> KRISPÁN István: A poligráf hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 43. o.

így az eljárás szinte napi gyakorlattá vált. 2004-től a Békés Megyei Rendőr-főkapitányság, majd 2005-től a Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Rendőr-főkapitányság is rendelkezett poligráffal. A vizsgálatok száma tizenöt év alatt megtízszereződött, a 2000-es évek elején évente 450-500-ra került sor. A növekedés az elmúlt években is folytatódott, 2011-ben a Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet (továbbiakban: BSZKI) 850 poligráfós vizsgálatot végzett el. Az érintett bűncselekmények köre is szélesedett, ma már nincs olyan ügytípus, amelyben nem történt volna már poligráfós vizsgálat.<sup>109</sup>

2011 tavaszától a BSZKI Poligráfós Vizsgálati Osztálya koordinálja és végzi országos illetékességgel a poligráfós vizsgálatokat. Jelenleg a BSZKI-n kívül annak szakmai felügyelete mellett Bács-Kiskun megyében, Békés megyében, Borsod-Abaúj-Zemplén megyében, Csongrád megyében és Hajdú-Bihar megyében folynak poligráfós vizsgálatok.

---

<sup>109</sup> KRISPÁN István: A poligráfós hazugságvizsgálatok rendszéi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 43. o.

## IV. A POLIGRÁF ALKALMAZÁSÁNAK EGYES KÜLFÖLDI JELLEMZŐI, PÉLDÁI, MODELLJEI

Alig több mint fél évszázaddal ezelőtt az Amerikai Egyesült Államokban kezdték el alkalmazni a poligráf modern típusait, így hét évtizede volt a világnak arra, hogy megismerje a vizsgálat elnyeléseit és visszasságait. Az évtizedek alatt öt modell alakult ki:

- 1) vannak olyan országok, amelyek nem alkalmazzák a poligráfot;
- 2) mások szakmai háttérvizsgálatként tekintenek rá, és nem rendelkeznek róla jogszabályban;
- 3) egyes országokban jogszabály(ok) keretében szabályozzák a poligráfos vizsgálatot;
- 4) vannak önálló poligráfos jogszabályt alkotó országok;
- 5) egyes országok vegyes modellűek, több modell ismérveivel jellemezhetőek.

A fejezet alapjául szolgáló kutatás során a külföldi szakirodalom tanulmányozása mellett kérdőíveket küldtünk el európai országokba, amelyekkel poligráfos vizsgálatokat kerestünk meg. A fejezetben ismertetni kívánjuk a kérdéseinkre adott válaszokat is.

### 1. Az amerikai kontinens

#### 1.1. Amerikai Egyesült Államok

A poligráf szülő hazája, az USA a vegyes modellű országok közé tartozik, mivel a poligráfot megengedő államok államszintű törvényben rendelkeznek az alkalmazhatóságról,<sup>110</sup> más államok azonban tiltják az igénybevételét. 1988-ban megszületett az önálló poligráf-törvény is, az Employee Polygraph Protection Act of 1988 (EPPA), amely ugyan nem a büntető eljárásban alkalmazott poligráffelhasználásra tartalmaz szabályokat, azonban fontos rendelkezések találhatók benne.

Ha visszatekintünk a poligráf alkalmazásának kezdeteire, az tapasztalható, hogy az Amerikai Egyesült Államokban sokan feltételek nélkül lettek a módszer hívei. William J. Majeski szerint „1955-ig talán még a százat sem érte el azok száma az Egyesült Államokban,

---

<sup>110</sup> KATONA Tibor: Gondolatok a hazugságvizsgálatról az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.): Ünnepi kötet Dr. CSÉKA Ervin professzor 90. születésnapjára. SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. Szeged, 2012. 270. o.

akik tudták, hogyan kell elvégezni egy poligráfiai tesztet.”<sup>111</sup> Ez a hatvanas évek közepére megváltozott, mivel a magánvállalatok elkezdtek érdeklődni a poligráf iránt. Ennek okát abban látja Majeski, hogy „még nincsenek a lopások a kisebb boltokban és a nagykereskedéssel foglalkozó vállalatoknál. Az ilyen bűncselekmények legtöbbször belső emberek munkája, és számuk az évek során jelentősen növekedése ellenére sem csökkent.”<sup>112</sup> Néhány évvel később azonban egyre többen kezdtek kételkedni a poligráfos vizsgálat megbízhatóságában. A Moss ajánlások<sup>113</sup> miatt a 60-as és 70-es évek fordulóján jogi, kriminalisztikai és pszichológiai lapokban kérdőjelezték meg a poligráf megbízhatóságát, a problémával még az Amerikai Kongresszus is foglalkozott.<sup>114</sup>

Nixon elnök a stábjával folytatott Fehér Ház-beli hivatalos beszélgetéseit rögzítő Watergate szalagok tanúsága szerint a poligráfot eképpen kritizálta: „Nem tudok semmit a poligráfokról, és nem ismerem a megbízhatóságukat, azonban abban biztos vagyok, hogy halálra rémisztik az embert.”<sup>115</sup> Az USA igazságszolgáltatásának jelentős személyiségei is a poligráf ellen foglaltak állást. E. Warren, az USA Legfelsőbb Bíróságának egykori elnöke például a következőket mondta: „Nem értem meg, hogy a poligráf feltárja az igazságot”. „A magam részéről nem javasolnám a poligráfos vizsgálatot az igazság megállapítására.” J. Hoover, az FBI egykori vezetője szerint „a poligráf-technikának számos fogyatékosága van. Ezek részben a vizsgálandó személy pszichikai alkalmasságával és pszichikus állapotával függenek össze.”<sup>116</sup> „Az FBI úgy véli, hogy a poligráf nem eléggé pontos ahhoz, hogy kétséget kizáróan tegyen különbséget igazság és hazugság között.”<sup>117</sup>

---

<sup>111</sup> William J. MAJESKI – Ralph BUTLER: Hazugságvizsgáló könyv. Bagolyvár Könyvkiadó. Budapest, 1998. 89. o.

<sup>112</sup> William J. MAJESKI – Ralph BUTLER: Hazugságvizsgáló könyv. Bagolyvár Könyvkiadó. Budapest, 1998. 89. o.

<sup>113</sup> John MOSS, Demokrata párti képviselő vezette a Moss albizottságot, amely ajánlást fogalmazott meg a poligráffal kapcsolatban. Az ajánlás szerint a poligráf alkalmazása csak súlyosabb bűncselekmények és nemzetbiztonsági ügyek esetén kívánatos, továbbá garanciákat kell biztosítani a vizsgálat lefolytatásához. Az ajánlás azt is tartalmazta, hogy poligráfos bizottságot kell felállítani, amelyben részt vesznek a Védelmi Minisztérium, a CIA, az Igazságügyi Minisztérium, a Tudomány- és Technológiapolitikai Hivatal, valamint a Költségvetési Iroda képviselői. A bizottság megalakult, és ugyanarra a megállapításra jutott, mint a Moss albizottság. Ennek következtében a kormányban kialakult az az általános meggyőződés, hogy a poligráf használatot korlátozni szükséges, és szabályozni kell a poligráfos vizsgálatot, valamint a vizsgálók képzését és ellenőrzését. In: Priscilla M. REGAN: Legislating privacy: technology, social values, and public policy. The University of North Carolina Press. USA, 1995. 151-152. o.

<sup>114</sup> Magdalena ZUBANSKA: Accuracy of Polygraph Testing and its Status as Scientific Evidence. In: Piotr BOGDALSKI (Szerk.): Internal Security, 2009/1. szám. Higher Police School, Szczytno, 2009. 53. o.

<sup>115</sup> Kerry SEGRAVE: Lie detectors: a social history. McFarland & Company. Jefferson, North Carolina, USA, 2003. 128. o.

<sup>116</sup> A. M. LARIN: Poligráf és személyiségi jogok a büntető eljárásban. Magyar Jog, huszonkilencedik évfolyam, 4. szám, 1982. április. 354. o.

<sup>117</sup> Lee M. BURKAY: The Case Against Polygraph. American Bar Association Journal, 51. évfolyam, 1965. szeptember. American Bar Association, Chicago, Illinois, USA, 1965. 857. o.



A poligráffal kapcsolatban felmerül viták azokban az időkben sem voltak újkeletiek, ugyanis a poligráfra évtizedekre rányomta a bélyegét egy 1923-as Legfelsőbb Bírósági döntés a Frye v. United States ügyben, amikor is kimondták, hogy a poligráfos vizsgálat eredménye a bíróság előtt nem használható fel bizonyítékként, mivel az a pszichológus szaktekintélyek között még nem érte el a megfelelő tudományos szintet.<sup>118</sup> Annak ellenére, hogy az akkor alkalmazott poligráf kezdetleges volt (William Martson nem a Larson-féle módszert alkalmazta, csupán a vérnyomást vizsgálta, annyit tett, hogy a kérdéseket követően megmérte Frye<sup>119</sup> vérnyomását)<sup>120</sup>, csaknem 70 évig az amerikai bíróságok erre az ítéletre hivatkoztak, amikor elutasították a poligráfos vizsgálat eredményének bizonyítékként való felhasználását.<sup>121</sup> Bár a Frye-ügyben a bíróság nem vette figyelembe bizonyítékként a Marston-féle vizsgálatot, ennek ellenére a vádlottat nem ítélte halálra, amelynek be kellett volna következnie, ha a módszeres vallomásellenőrzésének kedvező eredménye nem áll Frye rendelkezésére.<sup>122</sup>

Az 1970-es évek végére kezdett csak a „Frye-szindróma” megszűnni. Ebben a folyamatban az első lépés az volt, hogy a Legfelsőbb Bíróság 1976-ban megállapította, hogy a poligráfos vizsgálat eredménye közvetett bizonyíték. Ezt követően a 1977. július 20-i (V KZ 54/77) és az 1983. május 6-i (IV KR 74/83) döntéseiben a hatóságok kötelezettségévé tette, hogy a büntet eljárásban a szakértő véleményét a „modern tudományok tükrében” értékeljék.<sup>123</sup> A Legfelsőbb Bíróság a Schrember v. California esetben „kommunikatív vagy vallomás jelleg” bizonyítéknak minősítette a poligráfos vizsgálatot, mert „a testi funkciók változásainak mérése arra is irányulhat, hogy olyan válaszokat csaljon el, amelyek lényükben vallomás jellegűek.”<sup>124</sup> Végül az 1999. november 5-i (V KKN 440/99)

---

<sup>118</sup> Frye v. United States, 293 F. 1013 (D.C. Cir. 1923)

<sup>119</sup> FRYE-t 19 évesen rablással és emberöléssel vádolták. MARSTON a vizsgálat eredményeképpen arra a következtetésre jutott, hogy FRYE igazat mondott, amikor tagadta a rablás és az emberölés elkövetését. Bár a bíróság nem vette figyelembe bizonyítékként a vizsgálat eredményét, és arra sem adott engedélyt, hogy a bíróság előtt újra elvégezze a vizsgálatot, annyi pozitívum azért volt MARSTON számára az ítéletben, hogy a bíróság nem zárta ki annak a lehetőségét, hogy kell tudományos megalapozottság esetén a jövőben bizonyíték származzon a vizsgálat eredményéből. In: Leonard SAXE – Gershon Ben SHAKHAR: Admissibility of Polygraph Tests. Psychology, Public Policy, and Law. American Psychological Association. Washington, USA, 1999/1. szám. 6-7. o.

<sup>120</sup> Jim FISHER: The Polygraph and the Frye Case. <http://jimfisher.edinboro.edu/forensics/frye.html> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

<sup>121</sup> Donald M. KELLY: Polygraphs ("Lie Detectors"). <http://criminal.findlaw.com/crimes/more-criminal-topics/evidence-witnesses/polygraphs-lie-detectors.html> (letöltés ideje: 2011. augusztus 6.)

<sup>122</sup> Jim FISHER: The Polygraph and the Frye Case. <http://jimfisher.edinboro.edu/forensics/frye.html> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

<sup>123</sup> Magdalena ZUBANSKA: Accuracy of Polygraph Testing and its Status as Scientific Evidence. In: Piotr BOGDALSKI (Szerk.): Internal Security, 2009/1. szám. Higher Police School, Szczytno, Lengyelország, 2009. 53. o.

<sup>124</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntet eljárásban II. rész. F iskolai Figyelő, II. évfolyam, 1991/1. szám. Rendterjesztési F iskola, Budapest, 1991. 4. o.

döntésben a poligráfós vizsgálat megbízhatósága kapcsán a Legfelsőbb Bíróság kimondta, hogy a módszer önmagában is megfelelő megbízhatósággal kell, hogy rendelkezzen.<sup>125</sup>

A módszer ellenzói mindvégig azzal érveltek a poligráfós vizsgálat eredményének bírói figyelembevételére ellen, hogy korlátozott a megbízhatósága. Véleményük szerint a poligráf nem alkalmas arra, hogy a gyanúsítottak közül kiszűrje vele az elkövetőket. Voltak azonban a poligráf számára kedvező folyamatok is: a fokozódó kritikák hatására jelentősen nőtt a poligráfós vizsgálatok megbízhatóságával kapcsolatos kutatások száma, mely egyre több kétséget oszlatott el. Az amerikaiak egy idő után lemondtak arról az illúzióról, hogy 100%-os pontosságot hozhat a vizsgálat eredménye. Ezt azzal indokolták, hogy nem egy élettelen tárgy, hanem az ember a poligráfós vizsgálat alanya, amely rizikófaktorokat hordoz magában.<sup>126</sup>

Néhány évvel a Moss jelentést követően a kormányzat is változtatott poligráfpolitikáján, 1982-ben a Védelmi Minisztérium módosításokat javasolt a poligráfós vizsgálatok szabályozásában. A javaslatok értelmében a biztonsági jogosultságok kibocsátása előtt gyakrabban lehetett volna alkalmazni a vizsgálatokat, és a már meglévő jogosultságokkal rendelkező alkalmazottak szűrőpróbaszer poligráfós vizsgálatát is lehetővé tették volna, a vizsgálatot megtagadó jelentkezések pedig „kedvezetlen következményekkel” is szembe kellett volna nézniük. Reagan elnök 1983-ban javasolta a poligráfós vizsgálatok körének további kiterjesztését, aminek következményeként engedélyezték a hivatalok számára, hogy alkalmazottaikat poligráfós vizsgálatra kötelezzék a bizalmas információk engedély nélküli kiszivárgását vizsgáló nyomozások során. A védelmi minisztérium által javasolt változtatásokhoz hasonlóan a poligráfós vizsgálat megtagadása közigazgatási szankciókat és a biztonsági jogosultságok visszavonását is eredményezhette.<sup>127</sup> A folyamat a Pentagont is elérte, 1985-ben döntötték el, hogy 3500 munkatárson végeznek poligráfós vizsgálatot.

Csaknem egy évtized alatt a kormányzati poligráf alkalmazás több mint háromszorosára nőtt. Míg 1973-ban 7 ezer vizsgálatot végeztek, addig 1982-ben 23 ezret. A nem büntető jogi célzatú poligráfós vizsgálatok száma is nőtt: míg 1974-ben 300 ezerre került sor, addig 1982-ben ez a szám több mint 1 millió volt. A növekedés a következő években sem

---

<sup>125</sup> Magdalena ZUBANSKA: Accuracy of Polygraph Testing and its Status as Scientific Evidence. In: Piotr BOGDALSKI (Szerk.): Internal Security, 2009/1. szám. Higher Police School, Szczytno, Lengyelország, 2009. 53-57. o.

<sup>126</sup> Magdalena ZUBANSKA: Accuracy of Polygraph Testing and its Status as Scientific Evidence. In: Piotr BOGDALSKI (Szerk.): Internal Security, 2009/1. szám. Higher Police School, Szczytno, Lengyelország, 2009. 53. o.

<sup>127</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 202. o.

állt meg, 1985-ben már 4 millió munkavállalót érintett a poligráfós vizsgálat.<sup>128</sup> A munkáltatói visszaélések megakadályozása érdekében 1988-ban megalkották a munkavállalókat védő, The Employee Polygraph Protection Act-ot (továbbiakban: EPPA). A törvény f szabályként kimondja, hogy a munkavállaló, valamint az állást betölteni szándékozó pályázó nem kötelezhet és nem kérhet poligráfós vizsgálatra, valamint nem bocsátható el, nem alkalmazható vele szemben szankció vagy diszkrimináció, ha visszautasítja a vizsgálatot.<sup>129</sup> A törvény hatálya alá nem tartoznak a szövetségi, a tagállami és a helyi kormányzati szervek munkavállalói.<sup>130</sup>

Az Amerikai Egyesült Államokban a poligráfot több területen alkalmazzák: a rendészeti szervek mellett a magánszektorban, de felhasználják az ügyészségek, valamint a védőügyvédek is.<sup>131</sup> Az évi több mint 1 millió poligráfós vizsgálatból kb. 300 ezret végeznek az üzleti szférában. Poligráf felhasználó az Amerikai Hadsereg, a Bűnügyi Nyomozó Hatóság, a Légierő Különleges Nyomozóiroda, a Tengerészgyalogság Bűnügyi Nyomozati Részleg, a Nemzetbiztonsági Hivatal, a titkosszolgálat, az FBI, a Postai Nyomozati Szolgálat, az Alkohol-, Dohánytermék- és Légi fegyver Hivatal, a Kábítószerellenes Hivatal, a CIA, a Rendőrbírók, a Vámhivatal és a Munkaügyi Minisztérium.<sup>132</sup>

A szövetségi haderő (US Army) kötelékébe tartozó katonák esetében a bűncselekmények felderítése alkalmával alkalmazható a poligráf, amit a nyomozati büntetőparancs (US Army Criminal Investigation Command) tesz lehetővé.<sup>133</sup> Az igénybevehető poligráfós vizsgáló hivatásos állományú és civil is lehet.<sup>134</sup>

Amennyiben visszatekintünk az elmúlt évekre, megállapítható, hogy a poligráf még ma is megosztja az amerikai közvéleményt, azonban ennek – és az EPPA – ellenére az USA-ban több mint egymillió vizsgálatot végeznek évente. Ez a hatalmas szám is szerepet játszik abban, hogy jogvédők karolták fel a poligráf alkalmazása miatt hátrányt szenvedőket,

---

<sup>128</sup> Christine M. WISEMAN: Invasion by polygraph: an assesment of constitutional and common law parameters. Saint Louis University Law Journal, 32. évfolyam, 1987/1. szám. Saint Louis, Missouri, USA, 1987. 27-28. o.

<sup>129</sup> The Employee Polygraph Protection Act. <http://www.dol.gov/dol/compliance/comp-eppa.htm> (letöltés ideje: 2012. január 7.)

<sup>130</sup> Employee Polygraph Protection Act of 1988 (EPPA) §801.1 (a)

<sup>131</sup> American Polygraph Association: Who uses the polygraph?

<http://www.polygraph.org/section/resources/frequently-asked-questions> (letöltés ideje: 2011. augusztus 6.)

<sup>132</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 199. o.

<sup>133</sup> KATONA Tibor: Gondolatok a hazugságvizsgálatról az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.): Ünnepi kötet Dr. CSÉKA Ervin professzor 90. születésnapjára. SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. Szeged, 2012. 270. o.

<sup>134</sup> Army Regulation 195–3. Acceptance, Accreditation, and Release of United States Army Criminal Investigation Command Personnel. Headquarters Department of the Army Washington, DC, 22 April 1987. [http://www.apd.army.mil/pdf/files/r195\\_3.pdf](http://www.apd.army.mil/pdf/files/r195_3.pdf) (letöltés ideje: 2012. szeptember 8.)

társadalmi szervezetek alakultak védelmükre.<sup>135</sup> A megbízhatóság vitatása azt eredményezte, hogy csak a tagállamok kevesebb mint felében engedélyezett a büntet eljárásban poligráfot igénybe venni.<sup>136</sup> Egyes államok „fenntartások nélkül fogadták be a bizonyítási eszközt és az abból nyert bizonyítékokat mindenben elfogadhatónak értékelik. Olyannyira, hogy egyes államokban a poligráfos vizsgálat terhelti megtagadása felállítja a b nösség vélelmét.”<sup>137</sup>

Van olyan állam is, ahol alkalmazható ugyan a poligráf, de nem minden b n cselekmény esetén. New York Államban a szexuális b n cselekmények sértettjeivel szemben nem végezhet poligráfos vizsgálat. A tiltás okául az ügyészség és a bíróság is egyaránt azt jelölte meg, hogy nem állnak rendelkezésre megbízható értékelések arra, hogy a módszer megfelel mérték bizonyossággal szolgáltathat bizonyítékot (ment t és terhel t egyaránt).<sup>138</sup>

A poligráfos vizsgálatot támogatók közül a legtöbben b n üldöz szerveknél, hírszerző ügynökségeknél, a kisebb lopásoktól és sikkasztásoktól tartó cégeknél dolgoznak, illetve vannak közöttük elméleti szakemberek, kutatók is. A kritikusok táborában jogvédők, jogászok, ügyészek és kutatók vannak.<sup>139</sup>

Úgy t nik, hogy a poligráfnak van jövője az USA-ban. Ezt támasztja alá az is, hogy 2003-ban az Amerikai Egyesült Államok Energiaügyi Minisztériuma megbízta a Nemzeti Tudományos Akadémiát, hogy vizsgálóbizottsága tanulmányozza a poligráffal kapcsolatos tudományos eredményeket. A bizottság arra a megállapításra jutott, hogy bár létezhetnek mellette alternatív módszerek, egyik sem múlja felül a poligráfos vizsgálatot, és egyik t sem várható a közeljövőben, hogy átvegye a poligráf szerepét.<sup>140</sup>

### 1.1.1. Louisianai jogesetek az 1970-es években

Az 1923-as Legfelsőbb Bíróság-i döntés a *Frye v. United States* ügyben évtizedeken keresztül USA szerte rányomta bélyegét a poligráfra. A louisianai jogesetek is igazolják, hogy a 70-es években még létezett a „*Frye-szindróma*”.

<sup>135</sup> ZOMBOR Ferenc: Új hatalmak, alattvalók. In: MAJTÉNYI László (Szerk.): Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdek adatok nyilvánossága. Complex Kiadó. Budapest, 2006. 104-105. oldal.

<sup>136</sup> Alabama államban például az 1975-ben alkotott Code of Alabama 25. fejezetének 34-25-6. szakasza mondja ki, hogy a bíróság nem veheti bizonyítékként figyelembe a poligráfos vizsgálatok eredményét.

<sup>137</sup> KATONA Tibor: Gondolatok a hazugságvizsgálatról az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.): Ünnepi kötet Dr. CSÉKA Ervin professzor 90. születésnapjára. SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. Szeged, 2012. 271. o.

<sup>138</sup> KATONA Tibor: Gondolatok a hazugságvizsgálatról az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.): Ünnepi kötet Dr. CSÉKA Ervin professzor 90. születésnapjára. SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó. Szeged, 2012. 271. o.

<sup>139</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 197. o.

<sup>140</sup> Ken ALDER: The Lie Detectors. <http://www.kenalder.com/liedetectors/portrait.htm> (letöltés ideje: 2013. január 8.)

1973-ban a louisianai Fifth Circuit Court of Appeal a *United States v. Frogge* ügyben a Frye-ügyre hivatkozott, amikor nem vette figyelembe a poligráfós vizsgálat eredményét. A védelem ugyanis indítványozta az els fokú bíróságnál, hogy fogadja el bizonyítéknak a poligráfós vizsgálat eredményét.<sup>141</sup> A Fifth Circuit jogszer nek tekintette azt, hogy az els fokú bíróság nem adott helyt az indítványnak. Az indokolás szerint szövetségi ügyekben nem lehet figyelembe venni a poligráfós vizsgálat eredményét, ugyanis a Frye-ügy óta ez a gyakorlat. Azonban ehhez azt is hozzátette, hogy valószínűleg a poligráf bírósági megítélése a jövőben változni fog.

Egy évvel később ismét poligráfós ügyben kellett eljárnia a Fifth Circuit-nak (*United States v. Gloria*). A marihuána birtoklással megvádolt Gloria indítványozta az els fokú bíróságnál, hogy a tárgyalás előtt elvégzett, vallomását alátámasztó poligráfós vizsgálat eredményét vegye figyelembe. Mivel nem tette, a Fifth Circuithez fellebbeztek.<sup>142</sup> A Fifth Circuit elutasította a fellebbezést, mivel az amerikai bíróságok gyakorlata szerint a poligráfós vizsgálat eredménye nem használható fel bizonyítékként, mert az egy olyan módszer, amelynek a megbízhatósága tudományosan megkérdőjelezhető, amikor az igazságról vagy a hazugságról foglal állást. A Fifth Circuit ismét a Frye-ügyre hivatkozott.<sup>143</sup> A *United States v. Clark* ügyben a Fifth Circuit újra helyben hagyta a helyi bíróság döntését, amikor az nem vette figyelembe bizonyítékként a poligráfós vizsgálat eredményét.<sup>144</sup> Ugyan a Fifth Circuit a Frye-ügyre alapozta a döntését, azonban azt is fontolóra vette, hogy a poligráfós vizsgálatok tudományos fejlődésen mehetnek át a Frye-ügy óta, amikor még a módszer igen primitív volt.<sup>145</sup>

1979-ben a louisiana-i Supreme Court-nak is állást kellett foglalnia a poligráfról. A *State v. Catanese* ügyben<sup>146</sup> ismét a módszer ellen született döntés, amelynek alapja ezúttal is a Frye-ügyben hozott ítélet volt. A Supreme Court három okra hivatkozott a Frye-ügyön kívül, ami megalapozta a döntését:

- Az esküdtek fenntartás nélkül elfogadnák a poligráfós vizsgálat eredményét.

---

<sup>141</sup> United States Court of Appeals, Fifth Circuit. 476 F.2d 969 April 11, 1973.

<sup>142</sup> Matthew A. WOOLF: Poligraph Evidence: The Determination of the Admissibility of Scientific Evidence in the Fifth Circuit and State Courts of Louisiana. Tulane Law Review. 74. évfolyam, 3. szám, 2000. február. Tulane University Law School, New Orleans, USA, 2000. 1100. o.

<sup>143</sup> United States Court of Appeals, Fifth Circuit. 494 F.2d 477 June 12, 1974.

<sup>144</sup> United States Court of Appeals, Fifth Circuit. 622 F.2d 917, July 31, 1980.

<sup>145</sup> Matthew A. WOOLF: Poligraph Evidence: The Determination of the Admissibility of Scientific Evidence in the Fifth Circuit and State Courts of Louisiana. Tulane Law Review. 74. évfolyam, 3. szám, 2000. február. Tulane University Law School, New Orleans, USA, 2000. 1100-1101. o.

<sup>146</sup> Louisiana Supreme Court. 368 So.2d 975 (La.1979)

- Louisiana-ban egy bizonyos min séget el kell érnie a bizonyítékoknak, hogy azt a bíróság figyelembe vegye.
- A bírói gyakorlat és a jogszabályok hiánya áll fenn, amelyek megalapoznák a szükséges garanciákat.

A Supreme Court azt is sérelmezte, hogy a poligráf megfosztja attól a bíróságot, hogy ténykérdésben önállóan döntsön, mivel a vizsgálat eredménye, miszerint az alany b nös vagy nem b nös, korlátozná a bíróság mérlegelési jogát. A Supreme Court bírója, Albert Tate azonban a döntéssel kapcsolatban megjegyezte, hogy a poligráf azon az alapon való tiltása, hogy ez „magától értet d szabály” (per se rule), nem ad megfelelő választ a problémára. Úgy vélte, hogy a „magától értet d szabály” alkalmazása gátolja az olyan megbízható módszer felhasználását, amely megalapozhatná a vádlott nem b nösségét.<sup>147</sup>

A State v. Davis ügyben<sup>148</sup> a Supreme Court újra a poligráf ellen foglalt állást akkor, amikor új eljárásra kötelezte a bíróságot. Azzal indokolta döntését a Supreme Court, hogy az els fokú bíróság, bár nem fogadta el bizonyítékként a poligráfos vizsgálat eredményét, azonban az esküdtszék befolyásolta a döntésében, mivel tudták, hogy a sértett poligráfos vizsgálata az szinteségét támasztotta alá.<sup>149</sup>

Bár az amerikai Legfels bb Bíróság 1976-ban megállapította, hogy a poligráfos vizsgálat eredménye közvetett bizonyítéket eredményezhet, ennek ellenére a louisianai bíróságok még mindig a Frye-ügyre hivatkozva foglaltak állást a poligráffal szemben. Éveknek kellett még eltelni ahhoz, hogy ne a Frye-ügy alapján ítéljék meg a m szer megbízhatóságát.

## 1.2. Jamaica

Jamaica a második modellbe tartozik, vagyis azon országok közé, amelyek szakmai háttérvizsgálatként tekintenek a poligráfos vizsgálatra, és nem rendelkeznek róla jogszabályban. Egy jogeset kapcsán a Privy Council foglalkozott a poligráfos vizsgálatral, és annak bizonyítékként való felhasználásával.

<sup>147</sup> Matthew A. WOOLF: Poligraph Evidence: The Determination of the Admissibility of Scientific Evidence in the Fifth Circuit and State Courts of Louisiana. Tulane Law Review. 74. évfolyam, 3. szám, 2000. február. Tulane University Law School, New Orleans, USA, 2000. 1107. o.

<sup>148</sup> Louisiana Supreme Court. 407 so. 2d 702 (La. 1981)

<sup>149</sup> Matthew A. WOOLF: Poligraph Evidence: The Determination of the Admissibility of Scientific Evidence in the Fifth Circuit and State Courts of Louisiana. Tulane Law Review. 74. évfolyam, 3. szám, 2000. február. Tulane University Law School, New Orleans, USA, 2000. 1108. o.

A Privy Council döntése a Bernal and Moore v. R ügyben<sup>150</sup> nagy hatással volt a jamaicai jogra, amikor helybenhagyta az első fokú bíróság döntését, amely szerint a poligráfos vizsgálat eredményéből nem származhat bizonyíték. A jogeset tényállása szerint Moore megkérte Bernalt, hogy Kingstonból repüljön el Washingtonba és a testvérének vigyen magával néhány ananász dzsúzt. Bernal vallomásaiban elmondta, hogy tudta Moore testvéréről, hogy a Jamfest-en van egy standja. Gondolta, eleget tesz a kérésnek, és együtt mentek a boltba, ahol Moore egyedül megvette a dzsúzókat, ezt követően Bernal segített neki betenni azokat az autóba. Néhány nappal később Bernalt keresték a repülőtéren, mivel mind a 96 konzervdobozban marihuánát találtak, összesen 43 kg-ot. Az kiderült a büntető eljárás során, hogy a dobozokba a marihuána a bolt és a repülőtér közötti időben kerülhetett be, azonban Bernal és Moore is azt vallotta, nem tudtak róla, hogy marihuánát tartalmaztak a konzervdobozok. Bernal poligráfos vizsgálatnak vetette magát alá, amely megerősítette a vallomását, valóban nem tudta, hogy marihuána van a dobozokban. Ez volt az első poligráfos ügy Jamaicában. A bíróság azzal utasította el az indítványt a poligráfos vizsgálat eredményének figyelembe vételére, hogy az nem fogadható el bizonyítékként. Érvelése szerint a poligráf nem tévedhetetlen és az eredménye megsértené a bíróság döntési jogkörét, amikor arról határoz, hogy a vádlott bűnös-e vagy nem bűnös-e megállapítható-e. A bíróság megállapította ítéletében, hogy a vádlottak előre kitervelték, marihuánát csempészenek Jamaicából az USA-ba, és mindketten tudtak arról, hogy marihuána van a konzervdobozokban. A Court of Appealhez benyújtott fellebbezésben sérelmezték, hogy a bíróság nem fogadta el bizonyítékként a poligráfos vizsgálat eredményét. A Court of Appeal szerint ez nem volt jogsértés a bíróság részéről. Downer JA, a Court of Appeal bírójának szerint *„a poligráf hasznos lehet az üzleti szférában, hogy meg tudják valakiről igazat mond-e vagy hazudik, azonban a büntető eljárásban nem vehet igénybe a bűnös vagy a nem bűnös megállapítására. A poligráfos vizsgálatnak különleges szakértelme van, azonban nem készíthet szakvéleményt arról, hogy szinte-e terhelt, ugyanis erről csak a bíróság foglalhat állást.”*

Ezt követően újabb fellebbezés következett, a Judicial Committee of the Privy Councilhoz fordultak. Egyrészt az első fokon eljáró bíróság döntését sérelmezték, hogy nem vette figyelembe a poligráfos vizsgálat eredményét, másrészt feltették a kérdést, megengedhető-e, hogy a védelem arra hivatkozzon, hogy poligráfos vizsgálat eredménye szerint a terhelt nem követhette el a bűncselekményt. A Privy Council álláspontja szerint a

---

<sup>150</sup> (1997) 51 WIR 241, PC (Privy Council, Jamaica)

konkrét ügyben az első fokú bíróság nem követett el jogsértést. Azonban azt is hozzátette, nem zárható ki, hogy más ügyekben figyelembe vegyék a poligráfos vizsgálat eredményét.<sup>151</sup>

## **2. Európa**

Nemcsak az amerikai kontinensen, hanem Európa több országában is lehet ség van a poligráf alkalmazására. Az európai országok sem alkotnak egységes modellt, mind az öt modellre vannak példák.

### **2.1. Az első modellbe tartozó, a poligráfot nem alkalmazó országok**

Hollandiában a Legfőbb Ügyészség azért nem teszi lehetővé a poligráf alkalmazását, mert annak alacsony a megbízhatósága<sup>152</sup>, azonban 2003 előtt voltak poligráfos vizsgálatok, főként nem erkölcs elleni bűncselekményeknél.<sup>153</sup> A 2003-as legfőbb ügyészségi utasítást erősítette meg a holland Legfelsőbb Bíróság 2004-es döntése, amely ismét megállapította, hogy a poligráfnak alacsony a megbízhatósága.<sup>154</sup> Franciaország is azon országok között van, ahol nincs lehetőség arra, hogy poligráfot vegyenek igénybe.<sup>155</sup>

### **2.2. A második modellbe tartozó országok, amelyek szakmai háttérvizsgálatként tekintenek a poligráfos vizsgálatra, és nem rendelkeznek róla jogszabályban**

#### **2.2.1. Belgium**

A második modellbe tartozó Belgium rendszere a 90-es években azzal szembesült, hogy számos ügy nyomozása eredménytelen volt. Az így kialakult helyzeten poligráffal kívánták változtatni. A módszer alkalmazása eleget tett a várakozásoknak, számos ügyben eredményessé tette a nyomozást. A poligráfos vizsgálat arra készítette a gyanúsítottakat, hogy még a vizsgálat alatt, vagy azt követően beismerjék a bűncselekmény elkövetését. A szövetségi rendszer az eredmények láttán megkezdte Brüsszelben saját munkatársainak kiképzését a poligráfos vizsgálatok elvégzésére. Ezt követően három poligráfos vizsgáló

---

<sup>151</sup> Graeme BROADBENT: Polygraph evidence in Jamaica – the door left ajar. *The Journal of Criminal Law*, 62. évfolyam, 1998/6. szám. 585-586. o.

<sup>152</sup> 2003I001. sz. utasítás

<sup>153</sup> Ewout H. MEIJER – Peter J. van KOPPEN: Lie Detectors and the Law: The Use of the Polygraph in Europe. In: David CANTER – Rita ZUKAUSKIENÉ (Szerk.): *Psychology, crime and law*. Ashgate Publishing Company. Burlington, USA, 2008. 31. o.

<sup>154</sup> Hoge Raad der Nederlanden, 18 June 2004, LJN AU 5496

<sup>155</sup> Iris CHENG: New technologies: novelty lie detector a hit among techno buffs. <http://www.com.cuhk.edu.hk/varsity/0211/science.htm> (letöltés ideje: 2011. július 28.)



évente 300 gyanúsítottat vizsgált.<sup>156</sup> A belga bíróságok egy része bizonyítékként fogadja el a poligráfos vizsgálat eredményét, míg mások kategorikusan elzárkóznak t le.<sup>157</sup>

### 2.2.2. Oroszország

Oroszországban 1993-ban értek véget azok az évtizedek, amikor a rendészet területén elutasították a poligráf alkalmazását. Abban az évben ugyanis az Igazságügyi Minisztérium lehet vé tette, hogy a Szövetségi Biztonsági Szolgálat poligráfot vegyen igénybe. Ezzel törvényessé vált Oroszországban a poligráfos vizsgálat, amely egy évvel kés bb belügyminisztériumi felügyelet alá került. 1996-ban az adónyomozók kezdték el alkalmazni a poligráfot, majd két évvel kés bb a katonai ügyészség is bekapcsolódott a felhasználók sorába: a m szert egyre gyakrabban vették igénybe.<sup>158</sup>

Az orosz bíróságok a terhelt nem b nösségének vagy b nösségének bizonyítékként fogadják el a poligráfos vizsgálat eredményét. Bár 18 év óta legális a poligráf alkalmazása, azonban hiányzik a vizsgálat jogszabályi alapja, ezért többen is sürgetik a jogalkotót, hogy szülessen meg a poligráftörvény, amely segítené a nyomozást, a korrupció elleni harcot, a megbízható munkavállalók felvételét és a poligráfos vizsgálók magas színvonalú képzését. A poligráf népszerűségét mutatja, hogy Oroszországban évente több mint 100 ezer vizsgálatot végeznek el.<sup>159</sup>

### 2.2.3. Románia

Romániában 1972-ben a Babe -Bolyai Tudományegyetemen hozták létre az els poligráf laboratóriumot. Az oktatást és a tudományos kutatásokat Ioan Bu pszichológus vezette, aki Romániában els ként lett poligráfos vizsgáló. 1974-ben a román rend rség vizsgálta annak a lehet ségét, hogy a nyomozás során igénybe lehet-e venni a poligráfot. Kísérletképpen olyan ismeretlen tetteses ügyekben alkalmazták, amelyeknél csekély esély mutatkozott arra, hogy felkutassák és elfogják az elkövet t. A kísérletek sikerrel jártak, hiszen számos esetben hozott figyelemre méltó eredményt a poligráfos vizsgálat. Azonosítani tudták

---

<sup>156</sup> Ewout H. MEIJER Peter J. van KOPPEN: Lie Detectors and the Law: The Use of the Polygraph in Europe. In: David CANTER-Rita ZUKAUSKIENÉ (Szerk.): Psychology, crime and law. Ashgate Publishing Company, Burlington, USA, 2008. 31. o.

<sup>157</sup> Philip TRAESE: Judicial control on the gathering and reliability of technical evidence in a continental criminal justice system. <http://www.isrcl.org/Papers/Traest.pdf> (letöltés ideje: 2011. július 28.)

<sup>158</sup> Yuri I. KHOLODNY Pavel V. AKENTIYEV: Criminalistics use of polygraph in Russia: modern level and development prospects. <http://en.lie-detector.ru/2008/01/12/criminalistics-use-of-polygraph-in.html> (letöltés ideje: 2011. július 29.)

<sup>159</sup> The Voice of Russia: Lie detectors should get green light in Russia. <http://english.ruvr.ru/2010/11/02/31213342.html> (letöltés ideje: 2011. július 29.)

például egy 12 évvel korábban elkövetett emberölés fiatalokú elkövet jét. Az eredményességnek is köszönhet en 1975-ben a bukaresti, 1980-ban a kolozsvári, 1981-ben pedig a temesvári rend rségen hoztak létre újabb poligráfós laboratóriumokat.<sup>160</sup>

Romániában nem nyilvános utasítások rendelkeznek a poligráfós vizsgálat lefolytatásáról, amelyre a büntet eljárás mindkét szakában sor kerülhet. A nyomozás kezdetén sz kíteni, illetve b víteni kívánják segítségével a gyanúsított kört, úgy vélik, a nyomozás során er síti a bizonyítékok bizonyító erejét, a bírósági eljárásban pedig mélyíti a bíróság bels meggy zését az ügyr l, és segíthet elkerülni az ítélezési hibákat. Nézetük szerint csökkenteni annak lehet ségét, hogy olyanoknak mondják ki a b nösségét, akik nem vettek részt a b n cselekmény elkövetésében.

Romániában els sorban a terhelti vallomás szintességét vizsgálják a poligráffal, valamint azt, hogy az alany részt vett-e a b n cselekmény elkövetésében. Ahhoz, hogy el lehessen végezni a vizsgálatot, írásbeli beleegyezésre van szükség a vizsgálandó személyt l. Úgy vélik, hogy a poligráffal id t is meg lehet takarítani, hiszen a nyomozó hatóságnak nincs szüksége arra, hogy eleve eredménytelen nyomozási cselekményeket végezzen.

Romániában sincs kizárva az, hogy tanún végezzenek el poligráfós vizsgálatot, ezt azonban csak ritkán teszik, általában akkor, ha ellentét van a vallomások között, vagy a tanú folyamatosan megváltoztatja a vallomását.<sup>161</sup>

A román büntet eljárási törvény hasonlóságot mutat a magyar régi Be.-vel, ugyanis a román jogalkotó is felsorolta a bizonyítás eszközeit, azonban nem nevesítette az összeset, így a román büntet eljárásban technikai újítások, találmányok is segíthetnek az igazság megtalálásában és a tényállás megállapításában. Például a genetikai ujjnyomat technikája még nem volt ismert a büntet eljárási törvény megalkotásakor, ennek ellenére bizonyítási eszközként veszik figyelembe.<sup>162</sup> A román jogi szabályozás nem rendelkezik arról, hogy a poligráfós vizsgálat eredményéb l bizonyíték származik-e, azonban azt nem is tiltja. Romániában 31 poligráf laboratórium m ködik, ahol 32 szakért és poligráfós szakember végzi a poligráfós vizsgálatokat. A vizsgálat eredményér l írásbeli szakvélemény készül.

---

<sup>160</sup> Euro Poligraf Center: Polygraph in Romania. <http://www.poligraf-center.ro/index.php?page=101&lang=en> (letöltés ideje: 2011. július 27.)

<sup>161</sup> Magyar szaktanácsadók szerint ekkor nem feltétlenül ajánlatos poligráfot alkalmazni, mert gyakran fordul el , hogy a tanú valóságként éli meg a vallomásában el adott valótlanosságokat.

<sup>162</sup> Euro Poligraf Center: Legality and the proof force of the examinations. <http://www.poligraf-center.ro/index.php?page=104> (letöltés ideje: 2011. július 27.)

#### 2.2.4. Szlovákia

Szlovákiában sem rendelkeznek jogszabályok a poligráfról, csupán krimináltaktikai ajánlások vonatkoznak rá, valamint a bazini vezet szakért k által adott iránymutatások.<sup>163</sup> Szlovákiában is mind a nyomozás során, mind a bírósági eljárásban sor kerülhet a poligráf alkalmazására, azonban az utóbbi szakban ritkán veszik igénybe.

A szlovák jogalkalmazók abban látják a poligráf jelentését, hogy a gyanúsított, szembesülve a poligráfos vizsgálat eredményével, általában beismer vallomást tesz. A szlovák rendrség kriminalisztikai kutatóintézetének Bazinban működő Pszichofiziológiai Osztály szakértői végzik általában a poligráfos vizsgálatot, amelynek alanya elsősorban a gyanúsított és a tanú, ritkábban a vádlott. Szlovákiára az jellemző, hogy a poligráfos vizsgálat eredményét nem fogadják el bizonyítéknak. Talán nem véletlen a kérdőívet kitöltő poligráf kutató észrevétele, miszerint hazájában a bírók tiltanak a poligráf alkalmazását és az ügyészek egy része is ezen az állásponton van. A nyomozó hatóság is megosztott: tagjaik egy része tiltaná, másik részük pedig támogatja a poligráf igénybevételét.

### 2.3. A harmadik modellbe tartozó országok, amelyek jogszabály(ok) keretében szabályozzák a poligráfos vizsgálatot

#### 2.3.1. Horvátország

A magyar Be.-hez hasonlóan a horvát büntető eljárási törvény<sup>164</sup> is utalást tesz a poligráf igénybevételére. A 177. § (1) bekezdése alapján, ha megalapozott gyanú van arra, hogy az ügyészség hatáskörébe tartozó bűncselekményt követtek el, a rendrségnek meg kell tennie a szükséges intézkedéseket annak érdekében, hogy felderítsék az elkövetőt, megelőzzék az elkövető vagy bűntársa menekülését, felderítsék és biztosítsák a bűncselekmény nyomait, a bizonyítási eszközöket, valamint minden olyan információt, amely hasznos lehet a büntető eljárás során. A rendrségnek ezekről az intézkedésekről tájékoztatnia kell az államügyészt. A szakasz második bekezdése nevesíti azokat az eszközöket, amelyeket a rendrség igénybe vehet: információt gyűjthet például a lakosságtól, poligráfot és hangelemzést is alkalmazhat.

---

<sup>163</sup> A vezet szakértők a szlovák rendrség kriminalisztikai kutatóintézetének Bazinban működő Pszichofiziológiai Osztályán dolgoznak.

<sup>164</sup> Zakon o kaznenom postupku – ZKP. Narodne novine 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002, 143/2002, 62/2003

A horvát rendrségi törvény<sup>165</sup> felsorolja, melyek azok az eszközök, amelyeket a rendrség igénybe vehet. A nyolcadik pontban említi a poligráfot. A jogszabály úgy rendelkezik, hogy a rendr – információszerzés céljából – jogosult poligráfos vizsgálatot végezni olyan személyen, aki a poligráfos vizsgálatról való tájékoztatást követően írásban beleegyezett a vizsgálatba. A rendr azonban köteles megszakítani a vizsgálatot, ha a vizsgált személy visszavonja a beleegyezést.<sup>166</sup>

Nem végezhető el a poligráfos vizsgálat, ha a vizsgálandó személy alkohol, kábítószer vagy más pszichotróp anyag befolyása alatt áll, súlyos szívbetegségben szenved, stresszes, vagy nyugtatókat szed. Az sem alkalmas a poligráfos vizsgálatra, akin nyilvánvaló jelei mutatkoznak mentális betegségnek vagy elmezavarnak, hogy akinek erős fizikai fájdalmai vannak, és várandós nő sem lehet alanya a vizsgálatnak.<sup>167</sup>

### 2.3.2. Lengyelország

1963-ban az egykori szocialista országok közül elsőként Lengyelországban alkalmazták a poligráfot. A lengyel jogászok nézetei ellentmondóak, *„holott több szimpóziумot is szenteltek a probléma tisztázásának és a Legfelsőbb Bíróság is többször állást foglalt a kérdésben.”*<sup>168</sup> Míg Csehszlovákiában a kérdés elméletével és a vizsgálatokkal egyaránt a jogi egyetemek kriminalisztikai tanszékein foglalkoztak, Lengyelországban a Belügyminisztérium Kriminalisztikai Intézete hozott létre erre a célra laboratóriumot.<sup>169</sup> A lengyel kriminalisták kifejtették, hogy a poligráffal folytatott vizsgálatok diagnosztikai értéke semmivel sem kisebb az egyéb rutinszerű kriminalisztikai vizsgálatokénál.<sup>170</sup> A lengyel bíróság kimondta, hogy *„az ilyen jellegű vizsgálatok kiegészítő jellegűek és nem képezhetik konkrét megállapítások alapját, nem szolgálhatnak önálló bizonyítékkul. E vizsgálatok célja elsősorban az, hogy kimutassák a vizsgált személy érzelmi kapcsolatát az adott eseményt illetően.”*<sup>171</sup>

<sup>165</sup> Zakon o policiji Narodne novine 129/00 16. szakasz

<sup>166</sup> Zakon o policiji Narodne novine 129/00 46. szakasz

<sup>167</sup> Zakon o policiji Narodne novine 129/00 47. szakasz

<sup>168</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntető eljárásban II. rész. F iskolai Figyelő, III. évfolyam, 1991/1. szám. Rendtorishti F iskola. Budapest, 1991. 3. o.

<sup>169</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntető eljárásban II. rész. F iskolai Figyelő, III. évfolyam, 1991/1. szám. Rendtorishti F iskola. Budapest, 1991. 3. o.

<sup>170</sup> SZIJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehetősége az élet elleni bűncselekmények felderítésében. Tansegédlet. Rendtorishti F iskola. Budapest, 1990. 19. o.

<sup>171</sup> SZIJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehetősége az élet elleni bűncselekmények felderítésében. Tansegédlet. Rendtorishti F iskola. Budapest, 1990. 19. o.

Lengyelországban nemcsak a szocializmus éveiben volt jelentős szerepe a poligráfnak, hanem napjainkban is. Figyelemre méltó a lengyel büntet eljárási törvény<sup>172</sup> szabályozása, amely érinti ugyan a poligráfos vizsgálatot, azonban nem nevesíti azt. A Be. 2003-as módosításával született meg a 199.a cikk<sup>173</sup>, amelynek alapján csak a vizsgálandó személy beleegyezésével folytatható le olyan vizsgálat, amely az emberi szervezet nem tudatos reakcióit vizsgálja. Ezzel a lengyel büntet eljárási törvény nem zárja ki annak lehetőségét, hogy a poligráfon kívül más módszert is alkalmazzanak a büntet eljárásban.

A lengyelek elsősorban az elkövető azonosítása céljából veszik igénybe a poligráfot. Abból indulnak ki, hogy a központi idegrendszer raktározza a bűncselekmény emlékképeit, amelyek a poligráf segítségével elhívhatók. Bár a módszert egyaránt alkalmazzák a nyomozati szakban és a bírósági eljárásban is, az a legeredményesebb, ha a nyomozás kezdetén veszik igénybe. Lengyelországban igazságügyi szakértő végzi a vizsgálatot, amelynek tanú és terhelt is lehet alanya. A poligráfos vizsgálat eredményéből akár bizonyíték is származhat, az csupán az eljáró bíróság mérlegelésétől függ.

A lengyel jogalkalmazókat is megosztja a poligráf. Általában a bírók és az ügyészek ellenzik, hogy bizonyíték származzon belőle, mivel érvelésük szerint annak limitált a megbízhatósága. A lublini Fellebbviteli Bíróság is foglalkozott a poligráffal: 1996-ban elismerte a poligráfos vizsgálat eredményét közvetett bizonyítéknak.<sup>174</sup>

## **2.4. A negyedik modellbe tartozó országok, amelyek önálló poligráfos jogszabályt alkottak**

### **2.4.1. Litvánia**

1992-ben a litván Belügyminisztérium megvásárolt egy poligráfot, majd betanította munkatársait a kezelésére, így megkezdődhetek a poligráfos vizsgálatok. A poligráf igénybevételére általában ügyészi kezdeményezésre került sor, de alkalmazták a Belügyminisztérium alkalmazottainak felvételekor és a „belső” ügyek nyomozásában is.<sup>175</sup>

---

<sup>172</sup> Kodeks Postepowania Karnego, az 1997. június 6-tól hatályos lengyel büntet eljárási kódex

<sup>173</sup> Piotr HOFMANSKI - Eduard KUNŠTEK: Criminal Procedure System of the Republic of Poland. In: Berislav PAVIŠIĆ (Szerk.): Transition of criminal procedure systems. Pravni fakultet Sveucilišta u Rijeci, Rijeka, Horvátország, 2004. 235. o.

<sup>174</sup> Magdalena ZUBANSKA: Accuracy of Polygraph Testing and its Status as Scientific Evidence. In: Piotr BOGDALSKI (Szerk.): Internal Security, 2009/1. szám. Higher Police School, Szczytno, Lengyelország, 2009. 57. o.

<sup>175</sup> Laimutis KRAUJALIS - Aleksandr KOVALENKO - Vitas SALDZIUNAS: Legal and practical aspects of using the polygraph in the Republic of Lithuania. Lithuanian polygraph, 1. évfolyam, 2007/1. szám. Litvánia, 2007. 14. o.

Litvánia azon néhány ország közé tartozik, ahol külön törvény<sup>176</sup> szabályozza a poligráf használatát. Különlegessége a jogszabálynak, hogy az üzleti szférában tiltja a minősítés alkalmazását.<sup>177</sup> A tizenhárom cikkből álló törvény a 3. cikk második bekezdésében fogalmazza meg, hogy csak a jogszabályban meghatározott esetekben lehet poligráfos vizsgálatot végezni. A felsorolás is érezteti azt a körülményt, hogy a poligráftörvény 2000-ben született, amikor Litvánia a NATO csatlakozásra készült. A poligráfos vizsgálatra ugyanis elsősorban olyan személy esetében kerülhet sor, aki hivatásánál fogva minősített adatokhoz juthat. Ilyenek például a köztisztviselők, a hivatalnokok vagy a hivatásos állományban lévő katonák, de ide tartoznak azok is, akik az említett munkakörök valamelyikében kívánnak dolgozni. A minősített adattal összefüggésben a megbízhatóságukat is lehet ellenőrizni, illetve a felvételük előtt azt is, hogy az életrajzukban feltüntetett és más, a leendő munkáltató számára szolgáltatott információk megfelelnek-e a valóságnak.<sup>178</sup> Olyan jogsértéseknél is igénybe vehető a poligráf, amely operatív, vagy „belső” nyomozással van összefüggésben.<sup>179</sup>

A törvény 7. cikke arról rendelkezik, hogy poligráfos vizsgálat csak a vizsgálandó személy beleegyezése esetén végezhető el. Amennyiben a poligráfos vizsgálat a vizsgált személy számára kedvezőtlen eredménnyel végződik, és más terhelő adatok is vannak, a 10. cikk alapján elbocsátható, vagy – pályázó esetén – elutasítható a felvételi kérelme. Azonban azt a megoldást is választhatja a munkáltató, hogy állásban tartja, illetve felveszi, de nem teszi lehetővé számára a minősített adatokhoz való hozzáférést.

## **2.5. A vegyes modellbe tartozó országok**

### **2.5.1. Németország**

Németország az első és a második modellbe is beletartozik. A szövetségi büntető eljárási törvény (Strafprozessordnung – „StPO”) 1998-tól hatályos szövege nem tesz említést a poligráfos vizsgálatról, azonban a StPO 81. és 136a. (tiltott bizonyítás) szakaszainak értelmezése kapcsán keresztül be került az intézmény.<sup>180</sup> Az ítélet bíróságok

---

<sup>176</sup> 2000.08.29 No. VIII-1906

<sup>177</sup> Juozas VENCKUS: This site was started to spotlight a polygraph tests usage in Republic of Lithuania. <http://www.polygraph.lt/page2.html> (letöltés ideje: 2011. július 28.)

<sup>178</sup> 2000.08.29 No. VIII-1906 5. cikk

<sup>179</sup> Laimutis KRAUJALIS - Aleksandr KOVALENKO - Vitas SALDZIUNAS: Legal and practical aspects of using the polygraph in the Republic of Lithuania. Lithuanian polygraph, 1. évfolyam, 2007/1. szám. Litvánia, 2007. 11. o.

<sup>180</sup> KATONA Tibor: Gondolatok a hazugságvizsgálatról az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.): Ünnepi kötet Dr. CSÉKA Ervin professzor 90. születésnapjára. SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 2012. 269. o.

gyakorlatát vizsgálva azonban megállapítható, hogy kialakult egy, a magyar régi Be. szabályozásához hasonló helyzet, ugyanis a német hatóságok alkalmazták a poligráfot erre vonatkozó különös eljárási szabályozás hiányában is.

Az első modell is jellemzi Németországot, vagyis a tiltás. Ennek az egyik eredménye az, hogy 1954-ben a Német Szövetségi Bíróság kimondta, hogy a poligráf alkalmazása még a terhelt beleegyezése esetén is kizárt a büntető eljárásban, mert sérti a német alkotmányt és a büntető eljárási törvényt. A másik eredménynek a Szövetségi Alkotmánybíróság 1981-es döntése tekinthető. Az 1970-es évek végén ugyanis felmerült, hogy a terhelt beleegyezésével legalább ment bizonyítékként felhasználható legyen a poligráfos vizsgálat eredménye, az Alkotmánybíróság azonban az erre irányuló alkotmányossági panaszt 1981-ben érdemi vizsgálat nélkül elutasította.<sup>181</sup> A Szövetségi Alkotmánybíróság konkrét ügyben ugyan a folyamodó terheltnek idevágó indítványával kapcsolatosan nemlegesen foglalt állást, de kiderül, hogy a német gyakorlat akár első-, akár másodfokon is megengedi bírósági szakban a poligráf alkalmazását. *„A többrendbeli megrontás miatt indult ügyben a terhelt kérte, hogy vizsgálják meg poligráffal, de mind az első, mind a másodfok elutasította az indítványát. Ezt támadta a terhelt alkotmányjogi panasszal, de gyér volt az indítványa. A BVerfG érdemi vizsgálatot nem folytatott, azaz nem fogadta be a panaszos indítványát. Ezt azzal indokolta, hogy a panaszos gyakorlatilag a Be. szabályait támadta, illetve Be-sértésekre hivatkozott, és megjelölt ugyan alkotmányi cikkelyeket, de nem vezette le, hogy azokat a bizonyítási indítvány elutasítása miatt sértené. A panasz befogadhatóságának tartalmi kritériuma lett volna az alkotmányértés részletes kifejtése. Ez azonban elmaradt. A döntésből tehát nem következik, hogy a poligráf használata (vagy mellőzése) ne lenne támadható, vagy tágabban: a bizonyítási indítványok elbírálásának kérdése ne lenne támadható (pl. önkény kimutatása esetén igen, mondja a BVerfG), pusztán arról van szó, hogy a gyérül megírt panasz elvérzett a szigorú befogadhatósági szűrőn.”*<sup>182</sup> *„A döntést követően az addigi heves kritika alább hagyott, és a poligráfért küzdők szószólói is beletörték abba, hogy a gyakorlat, tekintet nélkül a heves vitákra, tartja magát a Legfelsőbb Bíróság 1954-es döntéséhez, amely alapján a poligráf alkalmazása büntető eljárásban akkor sem megengedhető, ha a terhelt abba*

---

<sup>181</sup> Helmut FRISTER: *Der Lügendetektor – Zulässiger Sachbeweis oder unzulässige Vernehmungsmethode?* Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 106. évfolyam, 1994/2. szám. Berlin, Németország, 1994. 302. o.

<sup>182</sup> KATONA Tibor: Gondolatok a hazugságvizsgálatról az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.): Ünnepi kötet Dr. CSÉKA Ervin professzor 90. születésnapjára. SZEK Juhász Gyula Felsőoktatási Kiadó, Szeged, 2012. 270. o.

*beleegyeznek, vagy maga indítványozza a poligráfos vizsgálatát.*<sup>183</sup> Az alkotmánybírósági döntés eltti vitákat Frister szerint az váltotta ki, hogy 1975-ben Udo Undeutsch megjelentette a „Kérdés a pszichológiai oldalról” („Anfrage von psychologischer Seite”) cím tanulmányát, „amelynek az lett a következménye, hogy a poligráfot elutasítók védekezési pozícióba kerültek, ugyanis ezt követően – amire a korábbi években nem volt példa – számos érv hangzott el a poligráf alkalmazása mellett. Ennek hatására a mások ellenzói elbizonytalanodtak, csupán aggályokat fogalmaztak meg a poligráf megbízhatóságával és alkalmasságával kapcsolatban.”<sup>184</sup>

1998-ban a Szövetségi Bíróság újra poligráfos ügyben döntött, és kimondta, hogy bizonyítékként nem használható fel az eredménye. A döntést követően egy jogi szakfolyóiratban a következő gondolatokkal állt ki egy védőügyvéd a poligráf mellett: „Mi, védőügyvédek majdnem fél évszázadig hazudtunk magunknak, hogy a poligráf megsérti az emberi méltóságot. A jogállamiságba vetett hitünket azzal nyugtattuk meg, hogy a tanú nem tudatos reakcióit vizsgáló módszer megsérti az emberi méltóságát és alapvető szabadságjogainak gyakorlását. Azonban szándékosan figyelmen kívül hagytuk azt a körülményt, hogy például a testbeszédet is bizonyítékként veszi figyelembe a bíróság, amikor döntést hoz az ügyben. A különböző testi jeleket (elpirulás, nyugtalan mozdulatok, kéz ökölbe szorítása) mind a tanúknál, mind a terhelteknél vizsgálják, amelyek a vádlott számára enyhítők, de súlyosító körülmények is lehetnek. Az alkotmányjogi gondolkodás elutasítja a poligráfos vizsgálat, mint pszicho-fiziológiai eljárás felhasználását, ami abból adódik, hogy a poligráffal a hatóság „bepillant az ember lelkébe”. A tiltás nem indokolt, hiszen a nem tudatos reakciókat, ha más módszerrel vizsgálják (például észreveszik az elpirulást), akkor jogszerű, amennyiben viszont poligráfot vennének igénybe, az már jogellenes.”<sup>185</sup>

Németország esetében azt állapíthatjuk meg, hogy a poligráfos vizsgálat a bírósági gyakorlat alapján nem vehető figyelembe bizonyítékként,<sup>186</sup> azonban ez nem jelenti azt, hogy a büntető eljárásban ne lehetne szakmai háttérvizsgálatként alkalmazni.

---

<sup>183</sup> Helmut FRISTER: *Der Lügendetektor - Zulässiger Sachbeweis oder unzulässige Vernehmungsmethode?* Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 106. évfolyam, 1994/2. szám. Berlin, Németország, 1994. 302. o.

<sup>184</sup> Helmut FRISTER: *Der Lügendetektor - Zulässiger Sachbeweis oder unzulässige Vernehmungsmethode?* Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 106. évfolyam, 1994/2. szám. Berlin, Németország, 1994. 302. o.

<sup>185</sup> Rainer HAMM: *Monokeltests und Menschenwürde.* Neue Juristische Wochenschrift, 52. évfolyam, 1999/13. szám. Frankfurt a. M., Németország, 1999. 922. o.

<sup>186</sup> Holm PUTZKE – Jörg SCHEINFELD – Gisela KLEIN – Udo UNDEUTSCH: *Polygraphische Untersuchungen im Strafprozess.* Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft, 121. évfolyam, 3. szám. De Gruyter Recht. Berlin, 2009. 610. o.



### 3. Ázsia

Az Amerikai Egyesült Államok után Ázsia az a kontinens, ahol a legjelentősebb a poligráf alkalmazása és tudományos kutatása. Az ázsiai országok általában a második modellbe tartoznak, vagyis azon országok közé, amelyek szakmai háttérvizsgálatként tekintenek a poligráfos vizsgálatra, és nem rendelkeznek róla jogszabályban. Japánra és Izraelre jellemző leginkább a módszer igénybevétele, de népszerű olyan országokban is, mint Szingapúr, Tajvan vagy Malajzia.<sup>187</sup> Vannak azonban olyan részei is Ázsiának, ahol nem tulajdonítanak jelentőséget a poligráfos vizsgálatnak. Ilyen például Hong Kong, ahol a rendszer nem alkalmaz poligráfot, és a bíróság sem értékeli bizonyítékként a vizsgálat eredményét.<sup>188</sup>

#### 3.1. India

Indiában 1969-ben a központi nyomozóiroda kriminalisztikai laboratóriuma mellett megalakult a poligráf osztály. 1985-ben a 6. Összindiai Kriminalisztikai Konferencián az indiai Belügyminisztérium rendszéri fejlesztési csoportfőnöke „*e tudományosan megalapozott vizsgálati módszer*” széles körű alkalmazására szólította fel a résztvevőket.<sup>189</sup>

Az indiai Legfelsőbb Bíróság is foglalkozott a poligráffal. A 2010-ben hozott döntésében utalt arra, hogy vitatott a büntető eljárásban való alkalmazása.<sup>190</sup> A Legfelsőbb Bíróság a döntéshozatal során figyelembe vette, hogy a nyomozók bíznak poligráfos vizsgálatban, abban, hogy leleplezi a hazugságot, és megértsíti az igazságot. Az is jellemző, hogy a magabiztos terhelt azért kéri a vizsgálatot, hogy bizonyítsa nem bűnösségét. Tanún is végeznek poligráfos vizsgálatot, melynek az a célja, hogy meggyőzjenek vallomása hitelességéről.<sup>191</sup>

A Legfelsőbb Bíróság szerint a poligráfot, ugyanúgy, mint a másik két vitatott technikát (narkóanalízis és az agy elektromos tevékenységének profilja), minimum nyomozást orientáló eljárásnak kell tekinteni. „*Amennyiben új bizonyítékokhoz jut általa a hatóság, azokat fel lehet használni a bizonyítás során.*” A poligráf eszerint nem minősül olyan tiltott

---

<sup>187</sup> European Polygraph: Introduction of the scholarly journal European Polygraph. <http://www.polygraph.pl/index.php> (letöltés ideje: 2011. július 22.)

<sup>188</sup> Iris CHENG: New technologies: novelty lie detector a hit among techno buffs. <http://www.com.cuhk.edu.hk/varsity/0211/science.htm> (letöltés ideje: 2011. július 28.)

<sup>189</sup> Vitalij MITRICSEV, Jurij HOLODNIJ: Poligráf mint a tájékozódásra szolgáló kriminalisztikai információk megszerzésének eszköze. Rendészeti Szemle, 42. évfolyam, 1994/2. szám. 98. o.

<sup>190</sup> Supreme Court of India, Criminal appellate jurisdiction, Smt Selvi and Others Vs State of Karnataka, Judgment in Criminal Appeal No. 1267 of 2004

<sup>191</sup> Supreme Court of India, Criminal appellate jurisdiction, Smt Selvi and Others Vs State of Karnataka, Judgment in Criminal Appeal No. 1267 of 2004

eljárási cselekménynek, amely felhasználhatatlanná tenné a további bizonyítékokat. Majd így folytatja a Legfelsőbb Bíróság: „Ha a vizsgálat alanyát kényszerítenék a vizsgálatra, nem lehetne bizonyítéknak tekinteni az eredményét.” Ez esetben „sérülne az önvádra kötelezés tilalma is”. Amennyiben tehát önkéntesség áll fenn, ebből az a következtetés is levonható, hogy a poligráfos vizsgálat akár bizonyítékot is eredményezhet, azonban döntésének végén megjegyzi a Legfelsőbb Bíróság, hogy abban az esetben sem lehetnek a vitatott technikák bizonyítékok önmagukban, ha a vizsgált személy beleegyezésével kerülne sor a vizsgálat lefolytatására, mivel nem kontrollálhatja a vizsgálat során kifejtett reakcióit. Amennyiben a hatóság más bizonyítékokhoz jutna a vizsgálat során, azok minden további nélkül felhasználhatóak.

Az indiai Legfelsőbb Bíróság hangot adott annak az aggodalmának is, hogy „a bírósági eljárásokban indokolatlanul megnövekedjen a jogviták száma, amennyiben korlátlanul lehetne alkalmazni a három vitatott technikát.”<sup>192</sup> A vita abból fakadna, hogy a vád, a védelem, valamint a bíróság között nézeteltérés támadna, hogy az alkalmazott technika, adott esetben a poligráf kellő megbízhatósággal rendelkezik-e.

Az indiai Emberi Jogok Nemzeti Bizottsága (National Human Rights Commission) is foglalkozott a poligráffal: „mivel az indiai jogban nincsenek olyan rendelkezések, amelyek engedélyeznék a rendőrség által lefolytatott hazugságvizsgálatot, a vizsgálat alanyának önkéntessége az egyetlen lehetősége annak, hogy a poligráf alkalmazható legyen az igazságszolgáltatásban.”<sup>193</sup>

### **3.2. Izrael**

Izraelben a Legfelsőbb Bíróság vezetésével egy olyan testületet hoztak létre, amelynek az volt a feladata, hogy megvizsgálja a poligráf alkalmazásának megengedhetőségét az izraeli bíróságokon. A tanácsadó testület azt a javaslatot tette, hogy büntető eljárásban a poligráfos vizsgálat eredményét ne használják fel bizonyítékként. Azt is megfogalmazták, hogy a bíróság azt se vizsgálja, hogy a vádlott beleegyezett-e a poligráf alkalmazásába vagy megtagadta azt. Bár a Legfelsőbb Bíróság nem bocsátott ki állásfoglalást a poligráfos

---

<sup>192</sup> Supreme Court of India, Criminal appellate jurisdiction, Smt Selvi and Others Vs State of Karnataka, Judgment in Criminal Appeal No. 1267 of 2004

<sup>193</sup> National Human Rights Commission: Guidelines on Administration of Lie Detector Test. New Delhi, India. <http://nhrc.nic.in/dispatch.asp?fno=167> (letöltés ideje: 2011. július 25.)

vizsgálat eredményének felhasználásáról, az izraeli bíróságok a javaslat hatására nem veszik figyelembe bizonyítékként.<sup>194</sup>

### 3.3. Japán

Japánban 1956-tól kezdődően alkalmazzák a poligráfot, ami 90%-ban a rendőrség munkájához köthet. Az 1960-as évek elején évente mintegy 3500-4000 vizsgálatot végeztek, míg az 1970-es évek elején ez a szám elérte az évenkénti ötezret.<sup>195</sup> Napjainkban is hasonló a vizsgálatok volumene, a japán rendőrség évente több mint 5000-et végez.<sup>196</sup> Japánban gyakori, hogy a poligráfos vizsgálat eredményét a bíróság bizonyítékként veszi figyelembe.<sup>197</sup>

Ázsiában is látható, hogy nem egyforma a poligráf megítélése. Ha valamely országban engedik is az igénybevételét, eltér annak megítélése, hogy a bíróságok figyelembe vehetik-e bizonyítékként. Európában sem tapasztalhatunk mást, és az is megfigyelhető, hogy a poligráf alkalmazását tiltó országok nem jogszabályban rendelkeznek a tilalomról, hanem legfelsőbb bírósági, alkotmánybírósági vagy legfőbb ügyészségi szinten.

Vizsgálódásunk során azt is tapasztaltuk, hogy a megbízhatóságot nem csak a poligráfot tiltó, hanem az azt engedélyező országokban is vitatják, éppen ezért általában ritka az, hogy bizonyítékként értékeljék a poligráfos vizsgálat eredményét, inkább szakmai háttérvizsgálatként tekintenek rá.

Az is megállapítható, hogy azokban az országokban, amelyekben alkalmazzák a módszert, nemcsak gyanúsítottat, hanem tanút is vizsgálnak vele, és arra is lehetőség van, hogy a bírósági eljárásban is igénybe vegyék. Igaz, ez utóbbi ritkának számít. Az USA-ban, Kanadában, Indiában, Izraelben, Ukrajnában, Szerbiában, Horvátországban, Szlovéniában<sup>198</sup> és más országokban is több feladatot poligráf segítségével kívánnak megoldani:

- a feltételezett elkövető körének meghatározása, illetve azonosítása;
- annak megállapítása, hogy történt-e bűncselekmény;
- az elkövető azonosítása;

<sup>194</sup> Leonard SAXE – Gershon Ben SHAKHAR: Admissibility of Polygraph Tests. Psychology, Public Policy, and Law. American Psychological Association. Washington, USA, 1999/1. szám. 31-32. o.

<sup>195</sup> Vitalij MITRICSEV – Jurij HOLODNIJ: Poligráf mint a tájékozódásra szolgáló kriminalisztikai információk megszerzésének eszköze. Rendészeti Szemle, 42. évfolyam, 1994/2. szám. 98. o.

<sup>196</sup> Takehiko YAMAMURA – Yo MIYATA: Development of the polygraph technique in Japan for detection of deception. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S037907389090256X> (letöltés ideje: 2011. július 27.)

<sup>197</sup> Junichi FUKOMOTO: Psychophysiological Deception in Japan – The Past and the Present. <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=87282> (letöltés ideje: 2011. július 27.)

<sup>198</sup> Szlovéniában szorgalmazzák, hogy a profilalkotás mellett a poligráfot is igénybe vegyék a terrorizmus elleni küzdelemben. In: Polona SELIC – Andrej JURATOVEC: Compensating information gaps through complementary use of profiling and polygraph methods. In: Alojz Šteiner (Szerk.): Counterterrorism challenges in South Eastern Europe. Bilten Slovenske vojske, 10. évfolyam, 2008. szeptember. Tiskarna Oman. Oman, Szlovénia, 2008. 192. o.

- a vallomás szintességének ellenőrzése;
- a vallomásokban előforduló hiányok és túlzások feltárása;
- újabb adatok és bizonyítási eszközök gyűjtése az adott bűncselekménnyel kapcsolatban.<sup>199</sup>

---

<sup>199</sup> Vitalij MITRICSEV – Jurij HOLODNIJ: Poligráf mint a tájékozódásra szolgáló kriminalisztikai információk megszerzésének eszköze. Rendészeti Szemle, 42. évfolyam, 1994/2. szám. 97-98. o.

## V. A POLIGRÁF JOGI SZABÁLYOZÁSA HAZÁNKBAN

Láthattuk, hogy a nemzetközi gyakorlatban vannak olyan országok, amelyek önálló poligráftörvényt alkottak, mások egyéb jogszabály(ok)ban helyeztek el rendelkezéseket a m szerr l, de az is járható útnak t nt, hogy a jogalkotó nem szabályozta a poligráfos vizsgálatot, szabad kezet adott a jogalkalmazónak a döntés meghozatalában, hogy lehet vé teszi-e a poligráfhasználatot, és abba sem szólt bele a jog eszközeivel, hogy bizonyítékként vegye-e figyelembe a vizsgálat eredményét. Hazánk – hasonlóan Horvátországhoz és Lengyelországhoz, valamint az Amerikai Egyesült Államok egyes államaihoz – a harmadik modell országokhoz tartozik, amelyekre az a jellemz , hogy jogszabályok keretében szabályozzák a poligráfos vizsgálatot.

### 1. Poligráf a magyar büntet ügyekben

Amikor az 1980-as évek elején büntet ügyekben kezdték el alkalmazni a poligráfot, jogszabályi háttér nem állt rendelkezésre. A vizsgálat elvégzése kérelem alapján történt, az eredményér l véleményt írtak, ami a nyomozati anyagba nem került be, azonban orientálta a nyomozást. Fordulatot hozott a b nügyek rend rségi nyomozásáról szóló 40/1987. számú BM utasítás (továbbiakban: NYUT), amely a bizonyítási eszközök között felsorolta a poligráfos vizsgálatot. A 188. pontja szerint:

*„A megyei bíróságok hatáskörébe tartozó, els sorban élet elleni b n cselekmények nyomozása során a b n cselekmények felderítése érdekében az érintett személy (a gyanúsított, esetleg sértett, a tanú) el zetes, írásban foglalt beleegyezése esetén m szeres (poligráfos) vizsgálatot lehet elrendelni.*

*A vizsgálat elrendelésére a nyomozó hatóság vezet je jogosult.*

*A vizsgálatot a BM Központi Pszichológiai Laboratórium végzi. A vizsgálat elvégzéséhez szükséges el feltételek meglétét els sorban a kirendel hatóság köteles vizsgálni és biztosítani. Nem vizsgálható a kóros elmeállapotú, az ittas vagy bódult, továbbá súlyos keringési vagy légz szervi megbetegedésben szenved személy. A m szeres (poligráfos) vizsgálat eredményét az ügy iratai között kell elhelyezni.”*

A NYUT jelent sége, hogy az els olyan szabályozás Magyarországon, amely rendelkezést tartalmaz a poligráfról, másrészt m szeres vizsgálatról tesz említést, amely a zárójelben lév „poligráf” ellenére azt is sejteti, hogy a poligráfon kívül más m szer alkalmazására is az utasítás szabályai vonatkoznak. A NYUT a gyanúsított mellett a sértettet

és a tanút is megemlíti a m szeres vizsgálat alanyaként, bár az „*esetleg*” szó alkalmazása arra utal, hogy inkább a gyanúsított az, akivel szemben elvégezhető a vizsgálat. Az önkéntesség garanciáját jelenti az írásba foglalt beleegyezés el írása, hiszen a régi Be. alapján a poligráfós vizsgálatot szakért végezte, így nem lett volna annak semmilyen akadálya, hogy kötelezővé tegyék a poligráfós vizsgálatot, mivel a szakértői vizsgálatnak az a jellemzője, hogy annak a vizsgálandó személy köteles magát alávetni, kivéve, ha az m tét, illetve azzal egy tekintet alá eső orvosi beavatkozás.

A NYUT-tal szemben az volt aggályos, hogy nem a büntető eljárási törvénnyel, hanem egy utasítással vált bizonyítási eszközzé a poligráfós vizsgálat eredménye. A régi Be. 61. § (1) bekezdése szerint: „*A bizonyítási eszközök különösen a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat, a szemle, a helyszínelés, a bizonyítási kísérlet, a felismerésre bemutatás és a terhelt vallomása.*” A „*különösen*” jelző miatt a bizonyítási eszközök felsorolása nem volt lezárva, ezért a NYUT – mintegy kiegészítve a régi Be.-t – a nem nevesített bizonyítási eszközök közé sorolta a poligráfós vizsgálat eredményét.<sup>200</sup> A szabályozásbeli problémát a belügyminiszter 15/1990. számú utasítása azzal orvosolta, hogy a poligráfós vizsgálat szabályozásáról szóló részt hatályon kívül helyezte.

Az újabb változást a rendőrségi törvény<sup>201</sup> (továbbiakban: Rtv.) hozta meg, amelynek 41. §-a kimondja, hogy:

*„A rendőrség a büntető eljárásban vagy a körözött személy felkutatásakor az ügyben érintettet, ha elzetesen írásban hozzájárul, illetve gyermekkorú vagy fiatalkorú esetén törvényes képviselőjének írásos hozzájárulásával, m szeres (poligráfós) vizsgálat alkalmazásával is ellenrizheti. Fiatalkorú gyanúsított esetében a m szeres (poligráfós) vizsgálatot alkalmazni nem lehet.”*

Az Rtv. a büntető eljárással és a körözéssel kapcsolatban rendelkezik a poligráfós vizsgálatról. Ugyanúgy, mint korábban a NYUT, az Rtv. is írásos hozzájáruláshoz köti a vizsgálat elvégzését, és nem csupán a gyanúsítotton teszi lehetővé a poligráfós vizsgálatot.

A gyermekkorúaknál és a fiatalkorúaknál az írásos hozzájárulás a jogszabály alapján a törvényes képviselőtől kell, hogy származzon. A poligráfós vizsgálat jellege azonban megkívánja a vizsgált személy nagyfokú közreműködését, ezért bár ritkán vizsgálnak kiskorút annak szellemi és fizikai alkalmatlansága miatt – a gyakorlat az, hogy a törvényes

---

<sup>200</sup> KRATOCHWILL Ferenc szerint a régi Be. „*bizonyítási eszközöket felsoroló rendelkezése – bár dogmatikailag példálódzónak minősíthető, de tartalmilag zárt rendszert alkot – csak a tanúvallomásról szól*” és nem tesz például külön említést a sértett vallomásáról sem. In: KRATOCHWILL Ferenc: A sértett jogi helyzete a magyar büntető eljárási jogban. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 1990. 53-54. o.

<sup>201</sup> 1994. évi XXXIV. törvény a Rendőrségről

képvisel i beleegyezésén kívül a vizsgálandó személynek a hozzájárulása is szükséges a m szeres vallomásellen rzés lefolytatásához. Hasonlóan a Be.-hez, az Rtv. is tiltja a fiatalkorú gyanúsítottal szembeni poligráfos vizsgálatot. A jogszabály a gyanúsított szót használja, ezért ez arra enged következtetni, hogy a fiatalkorúakkal szemben csak a büntet eljárásban nem alkalmazható a poligráf. A körözött személy felkutatása céljából folytatott eljárás során érintett fiatalkorúakra ez a kitétel nem vonatkozik, így a törvényes képvisel és a – gyakorlat alapján – a fiatalkorú hozzájárulása alapján elvégezhet vele szemben is a poligráfos vizsgálat.

Az Rtv. sem szakít a NYUT megoldásával, ugyanis m szeres vizsgálatot említ, ismét zárójelbe téve a poligráf szót. Így újra levonható a következtetés, hogy nem csupán a poligráfos vizsgálatra vonatkoznak a törvény rendelkezései. Az Rtv. azóta is hatályos, így nézetünk szerint a vallomás ellen rzésére szolgáló m szerek mindegyikére alkalmazhatóak ezek a szabályok.

2003. július 1-jén hatályba lépett az új Be., amely szakítva a régi Be.-vel, rendelkezéseket tartalmazott a poligráfos vizsgálattal kapcsolatban:

180. § (2) „A gyanúsított beleegyezése nélkül a vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható.”

182. § (2) „Szaktanácsadó igénybevétele kötelez , ha a terhelt vallomását a nyomozásban poligráf alkalmazásával vizsgálják.”

453. § (3) „ A fiatalkorú terhelt vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható.”

A három szakasz ma is hatályos, ugyanúgy, mint a következ jogforrás, a NYOR<sup>202</sup> is, amely a Be.-hez kapcsolódóan fogalmazott meg a korábbiakra nem jellemz , részletesebb szabályokat a poligráfos vizsgálatot illet en:

127. § „A nyomozás el segítése érdekében a nyomozó szerv elrendelheti – a Be. 453. §-a (3) bekezdésben meghatározott kivétellel – a gyanúsított poligráfos vizsgálatát.

128. § A gyanúsított saját maga, illet leg a b ncselekmény más gyanúsítottjának; a véd az általa védett gyanúsítottnak, illet leg a b ncselekmény más gyanúsítottjának a poligráfos vizsgálatát indítványozhatja. Az indítványról a nyomozó szerv dönt.

129. § (1) A poligráfos vizsgálatra a gyanúsított írásos beleegyez nyilatkozata esetén kerülhet sor. A beleegyez nyilatkozatot a nyomozó szerv eljáró tagja foglalja írásba, azt a nyomozás iratai között kell elhelyezni.

---

<sup>202</sup> 23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyz könyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól

(2) A bejegyző nyilatkozatnak tartalmaznia kell:

a) az eljáró nyomozó szerv megnevezését, az ügy számát és tárgyát,

b) a gyanúsított nevét, születési helyét és idejét, anyja nevét,

c) a gyanúsított arra vonatkozó kifejezett nyilatkozatát, hogy a poligráfus vizsgálatnak aláveti magát, továbbá hogy tudatában van annak, hogy bejegyzését az eljárás bármely szakaszában, hátrányos következmények nélkül visszavonhatja.

130. § A szaktanácsadó a poligráfus vizsgálat megkezdése előtt – a vizsgálati metodika által megengedett mértékig – tájékoztatja a gyanúsítottat a vizsgálat lényegéről és menetéről.

131. § (1) A vizsgálati helyiségben azon kívül, akinek jelenlétét a törvény megengedi, a szaktanácsadó és a vizsgálat lefolytatásához szükséges technikai személyzet lehet jelen.

(2) Ha a gyanúsított nem magyar anyanyelvű, tolmácsot kell kirendelni és a vizsgálatot – tolmács alkalmazásával – a gyanúsított anyanyelvén, illetve az általa megjelölt nyelven kell lefolytatni.

132. § A szaktanácsadó a poligráfus vizsgálatról jegyzőkönyvet vezet. A jegyzőkönyvnek az érintett személyre vonatkozó első része tartalmazza a vizsgálatra való felkészítés során tisztázandó adatokat. A jegyzőkönyv első részét lezáró nyilatkozat aláírásával az érintett személy elismeri, hogy a vizsgálat lényegét és menetét, valamint a jegyzőkönyv tartalmát – beleértve a vizsgálat alá kerülő témaköröket és kérdéseket is – megismerte, és a vizsgálaton való részvételre vonatkozó bejegyzését fenntartja, továbbá hozzájárul a jegyzőkönyvben szereplő egészségügyi adatainak kezeléséhez.”

A rendelet foglalkozik a bejegyző nyilatkozattal, a vizsgálat néhány feltételével és menetével, valamint a dokumentálással, továbbá a nem magyar anyanyelvűek poligráfus vizsgálatával. A rendelet arra is tartalmaz rendelkezést, hogy ki indítványozhatja a vizsgálatot. Eszerint a gyanúsított a saját maga, valamint a bűncselekmény más gyanúsítottjának a poligráfus vizsgálatát indítványozhatja, a védő pedig az általa védett gyanúsítottját, illetve a bűncselekmény más gyanúsítottját. A rendelet nem szól arról, hogy tanú indítványozhatja-e saját maga számára, illetve leg az ügyvédje a tanú érdekében a poligráfus vizsgálatot. A poligráf hivatalból is alkalmazható, ezért az indítványtételi jog csupán arra ad lehetőséget, hogy a gyanúsított és a védő kérje a poligráfus vizsgálat elvégzését, ha a nyomozó hatóság korábban nem rendelte azt el. Természetesen a hivatalból alkalmazott poligráfus vizsgálat sem kötelező a gyanúsított számára, hiszen a Be. és a rendelet is megköveteli az írásos bejegyzését.



2001-ben született meg a Személy- és tárgykörözésről szóló törvény<sup>203</sup>, mely a poligráfról is rendelkezik:

12. § (1) *„A Rendőrség a körözés végrehajtása során az ismeretlen helyen lévő személy, illetve tárgy felkutatása, valamint az ismeretlen személy, illetve holttest személyazonosságának megállapítása érdekében adatgyűjtést végezhet, amelynek keretében*

*a) azokat a személyeket, akik a körözött személlyel, holttesttel, tárggyal kapcsolatban feltehetően információval rendelkeznek*

*aa) meghallgathatja, valamint*

*ab) ha ahhoz az ellenrizni kívánt személy – illetve gyermekkorú vagy fiatalkorú esetében törvényes képviselője – elzárva írásban hozzájárult, poligráf alkalmazásával is ellenrizheti.”*<sup>204</sup>

Egy 2007-es kormányrendelet<sup>205</sup> is tartalmaz poligráfós rendelkezést, amelyben a poligráfós vizsgálatokkal kapcsolatos feladatokat a BSZKI-hoz rendeli 2011. január elsejétől: 10/A. § (1) *„A Bűnügyi Szakértői és Kutatóintézet az országos rendőrfőkapitány közvetlen irányítása alatt országos illetékességgel, önálló szervként ellátja a büntető eljárásról szóló törvényre tekintettel, a meghatározott szakkérdésekben kizárólagosan eljáró és egyes szakterületeken szakvéleményt adó szervekről szóló kormányrendelet alapján a szakértői, és ezen kívül a bűnügyi technikai feladatokat, ennek keretében”*

*„...”*

*d) „ellátja a megyei (fővárosi) rendőrfőkapitányságok, a Nemzeti Nyomozó Iroda, a Repülőtéri Rendőrigazgatóság, a rendőrfőkapitányságok és a határrendészeti kirendeltségek bűnügyi technikai, és a szakértői tevékenység szakmai irányítását, továbbá bűnügyi pszichológia és poligráfós hazugságvizsgálat, illetve a bűnügyi orvosi tevékenység szakmai irányítását,”*

*„...”*

*f) a költségvetés keretei között biztosítja a rendőrség szakértői, bűnügyi technikai, bűnügyi pszichológia és poligráfós hazugságvizsgálat, bűnügyi orvosi tevékenységéhez szükséges egységes feltételeket”*

---

<sup>203</sup> 2001. évi XVIII. törvény a személy- és tárgykörözésről

<sup>204</sup> 2001. évi XVIII. törvény 12. § (1) bekezdés

<sup>205</sup> 329/2007. (XII. 13.) Korm. Rendelet a Rendőrség szerveiről és a Rendőrség szerveinek feladat- és hatásköréről

A poligráf szabályozásának utolsó állomása 2011. július 4-e volt, amikor is az Országgyűlés elfogadta a Be.-t is módosító törvényt<sup>206</sup>, amely kimondja:

„554/E. § Kiemelt jelentőségű ügyben a tanú vallomása beleegyezése esetén poligráf alkalmazásával is vizsgálható.”

## 2. A poligráf nem büntető jogi célzatú felhasználása és annak szabályozása

Szabálysértések esetén a szabálysértési hatóság nem alkalmazza a poligráfot. A polgári ügyekben<sup>207</sup> és a munkaügyi perekben<sup>208</sup> is ritkán fordul el az igénybevétele, az üzleti szférában azonban gyakoriak a poligráfos vizsgálatok. Számos olyan szabályozási probléma merül fel ezzel kapcsolatban, amelyre később a – büntető ügyekben részt vevő – poligráfos vizsgálóknál részletesen kitérünk, azonban ehelyütt is fontosnak tartjuk, hogy röviden rámutassunk ezek közül a legfontosabbakra:

- a) Az üzleti szférában a poligráfos vizsgálókat gyakran a feljelentés megtétele helyett veszik igénybe.
- b) Nem érvényesül a minőségbiztosítás.
- c) Az üzleti szférában eljáró (továbbiakban: nem büntető jogi célzatú) poligráfos vizsgálók számára nincs meghatározva milyen végzettséggel/képzettséggel kell rendelkezniük.

### 2.1. Ombudsmani állásfoglalások

Az elmúlt években jogszabály szinte nem, ombudsmani állásfoglalás viszont annál több született a poligráf nem büntető jogi célzatú felhasználásával kapcsolatban. 2000-ban

<sup>206</sup> 2011. évi LXXXIX. törvény az egyes eljárási és az igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról

<sup>207</sup> A Debreceni Ítéltábla szerint „a tudomány mai állása szerint azonban még nem igazolt a poligráfos vizsgálat eredményének bizonyító ereje, ezért polgári perben a poligráfos vizsgálat nem tekinthető elfogadott bizonyítási eszköznek.” Debreceni Ítéltábla, Pf.II.20.638/2008/4. szám

Ugyan a Pest Megyei Bíróság nem utasította el a poligráfos vizsgálat eredményét, mint bizonyítékot, azonban hangsúlyozta, hogy más bizonyítékok is szükségesek ahhoz, hogy az alperes nyilatkozatát megalapozott bizonyítéknak fogadja el: „az I. r. alperes azt állította, hogy 10.000.000 Ft-ot fizetett vissza egy év alatt. Ezt az állítását poligráfias vizsgálattal is alátámasztotta. Kétségtelen, hogy az I. r. alperes által elvégzett vizsgálat az I. r. alperes állítását alátámasztja, de ez nem egy I. r. alperestől független külső bizonyíték. Amennyiben az I. r. alperes nyilatkozatát a bíróság megalapozott bizonyítéknak fogadhatná el, mert más I. r. alperestől független bizonyítékok is alátámasztják, akkor az e vizsgálat nélkül is elfogadható lenne, ha viszont egyéb bizonyítékok nem támasztják alá az I. r. alperes nyilatkozatát, akkor arra a poligráfias vizsgálat (amire lényegében az I. r. alperes fel is készülhetett) önmagában nem lesz alkalmas.” Pest Megyei Bíróság, 11.P.22.732/2006/28. számú határozat

<sup>208</sup> A kutatás során számos munkaügyi per ítéletét tanulmányoztuk át, és a megvizsgált ügyek alapján arra a következtetésre jutottunk, ha meg is említette a bíróság a poligráfos vizsgálatot, annak megbízhatóságáról és felhasználhatóságáról nem foglalt állást, ugyanis csupán a – munkaügyi bíróság eljárását megelőzően végzett nyomozás során igénybe vett poligráfos vizsgálat eredményét közölte. Álláspontunk szerint a büntető ügy ismertetése mellett mást nem is tehetett volna, hiszen arra a büntető eljárásban a büntető bíróság lett volna jogosult.

származik az els , amelyet Majtényi László fogalmazott meg a Pszichológiai Tanácsadó Kft. poligráfós vizsgálata kapcsán.<sup>209</sup> Az adatvédelmi biztos állásfoglalásában az adott ügyben helytelenítette a poligráfós vizsgálatot, mivel „*a b ncselekmények felderítése és üldözése az arra hivatott szervek, a nyomozóhatóságok, az ügyészség és a független bíróság feladata. Egy gazdasági társaságnak nem állhatnak rendelkezésére a múltban történt események felderítésére olyan eszközök, amilyenekkel a b nüldöz szervek rendelkeznek.*”<sup>210</sup>

Majtényi László állást foglalt arról is, lehet-e a poligráfot alkalmazni bizalmas munkakörben dolgozó munkavállalóval szemben, illetve felvételkor: „*A munkakörre jelentkezők ugyanis egészen más helyzetben vannak, mint a már munkaviszonnyal rendelkező dolgozók, akik nem veszélyeztetik már meglévő egzisztenciájukat a hozzájárulás megtagadásával. A munkaviszony elnyerése után azonban ez a veszély fennáll – legalábbis a munkavállaló szerint –, még akkor is, ha a munkáltatónak valóban nem áll szándékában a vizsgálat eredményétől, illetve a hozzájárulás megadásától függően elbocsátani vagy más munkakörbe áthelyezni. Mindezek következtében míg az állásra pályázók esetében elképzelhető a vizsgálat elvégzéséhez való önkéntes hozzájárulás, a régi munkavállalóknál nem.*”<sup>211</sup>

Lenkovics Barnabás és Péterfalvi Attila ombudsmanok két évvel későbbi jelentésbe foglalták poligráffal kapcsolatos észrevételeiket.<sup>212</sup> A jelentésben az ombudsmanok ismét rámutattak, hogy „*poligráfós vizsgálatot – törvényi felhatalmazás alapján – csak büntető eljárás során és csak a nyomozó hatóság és a bíróság, valamint azon kívül csak a személy- és tárgykörözés keretében a rendőrség alkalmazhat.*”

---

<sup>209</sup> OBH 354/A/2000. számú ügy

<sup>210</sup> OBH 354/A/2000. számú ügy

<sup>211</sup> Nemcsak hazánkban, hanem az Amerikai Egyesült Államokban is fogalmaztak meg olyan kritikákat, amelyek az emberi méltóság megsértését látták a poligráfban, amikor azt nem büntető jogi célzattal alkalmazták. Egy tengerentúli tanulmány George STEINBRENNER, a New York Yankees baseballcsapat tulajdonosának példáját hozza fel, aki poligráfós vizsgálatra kötelezte a klubot, mivel minden, amiről az irodában beszéltek, másnap megjelent a lapokban, hogy megtudják, ki szivárogtatta ki az információkat. WISEMAN szerint az amerikai kormányzat is ugyanezt teszi, mint STEINBRENNER, amikor poligráfot alkalmaz azon munkavállalókkal szemben, akik bizalmas információhoz juthatnak. Úgy véli, a hatalom rátelepszik a munkavállalók magánéletére, és ezt úgy teszi, hogy közben nem tartja tiszteletben az alkotmányban deklarált emberi méltóságot. WISEMAN mind az üzleti szféra, mind a kormányzat által alkalmazott poligráfot elutasítja, mivel az sérti az alkotmányos garanciákat. In: Christine M. WISEMAN: Invasion by polygraph: an assesment of constitutional and common law parameters. Saint Louis University Law Journal, 32. évfolyam, 1987/1. szám. Saint Louis, Missouri, USA, 64-65. o.

<sup>212</sup> OBH 6580/2001. számú ügy

2005-ben Péterfalvi Attila adatvédelmi biztos újra véleményt mondott a poligráfról, amikor több szempontból is kifogásolta, hogy a Nemzetbiztonsági Hivatal közel 100 tisztjét poligráfós vizsgálatnak vetették alá a román-magyar kémügy kapcsán.<sup>213</sup>

2008-ban Szabó Máté az állampolgári jogok országgyűlési biztosa is állásfoglalást<sup>214</sup> adott ki a poligráf nem büntető jogi célzatú igénybevételével szemben. Az állásfoglalás szerint *„poligráf alkalmazására hatósági engedély nem adható ki, mert az a használat jogszerűségének látszatát keltené. Hazugságvizsgálót csak törvényben meghatározott alkotmányos garanciákkal, kizárólag büntető eljárásban szabad alkalmazni.”*

A legutóbbi ombudsmani állásfoglalást Jóri András adta ki 2009-ben. Az adatvédelmi biztos az állásfoglalásban ismét rámutatott, ha *„a munkaviszony fennállása alatt bncselekmény történt volna, a poligráf alkalmazásának célja szintén megkérdőjelezhető, tekintettel arra, hogy annak felderítése, a nyomozás lefolytatása a jogállami demokratikus követelmények alapján nem a munkáltató – sokszor önkényes és éppen ezért jogsértő –, hanem az erre törvény által felhatalmazott nyomozószerv feladata.”*

Az ismertetett ombudsmani állásfoglalások a poligráf nem büntető jogi célzatú felhasználásáról születtek, amelyek alapját a büntető eljárási igénybevételt szabályozó jogi normák mellett – hogy a legjelentősebbeket említsük – az Alkotmány, az adatvédelmi törvény, valamint a munka törvénykönyve jelentette. Bár 2000-ben kimondta az első ombudsmani állásfoglalás, hogy nem büntető jogi célzattal nem lehet poligráfot alkalmazni, ennek ellenére – és ezt a további ombudsmani állásfoglalások is igazolják – továbbra is igénybe vették a munkáltatók a poligráfós vizsgálatot mind a munkaviszony fennállása, mind annak keletkezése előtt. A cél egyrészt a munkavállaló megbízhatóságának, valamint a munkakör betöltésére való alkalmasságának ellenőrzése volt, másrészt vélt jogsértéseket kívántak a poligráffal felderíteni. Többször is utaltak rá az ombudsmanok, hogy bncselekmény felderítésére a nyomozó hatóság, az ügyész, valamint a bíróság jogosult, és nem a munkáltató. Az ombudsmani állásfoglalásoknak nem lett foganatja, ma is alkalmaznak felderítési jelleggel poligráfot. Úgy véljük, jogszabálynak kellene megtiltani, hogy a munkáltató bncfelderítési céllal bízjon meg poligráfós szaktanácsadót, még akkor is ezt az álláspontot képviseljük, ha a szaktanácsadók szerint sokkal eredményesebb a poligráf a felderítéskor, mint a megbízhatóság vizsgálatakor. Amennyiben a munkáltató tudni akarja, hogy ki követte el a jogsértést, tegyen feljelentést a rendőrségen, és ne vegye át a

---

<sup>213</sup> <http://abiweb.obh.hu/abi/index.php?menu=mediaszemle/archivum/2005/11/08&dok=9133> (letöltés ideje: 2011. november 12.)

<sup>214</sup> [http://abiweb.obh.hu/abi/index201.php?menu=sajtkozl2008&dok=\\_ABI\\_940\\_K\\_2008-3](http://abiweb.obh.hu/abi/index201.php?menu=sajtkozl2008&dok=_ABI_940_K_2008-3) (letöltés ideje: 2011. november 12.)

büntet bíróság szerepét, amelynek kizárólagos joga, hogy megállapítsa a bncselekmény elkövetése esetén a vádlott b nösségét és t szankcióval sújtsa.

Az elmúlt négy évben nem született ombudsmani állásfoglalás a poligráffal összefüggésben, amelynek okát a szaktanácsadók abban látják, hogy már megvalósul a „tájékozott” beleegyezés. A vizsgálandó személy az adatvédelmi törvényben el írt tájékoztatás következtében tudatában van annak, hogy mi fog történni vele és az adataival, ki fogja kezelni az adatokat, mennyi ideig kezelik, és a poligráfos vizsgálat során milyen kérdéseket tesznek fel neki. Nemcsak a vizsgálat el tt, hanem aközben is bármikor megtagadhatja a hozzájárulást a vizsgálatához, valamint az egyes kérdésekre a választ, s t miután ismertetik vele a poligráfos vizsgálat eredményét, akkor is megtilthatja annak közlését a munkáltatóval. Utóbbi a büntet eljárásokban nem érvényesül, ami álláspontunk szerint nem aggályos, mivel a büntet eljárás során az állam büntet igényének érvényesítését fölé kell, hogy rendeljük a személyes adatok védelméhez való jognak.<sup>215</sup> Ugyanezt támasztja alá az ombudsmani állásfoglalás, amely szerint a poligráfos vizsgálat célja büntet eljárás esetében olyan általános társadalmi érdek, amely indokolja más alkotmányos jogok korlátozását. Ez az alkotmányos érdek azonban hiányzik a munka világában történ igénybevételnél, ezért ott maradéktalanul be kell tartani az adatvédelmi törvény rendelkezéseit.

Vajon a büntet eljáráson kívül alkalmazott poligráfos vizsgálat esetén szükséges-e egy újabb garanciát beiktatni azzal, hogy a vizsgált személynek hozzá kell járulnia a vizsgálati eredmény munkáltatóhoz történ továbbításával? Úgy véljük, hogy nem, mivel ha a tájékozott beleegyezést megadja a vizsgált személy, nem indokolt még egy olyan garanciát is elhelyezni az adatvédelmi folyamatban, amely értelmetlenné teheti a poligráfos vizsgálat alkalmazását. Egy munkakör betöltésénél fontos lehet, hogy a pályázó ne legyen tériszonyos, de szeressen csapatban dolgozni és legyen becsületes, azonban a poligráffal kiderülhet, hogy a jelölt a fiziológiai reakciói alapján titkolja tériszonyosságát. Az adatvédelmi szabályok alapján azonban miután szembesül a poligráfos vizsgálat eredményével – megtilthatja például, hogy a tériszonyával kapcsolatos adatot közöljenek a vizsgálatot megrendel munkáltatóval. Mivel a szaktanácsadói jegyz könyvben nyoma sem lesz a tériszonynak, így a pályázó megkapja az állást, viszont a munkáltató egy olyan embert vesz fel állványozónak, aki alkalmatlan a feladat ellátására. A példa is érzékelteti, el kellene dönten, alkalmazható-e a

---

<sup>215</sup> Amennyiben büntet eljárás során a poligráfos vizsgálatba beleegyeznek az alany és a vizsgálat alatt sem kéri annak leállítását, indokolatlan lehet vé tenni, hogy megtilthassa a számára kedvez tlen eredmény büntet eljárásban való felhasználását. Ha például a terhelt elmeállapotát figyelik meg a szakért k, akkor is abszurd lenne a terhelt számára megadni azt a jogot, hogy megtilthassa a szakért i megállapítások, és a vizsgálat adatainak továbbítását a kirendel hatóság számára.

poligráf a büntet eljáráson kívül. Ha igen, úgy véljük, hogy nincs szükség erre az adatvédelmi korlátozásra.

Az ombudsmani állásfoglalások utaltak arra, hogy a munkavállaló alá van rendelve a munkáltatónak, közöttük függ ségi viszony áll fenn, ezért megkérdelezhethet, hogy a munkavállaló önként vállalja-e a poligráfos vizsgálatot. Ezen állásponttal szemben a pszichológusok azzal érvelnek, hogy a tájékoztatás elhangzása után, ha a munkavállaló nem tudja eldönteni, beleegyezzen-e a poligráfos vizsgálatba, akkor más helyzetekben sem tud majd megfelel döntéseket hozni, amelyek azonban elengedhetetlenek a munkavégzés során. Az új munka törvénykönyve megoldja a problémát, hiszen mint látni fogjuk kifejezetten rendelkezik a technikai eszközök, és ezzel a poligráf alkalmazásának lehet ségér l.

## 2.2. A poligráf és az adatvédelmi törvény

Az ombudsmani állásfoglalások els sorban az adatvédelmi törvény rendelkezéseib l indultak ki, amikor a nem büntet jogi célzattal igénybe vett poligráffal kapcsolatos aggályokra mutattak rá. Azóta új adatvédelmi törvény<sup>216</sup> született, így a továbbiakban az új jogszabályt vizsgáljuk, azonban megjegyezzük, hogy a törvény nem hozott olyan változást, amely módosítana a poligráf alkalmazásának korábbi gyakorlatán.

Az új törvény 5. § (1) bekezdése értelmében személyes adat akkor kezelhet, ha ahhoz az érintett hozzájárul, vagy azt törvény vagy – törvény felhatalmazása alapján, az abban meghatározott körben – helyi önkormányzat rendelete közérdeken alapuló célból elrendeli. Ez utóbbi eset kötelez adatkezelést jelent, ami nem releváns a poligráf szempontjából, azonban a beleegyezés annál inkább, nélküle nem lehet poligráfos vizsgálatot végezni. A jogszabály 3. § 2. pontja határozza meg, mit ért személyes adat alatt: az érintettel kapcsolatba hozható adat – különösen az érintett neve, azonosító jele, valamint egy vagy több fizikai, fiziológiai, mentális, gazdasági, kulturális vagy szociális azonosságára jellemz ismeret –, valamint az adatból levonható, az érintettre vonatkozó következtetés.

Mivel a poligráf alkalmazása különleges adatok<sup>217</sup> megállapítására alkalmas, ezért a törvény 5. § (2) bekezdés a) pontja értelmében az eszköz alkalmazása csak akkor jogszer, ha az adatkezeléshez az érintett írásban hozzájárul.

---

<sup>216</sup> 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról

<sup>217</sup> Különleges adat:

a) a faji eredetre, a nemzeti és etnikai kisebbséghez tartozásra, a politikai véleményre vagy pártállásra, a vallásos vagy más világnézeti meggy zésre, az érdek-képviseleti szervezeti tagságra, a szexuális életre vonatkozó személyes adat,

b) az egészségi állapotra, a kóros szenvedélyre vonatkozó személyes adat, valamint a b nügyi személyes adat.

B nügyi személyes adat:

A 3. § 7. pontja alapján a hozzájárulás az érintett kívánságának önkéntes és határozott kinyilvánítása, amely megfelelő tájékoztatáson alapul, és amellyel félreérthetetlen beleegyezését adja a rá vonatkozó személyes adatok teljes kör vagy egyes műveletekre kiterjedő – kezeléséhez.

Az 5. § alapján személyes adat kizárólag meghatározott célból, jog gyakorlása és kötelezettség teljesítése érdekében kezelhető. Az adatkezelésnek minden szakaszában meg kell felelnie az adatkezelés céljának, az adatok felvételének és kezelésének tisztességesnek, törvényesnek kell lennie. Csak olyan személyes adat kezelhető, amely az adatkezelés céljának megvalósulásához elengedhetetlen, a cél elérésére alkalmas. A személyes adat csak a cél megvalósulásához szükséges mértékben és ideig kezelhető.

Mielőtt sor kerülne a poligráfos vizsgálatra, a „tájékozott” beleegyezés megszerzése érdekében a 20. § alapján tájékoztatni kell a vizsgálandó személyt az adatkezelésről. Az érintettel közölni kell, hogy az adatkezelés írásbeli hozzájáruláson alapul. Ezen kívül a 20. § alapján a vizsgálandó személyt az adatkezelés megkezdése előtt egyértelműen és részletesen tájékoztatni kell az adatai kezelésével kapcsolatos minden tényről, így különösen az adatkezelés céljáról és jogalapjáról, az adatkezelésre és az adatfeldolgozásra jogosult személyéről, az adatkezelés időtartamáról, arról, ha az érintett személyes adatait az adatkezelő a törvény 6. § (5) bekezdése alapján kezeli<sup>218</sup> (ennek azért van jelentősége, mivel ha később nem fogadják el a vizsgálat eredményét, ellenrizni lehet a vizsgálat adatai alapján, hogy megfelelő volt-e szakmailag a vizsgálat), illetve arról, hogy kik ismerhetik meg az adatokat. A tájékoztatásnak ki kell terjednie az érintett adatkezeléssel kapcsolatos jogaira és jogorvoslati lehetőségeire is.

### 2.3. A poligráf és a munka törvénykönyve

A 2012. július 1-jén hatályba lépett új munka törvénykönyve szintén tartalmaz olyan adatvédelmi rendelkezéseket, amelyek érintik a munkavállaló esetleges poligráfos vizsgálatát. A jogszabály 10. § (1) bekezdése szerint a munkavállalótól csak olyan nyilatkozat megtétele

---

*a büntető eljárás során vagy azt megelőzően a bűncselekménnyel vagy a büntető eljárással összefüggésben, a büntető eljárás lefolytatására, illetve a bűncselekmények felderítésére jogosult szerveknél, továbbá a büntetés-végrehajtás szervezeténél keletkezett, az érintettel kapcsolatba hozható, valamint a büntetett életre vonatkozó személyes adat.*

<sup>218</sup> 6. § (5) Ha a személyes adat felvételére az érintett hozzájárulásával került sor, az adatkezelő a felvett adatokat törvény eltérő rendelkezésének hiányában

a) a rá vonatkozó jogi kötelezettség teljesítése céljából, vagy

b) az adatkezelő vagy harmadik személy jogos érdekének érvényesítése céljából, ha ezen érdek érvényesítése a személyes adatok védelméhez fennálló jog korlátozásával arányban áll további külön hozzájárulás nélkül, valamint az érintett hozzájárulásának visszavonását követően is kezelheti.

vagy adat közlése kérhet, amely személyhez f z d jogát nem sérti, és a munkaviszony létesítése, teljesítése, vagy megszünetése szempontjából lényeges. A továbbiakban az első bekezdés az alkalmassági vizsgálatot szabályozza: „A munkavállalóval szemben csak olyan alkalmassági vizsgálat alkalmazható, amelyet munkaviszonyra vonatkozó szabály ír el, vagy amely munkaviszonyra vonatkozó szabályban meghatározott jog gyakorlása, kötelezettség teljesítése érdekében szükséges.” Ez a rendelkezés fontos lehet a bizalmi állások betöltésénél, amikor is a bizalmi jelleg jogosultságok gyakorlását és kötelezettségek teljesítését poligráf vizsgálatokhoz és/vagy pszichológiai tesztek alkalmazásához kötik. Miután az alany átesett a vizsgálatokon, csak azt követően töltheti be a bizalmi munkakört. A 11. § (1) bekezdése alapján a munkáltató a munkavállalót csak a munkaviszonnyal összefüggő magatartása körében ellenőrizheti, azonban a munkáltató ellenőrzése és az annak során alkalmazott eszközök, módszerek nem járhatnak az emberi méltóság megsértésével. A jogszabály megtiltja a munkavállaló magánéletének ellenőrzését. A 11. § (2) bekezdése a munkáltató kötelességként írja el, hogy elzetesen tájékoztatnia kell a munkavállalót azoknak a technikai eszközöknek az alkalmazásáról, amelyek a munkavállaló ellenőrzésére szolgálnak.

Ezzel az új munka törvénykönyve tulajdonképpen lehetővé teszi, hogy akár poligráffal is ellenőrizhető váljon a munkavállaló, feltéve, hogy a poligráf nem sérti az emberi méltóságot. Mivel a bírói gyakorlatban a kutatás során találkoztunk poligráfos ügyel, egyiksem tartalmazott azonban utalást arra, hogy emberi méltóságot sértett volna, ezért megállapítható, hogy lehetőség van a poligráf igénybevitelére a „tájékozott” írásbeli beleegyezést követően.

#### **2.4. A poligráf, mint haditechnikai termék és szolgáltatás**

Mind a büntető ügyekben, mind a nem büntető jogi céllal alkalmazott módszerekkel kapcsolatban elírásokat tartalmaz a haditechnikai termékek gyártásának és a haditechnikai szolgáltatások nyújtásának engedélyezéséről szóló 2005. évi CIX. törvény, amely alapján a Magyar Kereskedelmi Engedélyezési Hivatal Hadiipari és Haditechnikai Külkereskedelmi Osztálya végzi a poligráf engedélyeztetését. A jogszabály melléklete tartalmazza a haditechnikai termékek és szolgáltatások jegyzékét, amelynek XXV. fejezete szerint befelderítési eszköznek minősül a négy vagy több csatornás számú poligráf. A törvény 1. §-a értelmezi a haditechnikai termék, szolgáltatás fogalmát: eszerint „a védelem terén alapvető biztonsági érdekeket érintő, kifejezetten katonai, nemzetbiztonsági, rendvédelmi és rendészeti célokra alkalmas, az e törvény melléklete szerinti I–XXVI. fejezetekbe tartozó termék, illetve leg



szolgáltatás”. Mivel a poligráf függetlenül attól, hogy alkalmazzák-e rendészeti célokra vagy sem, alkalmas arra, így a nem büntető jogi célzatú felhasználására is vonatkoznak a törvényben leírtak.

A jogszabály 2. §-a rendelkezik a hadiipari tevékenység, így a poligráf engedélyezésének feltételeiről:

„(5) bekezdés

a) a tevékenység nem ellentétes Magyarország nemzetközi kötelezettségeivel,

b) a kérelmező vagy valamely felelős vezetője rendelkezik a termék gyártásához vagy a szolgáltatás nyújtásához szükséges – külön jogszabályban megjelölt – szakirányú végzettséggel és gyakorlattal,

c) a kérelmező rendelkezik olyan székhellyel (telephellyel) és eszközökkel, melyek megfelelően alkalmasak a kérelmezett tevékenység végzésére, azok biztonságtechnikailag alkalmasak a haditechnikai termék biztonságos mozgatására, szállítására, tárolására és kezelésére,

d) a kérelmező felelős vezetője rendelkezik a külön jogszabály szerinti nemzetbiztonsági ellenőrzéssel,

e) a tervezett gyártáshoz vagy a szolgáltatás nyújtásához kapcsolódó munkakörben alkalmazottak megfelelnek az 5. §-ban meghatározott követelményeknek,

f) a kérelmező vállalja, hogy a külön jogszabályban előírt termékekre a nyilvántartást vezeti, illetve arról adatot szolgáltat.”

Mivel a poligráfról külön jogszabály nem rendelkezik, így ezen követelményeknek nem kell teljesülniük a fenti esetben.

Az 5. § (1) bekezdése értelmében a tervezett haditechnikai termék gyártásához vagy szolgáltatás nyújtásához kapcsolódó munkakörben az alkalmazható, aki büntetlen előéletű. Ez egy olyan előírás, amely a poligráfos vizsgálóra is vonatkozik, attól függetlenül, hogy milyen területen vizsgál.

## **2.5. A poligráf és a honvédségi jogállási törvény**

A Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálatnál (továbbiakban: KNBSZ) szolgálati viszonyt betölteni kívánók, illetve betöltők kapcsán a honvédségi jogállási törvény<sup>219</sup> (továbbiakban: Hjt.) is foglalkozik a poligráffal:

246. § (1) „A KNBSZ-nál szolgálati viszony azzal létesíthető és tartható fenn

---

<sup>219</sup> 2001. évi XCV. törvény a Magyar Honvédség hivatásos és szerződéses állományú katonáinak jogállásáról

- a) aki vállalja a titoktartási kötelezettséget,
  - b) akinek életvitele nem kifogásolható és hozzájárul annak a szolgálati viszony létesítése eltti, valamint a szolgálati viszony fennállása alatti ellen részéhez,
  - c) aki elfogadja egyes alkotmányos alapjogainak e törvény szerinti korlátozását,
  - d) aki tudomásul veszi, hogy szolgálati viszonya fennállása alatt szolgálata törvényes ellátását tudta és beleegyezése nélkül törvényben meghatározott szerveknél és módon ellen rízhetik,
  - e) akinek a külön törvényben meghatározott legmagasabb szint nemzetbiztonsági ellen része kockázatmentes szakvéleménnyel zárul,
  - f) aki a poligráfós vizsgálaton történ részvételt vállalja, és
  - g) írásban hozzájárul az 5. számú mellékletben meghatározott személyes adatai kezeléséhez.
- (2) A szolgálati viszony fennállása alatt a KNBSZ az (1) bekezdésben meghatározott adatokat, a feltételeknek való megfelelést bármikor ellen rízheti, illetve elrendelheti a poligráfós vizsgálatot. A poligráfós vizsgálatot csak felvételi eljárás, külön törvény szerinti bels biztonsági és b nmegelezési feladatok, valamint nemzetbiztonsági ellen rész végrehajtása során lehet elrendelni. A poligráfós vizsgálat kérdései csak biztonsági kockázati tényez kkel kapcsolatos adatkörökre terjedhetnek ki.”

A jogszabály egyedül a poligráfot említi, és nem ajánl fel alternatívát.<sup>220</sup> Ez aggályosnak tekinthet abban a tekintetben, hogy nincs választási lehet sége a vizsgálandó személynek. A felvételi eljárásra jelentkez , illetve a szolgálati jogviszonnyal rendelkezzel, hogy leendő vagy betöltött beosztását vállalja, a Hjt. hatálya alá tartozik, így a KNBSZ a törvény alapján rendelkezik a beleegyez nyilatkozattal. Amennyiben a poligráf 100%-os megbízhatósággal rendelkezne, akkor nem tartanánk aggályosnak a jogszabályi megoldást, viszont abból a szempontból vizsgálva, hogy nem áll rendelkezésre más, a poligráffal azonos, vagy annál nagyobb megbízhatóságú módszer, ezért érthet a szabályozás. Ha a jövőben lenne megfelelő alternatíva, úgy véljük, hogy választási lehet séget kellene adni a vizsgálandó személynek, döntse el, melyik módszernek veti alá magát.

---

<sup>220</sup> Az ismertetett rendelkezéseken nem változtat a július 1-jén hatályba lép 2012. évi CCV. törvény a honvédek jogállásáról.

## VI. A POLIGRÁF ÉS A BÜNTET ELJÁRÁS ALAPELVEI

Az 1960-as években a magyar szakirodalom a poligráfós vizsgálatot tudománytalannak és eljárási elveket súlyosan sért módszernek tekintette. A magyar Belügyminisztérium kiadásában 1961-ben megjelent *Kriminalisztika* című tankönyv a poligráf alkalmazását azon „*áltudományos vagy lényegében a kényszerítés fogalmkörébe tartozó módszerek*” között említi, „*amelyeket a vallomások pszichológiai és pszichofiziológiai befolyásolására dolgoztak ki a burzsoá államok.*”<sup>221</sup>

Kertész Imre is elutasító álláspontra helyezkedett a poligráffal szemben.<sup>222</sup> 1965-ben a tanúkihallgatás lélektanáról írt munkájában arra a következtetésre jutott, hogy „*a hazugságvizsgáló gépek igénybevételel nem várható semmi különösebb további eredmény, az ilyen eszközök használata alapvetően eljárásjogi elveket sért, tehát alkalmazásuk szocialista államunkban nem célszerű és nem megengedhető.*”<sup>223</sup>

Nemcsak hazánkban, hanem a nemzetközi fórumokon is megfogalmazódtak aggályok a poligráffal kapcsolatban. Az ENSZ Emberi Jogok a büntető jogban és eljárásban című, 1958-ban Chilében és 1960-ban Bécsben tartott nemzetközi szemináriuma is éles szavakkal ítélte el a poligráf használatát.<sup>224</sup> 1960-ban az ENSZ bécsi regionális szemináriumán a lengyel képviselők ugyancsak felemelték szavukat a poligráfós vizsgálatok ellen. Néhány lengyel szakember azonban kiállt amellett, hogy a poligráfot be kellene vezetni a lengyel nyomozói és bírói gyakorlatba.<sup>225</sup>

A Santiagóban megtartott szeminárium során a poligráf, valamint a kábítószeresek segítségével alkalmazott kihallgatási módszereket a középkori barbársághoz hasonlították. A szeminárium határozata szerint: „*a vádlottal, a letartóztatottal vagy az őrizetbe vételében a pszichikai, fizikai kényszerítés valamiféle módszerének az alkalmazását, beleértve ebbe a kábítószeres és bármely más, a személyiségre befolyást gyakorló vizsgálati módszereket*

<sup>221</sup> *Kriminalisztika* (tankönyv). Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya. Budapest, 1961. 413-414. o.

<sup>222</sup> Az Amerikai Egyesült Államok kutatóinak egy része sem volt mentes a politikai elítélésektől. Akadtak olyanok, akik azért verték vissza a hazugságvizsgálat minden kritikáját, mert úgy gondolták, hogy a kommunisták és az USA külföldi ellenségei a módszer lejáratásával akarják megúszni a vizsgálatot és a leleplezést. In: KERTÉSZ Imre: *A poligráfós vizsgálat helye a büntető eljárásban I. rész.* F. iskolai Figyelő, II. évfolyam, 1990/2. szám. Rendtartási F. iskola, Budapest, 1990. 101. o.

<sup>223</sup> KERTÉSZ Imre: *A kihallgatási taktika lélektani alapjai.* Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1965. 71. o.

<sup>224</sup> KERTÉSZ Imre: *A poligráfós vizsgálat helye a büntető eljárásban II. rész.* F. iskolai Figyelő, III. évfolyam, 1991/1. szám. Rendtartási F. iskola, Budapest, 1991. 4. o.

<sup>225</sup> A. M. LARIN: *Poligráf és személyiségi jogok a büntető eljárásban.* Magyar Jog, huszonkilencedik évfolyam, 4. szám, 1982. április. 357. o.

alkalmazását szigorúan be kell tiltani.”<sup>226</sup> Hasonló határozatot hoztak Manilában is. A Bécsben megtartott harmadik ilyen jellegű konferencián a Szovjetunió is támogatta annak a határozatnak az elfogadását, amelyben rögzítették: „A poligráf nem alkalmas eszköz arra, hogy a vádlottól beismerést kapjanak a vétkeesség vagy valamely tény elismeréséért. Az ilyen módszerek meg nem engedhetők ségének fő indoka az a körülmény, hogy ezek a módszerek az emberi jogok megsértését jelentik.”<sup>227</sup>

A szovjet delegátusok nemzetközi fórumokon az elméleti vizsgálódások eredményeivel egybeeső álláspontot képviseltek a poligráf kérdésében. N. N. Poljanszkij elemezte a poligráf alkalmazásának külföldi gyakorlatát, rámutatott arra, hogy a módszer önkényes és tudománytalan eljárási feltételekből indul ki: „Először is, ha netán elfogadjuk, hogy kizárólag a hazugság vált ki félelmet a terheltől, akkor is különbözőek azok a fiziológiai reakciók a különböző embereknél, és ugyanannál a személynél különböző életkorban, amelyek tükrözik ezt az élményt (egyes esetekben a félelem gyorsabbá válik, máskor lassul a szívverés stb.). Másodszor, a bűncselekményre vonatkozó kérdések nemcsak a valódi bűnöst, hanem az ártatlant is megijeszíthetik, aki attól tart, hogy tévedésből elítélik. Harmadszor, nemcsak a félelem érzése, hanem más élmények is kiválthatnak hasonló fiziológiai reakciókat, például a harag, a megdöbbenés, a felháborodás.” „Nem kevésbé lényeges, hogy a bűncselekmény elkövetését tagadó (vagy beismerő) terhelt vallomásának hamis (vagy igaz) voltáról adott vélemény ténylegesen eldönti a bűnösség kérdését, amely központi jelentőségű a büntető igazságszolgáltatásban. S teljes joggal írja I. I. Karpec, hogy az ilyen vizsgálatok lényegében automatizálják magát az igazságszolgáltatást, mert mellőzik a büntető ügyek elbírálásának a törvény által meghatározott szakaszait, és mintegy azon nyomban meghozzák az ítéletet. Ez erkölcstelen, ez embertelen.”<sup>228</sup> Karpec is felhívja a figyelmet arra a veszélyre, hogy a fiziológiai változások nem feltétlenül az elkövetett bűncselekmény kapcsán keletkezett leleplező jellegű félelem miatt következnek be: „az emóció a személyiséget alkotó vonásoktól, az intellektustól, a jellemektől, a temperamentumtól, az életszemlélettől stb. függ. Ezek pedig mindig egyediek.”<sup>229</sup>

A későbbiekben is folytatók a viták. Egyes szerzők a nyomozati szakban sem tekintették megengedhetőnek a poligráf igénybevetését. Úgy gondolták, ha a nyomozás során végeznének

<sup>226</sup> SZIJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehetősége az élet elleni bűncselekmények felderítésében. Tanszégjelentés. Rendvédelmi Főiskola, Budapest, 1990. 18. o.

<sup>227</sup> SZIJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehetősége az élet elleni bűncselekmények felderítésében. Tanszégjelentés. Rendvédelmi Főiskola, Budapest, 1990. 18. o.

<sup>228</sup> A. M. LARIN: Poligráf és személyiségi jogok a büntető eljárásban. Magyar Jog, huszonkilencedik évfolyam, 4. szám, 1982. április. 355-356. o.

<sup>229</sup> A poligráf és az emberi jogok a büntető eljárásban: Sovetskoe gosudarstvo i pravo, kivonatos közlés az 1981/6. számból. Belügyi Szemle, 30. évfolyam, 1982/4. szám. 122. o.

poligráfós vizsgálatot, akkor erről jegyzet könyvet kellene felvenni, és az bekerülne az ügyiratok közé, így a bírói értékelés tárgyává válna. „Ennek következtében ezt a tudománytalan, törvénytelen és az erkölcsi követelményeknek ellentmondó módszert határozottan és mindenféle engedmény nélkül kell visszautasítani” – vélték az ellenzők.<sup>230</sup> Ezzel állt szemben azoknak az álláspontja, akik szerint „a m. szer. az akkori állapotában az operatív tevékenységben és a nyomozási eljárásban alkalmazható.”<sup>231</sup> Ezt azért tartották hasznosnak, mivel a kihallgatott személy viselkedésének vizuális megfigyelése „nem mindig nyújt elegendő információt: van, aki uralkodik érzelmein, és nem látszik rajta az izgalom. Ezekben az esetekben a poligráf alkalmazása hozzásegíti a nyomozót, hogy a kihallgatott személy állapotáról információkhoz jusson és megfelelően is használja azokat” – érveltek a poligráf támogatói.<sup>232</sup> Erkölcsstelennek tartotta több szerző a poligráfós vizsgálatokat azért is, mert „a vizsgált személyt az eljárás alanyából a vizsgálat tehetetlen tárgyává változtatja.”<sup>233</sup>

A hazai és a nemzetközi kritikák ellenére a 70-es évek végén hazánkban is elkezdték alkalmazni a poligráfot. E fejezetben szükségesnek látjuk megvizsgálni, hogy a poligráfós vizsgálat során sérülnek-e a büntető eljárás alapelvei, a m. szer. igénybevétele összhangban van-e az alkotmányos és az Emberi Jogok Európai Egyezményében nevesített elvekkel.

## 1. A büntető eljárási alapelvek

Az általánosan elfogadott megfogalmazás szerint a büntető eljárás alapelvei olyan általános elvi tételek, amelyek meghatározzák a büntető eljárás felépítésének és rendszerének legjellemzőbb vonásait. Általános tételek, hiszen a nyomozati, az ügyészi és a bírósági szakban is érvényesülniük kell, valamint elvi tételek, hiszen akkor is érvényre jutnak az alapelvek, ha nincsenek nevesítve a Be.-ben.<sup>234</sup> A büntető eljárásjog alapelvei Tóth Mihály szerint olyan tézisek, elírások összességét jelentik, amelyek megszabják az eljárás módját, irányát és meghatározzák jellegét.<sup>235</sup> Tremmel Flórián abban látja az alapelvek jelentőségét,

---

<sup>230</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntető eljárásban II. rész. F. iskolai Figyelő, III. évfolyam, 1991/1. szám. Rendtorisírti F. iskola, Budapest, 1991. 9. o.

<sup>231</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntető eljárásban II. rész. F. iskolai Figyelő, III. évfolyam, 1991/1. szám. Rendtorisírti F. iskola, Budapest, 1991. 9. o.

<sup>232</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntető eljárásban II. rész. F. iskolai Figyelő, III. évfolyam, 1991/1. szám. Rendtorisírti F. iskola, Budapest, 1991. 9. o.

<sup>233</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntető eljárásban II. rész. F. iskolai Figyelő, III. évfolyam, 1991/1. szám. Rendtorisírti F. iskola, Budapest, 1991. 4. o.

<sup>234</sup> BÖGÖLY Gyula – BUDAHÁZI Árpád – CSÁNYI Csaba – SLÉDER Judit: Büntető eljárás-jog. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2010. 55. o.

<sup>235</sup> TÓTH Mihály: A büntető eljárás alapelvei. In: TÓTH Mihály (Szerk.): Büntető eljárásjog. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2006. 39. o.

hogy „*olyan általános jogtételek, amelyek éppen tartalmuknál és elhelyezésükénél fogva orientáló és determináló jelentőségűek.*”<sup>236</sup> Király Tibor szerint „*az alapelvek a büntet eljárási jogban olyan általános tartalmú normák, amelyek jellemzik és meghatározzák a büntet eljárás rendszerét, működését, az eljárásban részt vevő jogainak és kötelességeinek lényeges elemeit, és arra szolgálnak, hogy irányítsák az egész büntet -igazságszolgáltatás működését.*”<sup>237</sup>

Az alapelvek korlátokat jelentenek a nyomozó hatóság, az ügyész és a bíróság számára, másrészt jogosítványokat a büntet eljárás magánszemélyi személyeinek, így a terhelt, a védő, valamint a sértett részére. A nyomozás megindításától kezdve, a vádemelésen át, a jogerős bírósági ítéletig a büntet eljárásnak úgy kell lefolynia, hogy az alapelvek ne sérüljenek. Ez a követelmény igaz a hazugságvizsgálati módszerek mindegyikére, így a poligráfra is, úgy kell a vallomás megszeres ellenőrzését elvégezni, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben korlátozza az alapelveket.

## 2. Az ártatlanság védelme

A megszeres hazugságvizsgálat kapcsán meg kell vizsgálni, sérül-e az ártatlanság védelme, amikor a vallomást megszeresrel kívánja ellenőrizni a hatóság. Az ártatlanság védelme „*nem az eljáró hatóság benső meggyőződésének kialakulását gátló, vagy azt befolyásoló törvényi parancs, hanem olyan objektív, minden terhelttel kapcsolatban érvényesülő elvárás, amely a terhelt eljárásjogi helyzetét biztosítja, és bizonyítási szabályokkal a terhelt pozícióit védi.*”<sup>238</sup> Kérdés az, hogy kell-e védeni a terheltet a megszeres hazugságvizsgálattól. A válasz azért lényeges, mert az ártatlanság védelme Angyal Pál szavaival élve „*a polgári jogbiztonságnak conditio sine qua non-ja.*”<sup>239</sup> Mivel a poligráfós vizsgálatra és más hazugságvizsgálati módszerek alkalmazására sem kerülhet sor a vizsgálandó személy beleegyezése nélkül, ezért azt mondhatjuk, hogy igénybe vételük nem ütközik ebbe az alapelvbe. Az ártatlanság védelme akkor sérülne, ha a gyanúsítottat kötelezni lehetne a vizsgálatra, mert ebben az esetben feltételezhető lenne, hogy a hatóság vélelmezi a bűnösséget. A poligráfós vizsgálat, vagy a bármely más megszeresrel történő vallomásellenőrzés

---

<sup>236</sup> TREMMEL Flórián: Magyar büntet eljárás. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2001. 65. o.

<sup>237</sup> KIRÁLY Tibor: Büntet eljárási jog. Osiris Kiadó. Budapest, 2008. 107. o.

<sup>238</sup> CSÉKA Ervin – KIRÁLY Tibor – KRATOCHWILL Ferenc – SZABÓNÉ Nagy Teréz – VARGHA László: Magyar Büntet eljárási jog I. Tankönyvkiadó, Budapest, 1984. 99. o.

<sup>239</sup> ANGYAL Pál: A magyar büntet eljárásjog tankönyve I. kötet. Atheneum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Budapest, 1915. 273. o.

nem vállalása nem értékelhető a terhelt terhére,<sup>240</sup> nem minősül a b nösségét alátámasztó bizonyítéknak, a vádlón van továbbra is a bizonyítási kötelezettség, bizonyítékokkal kell alátámasztani az esetleges b nösséget, mert Angyal Pál megfogalmazása szerint szem eltt kell tartania azt a lehet séget is, „*hogy a hamis vád és illet leg a terhel gyanuokok alapján senki sem ment attól, hogy ártatlan létére ellene eljárást indíttassék.*”<sup>241</sup> Ebb l az kell, hogy következzen, hogy a büntet eljárásban eljáró hatóságoknak a nyomozás megindításától a bíróság joger s ítéletig az enyhít és ment körülményeket is fel kell tárniuk – és ezt a feladatot nem róhatják a terheltre –, mert az eljárás joger s befejezése el tt nem lehetnek biztosak abban, hogy valóban a terhelt követte-e el a b n cselekményt. Úgy véljük, hogy ebbe a követelménybe beleilleszkedik a m szeres hazugságvizsgálat is, mivel szó sincs arról, hogy a b nösséget vélelmezve el írják a terhelt számára, hogy nem b nösségét bizonyítsa azzal, hogy aláveti magát a vizsgálatnak. Ezzel eljutottunk a bizonyítási kötelezettséghez (onus probandi), amely ugyanúgy része az ártatlanság vélelmének, mint a tisztesség vélelmezése (praesumptio boni viri), valamint a kétség esetén a terhelt javára való döntés (in dubio pro reo).<sup>242</sup>

Az ártatlanság vélelmét, azon belül is a praesumptio boni viri elvét a Be.-n<sup>243</sup> kívül megfogalmazza Magyarország Alaptörvénye<sup>244</sup> is, valamint az Egyesült Nemzetek Közgy lése XXI. ülészakán, 1966. december 16-án elfogadott Polgári és Politikai Jogok Nemzetközi Egyezségokmánya<sup>245</sup> és az Emberi Jogok és az Alapvet Szabadságok védelméről szóló, Rómában, 1950. november 4-én kelt Egyezmény<sup>246</sup>, továbbá az Európai Unió Alapjogi Charta<sup>247</sup>. A hazai és a külföldi jogforrásoknál szemben n a különbség: míg a Be. és az Alaptörvény megfogalmazása kerüli az „*ártatlan*” kifejezést („*senki sem tekinthet b nösnek mindaddig*”), ezzel szemben a nemzetközi dokumentumok alkalmazzák („*joga van arra, hogy ártatlannak tekintsék*”, „*mindaddig ártatlannak kell vélelmezni*”). Tóth Mihály is

---

<sup>240</sup> ALFÖLDI Ágnes Dóra: A poligráf alkalmazásának anomáliái a büntet eljárásban. *Ügyészek Lapja*, 19. évfolyam, 2012/1. szám. 23. o.

<sup>241</sup> ANGYAL Pál: A magyar büntet eljárásjog tankönyve I. kötet. Atheneum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Budapest, 1915. 273. o.

<sup>242</sup> HAUZINGER Zoltán: A magyar katonai büntet eljárás fejlesztési irányai. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2011. 54. o.

<sup>243</sup> Be. 7. §: *Senki sem tekinthet b nösnek mindaddig, amíg a b nösségét a bíróság joger s határozatában nem állapította meg.*

<sup>244</sup> Szabadság és felel sség fejezet XXVIII. cikk (2) bekezdése: *Senki nem tekinthet b nösnek mindaddig, amíg büntet jogi felel sségét a bíróság joger s határozata nem állapította meg.*

<sup>245</sup> 14. Cikk (2) bekezdése: *B nösségét a törvény szerint be nem bizonyították. Minden b nösségét a törvénynek megfelelő en meg nem állapították.*

<sup>246</sup> 6. Cikk (2) bekezdése: *Minden b nösségét a törvénynek megfelelő en meg nem állapították.*

<sup>247</sup> 48. cikk (1) bekezdése: *Minden gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg a törvénynek megfelelő en meg nem állapították.*

rámutat arra, hogy „az elv érvényesülése és hatóköre állandó vita forrása volt, amihez hozzájárul az is, hogy a magyar Be. (az új és régi egyaránt) – az idézett nemzetközi dokumentumok szövegével ellentétben – nem a „b nös – ártatlan”, hanem a „b nös – nem b nös” fogalom párral operál.”<sup>248</sup> A magunk részér l is a „b nös – nem b nös” fogalom párt alkalmazzuk, amelynek az indokát – ugyanúgy, mint Hautzinger Zoltán – abban látjuk egyfel l, hogy a büntet eljárásban nem az ártatlanság megállapításáról, hanem a b nösség kérdésében való döntésr l van szó.<sup>249</sup> Másrészt a bizonyítottság hiányában ki nem mondott b nösség egyáltalán nem jelent ártatlanságot, ha például a bíróság rendelkezésére álltak ugyan a vádlott számára terhel bizonyítékok, de azok nem voltak elegend ek ahhoz, hogy kétséget kizáróan meg lehessen állapítani a b nösségét. Király Tibor megfogalmazása szerint ugyanis az ártatlanság vélelmét elismer büntet eljárásban elég a védelemnek megingatni a vád bizonyítékainak a hitelességét, kétséget támasztani a vád tárgyává tett tények valósága iránt, mivel a „felmentés eléréséhez nem szükséges kétségtelenné tenni az ártatlanságot, hanem elég kétségessé tenni a b nösséget.”<sup>250</sup> Kenyon úgy véli, hogy addig áll fenn az ártatlanság vélelme, amíg a b nösség minden kétséget kizáróan be nem bizonyosodik.<sup>251</sup> Saltzburg szerint amennyiben nem fogalmazódik meg ez az elvárás, az emberekben kétely fogalmazódhat meg, hogy valóban az elkövet nek mondták-e ki a b nösségét.<sup>252</sup> A b nösség kétségessé tételéhez önmagában egy, a terhelt számára kedvez eredménnyel záruló poligráfós vizsgálat nem elegend , de elegend lehet, ha egy olyan m szer fejlesztenének ki, amelynek megbízhatósága elérné a 100%-ot. Addig is, amíg egy ilyen hazugságvizsgálati m szer nem születik meg, a véd nek a poligráfós vizsgálat eredménye mellett más körülményekre, bizonyítékokra is hivatkozni kell a védelem számára kedvez bírósági határozat érdekében.

Bár a bizonyítási kötelezettség a vádlót terheli, egyetértünk abban Angyal Pállal, hogy „a terheltre a materiális bizonyítási teher saját érdekében, azaz annyiban nehezedik, amennyiben ha nem hozza fel és segít bizonyítani a ment és enyhít körülményeket, kiteszi

---

<sup>248</sup> TÓTH Mihály: A magyar büntet eljárás az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2001. 53. o.

<sup>249</sup> HAUTZINGER Zoltán: A büntet eljárásjog alapelveinek hatása a katonai büntet eljárásra. Miskolci Jogi Szemle, 4. évfolyam, 2009/1. szám. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2009. 52. o.

<sup>250</sup> KIRÁLY Tibor: A védelem és a véd a büntet ügyekben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1962. 45. o.

<sup>251</sup> Carleton W. KENYON: The Sudan: Law of Criminal procedure. Law Library, Library of Congress. Washington, D. C., USA, 1984. 28. o.

<sup>252</sup> Stephen A. SALTZBURG: American criminal procedure. Cases and commentary. Third Edition American casebook series., West Publishing Co. St. Paul, Minnesota, USA, 1988. 863-864. o.



magát annak, hogy azok figyelmen kívül maradnak s így hátrányos helyzetbe kerül.”<sup>253</sup> Irk Albert is problémának látja, ha a terhelt nem hozza fel a ment vagy enyhít körülményeket, ugyanis „ezzel magát fosztja meg azok érvényesítését l, hacsak a bíróság maga hivatalos hatáskörében ezeket be nem szerzi.”<sup>254</sup> Nemcsak a terheltnek, hanem a véd nek is élni kell ezekkel a jogokkal, és úgy véljük, hogy ebbe a körbe tartozhat bele a terhelt számára kedvez m szeres hazugságvizsgálat eredménye is, amely hatással lehet akár még az ítélet végkimenetelére is, de ez nagyban függ attól, hogy az ügyben eljáró bíróság milyen bizonyító er t tulajdonít a vizsgálat eredményének.

### 3. Az önvádra kötelezés tilalma

A Be. 8. §-a alapján „Senki sem kötelezhet arra, hogy önmagát terhel vallomást tegyen, és önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatasson.” Ez az alapelv mind a terhelt, mind a tanú számára a garanciát jelenti, a jogot a hallgatáshoz, amely alapját képezi a tisztességes eljáráshoz való jognak is.<sup>255</sup> A hallgatás joga Bárd Károly szerint – formáját tekintve – „negatív jog kett s értelemben is: a közrem ködés visszautasítására ad felhatalmazást és egyúttal a hatósági beavatkozásnak is útját állja; tiltja, hogy a nyilatkozat megszerzése érdekében kényszer alkalmazzanak.”<sup>256</sup> Mivel a hallgatás joga megilleti a terheltet, nézetünk szerint ezért nem lehet arra kényszeríteni, hogy alávesse magát a m szeres hazugságvizsgálatnak. Ez még akkor is így van, ha maga a vizsgálat nem min sül kihallgatásnak, azonban látni fogjuk, hogy vannak kihallgatásszer elemei.

Elek Balázs jól mutat rá arra az aggályra, amely a gyakorlatban tapasztalható. „A jelenlegi szabályozás mellett úgy vélem viszont, hogy a törvényi szabály kijátszása történik” – írja Elek Balázs –, amikor a „terheltet kötelezik arra, hogy vesse magát alá a szakért i vizsgálatnak a Be. 106.§ (1) bekezdés második mondata alapján, majd a terhelt l a szakért megkérdezi, hogy a vád tárgyává tett (vagy a megalapozott gyanú alapját képez ) cselekmény hogyan is történt.”<sup>257</sup> „A terhelt nem feltétlenül láthatja, hogy a vallomásmegtagadási jog érvényesül akkor is, amikor magát a szakért i vizsgálatnak kötelez en alá kell vetnie. A

<sup>253</sup> ANGYAL Pál: A magyar büntet eljárásjog tankönyve I. kötet. Atheneum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Budapest, 1915. 316. o.

<sup>254</sup> IRK Albert: A magyar büntet perjog vezérfonala. Dunántúl Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, 1931. 78. o.

<sup>255</sup> OTTO PECHER – JACQUES HECK: Strafrecht. Carl Heymanns Verlag KG. Köln-Berlin-Bonn-München, Németország, 1985. 24. o.

<sup>256</sup> BÁRD KÁROLY: Erkölcs és büntet igazságszolgáltatás – a hallgatás joga. In: HOLÉ Katalin – KABÓDI Csaba – MOHÁCSI Barbara (Szerk.): Dolgozatok ERDEI Tanár Úrnak. ELTE Állam- és Jogtudományi Kara. Budapest, 2009. 21. o.

<sup>257</sup> ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntet eljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 166. o.

*pszichológus szakért el tt a kérdéses b ncselekményr l tett nyilatkozata közvetlenül nem használható fel, azonban a szakért nek az ezen nyilatkozat alapján adott véleménye már igen. A pszichológus szakért sokszor a vallomás hiteltérdeml ségér l, élményszer ségér l ad véleményt, így egyértelm a logikai törés.*<sup>258</sup> Ez az aggály a terhelt m szeres vallomásellen rzésénél nem merülhet fel, mivel írásos beleegyezésével végezhet csak el rajta a vizsgálat, nem kényszeríthetik rá. Meg kell azonban jegyeznünk, hogy a poligráf esetében nem beszélhetünk szakért i vizsgálatról, így az együttm ködésre való kötelezettségr l egyébként sem lenne szó a szaktanácsadói közrem ködés miatt, de ne feledkezzünk meg arról, hogy vannak más m szerek is, amelyeknél viszont szakért t rendelnek ki, így az aggály más m szerek igénybevételénél megfogalmazható, viszont ezekben az esetekben is az írásos beleegyezés jelenti a garanciát az önvádra kötelezés tilalmának tiszteletben tartására.

A kontinentális jogi gondolkodástól eltér az angolszász eljárási logika, amelyben a vallomástételre nem kötelezett vádlott, amennyiben úgy dönt, hogy vallomást tesz, „*tanúként kell t kihallgatni, ennek minden konzekvenciájával együtt, nevezetesen terheli t az igazmondás kötelezettsége.*”<sup>259</sup> Ez nálunk nincs így, és tanúként is joga lenne arra, hogy megtagadja a választ, ha magát vagy hozzátartozóját vádolná b ncselekmény elkövetésével. Ennek az oka az, hogy az önvádra kötelezés tilalma alapján rendelkezik a Be. arról, hogy a tanúvallomást az ezzel kapcsolatos kérdésben megtagadhatja az, aki magát vagy hozzátartozóját b ncselekmény elkövetésével vádolná.

A poligráfós vizsgálat esetében Nagy Lajos úgy véli, hogy a poligráfós aggályok csupán olyan esetekre korlátozódnak, amikor a tanú magát vagy hozzátartozóját b ncselekmény elkövetésével vádolná.<sup>260</sup> Álláspontunk szerint akkor sérülhetne az önvádra kötelezés tilalma, ha a tanút köteleznék arra, hogy vegyen részt a m szeres hazugságvizsgálaton. Mivel a gyakorlat megköveteli a tanú írásos beleegyezését a vizsgálatba, ezért nem sérül az alapelv, mivel a tanút senki sem kényszerítheti a m szeres vallomásellen rzésen való részvételre.

Varga Zoltán a poligráfós vizsgálat kapcsán joggal veti fel a kérdést, hogy „*ha a tanú a Be. 81.§ (1) bekezdés b) pontja szerint mert a válaszadással magát vagy hozzátartozóját b ncselekmény elkövetésével vádolná – bizonyos kérdésekre megtagadja a választ, az ezt*

---

<sup>258</sup> ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntet eljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 166. o.

<sup>259</sup> HACK Péter: A kihallgatás rendszere a tárgyaláson. Collega, I. évfolyam, 6. szám, Accursius Jogász Egylet, Budapest, 1997. 14. o.

<sup>260</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntet perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 560. o.

*követ esetleges poligráfus vizsgálat során ezzel kapcsolatos kérdések szerepelhetnek-e vagy sem. Figyelemmel arra, hogy a poligráfus vizsgálat nem kihallgatás, és ezért nem is érvényesülnek a Be. 85.§-ában írt szabályok, elvileg nem lenne akadálya a magára vagy hozzátartozójára esetleg terhel adatokkal szolgáló kérdések megfogalmazásának és szerepeltetésének.*<sup>261</sup> Ehhez azonban nyomban hozzá is teszi, hogy a „Be. 554/E § megfogalmazásából egyértelműnek tűnik, hogy a poligráfus vizsgálat kizárólag a tanú vallomása ellen irányul.”<sup>262</sup> „Ebből viszont egyértelműen következik, hogy a tanú mentességét érintő körbe tartozó kérdés nem tehet fel a poligráfus vizsgálat során, de olyan kérdés sem, amelynek megválaszolása a mentességi körbe tartozó tényeket érintene.”<sup>263</sup> Varga Zoltán megállapításainak egy részével értünk egyet, valóban nem tehet fel az a kérdés a poligráfus vizsgálat során, amelyre a tanú megtagadta a választ. Azt viszont vitatjuk, hogy a tanúnak egyáltalán ne lenne feltehető olyan kérdés, amelyre válaszolva magát vagy hozzátartozóját vádolná büncselekmény elkövetésével, még akkor sem, ha a kérdés korábban, a kihallgatás során sem hangzott el, vagy elhangzott, de a tanú nem tagadta meg a választ.

Érdeemes foglalkozni azzal a kérdéssel is, hogy a tanú esetében kötelező-e a büncselekmények hazugságvizsgálat esetén sérülne-e az önvádra kötelezés tilalma. Meglátásunk szerint akkor nem sérülne az alapelv, ha a Be. 81.§ (1) bekezdés b) pontja szerinti relatív tanúzási akadály esetén a tanú megkapná azt a lehetőséget, hogy miután megismerte a feltenni szándékozott kérdéseket, – még a vizsgálat előtt – jelezhesse, melyek azok a kérdések, amelyekre meg fogja tagadni a választ, mert magát vagy hozzátartozóját vádolná büncselekmény elkövetésével. Amennyiben a vizsgálat közben gondolná meg magát a tanú, ez sem lenne akadálya annak, hogy megtagadja a választ, hiszen az alapelvnek a büncselekmények hazugságvizsgálat egészében kell érvényesülnie. Amennyiben megvalósulna a válasz megtagadási jog, úgy véljük, ez megfelelő garancia lehet arra, hogy ne sérüljön az önvádra kötelezés tilalma a kötelező büncselekmények hazugságvizsgálat esetén.<sup>264</sup> Azt azonban nyomban meg is jegyezzük, hogy a tanút nem lehet kötelezni a vizsgálaton való részvételre, ha abszolút tanúzási akadály<sup>265</sup> áll fenn, relatív akadály esetében pedig a terhelte hozzátartozója számára

---

<sup>261</sup> VARGA Zoltán: A tanú és a poligráf. In: Gál István László (Szerk.): Tanulmányok TÓTH Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. PTE-ÁJK, Pécs, 2011. 541. o.

<sup>262</sup> VARGA Zoltán: A tanú és a poligráf. In: Gál István László (Szerk.): Tanulmányok TÓTH Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. PTE-ÁJK, Pécs, 2011. 541. o.

<sup>263</sup> VARGA Zoltán: A tanú és a poligráf. In: Gál István László (Szerk.): Tanulmányok TÓTH Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. PTE-ÁJK, Pécs, 2011. 541-542. o.

<sup>264</sup> Más kérdés, hogy a poligráfus vizsgálat jellegéből adódóan nem kerülhetne sor a kötelező alkalmazására, mivel a módszer a tanú nagyfokú együttműködését igényli, amelyre a tanút nem volna lehetséges kényszeríteni.

<sup>265</sup> A ciprusi LOIZOU és PIKIS különbséget tesz tanú és tanú között, aszerint, hogy az egyik kötelezhető vallomástételre („Compellable”), a másik pedig megtagadhatja („Competent”). Úgy fogalmazzuk, hogy az utóbbinál „lehetőséget ad arra a törvény arra, hogy bizonyítékot szolgáltatson a vallomásával”. In: Andreas

továbbra is a beleegyezéséhez kellene kötni vizsgálat elvégzését, és ugyanez vonatkozna a 81.§ (1) bekezdés c) pontjában meghatározott relatív tanúzási akadályra is. Amennyiben például az ügyvéd megkapja az engedélyt az ügyfelét l, beleegyezését adhatja a m szeres hazugságvizsgálatba. A d) pontban meghatározott médiatartalom-szolgáltató, valamint a vele munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban álló személy a vizsgálat során megtagadhatná a választ, amennyiben azzal a médiatartalom-szolgáltatói tevékenységgel összefüggésben információt átadó személy kilétét felfedné, kivéve, ha a bíróság az információt átadó személy kilétének felfedésére kötelezte.

Még akkor is szükségesnek látjuk a relatív tanúzási akadályok figyelembevételét a m szeres vallomásellen rzésnél, ha egyébként az a jellemz a szakért i vizsgálatokra, hogy kötelez ek, még akkor is, ha terhel eredményt hozhatnak a tanú számára. Nagy Lajos szerint „a tanú vallomásának hiteltérde ml ségét olyan objektív adatok alapján is lehet ellen rizni, mint a szemle vagy a bizonyítási kísérlet, amelyek ugyanúgy, mint a poligráf, terhel adatokat is eredményezhetnek a tanú, illetve hozzátartozója számára, mégsem tekinthet ek aggályosnak.”<sup>266</sup> A továbbiakban egy konkrét ügyön keresztül szemlélteti a problémát: a tanúként kihallgatott sértett azt vallotta, hogy a testén lév sérüléseket a vádlott okozta. Ezzel szemben az orvosszakért azt állapította meg, hogy a sérüléseket semmiképpen sem okozhatta a sértett által el adott módon a vádlott, mert azok nem ütésb l keletkeztek, hanem esés következtében elszenvedett zúzódások. „A szakért i szemle eredményeként tehát a tanúként kihallgatott sértett hozzátartozója ellen szolgáltatott adatot. A valóságban ugyanis az történt, hogy a sértettet az édesapja lökte le egy magas helyr l.”<sup>267</sup> A példa is mutatja, hogy a büntet eljárás során az igazság megállapítása érdekében elkerülhetetlen meggy z dni a vallomás szinteségér l, amelynek módja akár egy szakért i vizsgálat is lehet. A példa kapcsán meg kell jegyeznünk, hogy az orvosszakért i és a poligráfos vizsgálat között különbség van, míg a szakért i vizsgálatnál a tanúnak nem kell állítania, sem tagadnia azt, hogy maga, vagy a hozzátartozója követte el a b ncesealményt, addig a poligráfos vizsgálatnál ez nem érvényesül, nagy a valószínűsége az olyan kérdéseknek, amelyek önvádolásra készítetik a vizsgált személyt, vagy a b ncesealmény elkövetésének tagadására, de ebben az esetben a m szert l várják a hazugság leleplezését.

Amennyiben az alapelv megfogalmazásának második részével foglalkozunk (senki sem kötelezhet arra, hogy önmaga ellen bizonyítékot szolgáltatson), akkor a terhelre kell

---

Nicola LOIZOU – George Michael PIKIS: Criminal procedure in Cyprus. Proodos Press. Nicosia, Cyprus, 1975. 99. o.

<sup>266</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntet perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 561. o.

<sup>267</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntet perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 561. o.

gondolnunk, hiszen ez a rendelkezés már nem vonatkozik a tanúra. A m szeres vallomásellen rzés egyik jellemz je, hogy a vizsgálat arra is irányulhat, hogy tárgyi bizonyítási eszközökhöz jusson a hatóság. Emberölési ügyekben például a poligráfot számtalanszor azért veszik igénybe, hogy a vizsgálati adatokból megállapíthatóvá váljon a holttest elrejtésének helye. Ha közvetetten is, de a terheltnek számolnia kell tehát azzal, hogy akár önmaga ellen is bizonyítékot szolgáltatathat, ha aláveti magát a poligráfos vizsgálatnak.

Amennyiben abból indulunk ki, hogy egy hazugságvizsgálati m szernek megfelel a megbízhatósága, akkor Erdei Árpád szerint „*az így vizsgált b nös terhelt csak önmagát terhel nyilatkozatot tehet. Vagy megvallja az igazat, s ezzel saját maga ellen szól, vagy hazudik, s akkor a szakért a gép segítségével leleplezi: az eredmény majdnem ugyanaz.*”<sup>268</sup>

Ráadásul ez azzal is párosul, hogy nemcsak a tettestudomása derül ki a terheltnek, és az, hogy követhette el a b nceseleményt, illetve tudja, hogy ki az elkövet , hanem tárgyi bizonyítási eszközök megszerzése is lehet a következménye a vizsgálatnak. Éppen ezért ugyanúgy meg kell fontolnia a terheltnek a m szeres hazugságvizsgálatot, mint azt, hogy tesz-e vallomást. A kihallgatás során is elmondhatná a valóságot, és arra is kiterjedhetne a vallomása, hogy hol lelhet ek fel a tárgyi bizonyítási eszközök, de nem teszi, inkább a vizsgálatot választja.

Vajon mi készítheti az ilyen terheltet a vizsgálatba való beleegyezésre? Talán abban bízunk, hogy be tudja csapni a szaktanácsadót, de azzal is tisztában lehet, hogy a m szeres hazugságvizsgálat nem tévedhetetlen, megbízhatósága nem éri el a 100%-ot. A beleegyezés oka az is lehet, hogy úgy gondolja, ha nem veti alá magát a vizsgálatnak, az a b nösségét bizonyítja. A terhelti téves következtetést úgy lehet kiküszöbölni, ha a nyomozó hatóság teljeskör tájékoztatást ad, ugyanis a vizsgálat alanyának a figyelmét fel kell hívni arra, hogy a vizsgálaton való részvétel megtagadása nem értékelhet b nössége bizonyítékaként, másrészt a vizsgálat eredménye a bíróság számára nem kötelez érvény , hanem az egyéb bizonyítékokkal együtt értékelheti. Az angolszász jogterületen egyenesen úgy vélik, hogy „*csak kis hátránnyal jár, ha valaki elbukik a poligráfos vizsgálaton, az el ny azonban annál nagyobb, amennyiben számára eredményes a vizsgálat, ezért általában a terhelt beleegyezik a poligráf alkalmazásába.*”<sup>269</sup>

---

<sup>268</sup> ERDEI Árpád: Hazugságvizsgálat és igazságszolgáltatás. Magyar Jog, harmincötödik évfolyam, 3. szám, 1988. március. 216. o.

<sup>269</sup> D. H. KAYE: The validity of tests: caveat omnes. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/4. szám. American Bar Association, USA, 1987. 354. o.

#### 4. A védelem joga

A feudális büntet eljárásban, amelyben a b nösség vélelmének tág tere volt, a védelmet igen korlátozták vagy egyáltalán meg sem engedték.<sup>270</sup> Mivel ezen alapelv korlátozása napjainkban csak csekély mérték , ezért kérdésként merül fel, hogy a m szeres hazugságvizsgálat nem sérti-e, nem korlátozza-e megengedhetetlen mértékben a védelemhez való jogot.

A kérdés a szocializmus éveiben is id szer volt, Nagy Lajos a 60-as években a poligráf terheltén való alkalmazását azért utasította el például, mert az „*olyan nagy mérték beavatkozást jelent a vádlottnak a szocialista alkotmányban kinyilatkoztatott védekezési jogába, hogy a szocialista büntet eljárásban a poligráfnak a vádlott kihallgatása céljából történt alkalmazása semmilyen formában nem engedhet meg.*”<sup>271</sup>

Felmerülhet bennünk, vajon miért van szükség a védelemhez való jog ilyen mérték érvényesülésére. Fenyvesi Csaba szerint „*a terheltet a védelem, valamint a véd höz való jog azért illeti meg, mert a büntet igazságszolgáltatás akkor lesz igazságos és teljes, ha nemcsak a b ncselekmény és a b n tettes kiderítése és megállapítása lesz a célja, hanem egyúttal a terhelti jogok maradéktalan érvényesítése, a nem b nösök emberi jogainak megvédése is.*”<sup>272</sup> Király Tibor is abban látja a véd jelent ségét, hogy „*a terheltet megillet eljárási jogok megóvása érdekében és az igazságtalannak tartott ítélet megállapításai ellen lép fel, ezzel is segítve a személyi szabadságának és más jogainak a védelmét.*”<sup>273</sup> Hack Péter arra hívja fel a figyelmet, hogy „*a védelemnek nem az a célja és rendeltetése, hogy a b nösöket segítse a felel sség elkerülésében, és még csak nem is az, hogy a b nüldöz hatóságok munkáját nehezítse, hanem a védelmet az a felismerés teszi szükségessé, s t olykor nélkülözhetetlenné, hogy a védelem nélkül sokkal nehezebb az igazság megismerésére eljutni, és sokkal nagyobb a tévedés, a hiba kockázata.*”<sup>274</sup> Azt mondhatjuk, valóban garantálni kell a védelem jogát, amely Be. 5. § (1) bekezdése alapján a terheltet illeti meg, és a bíróságnak ugyanúgy figyelembe kell venni a védelem érveit, mint a vádlóét, mert csak így születhet a valóságnak megfelelő ítélet.

Annak érdekében, hogy a véd meg tudja óvni a terhelt jogait a nyomozás során, a Be. lehet vé teszi számára bizonyos nyomozási cselekményeknél a jelenlétet, megtekintheti az

<sup>270</sup> KIRÁLY Tibor: A védelem és a véd a büntet ügyekben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1962. 44. o.

<sup>271</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntet perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 559. o.

<sup>272</sup> FENYVESI Csaba: A véd ügyvéd. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2002. 43. o.

<sup>273</sup> KIRÁLY Tibor: Büntet eljárási jog. Osiris Kiadó. Budapest, 2008. 132. o.

<sup>274</sup> HACK Péter: A büntet ügy sorsától emberek sorsa függ. A 90 éves KIRÁLY Tibor tiszteletére. Ügyvédek lapja, XLIX. évfolyam 6. szám. 2010. november. 23. o.

eljárási cselekményről készült jegyzőkönyvet, észrevételt és indítványt tehet, valamint élhet jogorvoslati jogosultságával, ha sérelmezi a hatósági döntést vagy eljárást. A Be. 184. § (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy a véd jelen lehet a gyanúsított ügyészi vagy nyomozó hatósági kihallgatásán, továbbá az általa, illetve a védence által indítványozott tanúkihallgatáson, valamint az ilyen tanú részvételével megtartott szembesítésen is. A 185. § (1) bekezdés ezt kiegészíti a szakértő meghallgatásával, a szemlével, a bizonyítási kísérlettel, valamint a felismerésre bemutatással és hozzáteszi, hogy a véd a szakértő hozzászólásait intézheti.

A hatályos jogi szabályozás nem szól arról, hogy a véd jelen lehet-e a poligráfus vizsgálaton. Ha a szakértő végezné a vizsgálatot, akkor a véd nem lehetne jelen. Ez volt a gyakorlat a Be. hatályba lépése előtt, mivel akkor még a szakértői vizsgálatnak minősült. Ha más vallomással szembeesetési szerepekre tekintünk, akkor megállapítható, hogy a szakértői vizsgálat lévén, fel sem merülhet a véd jelenléte, ezért a továbbiakban a poligráfus vizsgálatot az alapelv tükrében.

A jelenlegi szabályozásból az következik, hogy a véd nem lehet jelen a poligráfus vizsgálaton, hiszen a Be. nem nevesíti azt azon bizonyítási eljárások között, amelynél jelen lehet a véd jelenléte a nyomozás során. Azzal, hogy a véd nem lehet jelen a vizsgálaton, nincs például lehetősége – a saját maga által hallottak és látottak alapján – észrevételt tenni. Nem javasolhatja a vizsgálat közben a gyanúsítottnak, hogy tagadja meg a választ, és arra sincs módja, hogy a kérdés elhangzását követően konzultáljon a védencével az adandó válaszáról. Az is kedvezőtlen a véd számára, hogy a poligráfus vizsgálatról készül szakértői jegyzőkönyv – mivel az nem szakvélemény – csupán a nyomozást követően, az iratmegismeréskor tekintheti meg, ha korábban a nyomozó hatóság a nyomozás érdekében sérelmére hivatkozva azt megtagadta.<sup>275</sup> Ennek az lehet a praktikus indoka, hogy a jelenlegi körülmények között lehetetlenné válna a vizsgálat, ha a poligráfus vizsgálaton és a gyanúsítottól kívül a véd is bent tartózkodna a helyiségben. Ha a véd mégis bent lehetne (és számára tiltott is lenne a vizsgálat zavarása), a mimikája, a tekintete nagymértékben befolyásolná a vizsgált személyt. Ha az alany mögött foglalna helyet, nem lenne ugyan szemkontaktus, azonban nincs rá garancia, hogy ne zavarja (meg) a vizsgálatot. Egy tüszentés vagy egy köhögés is elég ahhoz, hogy értékelhetetlen legyenek a kérdéssorra adott fiziológiai változások, nem beszélve arról, ha megszólalna a vizsgálat közben.

A szemkontaktust és a vizsgálat zavarását a vizsgálati helyiség falába épített detektív

---

<sup>275</sup> Ennyiben kedvezőbb a helyzet más típusú méréses hazugságvizsgálatoknál, amennyiben azokat a szakértő végzi, aki szakvéleményt készít a vizsgálat eredményéről.

tükörrel is el lehetne kerülni. Krispán István szerint „*a detektív tükör arra adna lehet séget, hogy a véd , vagy fogvatartott vizsgálati személy esetén az rzésére kirendelt személyzet a helységben történeteket figyelemmel kísérhesse.*”<sup>276</sup> A vizsgálati helységen kívül tartózkodó véd mindössze azt tudná kontrollálni, hogy a vizsgálat szabályszer en történik-e, és nincs-e olyan körülmény, amely esetleg befolyásolhatná a vizsgálat eredményét, például besz r dik-e a zaj a folyosóról. Ezen túlmen en más kontrollra nincs lehet ség, mert a vizsgálatot tenné értelmetlenné és lehetetlenné, amennyiben a véd folyton bemehetne a vizsgálati helységbe, ha tanácsokat kívánna adni a terheltnek, hogy válaszoljon-e az egyes kérdésekre. Úgy véljük, hogy a detektív tükör alkalmazásával járó el ny a védelem szempontjából jelentéktelen, ezért szükségtelen.

Úgy látjuk, hogy a védelemhez való jogot a poligráf és más hazugságvizsgálati m szer sem sérti, mert bármelyikr l legyen szó, a terhelt hozzájárulása kell a vizsgálatához, így a védelem bármely más szakért i vizsgálatához képest kedvez bb helyzetben van. Korábban láthattuk, hogy a hazugságvizsgálati m szerek közül a poligráf – de ugyanez vonatkozik a többi m szerre is – nem csak hivatalból vehet igénybe, hanem a véd és a másik gyanúsított véd je is indítványozhatja, valamint a terhelt saját maga is, így ez is igazolja hipotézisünket, a m szerek nem sértik a védelemhez való jogot.

## 5. Az eljárási feladatok megoszlása

IRK Albert szerint míg a polgári per „*mindig valamely vitás magánjogi igény, addig a büntet peré az állami büntet hatalom igényének valamely esetben való tisztázása.*”<sup>277</sup> Az állam büntet igénye csak úgy érvényesülhet, ha megvalósul a független és pártatlan büntet - igazságszolgáltatás alapveti garanciája is, a kontradiktórium, vagyis az eljárási feladatok megoszlása. A törvényes vádat a vádló emeli, a bíróság pedig a törvényes vád alapján jár el, és kötve van a vádhoz: arról a cselekményr l kell döntenie, amely miatt vádat emeltek, és annak a személynek a b nösségér l, aki ellen vádat emeltek. A vád, a védelem és az ítélezés elkülönül, így nem a vádló mondja ki, hogy b nös a terhelt, hanem a bíróság.

A m szeres hazugságvizsgáló sem állapíthatja meg azt, hogy a vizsgált személy b nös, még abban az esetben sem, ha az alanyak nyilvánvalóan tettestudomása van. A szaktanácsadó, illetve a szakért nem veheti át a bírói igazságszolgáltatási funkciót. Annyit

---

<sup>276</sup> ANTI – BARTA – BÓCZ – KRISPÁN – LAKATOS ROMASZ: Krimináltaktika I. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2004. 248. o.

<sup>277</sup> IRK Albert: A magyar büntet perjog vezérfonala. Dunántúli Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécsset. Pécs, 1931. 5. o.



fogalmazhat meg a vizsgálat eredményeként, hogy a vizsgálati adatok alapján az alany válasza megtévesztő volt.

Mint ahogy a védelem jogánál arra rámutattunk, a védelem hivatott a mentés és enyhítési körülmények feltárására, az erre vonatkozó bizonyítékok felkutatására és elterjesztésére, és – e keretek között – az igazság megállapításának elsegítésére.<sup>278</sup> A védelem számára hasznos lehet az hazugságvizsgálati módszer. A gyakorlatban számtalanszor előfordul, hogy a védelem indítványozza a nyomozás megszüntetését arra hivatkozva, hogy nem a gyanúsított követte el a bűncselekményt, és ennek alátámasztásául a poligráfós vizsgálat eredményével is érvelhet.

Az egyik ügyben például a szomszédot gyanúsították az eltűnés miatt. A poligráfós vizsgálat során egyértelművé vált, hogy nem lehetett köze a feltételezett bűncselekményhez, ezért vele szemben megszüntették a nyomozást. Úgy véljük azonban, hogy a poligráfós vizsgálat eredménye önmagában nemcsak a bűnösséget, hanem a nem bűnösséget sem alapozza meg, ezért a nyomozást a gyanúsított számára kedvező poligráfós vizsgálat esetén sem szabad megszüntetni, még akkor sem, ha a nyomozás akkori szakaszában nem volt elegendő bizonyíték a vádemeléshez.

## **6. A bírósági eljárásnak az alapja**

A Be. 2. § (1) bekezdése alapján „A bíróság az ítélezés során törvényes vád alapján jár el.” A (2) bekezdés szerint a vád akkor törvényes, „ha a vádemelésre jogosult a bírósághoz intézett indítványában meghatározott személy pontosan körülírható, büntető törvénybe ütköző cselekménye miatt a bírósági eljárás lefolytatását kezdeményezi.”

Ahhoz, hogy a vádemelésre jogosult meg tudja nevezni azt a személyt, aki elkövethette a bűncselekményt, illetve legpontosan körül tudja írni az elkövetett cselekményt, bizonyítékokra van szükség. Ezekhez a bizonyítékokhoz eredményes vizsgálat esetén a módszeres vallomásellenőrzés is elvezethető.

## **7. Az anyanyelv használata**

A Be. 9. § (1) bekezdése garantálja, hogy „A magyar nyelv nem tudása miatt senkit sem érhet hátrány.” A (2) bekezdés alapján „A büntető eljárásban mind szóban, mind írásban mindenki az anyanyelvét törvénnyel kihirdetett nemzetközi szerződés alapján, az abban meghatározott körben regionális vagy kisebbségi nyelvét vagy – ha a magyar nyelvet nem ismeri – az általa ismertként megjelölt más nyelvet használhatja.”

---

<sup>278</sup> KIRÁLY Tibor: Büntető eljárási jog. Osiris Kiadó. Budapest, 2008. 132. o.

A NYOR 131. § (2) bekezdése szerint:

„Ha a gyanúsított nem magyar anyanyelv , tolmácsot kell kirendelni és a vizsgálatot – tolmács alkalmazásával – a gyanúsított anyanyelvén, illetve az általa megjelölt nyelven kell lefolytatni.” Az alapelv kiindulva ezt a jogot ki kell terjeszteni a vádlottra és a tanúra is, mert esetükben is felmerülhet a más szemes hazugságvizsgálat szükségessége. Felvetődik azonban a kérdés, hogy a poligráfus vizsgáló megbízható módon tud-e szaktanácsadói jegyzet könyvet készíteni akkor, ha nem teszi fel közvetlenül a kérdéseket, hiszen csak a poligráfus szaktanácsadó tudja például, hogy milyen hangsúllyal kell semlegesesen kérdezni. Egy rosszul hangsúlyozott kérdéssel befolyásolhatja a választ a tolmács, ezzel veszélyeztetheti az eredmény megbízhatóságát. A megoldás az – és a gyakorlat is ezt követi –, hogy a vizsgálat előtt a szaktanácsadó konzultál a tolmáccsal és elmondja neki, milyen módon tegye fel a kérdéseket.

## 8. A közvetlenség elve

Herke Csongor szerint a közvetlenség elvét nem mondja ki a Be. *expressis verbis*, ugyanakkor számos helyen rendelkezik a közvetlenség elve alóli kivételekről, így a közvetlenség elve ma egy „*látens*” alapelv.<sup>279</sup> Tóth Mihály a közvetlenség elvét a „*tárgyalási alapelvekhez*” sorolja a nyilvánosság, a szóbeliség és az anyanyelv használatának elvéhez hasonlóan, mint amelyek „*elválaszthatatlan kapcsolatban állnak egymással, egyaránt fontosak, hiszen külön-külön szinte nem is értelmezhetők. Így az egyik elv a másikat kiegészítve, gazdagítva alakítja a büntető per kereteit.*”<sup>280</sup> Vámbéry Rusztem szerint a közvetlenség perjogi értéke „*nagyrészt a szóbeliség következményeinek értékével esik össze, ezenfelül azonban elmozdítja a vád és védelem érdekében egyensúlyát azzal, hogy a vádló és a védő a bírósággal együtt közös forrásból meríti a per anyagára vonatkozó ismereteit.*”<sup>281</sup> Irk Albert magyarázata szerint a közvetlenség elve azt jelenti, hogy „*az eljárás a felek jelenlétében: inter praesentes, s nem a felek távollétében: inter absentes folyik le. A bíróság csakis az általa közvetlenül érzékileg észleltekre építheti ítéletét. Ezzel függ össze az összpontosítás elve (koncentráció), vagyis az, hogy a bíróság a f tárgyaláson szerzett összbenyomásán nyugvó meggyőződését fejezheti ki ítéletben.*”<sup>282</sup> Cséka Ervin szerint is „a

<sup>279</sup> HERKE Csongor: Súlyosítási tilalom a büntető eljárásban. PTE ÁJK, Pécs, 2010. 144. o.

<sup>280</sup> TÓTH Mihály: A magyar büntető eljárás az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélkezés tükrében. KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft. Budapest, 2001. 147. o.

<sup>281</sup> VÁMBÉRY Rusztem: A büntető perrendtartás tankönyve. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1916. 59. o.

<sup>282</sup> IRK Albert: A magyar büntető perjog vezérfonala. Dunántúli Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, 1931. 28. o.

*közvetlenség elve megkívánja azt, hogy a büntet jogi felelősség eldöntésének alapjául szolgáló tényeket a hatóság közvetlenül észlelje, továbbá azt is, hogy e tények bizonyítékait a hatóságok – lehetőség szerint – közvetlen forrásból merítsék.*<sup>283</sup> Az elvnek azért nagy a jelentősége, mert a bíróság tanácsának tagjai nem lehetnek szem- vagy fültanúi a bűncselekmény elkövetésének, a bíró az ügyet csak „közvetve, mások érzéki megismerésének közvetítésével ismeri meg. Ezek a közvetítők a tanúk, a terhelt, a szakértő.”<sup>284</sup> Így a közvetett megismerés, ha még egy újabb közvetítő (nyomozó hatóság, ügyész) közbeiktatunk, akkor még inkább közvetett lesz, ezért követeli meg a közvetlenség elve, hogy a bíróság az elsődleges közvetítőn (ide tartozik a tanú és terhelt, másrészt ebbe a körbe soroljuk a szakértőt is) keresztül jusson a releváns adathoz.

A más szerez hazugságvizsgálatot elsősorban a nyomozás során veszik igénybe, és az is jellemzi, hogy a bírósági szakban már nem ismételik meg. Ennek ellenére nem látjuk a közvetlenség elvének sérülését, mivel az eredményéről, ha szaktanácsadói jegyzőkönyv vagy szakvélemény készül, a nyomozati iratok közé kerül, a bíróság felolvashatja azt, és készíthet meg is hallgathatja, illetve szaktanácsadó esetén tanúként ki is hallgathatja.

## **9. A nyilvánosság elve**

Irk Albert szerint, míg a polgári perben a nyilvánosságnak nincs semmi korlátozása, „*ezzel szemben a büntető perben az eljárást készítő eljárás során legfeljebb az ügyfélnyilvánosságnak van helye.*”<sup>285</sup> A nyilvánosság elve csak a bírósági eljárásban érvényesíthető alapelv. Mivel a bíróság elítelt nem végezhet el a más szerez vallomásellenőrzés, ezért a tárgyaláson vagy a nyilvános ülésen csak a vizsgálat eredménye értékelhető. Ugyanúgy, mint más szakértői tevékenység, a más szerez hazugságvizsgálat sem sérti a nyilvánosság elvét.

## **10. A jogorvoslati jog**

A Be. 3. § (3) bekezdése szerint „*a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság határozatait, valamint az ügyész és a nyomozó hatóság intézkedései ellen, illetve a bíróság, az ügyész és a nyomozó hatóság intézkedésének elmulasztása miatt – e törvényben meghatározottak szerint – jogorvoslatnak van helye.*”

<sup>283</sup> CSÉKA Ervin – KIRÁLY Tibor – KRATOCHWILL Ferenc – SZABÓNÉ Nagy Teréz – VARGHA László: Magyar Büntető eljárási jog I. Tankönyvkiadó. Budapest, 1984. 107. o.

<sup>284</sup> KIRÁLY Tibor: Büntető ítélet a jog határán. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 61. o.

<sup>285</sup> IRK Albert: A magyar büntető perjog vezérfonala. Dunántúli Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, 1931. 5. o.

A poligráfós vizsgálat esetén a panasz jöhetne szóba, mint jogorvoslati eszköz. A szaktanácsadó közreműködése kapcsán azonban a Be. 196. § (3) bekezdése kivételt fogalmaz meg, ugyanis ekkor nincs lehetőség jogorvoslatra. Mivel a poligráfós vizsgálatot szaktanácsadó végzi, ezért a Be. rendelkezéséből az következik, hogy panasszal nem lehet élni, azonban észrevételt tehet az intézkedéssel kapcsolatban mind a gyanúsított, mind a védő, továbbá a tanú is, amennyiben azt vizsgálják.

Annak ellenére, hogy a Be. nem teszi lehetővé a panaszt a szaktanácsadói kirendeléssel szemben, a kutatás során megtekintett szaktanácsadót kirendelő határozatok egy részében az állt, hogy a *„határozat ellen a 195. § (1) bekezdése alapján panasznak van helye”*. Úgy véljük, ennek az lehet az oka, hogy a hatályos Be. hatálybalépése előtt szakértő végezte a vizsgálatot, akinek a kirendelése esetén volt lehetőség panaszra. A korábban meghonosult gyakorlat változatlanságára utal az is, hogy a kirendelő határozatokban a *„szaktanácsadói szakvélemény”* elkészítéséről rendelkeznek. A szaktanácsadók pedig, amikor a nyomozó hatóságnak megküldik a vizsgálati eredményeket, azt *„szaktanácsadói véleménynek”* nevezik. Meg kell itt jegyeznünk, hogy a Be. sem a *„szaktanácsadói szakvélemény”*, sem a *„szaktanácsadói vélemény”* bizonyítási eszközkategóriát nem ismeri, ezért egyik sem tekinthető helyesnek, mivel a szaktanácsadónak nem véleményt, hanem egy jegyzőkönyvet kell átadnia a hatóságnak, amely magában foglalja a következtetéseket is.

Amennyiben abból indulunk ki, hogy a gyakorlat alapján lehetőség van a poligráfós szaktanácsadó kirendelésével szemben a panasz benyújtására, szükséges azt a kérdést is megválaszolni, vajon nem minősül-e a terhelt érdekével ellentétes magatartásnak, ha a terhelt beleegyezik ugyan a poligráfós vizsgálatba, azonban a védő panasszal él a poligráfós vizsgálatot kirendelő határozattal szemben. Úgy véljük, hogy az önálló jogalanyiség miatt nincs akadálya a védő panaszának, legfeljebb a nyomozó hatósági határozat esetén az ügyész, ügyészi határozat esetén pedig a felettes ügyész nem ad helyt a panasznak, ha az nem megalapozott.

A NYOR 128. §-a úgy rendelkezik, hogy *„A gyanúsított saját maga, illetve legálisan kérelmező más gyanúsítottjának; a védő az általa védett gyanúsítottjának, illetve legálisan kérelmező más gyanúsítottjának a poligráfós vizsgálatát indítványozhatja. Az indítványról a nyomozó szerv dönt.”* A gyanúsított és a védő tehát más gyanúsított számára is indítványozhatja a poligráfós vizsgálatot. Ebben az esetben a másik gyanúsított és annak védője is panasszal élhet az indítvány elutasításával szemben.

Nézetünk szerint annak érdekében, hogy a Be. és a gyakorlat összhangban legyen, a nyomozó szerveknek meg kellene változtatniuk a poligráfós szaktanácsadó kirendeléséhez

alkalmazott határozatmintájukat, és mellőzni kellene a jogorvoslatra való kiiktatást. Ennek az indoka a Be. 180. § (2) bekezdése, amely alapján a gyanúsított beleegyezése nélkül a vallomása nem vizsgálható poligráffal, emiatt elveszik a jelentősége a panasz lehetőségének - hiszen elegendő, ha a gyanúsított nem egyezik bele a vizsgálatba.

Mivel a poligráfon kívüli más szerekkel szakértő vizsgál, ezért a szakértői kirendelés határozattal szemben helye van panasznak, de ekkor sincs igazán értelme a panasznak, mivel a terhelt ez esetben is megtagadhatja a vizsgálatot. Amennyiben tanú a vizsgálandó személy, és számára kötelezettséget jelentene a vallomásának más szeres ellenrzése, akkor viszont biztosítani kellene a panaszjogot a szakértő, illetve a szaktanácsadó kirendeléssel szemben. Ha ezt nem tenné meg a jogalkotó, sérülne a jogorvoslati jogosultság, de ennek jelenleg nincs aktualitása, így a mai formában fennálló gyakorlatról azt mondhatjuk, hogy a más szeres hazugságvizsgálat a jogorvoslati jogot sem sérti.

## **11. A poligráf és az alkotmányos büntető jogi elvek**

A kutatás során áttekintettük az Alkotmánybíróság határozatait, és arra a következtetésre jutottunk, hogy a döntések nem érintették a poligráfot és más más szereket sem. Az Alkotmánybíróság a 2011. december 31-én hatályát veszített 1949. évi XX. törvény (továbbiakban: Alkotmány) rendelkezései alapján járt el az elmúlt két évtizedben, ezért mielőtt rátérnénk a hatályos Magyarország Alaptörvényére, tekintsük át, hogy az Alkotmány mely szakaszai érinthették volna a poligráfot.

Az Alkotmány 54. § (1) bekezdése úgy rendelkezett, hogy *„A Magyar Köztársaságban minden embernek veleszületett joga van az élethez és az emberi méltósághoz, amelyektől senkit nem lehet önkényesen megfosztani.”* E bekezdésben az emberi méltóság az, amely összefüggésbe hozható a poligráffal, hiszen nemcsak hazánkban, hanem külföldön is azzal érveltek a más szeres ellenzói, hogy az sérti az emberi méltóságot. Az Alkotmánybíróság a 8/1990. (IV. 23.) AB határozatban foglalkozott az emberi méltósághoz való joggal, amelyet az ún. általános személyiségi jog egyik megfogalmazásának tekint. *„A modern alkotmányok, illetve alkotmánybírósági gyakorlat az általános személyiségi jogot különféle aspektusaival nevezik meg: például a személyiség szabad kibontakoztatásához való jogként, az önrendelkezés szabadságához való jogként, általános cselekvési szabadságként, avagy a magánszférához való jogként. Az általános személyiségi jog anyajog, azaz olyan szubszidiárius alapjog, amelyet mind az Alkotmánybíróság, mind a bíróságok minden esetben felhívhatnak az egyén autonómiájának védelmére, ha az adott tényállásra a konkrét, nevesített*

*alapjogok egyike sem alkalmazható.” Az 15/1991. (IV. 13.) AB határozat ehhez azt tette hozzá, hogy „az Alkotmány 59. §-ában biztosított személyes adatok védelméhez való jognak eszerint az a tartalma, hogy mindenki maga rendelkezik személyes adatainak feltárásáról és felhasználásáról. Személyes adatot felvenni és felhasználni tehát általában csakis az érintett beleegyezésével szabad; mindenki számára követhet vé és ellen rizhet vé kell tenni az adatfeldolgozás egész útját, vagyis mindenkinek joga van tudni, ki, hol, mikor, milyen célra használja fel az személyes adatát.” Ez az alkotmánybíróági határozat érinti a „tájékozott” beleegyezést is, amely a poligráf nem büntet jogi célzatú alkalmazásának egyik legfontosabb garanciája: „Az adatfeldolgozás célját úgy kell az érintettel közölni, hogy az megítélhesse az adatfeldolgozás hatását jogaira, és megalapozottan dönthessen az adat kiadásáról; továbbá, hogy a céltól eltér felhasználás esetén élhessen jogaival.” A 23/1990. (X. 31.) AB határozat szintén foglalkozott az emberi méltósághoz való joggal, amikor leszögezte, hogy „Magyarországon az élethez és az emberi méltósághoz való jog állampolgárságra tekintet nélkül minden embernek veleszületett, sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvet jog. A magyar államnak az élethez és az emberi méltósághoz való jog tekintetében is els rend kötelessége, hogy tiszteletben tartsa és védje. Az Alkotmány 54. §-ának (1) bekezdése azt állapítja meg, hogy az élett l és az emberi méltóságtól senkit nem lehet önkényesen megfosztani. E tilalom megfogalmazása egyben megengedte az élett l és az emberi méltóságtól történ nem önkényes megfosztást.” Ezt a nem önkényes megfosztást a 30/1992. (V. 26.) AB határozat fejti ki részletesebben: „az állam akkor nyúlhat az alapjog korlátozásának eszközéhez, ha másik alapvet jog és szabadság védelme vagy érvényesülése, illetve egyéb alkotmányos érték védelme más módon nem érhet el. Az alapjog korlátozásának alkotmányosságához tehát önmagában nem elegend , hogy az másik alapjog vagy szabadság védelme vagy egyéb alkotmányos cél érdekében történik, hanem szükséges, hogy megfeleljen az arányosság követelményeinek: az elérni kívánt cél fontossága és az ennek érdekében okozott alapjogsérelem súlya megfelel arányban legyen egymással. A törvényhozó a korlátozás során köteles az adott cél elérésére alkalmas legenyhébb eszközt alkalmazni. Alkotmányellenes a jog tartalmának korlátozása, ha az kényszerít ok nélkül, önkényesen történik, vagy ha a korlátozás súlya az elérni kívánt célhoz képest aránytalan.”*

Az ombudsmani állásfoglalások arra mutattak rá, hogy a munkavállalókkal szemben igénybe vett poligráfnál nem lehet arra hivatkozni, hogy alkotmányos érdek miatt sérülhet az emberi méltósághoz való jog, hiszen a munkáltatói érdek nem tekinthet alkotmányos érdeknek. Ebb l nem feltétlenül következik a poligráf nem büntet jogi célzatú felhasználásnak tiltása, azonban garanciákra van szükség, hogy az emberi méltóság ne

sérüljön. Ilyen garancia a „tájékozott” beleegyezés megkövetelése, amelynek lényegét a 15/1991. (IV. 13.) AB határozat foglalja össze: „Az adatfeldolgozás célját úgy kell az érintettel közölni, hogy az megítélhesse az adatfeldolgozás hatását jogaira, és megalapozottan dönthessen az adat kiadásáról; továbbá, hogy a céltól eltér felhasználás esetén élhessen jogaival.”

A már korábban kifejtett álláspontunk szerint a „tájékozott” beleegyezésnek a büntet eljárás során is érvényesülnie kell, azonban azzal az alapvet különbséggel, hogy a büntet jogi célzatú poligráf igénybevitelnél nem indokolt annak megkövetelése, hogy a vizsgálat alanya megtilthassa a szaktanácsadói jegyz könyv, vagy annak egy részének továbbítását a büntet eljárásban eljáró hatóságnak. Véleményünk szerint – és ez összhangban van az ombudsmani alkotmányértelmezéssel is – alkotmányos érdek a büntet eljárás eredményessége, amely sérülhetne a „tájékozott” beleegyezés teljes kör alkalmazásával.

Álláspontunk szerint az emberi méltósághoz való jog az, amely a leginkább érinti a poligráfos vizsgálatot, azonban meg kell, hogy említsük az Alkotmány 54. § (2) bekezdését, amely arról rendelkezik, hogy „Senkit nem lehet kínzásnak, kegyetlen, embertelen, megalázó elbánásnak vagy büntetésnek alávetni, és különösen tilos emberen a hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni.” Ma már az a jellemző, hogy a szakiradalomban inkább a poligráf megbízhatóságát kérd jelezzik meg, és nem aposztrofálják például a poligráfos vizsgálatot embertelen és megalázó elbánásnak. Az, hogy tilos emberen a hozzájárulása nélkül tudományos kísérletet végezni, annyiban érinti a poligráfot, hogy az értekezésben is bemutatott megbízhatósági kísérleteknél alapvet követelmény az önkéntes beleegyezés.

Az Alkotmány 59. § (1) bekezdése alapján „A Magyar Köztársaságban mindenkit megillet a jó hírnévhez, a magánlakás sérthetetlenségéhez, valamint a magántitok és a személyes adatok védelméhez való jog.” Ez a rendelkezés is az emberi méltósághoz való jogra volt visszavezethető, ezért rendkívül fontos volt, hogy az adatvédelmi törvényben lefektetett szabályokat tartsák be a poligráfos vizsgálatnál.

Végül meg kell, hogy említsük az Alkotmány 8. § (1) bekezdését, amely úgy rendelkezik, hogy „A Magyar Köztársaság elismeri az ember sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvet jogait, ezek tiszteletben tartása és védelme az állam els rend kötelessége”. A (2) bekezdés alapján „A Magyar Köztársaságban az alapvet jogokra és kötelességekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg, alapvet jog lényeges tartalmát azonban nem korlátozhatja.” A Be., az Rtv., a Személy- és tárgyköröze 1 szóló törvény mind-mind lehet vé teszik a poligráf alkalmazását, ezért megállapítható, hogy ezzel a

jogalkotó eleget tett az Alkotmány 8. §-ának, így nem volt alkotmányellenes a poligráf büntet jogi célzatú igénybevétele. Ebből nem következik az, hogy a nem büntet jogi célzatú igénybevétel alkotmányellenes lett volna, azonban hangsúlyozzuk, az Alkotmány és az abból fakadó jogszabályok (például az adatvédelmi törvény) rendelkezéseit be kellett tartani a nem büntet jogi célzattal való alkalmazáskor is. Amennyiben a poligráfon kívüli más szereket nézzük, azokra is tartalmaz a Be. rendelkezéseket, ugyanis szakértői vizsgálat keretében kerül sor az igénybe vételükre, ezért a többi más szerről is kijelenthetjük, hogy alkalmazásuk nem sértett Alkotmányt.

A 2012. január 1-jén hatályba lépett Magyarország Alaptörvénye lényegében az Alkotmány azon rendelkezéseit, amelyek érinthették a poligráfot és más más szereket, kisebb módosításokkal átvette, így az Alkotmány rendelkezéseire is fűzött álláspontunkat az Alaptörvény tekintetében is fenntartjuk.

Az alapvető jogokkal az Alaptörvény „Szabadság és felelősség” című fejezetének I. cikke foglalkozik, amely alapján:

*„(1) AZ EMBER sérthetetlen és elidegeníthetetlen alapvető jogait tiszteletben kell tartani. Védelmük az állam elsőrendű kötelezettsége.*

*(2) Magyarország elismeri az ember alapvető egyéni és közösségi jogait.*

*(3) Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható.*

*(4) A törvény alapján létrehozott jogalanyok számára is biztosítottak azok az alapvető jogok, valamint kötelezettségek is, amelyek természetüknél fogva nem csak az emberre vonatkoznak.”* A II. cikk rendelkezik az emberi méltósághoz való jogról:

*„Az emberi méltóság sérthetetlen. Minden embernek joga van az élethez és az emberi méltósághoz, a magzat életét a fogantatástól kezdve védelem illeti meg.”*

A III. cikk alapján:

*„(1) Senkit nem lehet kínzásnak, embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni, valamint szolgátságban tartani. Tilos az emberkereskedelem.*

*(2) Tilos emberen tájékoztatáson alapuló, önkéntes hozzájárulása nélkül orvosi vagy tudományos kísérletet végezni.”*



Végül a VI. cikk utal az adatvédelemre:

*„(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.*

*(2) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdek adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.*

*(3) A személyes adatok védelméhez és a közérdek adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellen rzi.”*

Mivel az Alaptörvény nem hozott alapvető változásokat a poligráfot érintő rendelkezésekben, ezért várhatóan az Alkotmánybíróságon továbbra sem kerül napirendre a poligráf, valamint a többi m szer. Amennyiben a jogalkotó úgy döntene, hogy önálló poligráftörvényt alkot, tekintet nélkül arra, hogy ez a jogszabály csupán a poligráf nem büntető jogi célzatú alkalmazását szabályozná, vagy akár a büntető jogi célzatút is, úgy véljük, hogy az Alkotmánybíróságnak feltételezhetően határozata vagy határozatai születnének a törvény kapcsán. Amíg erre nem kerül sor, az Alaptörvény és a belőle fakadó jogszabályok betartásával a poligráf minden területen alkotmányossági aggály nélkül alkalmazható.

## **12. A poligráf az Emberi Jogok Európai Bírósága határozatainak tükrében**

Örök dilemma, hogy a súlyosabb bűncselekmények felderítése és bizonyítása során egy jogállam vállalhatja-e azt, hogy egyes alapelvekre nincs tekintettel, sőt esetleg alapvető emberi jogokat sért egy „magasztosabb” cél érdekében, amit egy terrorizmusmentes világnak<sup>286</sup> is nevezhetnénk, de gondolhatunk a közvéleményt sokkoló más típusú bűncselekményekre is.

Bárd Károly szerint *„abból, hogy a tisztességes eljárás részjogosítványai korlátozása elfogadható mértékét az egyén és a társadalom egésze érdekeinek összevetésével kell megállapítani, ahogy azt egyes szerzők javasolják, juthatunk arra, hogy a súlyos bűntettek felderítése inkább áll a társadalom érdekében és ilyenkor a korlátozás nagyobb mértéke is tolerálható.”*<sup>287</sup> Kérdés az, hogy az Emberi Jogok Európai Bírósága hogy áll ehhez a kérdéshez, tolerálható-e az emberi jogok megsértése a társadalom érdekében. Bárd Károly válasza egyértelmű: *„a Bíróság ezt az értelmezést mind ez ideig elutasította.”*<sup>288</sup> Ennek az okát abban lehet keresni, hogy *„éppen a tét nagysága, a kilátásba helyezett szankció súlya*

<sup>286</sup> KORINEK László szerint *„jelen korunkban sajnálatos tény, hogy a terrorizmus gyökerei kiirihthatatlanok.”* In: KORINEK László: Kriminológia II. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2010. 431. o.

<sup>287</sup> BÁRD Károly: Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntető ügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés. Magyar Hivatalos Közlönykiadó. Budapest, 2007. 61. o.

<sup>288</sup> BÁRD Károly: Emberi jogok és büntető igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntető ügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés. Magyar Hivatalos Közlönykiadó. Budapest, 2007. 61-62. o.

miatt tartja elfogadhatatlannak, hogy n jön annak a lehet sége, hogy ártatlant ítélnék el. Ezért – bár elismeri, hogy egyes b n cselekményfajták üldözése speciális eszközöket kívánhat – a Bíróság következetesen úgy foglalt állást, hogy „a tisztességes eljárás kiemelked státusza nem engedi, hogy a célszer ség szempontjának alárendeljék.”<sup>289</sup> Az ártatlanság védelme megilleti a súlyos b n cselekmény feltételezett elkövet jét, és az is a jogai közé tartozik, hogy a büntet eljárásban részt vev hatóságok folyamatosan tárják fel, és vegyék figyelembe a ment és az enyhít körülményeket, mert valóban nem történhet meg az, hogy a nem b nösnek mondják ki a b nösségét csak azért, mert nyomás volt a bíróságon.

Az emberi jogok megsértése és korlátozása között különbséget kell tennünk, mert a korlátozás nem feltétlenül jelenti az emberi jogok megsértését. Róth Erika szerint „azon „végs esetek” egyike, amikor az emberi jogok – igaz, cserében megfelelő garanciák nyújtásával – korlátozhatók, éppen a büntet eljárás. Ezen a téren két érdek ütközik egymással: az állam büntet jogi igényének érvényesítése irányába ható érdek az egyénnek az emberi jogok biztosítása iránti érdekével.”<sup>290</sup> Az emberi jogok biztosítására „az állam kötelezettséget vállal akár a nemzetközi egyezményekben, akár az alkotmányban, míg az el bbi szintén kötelezettsége; hiszen mióta a magánbosszút felváltotta az ún. kollektív b nülözés, az e feladatot ellátó szervezetnek – a történelem során meglehetősen hosszú idő óta az államnak – nem csupán joga, de kötelezettsége is a büntet igény érvényesítése.”<sup>291</sup> Ebből az következik, hogy a büntet eljárás a törvény adta kereteken belül korlátozhatja az emberi jogot, de figyelemmel kell lennie arra, hogy csak annyira korlátozza, amennyire az feltétlenül szükséges, tehát az arányosság követelményének ez esetben is érvényesülnie kell.

Témánk szempontjából lényeges kérdés, vajon a poligráf alkalmazása sérti-e az Emberi Jogok Európai Egyezményét. A kutatás során áttekintettük az Emberi Jogok Európai Bírósága (továbbiakban: EJEB) ügyeit, és arra az eredményre jutottunk, hogy mindössze három olyan ügy volt az EJEB el tt, ami érintette a poligráfos vizsgálatot.

A Bragadireanu kontra Románia-ügyben<sup>292</sup> Alexandru Bragadireanu (továbbiakban: kérelmez ) emberölés gyanújával került el zetes letartóztatásba, majd a County Court megállapította a b nösségét, és 20 évi börtönbüntetésre ítélte. Ítéletét a tanúk és Bragadireanu vallomásaira, valamint a kérelmez viselkedésére és az áldozatról készült orvosi szakvéleményekre alapozta. A kérelmez fellebbezett, azonban Bragadireanu és véd je által

<sup>289</sup> BÁRD Károly: Emberi jogok és büntet igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntet ügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés. Magyar Hivatalos Közlönykiadó. Budapest, 2007. 62. o.

<sup>290</sup> RÓTH Erika: Az elítélés el tti fogvatartás dilemmái. Osiris Kiadó. Budapest, 2000. 17. o.

<sup>291</sup> RÓTH Erika: Az elítélés el tti fogvatartás dilemmái. Osiris Kiadó. Budapest, 2000. 17-18. o.

<sup>292</sup> Bragadireanu v. Romania, no. 22088/04

szolgáltatott bizonyítékok ellenére a bukaresti Court of Appeal helyben hagyta az els fokú ítéletet. A kérelmező semmisségi panaszt nyújtott be a Legfelső Bírósághoz, mivel állítása szerint az emberölést nem követte el, és a bíróság rosszul értelmezte a bizonyítékokat. A Legfelső Bíróság új eljárásra utasította az els fokú bíróságot, és elrendelte a kérelmező pszichiátriai megfigyelését. A bíróság újra megvizsgálta a bizonyítékokat, és ítéletét a pszichiátriai vizsgálat eredményére, a tanúvallomásokra, az áldozat haláláról készített szakvéleményre, valamint a (kérelmező által) megölt társsal és a korábbi feleségével (tanúként hallgatta ki őket a bíróság) szembeni viselkedésére alapította. A bíróság figyelembe vette a nyomozás és a bírósági eljárások során tanúsított magatartását, valamint a poligráfós vizsgálaton adott válaszainak az értékelését is. (A kérelmező beleegyezett a poligráfós vizsgálatba, amelyet el is végeztek, de állítása szerint nem volt jelen a védője.) A bíróság megállapította a kérelmező bűnösségét, és emberölés bűntettében 20 év börtönbüntetésre ítélte.

A kérelmező többek között azt sérelmezte, hogy komoly egészségi problémái ellenére folyamatosan elzárva volt, valamint nem volt megfelelő az egészségügyi ellátás színvonala, amiben a börtönben részesült, így megsértették az Emberi Jogok Európai Egyezményének (továbbiakban: EJEE) 3. cikkét (kínzás tilalma)<sup>293</sup>. Azt is sérelmezte, hogy a büntető eljárás tisztességtelen volt és túl hosszú ideig tartott, amely megsértette az Egyezmény 6. cikkét (tisztességes tárgyaláshoz való jog)<sup>294</sup>.

---

<sup>293</sup> „Senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.“

<sup>294</sup> „1. Mindenkinek joga van arra, hogy ügyét a törvény által létrehozott független és pártatlan bíróság tisztességesen nyilvánosan és ésszerű időn belül tárgyalja, és hozzon határozatot polgári jogi jogai és kötelezettségei tárgyában, illetve az ellene felhozott büntető jogi vádak megalapozottságát illetően. Az ítéletet nyilvánosan kell kihirdetni, a tárgyalóteremben történő belépést azonban meg lehet tiltani a sajtónak és a közönségnek a tárgyalás teljes időtartamára vagy egy részére annyiban, amennyiben egy demokratikus társadalomban ez az erkölcsök, a közrend, illetve legfeljebb a nemzetbiztonság érdekében szükséges, ha a korlátozás kiskorúak érdekei, vagy az eljárásban résztvevő felek magánéletének védelme szempontjából szükséges, illetve legfeljebb annyiban, amennyiben ezt a bíróság feltétlenül szükségesnek tartja, mert úgy ítéli meg, hogy az adott ügyben olyan különleges körülmények állnak fenn, melyek folytán a nyilvánosság az igazságszolgáltatás érdekeit veszélyeztetné.

2. Minden bűncselekménnyel gyanúsított személyt mindaddig ártatlannak kell vélelmezni, amíg bűnösségét a törvénynek megfelelően meg nem állapították.

3. Minden bűncselekménnyel gyanúsított személynek joga van legalább arra, hogy

a) a legrövidebb időn belül tájékoztatás olyan nyelven, amelyet megért, és a legrészletesebb módon az ellene felhozott vád természetéről és indokairól;

b) rendelkezzen a védekezéséhez szükséges idővel és eszközökkel;

c) személyesen, vagy az általa választott védő segítségével védekezhessen, és ha nem állnak rendelkezésére eszközök a díjazására, amennyiben az igazságszolgáltatás érdekei ezt követelik meg, hivatalból és ingyenesen rendeljenek ki számára ügyvédet;

d) kérdéseket intézzen vagy intéztesen a vád tanúhoz és kiegészíthesse, a mentő tanúk megidézését és kihallgatását ugyanolyan feltételek mellett, mint ahogy a vád tanúit megidézik, illetve kihallgatják;

e) ingyenes tolmács álljon rendelkezésére, ha nem érti vagy nem beszéli a tárgyaláson használt nyelvet.

Az EJEB megvizsgálta, hogy valóban sérült-e a 3. és a 6. cikk. A kérelmező állítása szerint az EJEE 6. cikk (1) bekezdésbe ütközik, hogy vele szemben a hazai bíróságok nem folytattak tisztességes eljárást, a vádló befolyásolta a tanúkat, a bíróságok a távollétében bírálták el az ügyét, és az eljárás során nem mindig volt védői képviselője, különösen a poligráfós vizsgálat alatt.

A Bíróság a döntésében a poligráfra is kitért, ugyanis megjegyezte, hogy nincs olyan bizonyíték, ami arra engedne következtetni, hogy a poligráfós vizsgálat alatt nem volt a kérelmezőnek védői képviselője. Ha feltételeznék is a Bíróság, hogy a kérelmező nem képviselték, és kimerítette a belső jogorvoslati lehetőségeket erre a sérelemre nézve – amire szintén nincs bizonyíték –, ennek akkor sincs nagy jelentősége, mert az ítélet nem kizárólag ezen a bizonyítékon alapult. Ezért, bár sajnálatos, de ez a körülmény önmagában nem elég, hogy a Bíróság megállapítsa az EJEE 6. cikkének a megszegését. Ehhez azt is hozzátette, hogy nem a Bíróság feladata, hogy mérlegelje, vajon mi lett volna az eredménye a büntető eljárásnak, ha a kérelmező poligráfós vizsgálaton adott válaszait nem vették volna figyelembe a hazai bíróságok.

Ezzel a döntéssel az EJEB kifejezte azt, hogy a nem „szabályszer” poligráfós vizsgálat önmagában nem sérti a tisztességes tárgyaláshoz való jogot, mert az ítélet „nem kizárólag ezen a bizonyítékon alapult”. Itt tehát a védő jelenléte nélküli poligráfós vizsgálatról van szó, ami még sértheti is az Egyezményt, nem pedig a „szabályszeres” végrehajtott poligráfós vizsgálatról, amelyről a döntés alapján nem mondta ki a Bíróság, hogy aggály merülne fel az alkalmazásával kapcsolatban. Érdekessége az ügynek, hogy a kérelmező éppen azt kifogásolta, hogy nem volt jelen a védője a poligráfós vizsgálaton, pedig mint korábban már utaltunk rá a vizsgálatot el sem lehet végezni akkor, ha a védő jelenlétét is biztosítanák, így alaptalannak tartanék a kérelemnek a poligráffal kapcsolatos része, és érthetetlen, hogy az EJEB miért nem az erre való hivatkozással utasította el, hiszen még az a körülmény sem áll fenn, hogy Romániában a jogszabályok tartalmazzanak arra való utalást, hogy a poligráfós vizsgálaton jelen lehet a védő. Az is figyelemre méltó a döntésben, hogy a Bíróság bizonyítéknak nevezi a poligráfós vizsgálat eredményét.

A Beloborodov kontra Oroszország-ügyben<sup>295</sup> Dmitriy Anatolyevich Beloborodov fordult az Emberi Jogok Európai Bíróságához, hazája, Oroszország ellen. Beadványában azt sérelmezte, hogy a rendőrségi fogvatartása idején bántalmazták, és a hatóság nem járt el megfelelően a nyomozás során. Az ügy eredménye volt, hogy az orosz (Oroszország) bíróság

---

<sup>295</sup> Beloborodov v. Russia, no. 11342/05

helybenhagyta a nyomozóügyi döntést, és megállapította, hogy a rend rök fellépése jogszer volt, továbbá elutasította a kérelmez indítványát, hogy vessék alá a rend rök poligráfos vizsgálatnak. A kérelmez szerint az eljárás több cikkét is sértette az Emberi Jogok Európai Egyezményének, köztük 14. cikket („*Megkülönböztetés tilalma*”)<sup>296</sup>, mivel az orosz hatóságok annak ellenére, hogy Moszkvában rendszeresen alkalmazzák a poligráfot, nem voltak hajlandók elrendelni a poligráfos vizsgálatot, hogy ellen rizzék vele azoknak a rend röknek vallomásait, akik fogva tartották és kihallgatták. Az EJEb egyhangúlag hozta meg a döntését, hogy az Egyezmény 3. cikkébe ütközik a kérelmez bántalmazása, valamint az azt követ nyomozás.<sup>297</sup> A beadvány további részeit – köztük a poligráfra vonatkozó kifogásokat elutasította.

A Še i kontra Horvátország-ügyben<sup>298</sup> Šemso Še i (továbbiakban: kérelmez ) az EJEb-hez intézett kérelmében azt sérelmezte, hogy az 1999. április 29-én elkövetett b nceselemény alapjául szolgáló nyomozás során a rend rség az , valamint véd je által indítványozott szemtanúk kihallgatásán túl semmilyen más intézkedést nem tett annak ellenére, hogy a horvát törvény számos más eszközt is biztosít a nyomozó hatóság számára. Ki kellett volna például hallgatni szkinhed csoportok tagjait, akik valószínűleg más, hasonló ügyekben is gyanúsítottak. Poligráfos vizsgálatot is végezhetek volna, és más módszerek mellett titkos adatszerzésre is lehetőség lett volna. Döntésében az EJEb megállapította, hogy a horvát rend rség a nyomozás során – a horvát jogszabályok adta eszközök ellenére valóban nem tett semmit azon kívül, hogy kihallgatta a kérelmez véd je által indítványozott tanúkat. Az EJEb ezen és más okok miatt megállapította, hogy Horvátország megsértette az EJEb 3. cikkét.

Az utolsó két ügyben a poligráf ugyan az EJEb elé került, azonban a Bíróság egyik esetben sem fejtette ki a néz pontját arról, hogy sérti-e az Egyezmény valamely cikkét. Ha más m szerekre tekintünk, akkor megállapíthatjuk, hogy az EJEb-nek lehet sége sem volt foglalkozni velük, mivel a poligráfon kívül más m szert tartalmazó ügy eddig nem érkezett hozzá.

Úgy véljük, hogy a poligráf nem ütközik bele az Egyezmény cikkeibe, és ha beleütközne, akkor biztosak vagyunk benne, hogy az EJEb ezt a döntéseiben kifejezésre is juttatta volna. Annak ellenére látjuk így, hogy tisztában vagyunk a kritikákkal, amelyek az

---

<sup>296</sup> „A jelen Egyezményben meghatározott jogok és szabadságok élvezetét minden megkülönböztetés, például nem, faj, szín, nyelv, vallás, politikai vagy egyéb vélemény, nemzeti vagy társadalmi származás, nemzeti kisebbséghez tartozás, vagyoni helyzet, születés szerinti vagy egyéb helyzet alapján történ megkülönböztetés nélkül kell biztosítani.”

<sup>297</sup> „Senkit sem lehet kínzásnak, vagy embertelen, megalázó bánásmódnak vagy büntetésnek alávetni.”

<sup>298</sup> Še i v. Croatia, no. 40116/02

elmúlt évtizedekben fogalmazódott meg a poligráffal szemben. Már említettük, hogy az 1960-as években hazánkban a poligráfos vizsgálatot olyan módszernek tekintették, amely az eljárási elveket „súlyosan sérti” és a „kényszerítés fogalomkörébe tartozó” eljárásnévként is jellemezték, vagy gondoljunk a Santiagóban megtartott ENSZ szemináriumra, ahol a középkori barbársághoz hasonlították, és követelték a betiltását. Ehhez hasonlóan vélekedtek a Manilában sorra kerülő szemináriumon is, majd a Bécsben megtartott konferencián is, ahol hangsúlyozták, hogy a poligráf igénybevétele az emberi jogok megsértését jelenti.

Nézetünk szerint emberi jogokat nem sért a poligráf. Ha mégis sértene, biztosak vagyunk abban, hogy ezt bírósági döntés már megállapította volna. Az tapasztalható, hogy a megbízhatósági probléma az, amely leginkább jellemzi a poligráffal kapcsolatos vitákat és bírósági döntéseket, nem pedig annak kétségbevonása, hogy nem sérti az emberi jogokat. A kényszerítés sem jellemzi a poligráfos vizsgálatot, hiszen hazánkban akár a terheltet, akár a tanút vizsgálják, írásos beleegyezés szükséges hozzá.

Ha a harmadik kritikára tekintünk, amely szerint a poligráf „súlyosan sérti az eljárási elveket”, nézetünk szerint ennek sincs valóságalapja, hiszen a poligráfos vizsgálat bár a fiziológiai változásokra összpontosít, amelyet a vizsgált személy nem tud befolyásolni (hacsak nem törekszik arra, hogy becsapja a szaktanácsadót), ezzel együtt a kialakított garanciák miatt fel sem merülhet az eljárási elvek súlyos sérülése. A vizsgálatba való beleegyezés megkövetelése, és annak a biztosítása, hogy az alany a vizsgálat során bármikor megállíthatja a vizsgálatot, visszavonhatja a beleegyezését, olyan garanciák, amelyek már önmagukban cáfolják az ezirányú kritikát.

Bár a gyanúsítottnak ha megfelel a m szer megbízhatósága nincs lehet sége arra, hogy elhallgasson valamit, vagy ne a valóságnak megfelelően beszéljen a b ncselkmény elkövetéséről, mint ahogy ezt megtehetné a kihallgatás során, de amikor beleegyezését adja a vizsgálatba, vállalja annak kockázatát is, hogy fény derül a titkaira. Nemcsak az önvádra közelezés tilalma, hanem a bemutatott más alapelvek alapján is kijelenthet, hogy a poligráf igénybevétele nem alapvelles, nem indokolt a m szer alkalmazásának tiltása arra hivatkozva, hogy súlyosan sérti a büntető eljárási alapelveket. Nézetünk szerint ugyanez vonatkozik a poligráfon kívüli más hazugságvizsgálati m szerekre is.

## VII. A POLIGRÁFOS VIZSGÁLAT ALANYA

Hazánkban az elmúlt években a poligráffal kapcsolatban az egyik legvitatottabb kérdés – a megbízhatóság mellett – az volt, hogy kin lehet elvégezni a poligráfus vizsgálatot, ki lehet a vizsgálat alanya. Volt olyan álláspont, hogy kizárólag a gyanúsított, mások szerint a tanú is, és abban sem volt konszenzus, hogy a bírósági szakban igénybe vehető-e a poligráf. A fejezetben arra keressük a választ, hogy ki lehet alanya a poligráfus vizsgálatnak, és a jelenlegi szabályozáson, illetve gyakorlaton indokolt-e változtatni.

### 1. A terhelt és a poligráfus vizsgálat

2011 nyara előtt a Be. csak a gyanúsított poligráfus vizsgálatát szabályozta: a Be. 180. § (2) bekezdés kimondta, hogy „A gyanúsított beleegyezése nélkül a vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható.” A 182. § (2) bekezdés szerint „Szaktanácsadó igénybevétele kötelező, ha a terhelt vallomását a nyomozásban poligráf alkalmazásával vizsgálják”. A ma is hatályos két szakaszból az a következtetés is levonható, hogy a poligráf terhelttel szembeni igénybevételére a nyomozás során kerülhet sor, mivel a törvény egyrészt a gyanúsítottnál tesz említést a poligráfról, másrészt a szaktanácsadóra vonatkozó poligráfus rendelkezés is a nyomozást szabályozó szakaszok között helyezkedik el, de nem vetjük el azt a lehetőséget sem, hogy a jogalkotó azzal, hogy nem szabályozza a bírósági eljárásban a poligráf igénybevételét, attól még nem veszi el a lehetőséget annak alkalmazásától.

A Be. nemcsak a nyomozást szabályozó szakaszoknál, hanem a fiatalkorúak elleni büntető eljárás szabályainál is tartalmaz rendelkezést a poligráffal kapcsolatban, így a 453. § (3) bekezdése alapján „A fiatalkorú terhelt vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható.” Magát a bekezdést a jogalkotó „A bizonyítási eszközök” cím alá helyezte, és az is különös, hogy nem a gyanúsított, hanem a terhelt szót alkalmazza, amely nézetünk szerint arra utal, hogy sem a fiatalkorú gyanúsított, sem a fiatalkorú vádlott nem vizsgálható poligráffal.<sup>299</sup>

Varga Zoltán szerint a gyakorlatban az tapasztalható, hogy a bírósági szakban a terhelt vagy a védője poligráf alkalmazására irányuló „bizonyítási indítványát a bíróság kivétel nélkül

---

<sup>299</sup> Míg a kiskorú tanú poligráfus vizsgálatát az Rtv. lehet védeni, és a Be. sem tiltja, addig a fiatalkorú terheltnél a tilalom érvényesül. Véleményünk szerint ennek az oka abban keresendő, hogy a jogalkotó az Rtv.-ben feltételként határozza meg a törvényes képviselő hozzájárulását a poligráfus vizsgálatához. Tehát nem elég meg a kiskorú tanú hozzájárulásával, ezzel pedig azt sejteti, hogy a kiskorú tanú nem biztos, hogy önállóan fel tudja mérni a poligráfus vizsgálat következményeit, és annak megtagadásának jelentőséget. Ennek valószínűleg a fiatalkorú terheltet nem tenné ki a törvény, ezért tiltja a poligráf alkalmazását.

*elutasítja azzal az indokolással, hogy egyrészt ez az eljárás csak a nyomozás során alkalmazható, másrészt az id múlásra figyelemmel eredményre amúgy sem vezetne.*”<sup>300</sup>

Katona Tibor is úgy látja, hogy aggályos a poligráfos vizsgálat szaktanácsadóhoz rendelése, „mert az ítéel bíróságok a terheltnek, illetve a védelemnek a terhelt poligráfos vizsgálatára vonatkozó bizonyítási indítványát rendre alaplól elutasítják arra hivatkozással, hogy szaktanácsadó nem járhat el az ítéel bírói szakban.”<sup>301</sup> Ha a statisztikára tekintünk, megállapítható, hogy a számok tükrében hatósági oldalról nem feltétlenül indokolt a poligráf bírósági eljárásban való alkalmazása, mivel 2011-ben a befejezett ügyekben a váderedményesség 96,8%-os volt, a joger sen befejezett ügyek vádlottjai közül 94,5%-ot ítéel el a bíróság, és mindössze a vádlottak 3,2%-át mentették fel, illetve 2,3%-ukkal szemben szüntették meg az eljárást.<sup>302</sup> A számok azt tükrözik, hogy a poligráf bírósági szakban való igénybevétele nélkül is nagy a váderedményesség. A poligráf mellett szólhat azonban, hogy a 3,2%-os felmentési arány bár csekélynek mondható, ez is 3023 vádlottat jelent, így érdemes azt is szem el tt tartani, hogy a poligráf igénybevétele esetleg újabb bizonyítási eszközökhöz juttatná a bíróságot, amelyek akár a b nösséget<sup>303</sup> is megalapoznák, persze ehhez kellene a vádlott beleegyezése is a vizsgálatba, és a szerencse is, hogy a poligráfos vizsgáló úgy tudjon feltenni kérdéseket, hogy bírósági szempontból eredményt hozzon a vizsgálat.

Lehetnek ugyanis olyan részletei az ügynek, amit nem tártak a terhelt elé. Ritkaságnak számít, de el fordulhat akár még egy lopásnál is , hogy elvégezhet a poligráfos vizsgálat. Az egyik ügyben házibuli közben egy nagyobb pénzösszeg t nt el. A sértett csak másnap vette észre, hogy nincs benne a pénz a táskájában. A b nceselemény elkövetését mindvégig tagadó vádlott beleegyezését követ en a másodfokú bíróság elrendelte a poligráfos vizsgálatot, amelynek kérdései arra irányulhattak, hogy a pénzt miben vihette ki a lakásból, mivel erre vonatkozó információk nem voltak az eljárás irataiban, elkerülte a hatóság figyelmét ugyanis a kérdés, csak annyit lehetett tudni, hogy a vádlott táská nélkül érkezett a lakásba. A kérdéssorban a poligráfos vizsgáló rákérdezett arra, hogy a dzsekijébe, a melegít jébe, a farmerzsebébe vagy a zoknijába tette-e a pénzt? A vizsgálat eredménye azt

---

<sup>300</sup> VARGA Zoltán: A tanú és a poligráf. In: GÁL István László (Szerk.): Tanulmányok TÓTH Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. PTE-ÁJK, Pécs, 2011. 542. o.

<sup>301</sup> KATONA Tibor: Gondolatok a hazugságvizsgálatról az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.): Ünnepi kötet Dr. CSÉKA Ervin professzor 90. születésnapjára. SZEK Juhász Gyula Fels oktatási Kiadó. Szeged, 2012. 266. o.

<sup>302</sup> Legf bb Ügyészség: Tájékoztató a büntel bíróság el tti ügyészi tevékenység 2011. évi adataiból. <http://www.mklu.hu/repository/mkudok7354.pdf> (letöltés ideje: 2012. augusztus 14.)

<sup>303</sup> Lényegesnek tartjuk azonban, hogy a hatóság, amennyiben a poligráfos vizsgálat eredményét is figyelembe kívánja venni az ügyben, azt ne csak a b nösség, hanem az esetleges nem b nösség alátámasztására is tegye. In: KISS Viktória: Egy justizmord eset kriminalisztikai tanulságai. OTDK dolgozat. PTE Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2012. 18. o. (Kézirat)



jelezte, hogy a melegít je bels zsebébe rejthette. Miután szembesült a poligráfós vizsgálat eredményével, beismer vallomást tett.

Egy másik másodfokú ügynél, egy fegyveres rablásnál a vádlottak azt várták, hogy egy teherautó álljon be a raktár elé, hogy takarásából be tudjanak jutni a helységbe. Az eljárás irataiból részletes leírás állt rendelkezésre a helyszínr l, amely azt is tartalmazta, hogy milyen rendszámú teherautó mögül mentek be a raktárba, csak azt nem, hogy hogyan nézett ki a gépjárm . Mivel a vádlottak vártak a teherautó érkezésére, ebb l a poligráfós vizsgáló arra következtetett, hogy egy olyan gépjárm vet kell keresni, amely mindig ugyanakkor szokott megérkezni, ez pedig jellemz lehet például egy pékárut szállító autóra. Azt feltételezte helyesen a poligráfós vizsgáló, hogy az elkövet knek tudniuk kell, milyen teherautóra vártak, az autófajtákra való rákérdezés meg is hozta a várt eredményt, a vizsgálat során reagáltak a pékárut szállító autóra.

Ha a terhelt oldaláról közelítjük meg a kérdést, az alapelvek kapcsán már megemlítettük, hogy a terhelt számára kedvez poligráfós vizsgálati eredmény nem elegend önmagában a felment ítélethez, azonban fokozhatja a bíróságban felmerül kétségeket. A bírósági szakban a vádlottnak – ugyanúgy, mint a nyomozás során egyetlen érdeke f z dik a poligráfós vizsgálatához, az, hogy a m szerrel alátámassza, nem követte el a b ncselekményt.

Nézzük, hogy a vádlott oldaláról mi szólhat még a poligráf mellett:

- 1) A nem b nös vádlott hisz a poligráfós vizsgáló tévedhetetlenségében,
- 2) vagy bízik abban, hogy a bíróság a vádlott számára kedvez eredmény esetén a javára fogja értékelni a poligráfós vizsgálat eredményét,
- 3) abban is bízhat, hogy be tudja csapni a poligráfós vizsgálót.

Bár a poligráfós vizsgáló nem tévedhetetlen, és az sem feltétlenül biztos, hogy a bíróság a vádlott javára értékeli a poligráfós vizsgálat eredményét, úgy véljük, hogy nem indokolt tiltani a poligráf igénybevételét a bírósági eljárásban, mivel a bíróság el tudja dönteni, hogy az adott ügy alkalmas-e a m szeres vallomásellen rzésre. Amennyiben a poligráf mellett dönt, a vádlottnak bele kell még egyeznie a vizsgálatba, és ha beleegyezik is, a bíróság a poligráfós vizsgálat eredményét vagy figyelembe veszi, vagy figyelmen kívül hagyja, nincs kötve a poligráfós vizsgálatról készült jegyz könyvben megállapított eredményhez. Ha a külföldi gyakorlathoz hasonlóan hazánkban is sor kerülhetne a vádlott poligráfós vizsgálatára, a poligráfós vizsgálónak fokozottan körültekint nek kell lennie, hogy ne tegyen fel olyan kérdést, amelyre a helyes választ mástól vagy máshonnan tudja a terhelt,

és az is a poligráfós vizsgáló feladata, hogy felismerje a terhelt részéről tapasztalható esetleges manipulálási szándékot.

A gyanúsított poligráfós vizsgálata kapcsán megfogalmazott aggályokat az alapelveknél mutattuk be és elemeztük, és azt is megállapítottuk, hogy nem látjuk akadályát annak, hogy a gyanúsított, amennyiben írásos beleegyezését adja, alanya lehessen a poligráfós vizsgálatnak.

A gyakorlatban előfordul, hogy az alany csak közvetlenül a poligráfós vizsgálat előtt értesül a vizsgálat tényéről, a nyomozó hatóság akkorra idézi a gyanúsítottat, amikor a szaktanácsadó is rendelkezésre áll, majd megjelenésekor közlik vele, hogy az eljárás szempontjából szükségessé vált vele szemben a poligráfós vizsgálat elvégzése, és nyilatkozzon arra vonatkozóan, hogy hajlandó-e alávetni magát a vizsgálatnak. Amennyiben aláírja a gyanúsított a beleegyezési nyilatkozatot, a lehető leghamarabb a szaktanácsadó előtt végzi a poligráfós vizsgálatot. Úgy véljük, hogy a gyakorlat nem aggályos, amennyiben a gyanúsítottat megfelelően felvilágosítják a jogairól, és lehetőséget adnak arra is, hogy a beleegyezési nyilatkozat aláírása előtt konzultálhasson a vele együtt érkező védjével, esetleg telefonon felhívhassa azt, ha nincs ott. Krimináltaktikai szempontból szükséges, hogy a gyanúsított ne tudjon napokkal korábban a poligráfós vizsgálatról, mert akkor előfordulhat, hogy csak azért nem alszik napokon keresztül (vagy például begyógyszerezi magát), hogy ne reagáljon a kritikus kérdésekre.<sup>304</sup>

A gyanúsított kapcsán az a kérdés is megfogalmazódik, hogy vallomásnak kell-e megelőznie a poligráfós vizsgálatot. A Be. a poligráfós vizsgálatot összeköti a gyanúsított vallomással, ami érthető is, hiszen a vallomásellenkezés érdekében vehető igénybe a megszerzés. Meglátásunk szerint a hallgatási jogával nem élő gyanúsítottat nem indokolt megfosztani attól a jogától, hogy indítványozza a poligráfós vizsgálat elvégzését, és ugyanez elmondható hatósági oldalról is, hiszen a nyomozást hátráltatná, ha a vallomást nem teszi, viszont a poligráfós vizsgálatot vállaló gyanúsított vizsgálatára nem kerülhetne sor. Amennyiben azt vizsgáljuk, hogy milyen érvek szólnak a gyanúsított számára a poligráfós vizsgálatba való beleegyezés mellett, motiváltsága indokaként ugyanaz a négy pont sorolható fel, mint a vádlottnál, kiegészítve azzal, hogy a gyanúsított a vallomását is szükségtelennek tartja, ha a poligráfós vizsgáló „tisztázza” azt. A vádlott esetében felsorolt négy pont a gyanúsítottra is igaz, hiszen az is az ismerttetett okok vezérlik.

---

<sup>304</sup> A tanú esetében is krimináltaktikai megfontolások állnak a háttérben is jelentkező gyakorlat mögött, ugyanis abban az esetben, ha a tanúnak napjai lennének a poligráfós vizsgálat előtt, valószínűleg utánanézne az ügynek, releváns információkhoz próbálna jutni, amely eredménytelenné is tehetné a vizsgálatot.

Nézzük, mi készíti a hatósági oldalt a poligráf igénybevételére:

- 1) A megszerezni kívánt tárgyi bizonyítási eszköz,
- 2) annak megvizsgálása, hogy a gyanúsított elkövethette-e a b n cselekményt,
- 3) vallomást, esetleg beismer vallomást várnak.

Mind a hatósági oldal, mind a gyanúsított szempontjából azt mondhatjuk, a nyomozás során szerepet kell, hogy kaphasson a poligráfos vizsgálat. Amennyiben a tárgyi bizonyítási eszközszerzés szempontjából vizsgáljuk a poligráf igénybevételét, azt mondhatjuk, hogy a hatóság nem veszít semmit, legfeljebb nem talál rá például az elrejtett holttestre, ha nem eredményes a vizsgálat. Hangsúlyozni kívánjuk, hogy ehelyütt szigorúan a büntet eljárásjogi szempontokra koncentrálunk, és figyelmen kívül hagyjuk például a holttestkutatás költségvonzatát. Annak vizsgálata, hogy elkövethette-e a b n cselekményt, azt is mondhatjuk, hogy sz r szerepbe emeli a poligráfot, azonban nem eshet abba a hibába a hatóság, hogy a nyomozás megszüntetése kizárólag a poligráfos vizsgálat eredményén múljon, hiszen a m szer megbízhatósága nem 100%-os, így a legalitás elve sérülne, ha büntetlenül maradna egy b n cselekmény csak azért, mert a poligráfos vizsgáló tévesen értékeli a tagadást szintének. A „*téves kizárás*” modelljének nevezhetjük ezt a jelenséget. Ennek ellenére fontosnak tarjuk az a célból történ poligráfos vizsgálatot, hogy tisztázzák, a gyanúsítottnak köze lehet-e a b n cselekmény elkövetéséhez, mivel a nyomozó hatóságot segítheti a nyomozás tervezésében és szervezésében, er sítheti vagy gyengítheti a nyomozó hatóság által felállított verziókat.

A harmadik pont a vallomástételre, illetve a beismer vallomásra vonatkozik. Egy szovjet szerz tollából származó gondolat szerint „*az USA rend rsége gyakran használja ezt a berendezést, célja nem annyira a bizonyítékok megszerzése, mint inkább a pszichológiai nyomás gyakorlása a gyanúsítottra abból a célból, hogy beismer vallomást csikarjanak ki bel le.*”<sup>305</sup> Tény az, hogy a gyanúsított, miután szembesül a poligráf eredményével, és tisztában van vele, hogy „*leleplez dött*”, megpróbálja megmagyarázni, hogy miért jelzett megtéveszt reakciókat a poligráf, vagy pedig megtörik, és beismer vallomást tesz. A szerz vel ellentétben úgy véljük, hogy mindkét nyilatkozat önkéntes jelleg . Bár a pszichikai kényszer kétségtelenül érvényesül, de a gyanúsítottnak így is lehet sége van dönteni a hallgatás mellett, amire a kihallgatás el tt figyelmeztetik is. Álláspontunk szerint a vallomás, és a beismer vallomás megszerzése segítheti a hatóság munkáját, de ez esetben is ügyelni kell arra, hogy a hatóság más bizonyítékokat is beszerezzen, mert a poligráfos vizsgáló akár

---

<sup>305</sup> A poligráf és az emberi jogok a büntet eljárásban: Sovetskoe gosudarstvo i pravo, kivonatos közlés az 1981/6. számból. Belügyi Szemle, 30. évfolyam, 1982/4. szám. 122. o.

tévedhet is, és a megtett vallomás is tartalmazhat valótlanosságokat, akár a hamis beismerés is bekövetkezhet.<sup>306</sup>

A terhelt érdekeit abban a tekintetben szolgálhatja a nyomozás során elvégzett poligráfós vizsgálat, hogy segítheti egy olyan irányba elindítani az ügyet, hogy a hatóság még inkább számoljon azzal a lehet séggel, hogy nem az elkövet vel közölték a megalapozott gyanút. Ez a tapasztalatok alapján elegend a gyanúsítottnak ahhoz, hogy merje vállalni a vizsgálatot, még akkor is, ha az elkövet .

Összegezve a terhelt és a poligráf igénybevétele kapcsán felmerült gondolatainkat, azt mondhatjuk, hogy a gyanúsított és a vádlott poligráfós vizsgálatának – a vázolt feltételek betartásával nem látjuk akadályát, viszont ezt a Be.-nek is ki kellene mondania, a vádlott esetében is lehet vé kellene tenni a bejegyzéséhez kötött poligráfós vizsgálatot.

## 2. A tanú és a poligráfós vizsgálat

2011 nyaráig a Be. nem rendelkezett a tanú poligráfós vizsgálatáról, ami bizonytalanságot szült a jogalkalmazók körében, ugyanis egy részük úgy vélte, hogy a büntet eljárási törvény kifejezetten tiltaná a tanú poligráfós vizsgálatát, ha a jogalkotói szándék ez lenne. Varga Zoltán szerint azonban nem fogadható el ez az álláspont, mert „*nem tiltja a törvény az igazságügyi szakért vel szembeni poligráf alkalmazását miként a tanúval szemben , mégsem merült fel ezidáig senkiben még csak a gondolati szinten sem, hogy a szakért igazmondását m szeres vizsgálatl ellen rizzék.*”<sup>307</sup>

A gyakorlattal szemben a Legf bb Ügyészség az elmúlt nyolc évben kétszer is kifejtette álláspontját<sup>308</sup>, ugyancsak nem tartotta megengedhet nek a tanún végzett vizsgálatot. A Legf bb Ügyészség abból indult ki, hogy a büntet eljárásban a Be.-t kell alkalmazni, és az Rtv. nem írhatja felül a Be. azon szabályozását, miszerint a gyanúsított vizsgálható csak poligráffal. Az állásfoglalásnak azonban nem az lett a következménye, hogy

<sup>306</sup> GEORGE szerint ugyanilyen kétségek merülhetnek fel, amennyiben a terhelti vallomás egy olyan terheltre vonatkozik, akivel társtettesként követték el a b nceseleményt. In: B. James GEORGE: Criminal procedure sourcebook. II. évfolyam. Practising Law Institute, New York City, USA, 1976. 973. o.

<sup>307</sup> VARGA Zoltán: A tanú és a poligráf. In: GÁL István László (Szerk.): Tanulmányok TÓTH Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. PTE-ÁJK, Pécs, 2011. 538. o.

<sup>308</sup> A Legf bb Ügyészség Nyomozásfelügyeleti és Vádel készítemi F osztálya által 2005 júliusában kiadott NF.3797/2005/10-1. számú, a poligráfós hazugságvizsgálatok alkalmazhatósági körét érint állásfoglalása a nagykorú gyanúsítottnál engedi a poligráfós vizsgálatot, és megtiltja azt a tanúk és a sértettek esetében. Ugyanezt teszi az Ig. 404/2009. Legf.Ü. számon kiadott emlékeztet 209/b. pontja: „A poligráfós vizsgálatl kapcsolatban az 1994. évi XXXIV. törvény 41. §-a, a Be. 180. §-ának (2) bekezdését l részben eltér tartalmú szabályokat tartalmaz. A Be. 11. §-ának (2) bekezdése szerint a büntet eljárásra a Be. szabályai az irányadók. Minthogy a Be. 180. §-ának (2) bekezdése szerint a terhelt vallomását lehet a nyomozás során poligráf alkalmazásával ellen rizni: arra kizárólag az eljárás nyomozati szakában és csak feln tt korú terhelttel kapcsolatban kerülhet sor.”

2005-t l tanú ne lenne alanya a poligráfós vizsgálatnak. A kutatás során is megbizonyosodtunk arról, hogy folytak/folynak a vizsgálatok, azonban megyénként eltér, hogy tanú esetében lehet ség van-e a poligráf alkalmazására.<sup>309</sup>

Új helyzetet teremtett, hogy a 2011 nyarán módosított Be.-ben<sup>310</sup> a kiemelt jelent ség ügyekben<sup>311</sup> lehet vé vált a tanú poligráfós vizsgálata.<sup>312</sup> A törvény a tanú esetében sem jelöli meg, hogy melyik szakban lehet igénybe venni a m szert, ebb l az következik, hogy mind a nyomozás, mind a bírósági eljárás során alkalmazható, mivel nem teszünk különbséget tanú és tanú között. Azonban ezzel a következtetéssel megint az a probléma, hogy a szaktanácsadó nem vehet igénybe a bírósági szakban, ezért a tanú esetében is a nyomozás során való alkalmazás tekinthet a Be. alapján elfogadhatónak. Még akkor is így van, ha a gyakorlatban el fordul, hogy a bírósági eljárás során szakért ként rendelik ki a poligráfós szaktanácsadót. Nézetünket a kés bbiekben részletesen ki fogjuk fejteni, és megoldási javaslattal is szolgálunk majd, ehelyütt csak annyit jegyzünk meg, hogy ez a gyakorlat nem tekinthet megfelel nek, mivel a jogalkotói szándék alapján nem készülhet szakvélemény a poligráfós vizsgálatról.

<sup>309</sup> A szaktanácsadók szerint ez az ügyeszség jogértelmezésén múlik els sorban.

<sup>310</sup> 2011. évi LXXXIX. törvény az egyes eljárási és az igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról

<sup>311</sup> A Be. 554/B. § alapján kiemelt jelent ség ügy:

a) a hivatali visszaélés (Btk. 225. §),

b) a közélet tisztasága elleni b ncesealmények [Btk. 250. § (2) bek. a) pont, és (3) bek., 255/B. § és 256. §], ha annak elkövetésével

ba) a helyi önkormányzat képvisel -testületének tagja, polgármestere, alpolgármestere, képvisel -testülete hivatalának vezet beosztású dolgozója, országgy lési képvisel , állami vezet ,

bb) a központi költségvetési szerv, a központi államigazgatási szerv, illetve ezek területi szerveinek (a továbbiakban együtt e fejezet alkalmazásában: közigazgatási szerv) vezet beosztású dolgozója gyanúsítható megalapozottan, illetve elkövet ként kizárólag az ebben a pontban felsorolt személyek valamelyike jöhet szóba, vagy a b ncesealményt e személyek vonatkozásában követik el, továbbá a nemzetközi közélet tisztasága ellen elkövetett b ncesealmények [Btk. XV. Fejezet VIII. Cím],

c) a b nszervezetben részvétel [Btk. 263/C. §],

d) a b nszervezetben [Btk. 137. § 8. pont] elkövetett bármely b ncesealmény,

e) a gazdasági életben súlyos következményekkel járó cs db ncesealmény [Btk. 290. § (4) bekezdés], a versenyt korlátozó megállapodás közbeszerzési és koncessziós eljárásban [Btk. 296/B. §], a pénzmosás [Btk. 303. és 303/A. §] és a költségvetési csalás súlyosabban min sül esetei [310. § (4)–(5) bekezdés],

f) a különösen nagy értékre, kárt, hátrányt okozva, illetve különösen jelent s értékre, kárt, hátrányt okozva elkövetett vagyon elleni b ncesealmények [Btk. XVIII. Fejezet] és

g) azok a b ncesealmények, amelyek büntethet sége nem éviül el:

ga) az 1945. évi VII. törvénnyel törvényer re emelt és az 1440/1945. (V. 1.) ME rendelettel módosított és kiegészített 81/1945. (II. 5.) ME rendelet 11. és 13. §-ában meghatározott háborús b nttetek;

gb) az emberiség elleni egyéb b ncesealmények (Btk. XI. fejezet);

gc) az emberölés súlyosabban min sül esetei [166. § (2) bekezdés a)–j) pontjai];

gd) az emberrablás és az előljáró vagy szolgálati közeg elleni er szak súlyosabban min sül esetei [175/A. § (4) bekezdés, 355. § (5) bekezdés a) pont];

ge) a terrorcesealmény, a légi járm , vasúti, vízi, közúti tömegközlekedési vagy tömeges áruszállításra alkalmas járm hatalomba kerülése és a zendülés súlyosabban min sül esetei, ha a halált szándékosan okozva követik el [261. § (1) bekezdés, 262. § (2) bekezdés, 352. § (3) bekezdés b) pont].

<sup>312</sup> Be. 554/E. §: Kiemelt jelent ség ügyben a tanú vallomása beleegyezése esetén poligráf alkalmazásával is vizsgálható.

Úgy véljük azzal, hogy a jogalkotó kifejezetten kiemelt jelentőségű ügyekben tette lehetővé a tanú poligráfós vizsgálatát, következésképpen, hogy erre más ügyekben nincs lehetőség. Varga Zoltán szerint „*abban az esetben ugyanis, ha a törvényalkotó a tanú poligráfós vizsgálatát általánossá kívánta volna tenni, úgy a Be. IX. fejezet III. címében, a tanú kihallgatásának szabályai között, vagy a Be. bizonyításra vonatkozó VII. fejezete körében iktatta volna be az eljárási törvénybe.*”<sup>313</sup> Amennyiben ez a helyes értelmezése a jogalkotói szándéknak, vajon mi indokolja a tilalmat a nem kiemelt jelentőségű ügyekben? A poligráfós vizsgálat megbízhatósága, feltételei és garanciái adottak, véleményünk szerint szükségtelen a különbségtétel.

Álláspontunknak – amely összhangban van a Legfőbb Ügyészség állásfoglalásával némileg ellentmond a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiumának véleménye a T/3522. számú, az egyes eljárási és az igazságszolgáltatást érintő egyéb törvények módosításáról szóló törvényjavaslatról<sup>314</sup>, amely az előbb említett – az azóta már hatályba lépett 554/E. § rendelkezésével kapcsolatban az alábbi megállapítást teszi: „*A Be. a vallomás poligráfós vizsgálatát jelenleg a terhelt esetében szabályozza, a tanúról nem szól. Nincs olyan szabály, amely megtiltaná a tanú poligráfós vizsgálatát, ezért a rendelkezés felesleges.*” A hatályos Be. – a Legfelsőbb Bíróság véleménye ellenére – tartalmazza a vitatott szakaszt, így ebből azt a következtetést is levonhatnánk, hogy a jogalkotói szándék egyértelműen az, hogy a tanú poligráfós vizsgálatára kizárólag a külön eljárásban kerüljön sor, mivel a törvény a külön eljárás szabályai között az általánostól eltérő rendelkezéseket tünteti fel. Azonban a Legfelsőbb Bíróság csupán „*felesleges*” rendelkezésnek tartja a 554/E. §-t, és nem kizárólagosnak, így arra a megállapításra is juthatunk, hogy a jogalkotó csupán nyomatékossítani kívánta a tanú poligráfós vizsgálatának a lehetőségét. A problémát így a Legfelsőbb Bíróság sem oldotta meg.

A tanú poligráfós vizsgálata kapcsán az elmúlt években a szakirodalomban is számos aggály fogalmazódott meg. A gyökere abból fakad, hogy a Be. nem ismeri a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személy jogi helyzetét.<sup>315</sup> Kérdésként merül fel, mit tehet a

---

<sup>313</sup> VARGA Zoltán: A hazugság árnyékában. Ügyvédek Lapja, LI. évfolyam, 4. szám. 2012. július-augusztus. 41. o.

<sup>314</sup> [www.birosag.hu/resource.aspx?ResourceID=T3522](http://www.birosag.hu/resource.aspx?ResourceID=T3522)

<sup>315</sup> Magát a fogalmat több szakaszban is alkalmazza ugyan a Be., de mint a büntető eljárás alanyát nem ismeri el, nem ruházza fel jogokkal és ró rá kötelezettségeket. A Be. rendelkezései, amikor gyanúsítható személyt említ: - A körözésnél: Be. 73. § (6) bekezdés: „*Ha a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személy lakóhelye, illetve leg tartózkodási helye vagy személyazonossága ismeretlen, lakóhelyének, illetve leg tartózkodási helyének vagy személyazonosságának megállapítása érdekében a körözését lehet elrendelni.*” - A lefoglalásnál: Be. 152. § (5) bekezdés: „*A (3) és (4) bekezdés szerinti korlátozás nem érvényesül, ha a tanúvallomás megtagadására jogosult személy az ügygel kapcsolatban megalapozottan gyanúsítható*

nyomozó hatóság, ha nincs elegendő bizonyíték, nincs személyre irányuló megalapozott gyanú,<sup>316</sup> de a b n cselekménnyel összefüggésbe hozható adatok alapján feltételezhető, hogy az adott személy is elkövethette a b n cselekményt. Gyanúsítottként vagy tanúként kell bevonni az eljárásba? Erdei Árpád szerint aggályos az „a nyomozási gyakorlat, hogy a hatóság mielőtt terhelne, minél előbb a gyanúba vett személyt, taktikai okokból tanúként hallgatja ki, és csak később közli vele a gyanúsítást. Ettől azt várja, hogy az igazmondási kötelezettségre figyelmeztetett „tanú” olyan tényeket ad számot, amelyek a nyomozás sikerét el segítik. Mivel bármely ügyben el fordulhat, hogy a tanúként kihallgatott személyre utóbb terjed a gyanú, a törvény e két különböző minőségben történő kihallgatást nem zárhatja ki.

---

társtettséggel, részességgel, b n pártolással vagy orgazdasággal.” (Tehát itt még nem gyanúsítottként, hanem tanúként szerepel az eljárásban.)

- A kése delmet nem ter nyomozási cselekménnyél: Be. 170. § (4) bekezdés: „Nyomozás elrendelése nélkül indul meg a nyomozás, ha az ügyész vagy a nyomozó hatóság a bizonyítási eszközök biztosítására, az elkövetéssel gyanúsítható személy kilétének megállapítása, elrejtésének, a b n cselekmény befejezésének avagy újabb b n cselekmény elkövetésének megakadályozása végett vagy kése delmet nem ter más okból nyomozási cselekményt végez.”

- Az együttm köd személynél: Be. 175. § (1) bekezdés: „A b n cselekmény elkövetésének megalapozott gyanúja esetében az ügyész, illetve leg a nyomozó hatóság az ügyész engedélyével a feljelentést elutasíthatja, ha a b n cselekmény elkövetésével megalapozottan gyanúsítható személy az ügy, illetve leg más büntet ügy felderítéséhez, bizonyításához hozzájárulva olyan mértékben együttm ködik, hogy az együttm ködéshez f z d nemzetbiztonsági vagy b n niöldözési érdek jelent sebb mint az, amely az állam büntet jogi igényének érvényesítéséhez f z dik.”

- A fedett nyomozónál: Be. 175 § (2.) bekezdés: „ha a b n cselekmény elkövetésével fedett nyomozó [178. § (2) bek.] gyanúsítható megalapozottan”.

- A megbízhatósági vizsgálatot végz személynél: Be. 175/A. § (1) bekezdés: „ha a b n cselekmény elkövetésével a rend rségr l szóló törvényben meghatározott bels b n megel zési és b n felderítési feladatokat ellátó szerv tagja gyanúsítható megalapozottan”.

- A nyomozó hatóság egyéb adatszerez tevékenységénél: Be. 178/A. § (1) bekezdés: „A nyomozás elrendelését követ en az ügyész, illetve leg az ügyész jóváhagyásával a nyomozó hatóság a megkeresésre vonatkozó szabályok szerint – ha ez az ügy jellege miatt szükséges – a gyanúsítottól (feljelentettl, illetve leg az elkövetéssel gyanúsítható személyl) a tényállás felderítése érdekében adatok szolgáltatását igényelheti az egészségügyi és a hozzá kapcsolódó adatot kezel szert l és egyéb üzleti titoknak min süil adatot kezel szert l.”

- A Be. 178/A. § (2) bekezdésében: „Ha meghatározott személy megalapozottan gyanúsítható b n cselekmény elkövetésével, e személyl haladéktalanul be kell szerezni a b n nyügyi nyilvántartás és a központi szabálysértési nyilvántartás adatait, és – ha annak külön törvényben meghatározott feltételei fennállnak – a szervezett b n özés elleni fellépés koordinációjáért felel s közigazgatási szerv adatnyilvántartásában kezelt adatokat.”

- A nyomozás megszüntetésénél az együttm köd szemé ly, a fedett nyomozó és a megbízhatósági vizsgálatot végz személy esetében, hasonlóan a 4), 5), és 6) ponthoz, szintén megalapozottan gyanúsítható személyl l rendelkezik a törvény (Be. 192. § (1) bekezdés, 192. § (2) bekezdés, 192/A. § (1) bekezdés).

- A kiemelt jelent ség ügy meghatározásánál: Be. 554/B. § (bb) pont: „a központi költségvetési szerv, a központi államigazgatási szerv, illetve ezek területi szerveinek (a továbbiakban együtt e fejezet alkalmazásában: közigazgatási szerv) vezet beosztású dolgozója gyanúsítható megalapozottan, illetve elkövet ként kizárólag az ebben a pontban felsorolt személyek valamelyike jöhet szóba, vagy a b n cselekményt e személyek vonatkozásában követik el, továbbá a nemzetközi közélet tisztasága ellen elkövetett b n cselekmények [Btk. XV. Fejezet VIII. Cím]”.

<sup>316</sup> TREMMEL Flórián szerint „az egyszer gyanú a rendelkezésre álló adatokon alapuló kisebb (50%-nál alacsonyabb) valószínűségi következtetés a b n cselekmény léteire vagy az elkövet kilétére, az alapos gyanú már viszonylag határozott és többé-kevésbé ellen rizhet adatokon alapuló nagyobb (50%-nál magasabb) valószínűségi következtetés. A gyanú fokozatai közötti különbségtételnek alapvet jelent sége abban áll, hogy a Be. az egyszer gyanúhoz kevés, az alapos gyanúhoz sok eljárási joghatást f z, ugyanakkor azonban sem az egyszer , sem az alapos gyanúhoz nem kapcsolódhat anyagi joghatás, mert ehhez mindig bizonyosság, illetve bizonyítottság szükséges.” TREMMEL Flórián: Gyanú és büntet eljárás. In: ÁDÁM Antal (Szerk.): Jubileumi Tanulmányok 40. JPT Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1985. 319. o.

*A lehetőség taktikai felhasználása mégsem támogatható.*<sup>317</sup> Nézetünk szerint a tanúként kihallgatás valóban nem elfogadható, ha csupán azt a célt szolgálja, hogy az igazmondás terhe alatt jusson a nyomozó hatóság olyan tényekhez, amire egy gyanúsított kihallgatás során nem kerülne sor. Azonban ehhez azt is hozzátesszük, hogy a megalapozott gyanú hiánya miatt az sem jogszerű, ha gyanúsítottként hallgatja ki.

Kérdésként merül fel, hogy lehet-e poligráfot alkalmazni, illetve más eljárási cselekményt végezni azon személlyel szemben, akinél nem áll fenn a személyre vonatkozó megalapozott gyanú? Ha a nyomozó hatóság úgy dönt ebben az esetben, hogy tanúként hallgatja ki, így a tanú jogi helyzete az, ami meghatározza jogait és kötelességeit, hiszen az egyszer en gyanúsítható személy nem valóságos alanya az eljárásnak. Erdei Árpád aggodalmát fejezte ki, hogy *„a gyakorlatban éppen a tisztázatlan helyzetekben tulajdonítanak a poligráfnak nagy jelentőséget, nemigen törve azzal, hogy egyik vagy másik vizsgálati alany a későbbiekben gyanúsítottá válik-e vagy tanúként szerepel.*”<sup>318</sup> Kertész Imre ezzel szemben úgy véli, hogy *„önkéntes beleegyezése esetén senki sem zárható ki eljárásjogi helyzete miatt abból, hogy – ha kívánja – ilyen módon is tisztázza szerepét a bncselekmény elkövetésében. Ehhez az kell, hogy az érintett személy ne csak a vizsgálat lényegéről és céljáról kapjon megfelelő felvilágosítást, hanem arról is, hogy a rendelkezésre álló bizonyítékok alapján nem tekinthető gyanúsítottnak, joga van megtagadni részvételét a vizsgálatban és e tény nem értékelhető terhelő adatnak, beleegyezésével viszont hozzájárulhat a bncselekmény körülményeinek tisztázásához, a vele kapcsolatban felmerült kételyek kizárásához és személye további ellenrészének lezárásához.*”<sup>319</sup> Erdei Árpád a tisztázatlan eljárási helyzetű személy esetében az önkéntes hozzájárulást sem tekinti *„a poligráfiai vizsgálat minden akadályt elhárító feltételének.*”<sup>320</sup> Úgy véli, hogy a vizsgálat önkéntessége nehezen biztosítható, mert az is előfordulhat, hogy *„az érintett esetleg azért egyezik bele a vizsgálatba, mert nem meri elutasítani.*”<sup>321</sup> Nézetünk szerint, ha a beleegyezésnél nem biztosítható az önkéntesség, akkor a gyanúsított esetében sem lenne alkalmazható a poligráf. Mint már utaltunk rá a terheltnél, a nyomozó hatóság felelőssége és

---

<sup>317</sup> Erdei Árpád: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 293. o.

<sup>318</sup> ERDEI ÁRPÁD: Hazugságvizsgálat és igazságszolgáltatás. Magyar Jog, harmincötödik évfolyam, 1998. március, 3. szám. 1998. 218. o.

<sup>319</sup> KERTÉSZ IMRE: Diogenész lámpása vagy elektronikus vállatópad? Magyar Jog, harminckilencedik évfolyam, 11. szám, 1992. november. 655. o.

<sup>320</sup> ERDEI ÁRPÁD: Hazugságvizsgálat és igazságszolgáltatás. Magyar Jog, harmincötödik évfolyam, 1998. március, 3. szám. 1998. 218. o.

<sup>321</sup> ERDEI ÁRPÁD: Hazugságvizsgálat és igazságszolgáltatás. Magyar Jog, harmincötödik évfolyam, 1998. március, 3. szám. 218. o.



feladata, hogy a tisztázatlan helyzet , vagyis a b ncesealmény elkövetésével gyanúsítható személy se azért egyezzen bele a vizsgálatba, mert fél attól, hogy a hatóság b nössége igazolásaként fogja fel a hozzá nem járulást.

A fentiekben szóltunk arról, hogy nem lehet különbséget tenni tanú és tanú között abból a szempontból, hogy a nyomozás során vagy a bírósági eljárásban vesz részt. Ez esetben mégis érdemes különbséget tenni közöttük aszerint, hogy tisztázatlan eljárásjogi helyzet tanúróól, vagy olyan tanúróól van-e szó, akinél fel sem merül az, hogy elkövet je is lehetett volna a b ncesealménynek. A tanúk közötti különbségtétel nem idegen a magyar büntet eljárástól, hiszen az I. Bp. hatálybalépése el tti gyakorlat háromfajta tanút különböztetett meg:

- „teljes hitelűek” (testis classicus)
- „képtelenek” (testis inhabilis)
- „gyanusak” (testis suspectus)<sup>322</sup>

Az I. Bp. folytatta a hagyományokat, nem kezelte egységesen a tanúkat, amelyet leginkább az eskütélel<sup>323</sup> kapcsolatos szabályok mutatnak. A tanú megeskütését az I. Bp. 221. §-a alapján mell ttek például, „ha ellene gyanu forog fenn az iránt, hogy a b ncesealményt, melyre nézve kihallgatják, maga követte el vagy annak részese, illet leg b npártolója vagy orgazdája”. A feltételezett hamisan tanúzó is ebbe a körbe tartozott, „ha vallomása valamely lényeges körülményre nézve valótlannak bizonyult és nem mutatható ki, hogy csak tévedésb l tett valótlan vallomást.” Az I. Bp. alapján akkor válhatott terhelt a tanúból, amennyiben az egyszer gyanú „nyomatékos” lett. Az I. Bp.-t felváltó II. Bp. már nem tett különbséget a tanúk között.

Az 1962. évi 8. számú törvényerej rendelet a terheltté nyilvánítást az alapos gyanútól<sup>324</sup> tette függ vé. A 114. § (1) bekezdés alapján: „Ha a nyomozás során feltárt adatok alapján meghatározott személy alaposan gyanúsítható a b ntett elkövetésével a nyomozó hatóság ennek a személynek terheltté nyilvánításáról határozatot hoz.” A terheltté

<sup>322</sup> BALOGH Jen EDVI Illés Károly VARGHA Ferencz: A B nvádi Perrendtartás magyarázata 3. kötet. Grill Károly Császári és Királyi Udvari Kereskedése. Budapest, 1899. 3. o.

<sup>323</sup> Vannak olyan országok, ahol ma is ismerik az eskü intézményét. Ilyen például a Dél-Afrikai Köztársaság is, ahol esküt tesznek a tanúk, miel tt megkezd dik a kihallgatásuk. In: John DUGARD: South African criminal law and procedure. IV. évfolyam. Juta & Co., Limited, Cape Town, Wetton, Johannesburg, Dél-Afrikai Köztársaság, 1977. 92. o.

<sup>324</sup> Az alapos gyanú tartalma CSÉKA Ervin szerint „lényegében a rendelkezésre álló adatok alapján felállított következtetések összesítése, az a végs értékelés, vajon – az ismert körülményekre figyelemmel – fennáll-e a lehet sége, illetve a valószínű sége ilyen vagy olyan el zmény megtörténtének. Az adatok valószínű ségi értékelése tehát az alapos gyanú leglényegesebb tartalma, mintegy csírája az adatbeszerzés során kibontakozó bizonyítási funkciónak.” In: CSÉKA Ervin: A b ncesealmény alapos gyanújáról. Rend rségi Szemle, 10. évfolyam, 1962/1. szám. 41. o. CSÉKA szerint, ha az adott ügyben van bizonyíték is, az már több mint alapos gyanú. In: CSÉKA Ervin: A b ncesealmény alapos gyanújáról. Rend rségi Szemle, 10. évfolyam, 1962/1. szám. 38. o.

nyilvánítást megelőzően létezett a gyanúsított jogállás is, amely tulajdonképpen mai felfogásunk szerint a gyanúsítható személy fogalmának felel meg, azzal a különbséggel, hogy a gyanúsított valóságos alanya volt akkoriban a büntető eljárásnak. A törvényerejű rendelet 108. §-a úgy rendelkezett, hogy a büntetett elkövetésével gyanúsítható személyt (gyanúsítottat) a terheltté nyilvánítás előtt a nyomozó hatóság idézheti, és kihallgathatja.<sup>325</sup> Bizonyos kényszerintézkedések és bizonyítási eljárások elrendelésére is lehetőség volt a gyanúsítottal szemben, valamint a szakértői vizsgálatra. A 109. § (2) bekezdése alapján a gyanúsított csak szabadságvesztéssel büntetendő büntetett esetén volt őrizetbe vehető, és az őrizet 72 óráig tarthatott. Ez alatt az idő alatt terheltté kellett nyilvánítani, vagy szabadon kellett bocsátani. A jogszabály a gyanúsítottnak is megadta a jogorvoslati jogot, hiszen a vele szemben hozott határozat, intézkedés vagy intézkedés elmulasztása miatt is helye volt jogorvoslatnak. A törvényerejű rendelettel tisztázott eljárásjogi helyzet lett azon gyanúsított, akivel szemben csak az egyszerű gyanú állt fenn, hiszen jogokkal és kötelezettségekkel ruházta fel.

A régi Be. és a hatályos Be. visszatért a II. Bp. megoldásához, ugyanis egyik jogszabály esetében sem törekedett a jogalkotó arra, hogy önálló jogalanyiságot adjon a gyanúsítható személynek, így ismét a tanúk közé került, azoktól nem megkülönböztetve. A magunk részéről úgy véljük, hogy a Be.-nek nem szükséges önálló jogalanyisággal felruházni a gyanúsítható személyt, azonban a jogalkalmazónak tudnia kell, hogy nem tarthat csak azért a tanú eljárásjogi helyzetében egy személyt, mert visszaélve a törvény adta lehetőségekkel, vallomásra és együttműködésre akarja kényszeríteni. Úgy látjuk, amennyiben a hatóság helyesen alkalmazza a hatályos Be.-t, nem jelent problémát, ha tanúként kezeli azt, akivel szemben még nem állapítható meg a megalapozott gyanú. Ilyenkor is érvényesül az önvádra kötelezés tilalma, így már ebből is következik, hogy a tanúra van bízva, válaszol-e a kihallgatás során feltett kérdésre, amely arra irányul, hogy magát vagy hozzátartozóját vádolja büncselekmény elkövetésével.

Annak ellenére, hogy nem tartjuk indokoltnak azt, hogy a Be. elismerje a gyanúsítható személy jogalanyiságát, a továbbiakban a büncselekmény elkövetésével gyanúsítható tanú kifejezést használjuk a tisztázatlan eljárásjogi helyzetű személy helyett, ezzel is érzékeltetve, hogy tanú és tanú között a poligráfus vizsgálat szempontjából különbséget kell tennünk.

---

<sup>325</sup> 1962. évi 8. törvényerejű rendelet 108. §: „A nyomozó hatóság a büntetett elkövetésével gyanúsítható személyt (gyanúsított) a terheltté nyilvánítás előtt megidézheti, kihallgathatja, és amennyiben az ügy felderítése szükségessé teszi, őrizetbe veheti, illetve vele szemben lakhelyelhagyási tilalmat, vagy lakhelykutatót rendelhet el és elfogatóparancsot bocsáthat ki, továbbá szemlét, házkutatást, személymotosztást és lefoglalást fogantatosíthat, és kötelezheti a gyanúsítottat, hogy szakértői vizsgálatnak vesse magát alá.”

A b nceselemény elkövetésével gyanúsítható tanú poligráfós vizsgálata kapcsán felmerül a kérdés, vizsgálható-e poligráffal annak érdekében, hogy a gyanú megalapozottá váljon. Nézetünk szerint a válasz igen, amennyiben nem kizárólag a poligráfós vizsgálat eredménye alapozza meg a személyre vonatkozó gyanút. Az alapelveknél már kifejtettük, hogy a tanú beleegyezése a vizsgálatba, valamint a válasz megtagadásának joga (amennyiben magát vagy hozzátartozóját vádolná b nceselemény elkövetésével) jelenti a garanciát arra, hogy az önvádra kötelezés tilalma ne sérüljön. Ha köteleznék a vizsgálatra az ilyen tanút, a választ akkor is megtagadhatná, ezért a kötelező poligráfós vizsgálat sem ütközne az önvádra kötelezés tilalmában, hiszen a tanúnak meg lenne a választási lehetősége, dönthetne a válasz megtagadása mellett. Ugyanakkor Erdei Árpád szerint „*e mentességi okra mégis kevesen hivatkoznak, s aki tehetné is, inkább a hazugságot választja.*”<sup>326</sup> Ennek ellenére úgy véljük, hogy nem indokolt a b nceseleménnyel gyanúsítható tanú poligráfós vizsgálatának az ilyen alapon való mellőzése. A büntető ügyben eljáró hatóság feladata, hogy a kellő felvilágosítást megadja a mentességről, és azt is a vizsgálandó tanú tudomására kell hoznia, hogy nincs következménye a válasz megtagadásának, az nem értékelhető sem az önvádra, sem a hozzátartozója terhére.

Nézzük, mi szólhat a poligráf mellett a b nceselemény elkövetésével gyanúsítható tanú számára:

- 1) A nem b nceseleményes tanú hisz a poligráfós vizsgáló tévedhetetlenségében,
- 2) az elkövető abban is bízhat, hogy be tudja csapni a poligráfós vizsgálatot,
- 3) vagy azt reméli, hogy a poligráf megbízhatósági hiányosságai miatt a vizsgálat nem fogja „leleplezni”.

Mindhárom esetben azért vállalja a vizsgálatot, mert el kívánja kerülni azt, hogy gyanúsítottá váljon. A hatósági oldalról nézve ugyanazok az indokok vannak, amit a gyanúsított esetében már felsoroltunk, kiegészítve azzal, hogy a tanú esetén a hatóság azért végeztetné el a vizsgálatot, mert a poligráfós vizsgálat is egy érv lehet a meggyanúsítás mellett vagy ellen.

A b nceselemény elkövetésével gyanúsítható tanú mellett szólnunk kell arról a tanúról is, akinél azért merül fel a poligráf alkalmazása, mert a hatóság ellenrizni kívánja a vallomása szinteségét. Mindezt nem feltétlenül azért teszi, mert a hamis tanúzás miatt indítana újabb büntető eljárást, hanem az indoka az is lehet, hogy tisztázni akarja, hihető-e a

---

<sup>326</sup> ERDEI ÁRPÁD: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2011. 293. o.

tanúnak. Azért rendkívüli a jelentősége a vallomás ellenrészének, mert kizárólag tanúvallomások alapján is meg lehet állapítani valakinek a bűnösségét.

Elek Balázs szerint „*a tanú vallomásával kapcsolatosan a legfontosabb pszichológiai feladat a segítségnyújtás a hamis vallomások felismeréséhez.*”<sup>327</sup> Finszter Géza ezért tartja a hitelesség vizsgálatához nélkülözhetetlennek annak tisztázását, „*hogy a tanú miként szerzett tudomást értesüléseiről.*”<sup>328</sup> A hamis vallomás többféle módon is keletkezhet. Elek Balázs a Be. alapján megkülönbözteti az olyan szándékos befolyásolást, „*amelynek hatására a vallomást tevő tudatosan valótlan vallomást tesz, és olyan tudatos vagy nem tudatos befolyásolást, amelynek hatására a tanú vagy a terhelt nem biztos, hogy szándékosan, de nem valós válaszokat adhat a feltett kérdésekre.*”<sup>329</sup> A tudatosan valótlan vallomást tevő tanú az, akit indokolt lehet poligráffal vizsgálni, mert az a tanú, aki hisz abban, amit valótlanul mond, például pirosnak látta azt, ami fekete, vagy pirosnak mondták neki a feketét, nem fogja produkálni azokat a fiziológiai változásokat, amelyek a „*leleplezését*” szolgálnák. Éppen ezért a tanú poligráfós vizsgálatokor a hatóságnak állandóan figyelemmel kell lennie arra az eshetőségre is, hogy a tanú szervezete azért nem reagál a releváns szavakra, mert elhiszi azok valóságát.<sup>330</sup>

Figyelemmel a fentiekben kifejtettekre, azt mondhatjuk, hogy a Be. tanú fogalmába a következő kategóriák értendők bele:

- bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható tanú,
- hamis vallomást tevő tanú,
- akarata ellenére nem színtevő vallomást tevő tanú,
- színtevő vallomást tevő tanú,
- sértett tanú (akivel ugyan nem foglalkoztunk, de ezt is meg kell, hogy említsük, hiszen a sértettet is vizsgálhatják poligráffal, nála elsősorban arra keresik a választ, hogy a bűncselekmény bekövetkezhetett-e, nem önrablást követett-e el például).

---

<sup>327</sup> ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntető eljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 168. o.

<sup>328</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám. Rendészeti Főiskola, Budapest, 2010. 39. o.

<sup>329</sup> ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntető eljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 10. o.

<sup>330</sup> MADAI Sándor a megtévesztést az alábbi módon határozza meg monográfiájában: „*Összefoglaló névvel megtévesztő cselekménynek nevezhetjük a magatartást, s ez lehet:*

- *valótlan tények valós színben történő feltüntetése,*
- *valós tények elferdítése által történő tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás,*
- *valós tények elhallgatása által történő tévedésbe ejtés vagy tévedésben tartás.*” In: MADAI Sándor: A csalás büntető jogi értékelése. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011. 162. o.

A tanú beleegyezése esetén megengedhet nek tartjuk mindegyik tanúkategóriában a poligráf alkalmazását, azzal a megjegyzéssel, hogy a tanúvallomás szintességét ne kizárólag a poligráfos vizsgálat eredménye alapján ítélje meg a hatóság, hanem legyen tekintettel más bizonyítási eszközökre is, amelyek esetleg megerősítik vagy megkérdőjelezik a vallomás valóságtartalmát.

Végül a tanú esetén is szólnunk kell arról, milyen Be. szabályozás lenne megfelelő. Álláspontunk szerint a tanú poligráfos vizsgálatának lehetőségét a Be.-ben el kell helyezni a tanú kihallgatásánál (181. §), valamint a tanú kihallgatását szabályozó (Be. XIII. Fejezet I. Címe) 293. § (3) bekezdés végére kerülne (egy új bekezdésbe), hogy „*A tanú beleegyezése nélkül a vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható*”. A vádlott poligráfos vizsgálatához hasonlóan elfogadhatónak tartjuk a tanú bírósági szakban történő poligráfos vizsgálatát, mivel az akár eredményes is lehet, másrészt neki általában kevesebb az információja az ügyről. A nyomozás során csak azokon az eljárási cselekményeken vesz részt, amelyekre idézték, korlátozott az iratbetekintési joga is, így a poligráfos vizsgáló szinte olyan feltételek mellett dolgozhat vele, mintha a nyomozás során kerülne sor a vallomásellenőrzésre. Ehhez persze az is kell, ami a nyomozás során is alapvető követelmény, hogy ne kerüljenek nyilvánosságra az ügy olyan részletei, amelyek lehetetlenné tennék az eredményes poligráfos vizsgálatot, másrészt a tanú jó emlékezési képességére is szükség van, mivel az idő múlása következtében a tanú elfelejtheti a releváns információkat. Ügyelnie kell arra is a bíróságnak, hogy a tanú poligráfos vizsgálatára lehetőleg akkor kerüljön sor, amikor még nem hallotta a tárgyaláson más tanúk vallomásait, mert úgy több olyan releváns információ is tudomására juthat, ami feltehető lett volna kritikus kérdésként a poligráfos vizsgálat során.

Álláspontunk szerint a büntető eljárásban tanúként kihallgatott sértett poligráfos vallomásellenőrzésének sem lehet akadálya a bírósági eljárásban, annak ellenére gondoljuk így, hogy a sértett a nyomozás során megtekintheti „*azokat az iratokat, illetve jegyzőkönyveket, amelyek olyan eljárási cselekményekről készültek, ahol jelen lehetett. Ezen felül, megtekintheti a szakértői véleményt, az egyéb iratokat pedig akkor, ha ezzel a nyomozás érdekeit nem sérti.*”<sup>331</sup>

Már a gyanúsított poligráfos vizsgálatánál is utaltunk rá, hogy a kiskorú tanú poligráfos vizsgálatát az Rtv. lehetővé teszi, és a Be. sem tiltja. Az Rtv. feltételként határozza

---

<sup>331</sup> KISS Anna: A sértett szerepe a büntető eljárásban. Doktori értekezés. Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2006. 129. o.

meg ugyan a törvényes képviselő hozzájárulását a poligráfus vizsgálatához, azonban ennek ellenére azt gondoljuk, hogy a tanú esetében is tiltani kellene a kiskorú poligráfus vizsgálatát, mivel az a törvényi megoldás, amely nem elégszik meg a kiskorú tanú hozzájárulásával, azt sejteti, hogy a kiskorú tanú nem biztos, hogy önállóan fel tudja mérni a poligráfus vizsgálat következményeit, és annak megtagadásának jelent ségét. Éppen ezért, mivel nincs garancia arra, hogy a poligráfus vizsgálatot ne követné a tanú gyanúsítottá válása, álláspontunk szerint a tanú esetében is tiltó szabályt kellene megfogalmazni a Be.-nek, illetve azzal összhangban az Rtv.-nek. Ezt az álláspontot az is alátámasztja, hogy a szaktanácsadók szerint gyakori az, hogy a kiskorú tanú szellemi és fizikai éretlensége miatt is alkalmatlan a poligráfus vizsgálatra, ezért az elmúlt évek gyakorlata szerint nem végzik el rajtuk a m szeres vallomásellen rzést.

Szándékosan nem hagytuk ki a javasolt új Be. bekezdésb l azt, hogy „*beleegyezése nélkül*”. Többször is megfogalmaztuk, hogy nem feltétlenül szükséges a beleegyezés megkövetelése a poligráfus vizsgálatba, hiszen az önvádra kötelezés tilalma kapcsán kifejtett garancia érvényesülése mellett, amely szerint a tanú megtagadhatja a választ, amennyiben magát vagy hozzátartozóját vádolná b nceselemény elkövetésével, el írhatónak tartjuk a kötelez poligráfus vizsgálatot, de ennek az lenne a feltétele, hogy a poligráf megbízhatósága elérje a megfelelő mértéket. Mivel a mai tudásunk szerint – és err l még lesz szó a kés bbiekben – a poligráf megbízhatósága alacsonynak tekinthet , ezért mi is úgy látjuk, jobb, ha nem írja el a jogszabály a tanú kötelez poligráfus vizsgálatát, amelynek megtagadása, vagy a közre nem m ködés rendbírsággal lenne sújtható. Ráadásul az együtt nem m köd tanú alkalmatlan a vizsgálatra, ez is alátámasztja, hogy indokolatlan a poligráfus vizsgálatra kötelezni. Nem értünk egyet Matei Lászlóval, aki szerint „*a sértett esetében, ha a poligráffal történt vizsgálatot szakért i vizsgálatnak tekintjük (véleményem szerint az), akkor az együttm ködésre kötelezhet , ennek megtagadása szankcionálható, tehát a vizsgálat kikényszeríthet . Még abban az esetben is, ha a vizsgálatot a Be. 182.§ (2) bek. szerint szaktanácsadó végzi. E szabályok a tanú esetében is érvényesíthet k.*”<sup>332</sup>

---

<sup>332</sup> MATEI László: A bizonyítási indítványok szerepe a büntet eljárásban. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 152. o.

## VIII. A POLIGRÁFOS VIZSGÁLÓ

A poligráfós vizsgálat alanya után szükségesnek látjuk meghatározni, hogy ki az, aki elvégezheti a vizsgálatot. A poligráfós vizsgáló személyének jogi tisztázását azért tartjuk fontosnak, mert ez is alapját képezi annak a kérdésnek, hogy a poligráfós vizsgálat, és általában a hazugságvizsgálati m szerek hol helyezhet ek el a büntet eljárásban, illetve milyen szerepük lehet a felderítésben és a bizonyításban. E fejezetben tisztáznunk kell, helyes-e, hogy a poligráfós vizsgáló a szaktanácsadó és nem a szakért . Arra is választ keresünk, hogy milyen jogai és kötelezettségei vannak a poligráfós vizsgálónak, és kell-e változtatni a jogszabályi környezetben.

### 1. A szaktanácsadó megjelenése a régi Be.-ben

Ahhoz, hogy világossá váljon, a Be. miért a szaktanácsadót hatalmazta fel a poligráfós vizsgálat lefolytatására, szükséges visszamenni a 70-es évek elejére, amikor a régi Be. jogi intézménnyé avatta a büntet eljárásjogi irodalomban már el tte néhány éve meghonosodott szaktanácsadó fogalmát.<sup>333</sup> A törvény 79. § (1) bekezdése kimondta: *„A hatóság a szemlénél, a bizonyítási kísérletnél és más eljárási cselekményeknél szaktanácsadót vehet igénybe, ha a bizonyítási eszközök felkutatásához, összegy jtéséhez, vagy rögzítéséhez különleges szakértelem szükséges, illet leg a hatóság valamilyen szakkérdésben felvilágosítást kér.”* A régi Be. a „hatóság” számára tette lehet vé a szaktanácsadó igénybevételét, így levonható az a következtetés, hogy az ügyész és a nyomozó hatóság mellett, akár a bíróság is alkalmazhatott szaktanácsadót. Ezt támasztja alá a miniszteri indokolás is, amely szerint a *„bizonyítási eszközök felkutatása, összegy jtése vagy rögzítése gyakran különleges szakértelmet igényel, els sorban a nyomozás során.”* Az *„els sorban a nyomozás során”* is sejteti, hogy szemben a mai szabályozással, a régi Be. szerint szaktanácsadót a bírósági eljárásban is lehetett alkalmazni. A miniszteri indokolás is fontosnak tartotta leszögezni, hogy a szaktanácsadó – ellentétben a szakért vel – véleményt nem nyilváníthat, így tevékenységéb l nem származhat szakvélemény. Székely János szerint a szaktanácsadó *„tevékenységének lényege a technikai közrem ködés az észlelésben és az észleletek rögzítésében, nem pedig az észleletekkel kapcsolatos jogi kihatású egyéni állásfoglalás.”*<sup>334</sup> A szaktanácsadó közrem ködése a bizonyításban három formában volt lehetséges: technikai

<sup>333</sup> KERTÉSZ Imre: A szaktanácsadó. Jogtudományi Közlöny, XXVIII. évfolyam, 1973/12. szám. 635. o.

<sup>334</sup> SZÉKELY János: Szakért k az igazságszolgáltatásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1967. 76-77. o.

jelleg tevékenység, tanácsadás, valamint felvilágosítás adása a szemlénél, a bizonyítási kísérletnél és más eljárási cselekményeknél.<sup>335</sup>

A szaktanácsadóra vonatkozó jogi szabályozással az volt a cél, hogy ne kelljen minden egyes esetben szakértőt kirendelni, ha olyan különleges szakértelemre volt szükség, amivel az eljáró ügyész vagy a nyomozó hatóság tagja nem rendelkezett. Egyszerűsíteni és gyorsítani kívánták a büntető eljárást, ezért volt szükség arra, hogy a szaktanácsadó jogi intézménnyé váljon.

## 2. A szaktanácsadó az új Be.-ben

A három évtizedig hatályban lévő régi Be. szaktanácsadóra vonatkozó szabályozásán csak kis mértékben változtatott az új Be. Egyik különbség, hogy „különleges szakértelem” helyett „különleges szakismeret” említi a hatályos jogszabály. A régi Be.-ben mind a szakértőnek, mind a szaktanácsadónak „különleges szakértelme” volt. A jogalkotó szándéka az lehetett, hogy a hatályos törvény a „szakismeret” kifejezés alkalmazásával is érzékeltesse, hogy a szaktanácsadó más jellegű tevékenységet végez, mint a szakértő. A szóhasználatnak nincs jelentősége, hiszen Katona Géza szerint a „szakértő és a szaktanácsadó különleges szakismeretei sem mélységükben, sem megalapozottságukban nem különböznek feltétlenül egymástól. A szaktanácsadó különleges szakértelmével szembeni követelmények sem elméleti megalapozottságát, sem gyakorlati tapasztaltságát illetően nem lehetnek alacsonyabbak.”<sup>336</sup>

Míg a régi Be. „hatósági” igénybevételre tett lehetőséget, a hatályos büntető eljárási törvény szakítja ezzel, és megnevezi az ügyészt, valamint a nyomozó hatóságot, amely szaktanácsadót vehet igénybe.<sup>337</sup> Az új Be. már nem teszi lehetővé a szaktanácsadó bírósági alkalmazását, ugyanis nemcsak azt rögzíti, hogy az ügyész és a nyomozó hatóság munkáját segítheti a szaktanácsadó, hanem az is kiolvasható a jogszabályból, hogy csak „nyomozási cselekményeknél” van helye az alkalmazásának. Különbség az is, hogy a régi Be. 71. §-a nem tiltalmazta azt, hogy a szaktanácsadót később szakértőként rendeljék ki az adott ügyben. A miniszteri indokolás szerint „nincs akadálya annak, hogy a szaktanácsadó – ha ennek egyéb feltételei fennállnak – utóbb szakértőként is eljárjon az ügyben. Ezt a hatályos Be. kizárja.

<sup>335</sup> KERTÉSZ Imre: A szaktanácsadó. Jogtudományi Közlöny, XXVIII. évfolyam, 1973/12. szám. 636. o.

<sup>336</sup> KATONA Géza: Szakértők és szaktanácsadók bevonása krimináltechnikai kérdések tisztázására. In: ILLÁR Sándor (Szerk.): Krimináltechnika II. Rejtjel Kiadó. Budapest, 1998. 154. o.

<sup>337</sup> Be. 182. § (1) bekezdés: Az ügyész és a nyomozó hatóság a nyomozási cselekményeknél szaktanácsadót vehet igénybe, ha a bizonyítási eszközök felkutatásához, megszerzéséhez, összegyűjtéséhez vagy rögzítéséhez különleges szakismeret szükséges, illetőleg az ügyész vagy a nyomozó hatóság valamilyen szakkérdésben felvilágosítást kér.



Az új Be. – a régivel ellentétben – kötelez vé teszi a szaktanácsadó igénybevételét, ha a terhelt vallomását a nyomozásban poligráf alkalmazásával vizsgálják.<sup>338</sup> A régi Be. nem szólt a poligráfról, ami nem jelentette azt, hogy a gyakorlatban ne lettek volna poligráfos ügyek. Utaltunk már rá, hogy az Rtv. 1994-t l szabályozta a poligráfos vizsgálatot, amelyet szakért végzett, de már el tte is – a 80-as évek elejét l folytak a vizsgálatok.

### 3. A szaktanácsadó igénybevétele

Az új Be. miniszteri indokolása szerint a szaktanácsadó tevékenysége – ellentétben a szakértével – nem bizonyítási eszköz (szakvélemény) létrehozására irányul, az általa adott felvilágosítások is csupán tájékoztató jelleg ek. Abból pedig, hogy a szaktanácsadó m ködése nem hoz létre bizonyítási eszközt, az következik, ha az ügyész vagy a nyomozó hatóság tagja rendelkezik a szükséges szakismeretekkel, a szaktanácsadó alkalmazásától általában eltekinthet. Az „általában eltekinthet” szóhasználat arra utal, hogy el fordulhat olyan eset, amikor kötelez szaktanácsadót igénybe venni. Erre példa lehet a már említett poligráfos vizsgálat elvégzése<sup>339</sup> is. A NYOR kötelez vé teszi a szaktanácsadó alkalmazását, ha vér-, illetve vizeletminta vétele szükséges az alkoholfogyasztásra, illetve a vezetési képességre hátrányosan ható szer fogyasztásra vonatkozó szakért i vizsgálatához.<sup>340</sup> A rendelet 78. §-a szintén el írja a kötelez szaktanácsadói részvételt, ha a házkutatás, lefoglalás, motozás végrehajtása különleges szakismeretet igényel – így különösen min sített adatot, számítógépben tárolt adatokat, banktitkot, biztosítási titkot, értékpapír-titkot, távközlési titkot, ügyvédi titkot, orvosi titkot tartalmazó adathordozók lefoglalása – szaktanácsadót kell alkalmazni. Végül a 86. § kötelezi az ügyben eljáró ügyészt, illetve nyomozó hatóságot a szaktanácsadó igénybevételére, ha a számítástechnikai rendszer útján rögzített adatok meg rzésére kötelezés végrehajtása különleges szakismeretet igényel, így különösen annak megállapítása, hogy a számítástechnikai rendszer útján rögzített adat biztonságos tárolásának feltételei fennállnak-e, a számítástechnikai rendszer naplózása megoldott-e.

Megállapítható, hogy a hatályos jogi szabályozás csak sz k körben teszi kötelez vé szaktanácsadó alkalmazását, általános az, hogy rábízza a jogalkotó az eljáró ügyészre és nyomozó hatóságra, hogy kíván-e szaktanácsadót igénybe venni.

---

<sup>338</sup> Be. 182. § (2) bekezdés

<sup>339</sup> Be. 182. § (2) bekezdés

<sup>340</sup> NYOR 173. § (1) bekezdés

#### 4. A poligráfós vizsgáló a régi és az új Be.-ben

Az új Be.-t megelőző idő szakban a poligráfós vizsgálatot szakértő végezte, azonban Szíjártó István szerint a kezdetben arra is volt példa, hogy a kriminálpszichológus szakértőket, mint szaktanácsadókat rendelték ki.<sup>341</sup> Az Rtv. hatályba lépése után a poligráfós vizsgáló kizárólag a szakértő lett, aki szakvéleményt készített a vizsgálat eredményéről. A 2003-ban hatályba lépett Be. visszatért az Rtv. előtti gyakorlathoz, azonban immár kötelezően a szaktanácsadó lett a poligráfós vizsgáló, aki a vizsgálatról és az eredményről jegyzőkönyvet készít.

Nagy Lajos szerint „a szakértő a tanú szavahihetőségével kapcsolatos megállapítása csak meghatározott vonatkozásokban: a tanú szavahihetőségének egyes elemeit illetően adhat választ.”<sup>342</sup> Nézetünk szerint ugyanez vonatkozik a vallomást poligráffal ellenőrző szaktanácsadóra is, aki jegyzőkönyvbe foglalt véleményében nem arra ad választ, hogy a vizsgálat alanya elkövette-e a bűncselekményt, bűnös-e, melyik vallomás felel meg a valóságnak, hanem arra, hogy a fiziológiai változásokból hogyan ítéli meg a terhelt színtességét az egyes válaszok során. A vizsgálatvezetőnek általában a nyomozó hatóság azt a kérdést teszi fel, hogy a vizsgálat alá vont személy által a bűncselekménnyel kapcsolatban elmondottak színtessége (bűncselekményt tagadó vallomása) kétségbe vonható-e, megkérdőjelezhető-e.<sup>343</sup> A szaktanácsadó egy-egy kérdés kapcsán a következő válaszokat adhatja:

- 1) amennyiben a kritikus kérdés esetén egyértelmű a megtévesztési szándék, vagyis „nem”-et mond, pedig az „igen” a válasz: „a válaszadó reakciói megtévesztést jeleztek”, „megtévesztő választ adott”, vagy „a reakciók alapján a válaszadó színtessége megkérdőjelezhető”;
- 2) amennyiben a kritikus kérdéseknél egyértelmű, hogy nem történt fiziológiai változás, vagyis a „nem” a valóságban is „nem”: „szinte választ adott a vizsgált személy”, „a reakciók nem jeleztek megtévesztést”;
- 3) ha nem tud állást foglalni: „válaszának valóságtartalma nem volt eldönthető”.

<sup>341</sup> SZÍJÁRTÓ István: Poligráf a büntető eljárásban. Belügyi Szemle, 46. évfolyam, 1998/7-8. szám. 37. o.

<sup>342</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntető perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 511. o.

<sup>343</sup> MIKOLAY Sándor: Kriminálpszichológia a magyar rendőrségen a Fejér Megyei Rendőrfőkapitányság példáján. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 34. o.

A BSZKI egységesítette a megfogalmazható válaszokat, így a szaktanácsadói a következő megállapításokat tehetik:

- 1) amennyiben a kritikus kérdés esetén egyértelmű a megtévesztési szándék, vagyis „nem”-et mond, pedig az „igen” a válasz: „megtéveszt a választ” (szándékosan valótlan mond; olyan a válasza, amely az tudomása szerint sem igaz; meg akarja téveszteni a vizsgálót);
- 2) amennyiben a kritikus kérdéseknél egyértelmű, hogy nem történt fiziológiai változás, vagyis a „nem” a valóságban is „nem”: „nem megtéveszt a választ” (tehát színtelen);
- 3) ha nem tud állást foglalni: „nem dönthet el” (a válasz színtelensége).

Érdemes lenne a nem BSZKI-s poligráfus vizsgálónak is az ismertett válaszokat adni, hogy egységessé válhassanak a szaktanácsadói megállapítások.

A poligráfus vizsgálat jellegéből fakad, hogy elvégzését szakemberre kell bízni, ezért van arra szükség a miniszteri indokolás szerint is, hogy a poligráfot ne a nyomozó hatóság tagja vagy az ügyész kezelje, ugyanis a szaktanácsadó a poligráf által regisztrált fiziológiai adatokból következtet a vizsgált személynek a feltett kérdésekkel kiváltott izgalmi állapotára vagy annak hiányára a vizsgálat folyamán, az adatok értelmezéséhez és a következtetések levonásához pedig megfelelő ismeretekre van szükség. Maga a vizsgálat lefolytatása is nagy szakértelmet igényel, amellyel általában az ügyész és a nyomozó hatóság tagja sem rendelkezik.

## 5. Ki lehet poligráfus vizsgáló?

A jogszabályok és a hivatkozott miniszteri indokolás csupán azt követelik meg, hogy szaktanácsadó végezze a poligráfus vizsgálatot, azonban nincsenek további előírások a poligráfus vizsgáló személyére. Nincs például meghatározva, hogy milyen végzettséggel (és képzettséggel) lehet poligráfus vizsgálatot végezni.<sup>344</sup> Mielőtt ezekre a kérdésekre választ keresünk, szükségesnek tartjuk felvázolni, milyen kompetenciákkal kell rendelkeznie.

A poligráfus vizsgálónak nemcsak a jegyzőkönyvet kell szak szerényen elkészíteni, hanem képesnek kell lennie annak a speciális vizsgálati légkörnek a létrehozására is, amely biztosítja, hogy a vizsgálati leletben megjelenjenek azok a fiziológiai változások, amelyek

---

<sup>344</sup> Az amerikai Employee Polygraph Protection Act of 1988 (EPPA) § 801.26 (b) bekezdése két követelményt is megfogalmaz: a poligráfus vizsgálónak érvényes engedéllyel kell rendelkeznie, valamint egy minimum 50 ezer dolláros letéttel, amely biztosítja, hogy a vizsgálatok során az igazság oldalán áll, másrészt ez biztosítékot jelent az esetleges szakmai hiba által okozott kár fedezésére.

alján az alany megtévesztési szándéka vagy annak hiánya diagnosztizálható. A szaktanácsadónak fenn kell tartania a vizsgált személy együttműködését, valamint figyelmét az eljárás végéig a vizsgálat tárgyára kell irányítani és meg kell őriznie a hozzá fűződő semleges viszonyt. Minden verbális megnyilvánulásának, gesztusának, mimikájának ellenőrzés alatt kell állnia, és azt a célt kell szolgálnia, hogy a vizsgálati procedúra alatt mindvégig fenntartsa a vizsgálat alanyának motivációját a leleplezés és elkerülésére.<sup>345</sup> A poligráfus vizsgálónak tudnia kell azt, hogy mi az a metakommunikáció, amikor belép a vizsgálandó személy a helységbe, le kell tudni szereznie, milyen típusú embert kell majd megvizsgálnia, hogyan kell hozzá szólnia, milyen módon kell kezelnie az érzelmi megnyilvánulásokat, stb. Ha ez a kompetencia hiányzik a vizsgálóból, ez az egész vizsgálatra rányomja bélyegét, amely az eredményességet is veszélyezteti.

A vizsgáló birtokában kell, hogy legyen annak a képességnek, hogy a megfelelő kérdéseket tegye fel a poligráfus vizsgálat során. Janniro szerint nem tehet aszerint különbséget, hogy a vizsgált személy nő vagy férfi, gazdag vagy szegény, fiatal vagy idős.<sup>346</sup> Érdeklődnie kell az emberek iránt, a viselkedésük, motivációik és magatartásuk iránt. Minden mondatnak és mozdulatnak a bizalmat kell árasztania, a poligráfus vizsgálónak megértőnek, nyitottnak kell lennie, és az is fontos, hogy hivatásnak<sup>347</sup> érezze tevékenységét. Pszichológiai, fiziológiai, kriminológiai és szociológiai ismeretekkel kell rendelkeznie, és a kérdéseket úgy kell megfogalmaznia, hogy azok érthetőek legyenek az alany számára. A vizsgálóval szemben ugyancsak elvárás, hogy legyen képzett és rendelkezzen nyomozási tapasztalatokkal: ismernie kell a nyomozás rejtjelmeit, így például a helyszíni szemle lefolytatásának, a bizonyítékgyűjtésnek és a rögzítésnek a szabályait. Ha nincs tisztában az alapokkal, Janniro úgy véli, nem tud a vizsgált személy fejével gondolkodni.<sup>348</sup>

Inbau szerint „olyannak kell lennie a vizsgálónak, aki nagyfokú motivációt érez a munka iránt, és a személyisége alkalmas arra, hogy megfelelő partnere legyen a vizsgálandó személynek, így szükséges például az, hogy a barátai és a kollégái is kedveljék.” Inbau úgy

---

<sup>345</sup> KRISPÁN István: A poligráfus hazugságvizsgálatok rendszéri alkalmazásának magyarországi múltja, jelene, jövője. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 47. o.

<sup>346</sup> Michael J. JANNIRO: Interview and interrogation. Department of Defense Polygraph Institute. Columbia, USA, 1991. 34-35. o.

<sup>347</sup> A poligráfus vizsgálóra is vonatkoznak VÓKÓ Györgynek az ügyészi hivatással kapcsolatban megfogalmazott gondolatai: „Hivatásnak azokat a szakmákat nevezzük, amelyek m. velésekor sorsdöntő kérdésekben, más emberek érdekében önálló, alkotó döntéseket kell hozni. E megfogalmazásban a hivatás három alapjellemzőjét találjuk meg: mások életét mélyen érintő tevékenység; nem a saját érdeknek, hanem mások és a köz érdekének a szolgálatára; egyéni mérlegelést, alkotó döntést igénylő helyzetek kezelése.” In: VÓKÓ György: Az ügyészi etikáról. Az etika szerepéről. Ügyészek Lapja, hetedik évfolyam, 2000/4. szám. 6. o.

<sup>348</sup> Michael J. JANNIRO: Interview and interrogation. Department of Defense Polygraph Institute. Columbia, USA, 1991. 34-35. o.

látja, hogy „sok olyan poligráfós vizsgáló van, aki nem felel meg ezeknek a követelményeknek, ennek pedig az a következménye, hogy a nem megfelelő en felkészült és a megkívánt tulajdonságokkal nem rendelkező vizsgáló hibákat vét.”<sup>349</sup>

Hogy ne következzen be a hiba, azzal a tulajdonsággal is rendelkeznie kell a poligráfós vizsgálónak, hogy helyesen tudja értelmezni az eljárás eredményét, és valóban segíteni tudja a nyomozó hatóság munkáját. Képes kell, hogy legyen arra, hogy megfelelő en kezelje az adott ügyben rendelkezésre álló információkat, összeegyeztesse a nyomozó hatóság igényeit a vizsgálat lehet ségeivel és szakmai követelményeivel; felismerje, hogy milyen információk tisztázásával tud leghatékonyabban hozzájárulni a felderítés sikeréhez. Ehhez pedig széleskörű kriminalisztikai ismeretekre van szüksége. Vannak, akik úgy vélik, hogy a poligráfós szakember szerepét bünygi területen dolgozó kriminálpszichológusnak kell betölteni. A poligráfós vizsgálatra való személyes alkalmasság megállapítása (b nöz knél különösen fontos, hiszen gyakori a kóros személyiségszerkezet) – Brósz Tünde és Horváth András álláspontja szerint – mindenképpen pszichológust igényel.<sup>350</sup> Mások ezzel szemben azt hangoztatják, hogy könnyebb egy nyomozót átképezni poligráfós vizsgálóvá, mint egy pszichológust, mert minimálisnak tekinthető az a pszichológiai ismeret, amellyel a szaktanácsadónak rendelkeznie kell a vizsgálat lefolytatásához, inkább a kriminalisztikai tudás az, amire támaszkodnia kell a kérdéssorok és a vizsgálat megtervezésénél, és nem a pszichoterápiára.

Úgy véljük, hogy – összhangban számos poligráfós vizsgáló véleményével – nem kellene megkövetelni a pszichológus végzettséget, azonban a kriminalisztikai ismereteket annál inkább.<sup>351</sup>

Az elmúlt években – néhány BSZKI-s tanfolyam kivételével – az volt a gyakorlat, hogy egymást tanították be a poligráfós vizsgálók. Egy rendszeresen meghirdetett poligráfós tanfolyam segíthetné azt, hogy aki akár büntető jogi célzattal, akár nem büntető jogi célzattal poligráfós vizsgálatot végez az országban, azt hasonló színvonalon tegye, ne kelljen azzal számolnia a vizsgálat alanyának, hogy egyes szaktanácsadók nem fogják megkérdőjelezni válaszainak szintességét. A poligráfós vizsgálatra való felkészítés mellett a szinten tartásra is

---

<sup>349</sup> Fred. E. INBAU: Some avoidable lie-detector mistakes. The Journal of Criminal Law and Criminology, 89. évfolyam, 1999/4. szám. Northwestern University School of Law, USA 1999. 1373. o.

<sup>350</sup> BRÓSZ Tünde – HORVÁTH András: Érvek és tények a poligráf alkalmazása mellett. Rendészeti Szemle, 40. évfolyam, 1992/12. szám. 77. o.

<sup>351</sup> Véleményünk szerint kriminalisztikai és pszichológiai ismereteket is magában foglaló felső fokú (első sorban a Nemzeti Közszoigálati Egyetem Rendészettudományi Karán szerzett) végzettséget kellene el írni, és szintén jogszabályi szinten volna szükséges rendelkezni arról, hogy a jelölt végezze el a BSZKI szakemberei által tartott tanfolyamot.

szükség lenne, bizonyos időközönként kötelező tréningeket kellene elvégezni, amelyet szintén a BSZKI szervezhetne.

Ha a külföldi gyakorlatra tekintünk, az tapasztalható, hogy a bűnüldözési területen foglalkoztatott poligráfus vizsgálók többsége bűnügyi képzettséggel és tapasztalattal rendelkezik. Mivel a vizsgálatok megfelelő minőség elvégzéséhez, a szinten tartáshoz állandó gyakorlásra van szükség, ezért azokban az országokban, ahol nagy kultúrája van a vizsgálatoknak, a vizsgálók számára évi kötelező minimum vizsgálat számot állapítanak meg, melynek nem teljesítése a vizsgálói licenc elvesztését vonja maga után.<sup>352</sup>

Inbau szerint bár néhány hetes intenzív tanfolyam elegendő lehet ahhoz, hogy valaki megfelelően el tudja sajátítani a poligráfus kezeléséhez szükséges tudást, azonban ideális lenne, ha a jelölt minimum hat hónapos képzésen venne részt. A tanfolyamon fiziológiai és pszichológiai ismereteket kell szereznie, valamint figyelemmel kellene kísérnie több vizsgálatot is. Arra is szükség van, hogy saját kísérleteket végezzen el, majd maga is vizsgáljon az instruktora felügyelete mellett, és több olyan ügy poligráfus vizsgálatát is tanulmányozza és értékelje, amelyekben már volt jogerős határozat. A tanfolyamon olyan gyakorlati útmutatásokat kell adni, amelyek benyomásokon, személyes élményeken alapulnak, például olyan pszichológiai és taktikai módszerekkel kell megismerkednie a tanfolyam résztvevőinek, hogy a jelölt vallomáshoz, valamint fontos adatokhoz tudja a majdan juttatni a hatóságot, amikor a poligráfus vizsgálatot olyan alanyon végzi el, aki nem megfelelő szinten van. Az is követelmény, hogy egy instruktorhoz legfeljebb hat jelölt tartozzon, hiszen csak így lehet kellően hatékony a tanfolyam. Inbau szükségesnek tartja azt is, hogy aki poligráfus vizsgáló, csak poligráfus vizsgálatokat végezzen, és ne alkalmazzák más területen szakértőként. Úgy véli, hogy hibát követ el a rendőrség, amikor ezt a szabályt nem tartja be.<sup>353</sup>

A poligráfus vizsgáló személye és felkészültsége, valamint az igénybe vett módszer együttesen határozzák meg a vizsgálat minőségét. A poligráfus vizsgáló személyével összefüggő minőséget egyrészt kötelező tréningekkel, másrészt folyamatos kontrollal lehet szinten tartani, illetve javítani.

A folyamatos szakmai ellenőrzés 2011 tavaszától annyiban valósul meg, hogy a BSZKI-n megalakult az országos illetékességgel rendelkező Poligráfus Vizsgálati Osztály, amely szakmai felügyeletet gyakorol a BSZKI-hoz tartozó szaktanácsadók felett, azonban ez

---

<sup>352</sup> KRISPÁN István: A poligráfus hazugságvizsgálatok rendőrségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene, jövője. *Belügyi Szemle*, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 47-48. o.

<sup>353</sup> Fred. E. INBAU: Some avoidable lie-detector mistakes. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 89. évfolyam, 1999/4. szám. Northwestern University School of Law, USA, 1999. 1374-1375. o.

nem jelenti azt, hogy ne lennének olyan poligráfós vizsgálók, akik nincsenek kapcsolatban a BSZKI-vel, így esetükben a szakmai kontroll sem tud érvényesülni.

A BSZKI-n belül az a gyakorlat, hogy a szaktanácsadó a vizsgálat adatait nyomban a poligráfós vizsgálatot követően e-mailben továbbítja a BSZKI-nak, így lehetőség van az ügyekhez tartozó vizsgálati dokumentációk központi tárolására is, amelynek akkor lehet jelentősége, ha megkérd jeleznék a vizsgálat szakszerűségét. Amennyiben a BSZKI hibát észlel, rámutat az esetleges szakmai hiányosságra. Érdemes lenne a nem BSZKI-s szaktanácsadókat is kötelezni arra, hogy a büntető ügyekben végzett poligráfós vizsgálatuk dokumentációját is továbbítsák a BSZKI számára, hogy az esetleges hibák elkerülése, illetve elhárítása érdekében érvényesülhessen a szakmai kontroll.

## **6. A poligráfós vizsgáló jogi helyzete**

Azt mondhatjuk a poligráfós vizsgálatot végző szaktanácsadóról, hogy jogai és kötelezettségei ugyanúgy, mint a szakértőnél, az esetében is alapvetően a feladatához igazodnak. Mivel a poligráfós vizsgálat jellegében közel áll a szakértői vizsgálatéhoz, ezért a szaktanácsadó esetében is a Be. 105. §-ából indulunk ki.

A Be. 105. § (2) bekezdése alapján köteles és jogosult mindazokat az adatokat megismerni, amelyek a feladatának teljesítéséhez szükségesek. E célból a következő jogosultságai vannak:

- az ügy iratait megtekintheti (csak azokat, amelyek szükségesek a kérdéssorok összeállításához),
- ha ez a feladatának teljesítéséhez szükséges, a kirendeltől újabb adatokat, iratokat és felvilágosítást kérhet (ezért tartózkodik általában az ügy eladója a poligráfós vizsgálat helyszínén, hogy ha szükséges, konzultálni tudjon a poligráfós vizsgálóval, amely akár úgy is történhet, hogy a vizsgálat közben magára hagyja a szaktanácsadó a vizsgálat alanyát, kimegy a helyszébről, felvilágosítást kér az eladótól, majd visszamegy, és folytatja a vizsgálatot),
- lefolytathatja a vizsgálatot (ami egyben kötelessége is), és az alanyhoz kérdéseket intézhet,
- díjazásra, továbbá az eljárásával felmerült és igazolt készkiadásának megtérítésére jogosult.

Elek Balázs a szakértői kérdésfeltevés joga kapcsán fogalmazta meg monográfiájában, hogy „*a pszichológia tudományának jelenkori eredményei egyértelmű felhasználhatósága*

érdekében helyesebb megoldásnak” tartaná, „ha a törvény az adatszolgáltatás mellett a pszichológus (esetleg pszichiáter-, és elme-) szakértőnél az egyéb válaszadási kötelezettséget is el írná. A terhelt esetében ilyen kötelezettséget nem írhat el a jogszabály, mert az önvádra kötelezés tilalmába ütközne.”<sup>354</sup> Úgy véljük, ez a poligráfós vizsgálat szempontjából azt jelenhetné – még akkor is, ha szaktanácsadói vizsgálatról van szó –, hogy kötelezővé lehetne tenni a tanú poligráfós vizsgálatát, így a szakértőnek joga lenne t le kérdezni, neki pedig kötelezettsége válaszolni, feltéve, hogy a válasz nem sérti az önvádra kötelezés tilalmát. Rámutatunk azonban, hogy a poligráfós vizsgálat jellege nem teszi lehetővé a tanú kötelező vizsgálatát.

A szaktanácsadónak kötelezettségei is vannak:

- köteles elvégezni a poligráfós vizsgálatot,
- a vizsgálatot a tudomány állásának és a korszerű szakmai ismereteknek megfelelő eszközök, eljárások és módszerek felhasználásával köteles elvégezni,
- köteles a hatóság által megjelölt határidőn belül a vizsgálat eredményét is tartalmazó jegyzőkönyvet elkészíteni,
- értesíteni köteles a kirendelt, ha annak a hatáskörébe tartozó intézkedés vagy eljárási cselekmény elvégzése szükséges (ez akkor merülhet fel például, ha nem lehet a nélkül meghatározni a holttest lehetséges elrejtésének helyét, hogy ne állnának rendelkezésre fényképek a terhelt nyaralójának kertjéről),
- köteles megjelenni a bíróság, az ügyész, illetve a nyomozó hatóság előtt, ha idézték,
- köteles a kizáró okot a kirendeltnek haladéktalanul bejelenteni.

A korábbi szabályok szerint, amikor még a Be. hatálybalépése előtt szakértő végezte a poligráfós vizsgálatot, a szakvéleménynek tartalmaznia kellett a vizsgálat menetét, a vizsgált személynek adott instrukciókat, a feltett kérdéseket és az azokra kapott válaszokat, a mérést és annak eredményét, az azokból levonható következtetéseket és a kirendelt által feltett kérdésekre adandó válaszokat. Ezek a követelmények ma is irányadóak, csupán ahogyan már korábban is felhívtuk a figyelmet a „szakvélemény” helyett „szaktanácsadói vélemény” szerepel az okirat bevezető részében. A kutatás során több ilyen szaktanácsadói véleménnyel találkoztunk, azonban úgy véljük, hogy ez a gyakorlat ellentétes a Be.-vel, mert csupán a szakvéleményt ismeri, és sorolja fel a bizonyítási eszközök között. Álláspontunk szerint a

---

<sup>354</sup> ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntető eljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 165. o.



NYOR nem véletlenül használja a jegyz könyv kifejezést a poligráfós vizsgálat kapcsán, ezért számunkra is az lenne a helyes gyakorlat, ha „*jegyz könyv a poligráfós vizsgálatról*” lenne az okirat címe.

A jegyz könyvr l a NYOR 132. §-a úgy rendelkezik, hogy „*az érintett személyre vonatkozó els része tartalmazza a vizsgálatra való felkészítés során tisztázandó adatokat. A jegyz könyv els részét lezáró nyilatkozat aláírásával az érintett személy elismeri, hogy a vizsgálat lényegét és menetét, valamint a jegyz könyv tartalmát – beleértve a vizsgálat alá kerül témaköröket és kérdéseket is – megismerte, és a vizsgálaton való részvételre vonatkozó beleegyezését fenntartja, továbbá hozzájárul a jegyz könyvben szerepl egészségügyi adatainak kezeléséhez.*” Korábban csatolni kellett a poligráfós vizsgálat regisztrátumát is a szakvéleményhez, tehát alkalmassá kellett tenni arra, hogy a vizsgálat lefolytatását és a következtetések helyességét a hatóság ellen rizni, adott esetben más szakért vel is ellen riztetni tudja.<sup>355</sup> Úgy véljük, hogy a regisztrátum csatolására a szaktanácsadói vizsgálat esetén is szükség van.

A fejezet összegzéseként megállapíthatjuk, hogy a jogalkotó nem hozott rossz döntést, amikor a szaktanácsadóhoz rendelte a poligráfós vizsgálat elvégzését, mivel a poligráfós vizsgálat els sorban a nyomozó hatóság és az ügyész segít je kíván lenni, ugyanúgy, mint a szaktanácsadói intézmény. A szakvélemény els dlegesén nem a nyomozás tervezéséhez és szervezéséhez kíván segítséget nyújtani, hanem a jelent ségét az adja, hogy a bíróság bizonyítékként veheti figyelembe, ezzel szemben a szaktanácsadó és a poligráfós vizsgálat szempontjából háttérbe szorul ez a kérdés. Ha a jogi szabályozás módját nézzük, annyiban kritikát fogalmazunk meg, hogy a jogalkotó a törvényben nem válaszolja meg azt a kérdést, mi a teend akkor, ha bírósági szakban vennék igénybe a poligráfót. Az el z fejezetben rámutattunk arra, hogy éppen a szaktanácsadó miatt lehet úgy értelmezni a Be.-t, hogy csak a nyomozati szakban végezhet el a vizsgálat. Azt is kifejtettük, hogy a tanú és a terhelt esetében indokolt lehet a bírósági eljárásban is igénybe venni a poligráfót, ezért azt javasoljuk, hogy a Be. tegye lehet vé, hogy kizárólag a poligráfós vizsgálat esetén a szaktanácsadó alkalmazható legyen a bírósági szakban is. Nem tartjuk megfelelő nek azt a gyakorlatot, hogy van olyan bíróság, amely szakért ként rendeli ki a poligráfós vizsgálót, abból a megfontolásból, hogy a törvény nem teszi lehet vé a szaktanácsadó alkalmazását. Amennyiben lehet ség nyílna a szaktanácsadói kirendelésre, bevezethet vé válna a szaktanácsadó meghallgatása intézmény is, hogy ne tanúként hallgassák ki, vagy szakért ként

---

<sup>355</sup> SZÍJÁRTÓ István: Poligráf a büntet eljárásban. Belügyi Szemle, 46. évfolyam, 1998/7-8. szám. 40. o.

hallgassák meg a poligráfós vizsgálót, mint ahogy ezt teszik a bíróságok, ha értelmeznie kell szóban is a szaktanácsadónak a vizsgálat eredményét. Amennyiben a bíróság meghallgatná a szaktanácsadót, kérdezési jog illetné meg az ügyészt, a vádlottat, a védőt, a sértettet, illetve a magánfelet.

## IX. A POLIGRÁF M KÖDÉSE

Annak a kérdésnek az eldöntéséhez, hogy a poligráf segítheti-e a felderítést, mindenekelőtt szükséges megismerkedni azzal, hogyan jut el a szaktanácsadó addig, hogy állást tudjon foglalni az alany válaszainak szinteségéről. Ebben a fejezetben bemutatjuk a jellemző vizsgálati módszereket is, és egy konkrét példán keresztül szemléltetjük, hogyan folyik a poligráfos vizsgálat.

### 1. Felkészülés a vizsgálatra

#### 1.1. A megbeszélés

Az előkészület során a poligráfos vizsgáló egyeztet az ügyelő adójával, töltsön információkat szerez a vizsgálandó személyről, valamint az adott bűncselekményről. A szaktanácsadó a következő kérdéseket teszi fel általában:

- Mi az ügy?
- Ki a vizsgálati alany, hogy került képbe?
- Miről tudhat (a sajtóból, a rendőrtől, stb.) és miről nem?
- Vállalja a vizsgálatot?<sup>356</sup>

Miután a poligráfos vizsgáló választ kapott a kérdéseire, nyomozati iratokat áttanulmányozza, majd meghatározza a célokat, az irányokat, és azt, hogy milyen hiányzó adatokat kell a vizsgálat során tisztázni. Ezt követően kidolgozza a kérdéssorokat, és meghatározza az eljárás menetét. A gyakorlat az, hogy 4-6 kérdéssort előre összeállít a szaktanácsadó, készülve arra, hogy a vizsgálandó személy valamelyik kritikus kérdésnél esetleg azt mondja, hogy hallotta valakitől a helyes választ. Ilyenkor az adott kérdéssort nem lehet alkalmazni, ezért jó, ha több is rendelkezésére áll. Még mielőtt sor kerülne a poligráfos vizsgálatra, szükség esetén újra egyeztet az ügyelő adójával.

---

<sup>356</sup> KERÉKES Tamás: Poligráfos vizsgálat – ahogy a vizsgáló látja.  
[http://prezi.com/mlzeossp1rmm/eloadas/?utm\\_source=website&utm\\_medium=prezi\\_landing\\_related\\_solr&utm\\_campaign=prezi\\_landing\\_related\\_author](http://prezi.com/mlzeossp1rmm/eloadas/?utm_source=website&utm_medium=prezi_landing_related_solr&utm_campaign=prezi_landing_related_author) (letöltés ideje: 2013. január 20.)

## 2. A vizsgálat

### 2.1. A vizsgálat előtti interjú és a tesztkérdések megbeszélése

Az előkészületek után a vizsgálat egy előzetes interjúval<sup>357</sup> kezdődik, melynek során a szaktanácsadó megállapítja, hogy az alanyon elvégezhető-e a vizsgálat. A poligráfós vizsgálónak tisztában kell lenni a vizsgálandó személy egészségügyi állapotával, valamint az intellektuális és önismereti szintjével. Kérdéseket tesz fel ilyenkor a poligráfós vizsgáló az alanyról, hogy dohányzik-e, fogyasztott-e kábítószerrel a vizsgálatot megelőző napokban, hány órát aludt a vizsgálat előtt, stb.

Bár a poligráfós vizsgáló a nyomozati iratok alapján kontrollkérdésekkel is készül az interjúra, mégis a beszélgetés arra is szolgál, hogy újabb, esetleg más kontrollkérdésekhez jusson. A jó kontrollkérdés alapja a vizsgálatnak, amelynek olyannak kell lennie, hogy tagadó válasz kövesse. Nagyon fontos, hogy a kontrollkérdés ne sablonkérdés legyen (például „*Lopott már életében?*” vagy „*Okozott már másnak kárt?*”), mert akkor nem tölti be a szerepét, félre viheti a vizsgálatot, ha a nem bűnös jobban fél a kritikus (vagy másképpen: az ügy szempontjából releváns) kérdéstől, mint a kontrolltól. A jó kontrollkérdéshez úgy juthat a szaktanácsadó, hogy megkérdezi például a vizsgált személyt, hogy fogyasztott-e kábítószerrel, majd azután érdeklődik, hogy a keményebb drogot kipróbálta-e már, és ha erre is igennel válaszol, jöhet a következő kérdés, hogy árult-e már kábítószerrel. A tapasztalat azt mutatja, hogy erre a kérdésre tagadó válasz érkezik, mert tudja az alany, hogy ez már súlyosabb büncselekmény. Így juthat egy jó kontrollkérdéshez a vizsgáló, feltételezve azt, hogy aki keményebb drogot fogyaszt, általában terjeszti is a kábítószerrel. Ha nem terjeszti, akkor egy rossz kontrollkérdést tesz fel a vizsgáló, ami akár téves vizsgálati eredményhez is vezethet.

A foglalkozásra irányuló kérdés is hasznos lehet a kontrollkérdéshez jutás szempontjából, mert vannak olyan munkahelyek, amelyek együtt járhatnak különféle, az ügy szempontjából irreleváns büncselekményekkel (ha valaki sofőr, előfordulhat például, hogy lopott már benzint az autóból, stb.). Az is segíthet a jó kontrollkérdés megfogalmazásában, ha volt korábban

---

<sup>357</sup> Az Amerikai Egyesült Államokban fontosnak tartják, hogy a poligráfós vizsgáló legyen barátságos és bizalmat gerjeszt, ezt pedig azzal alapozza meg, hogy először olyan témákról kezd el beszélgetni a vizsgálat alanyával, mint az időjárás, az aktuális hírek, a TV műsorok vagy a sport. JANNIRO szerint soha nem szabad kérdésekkel kezdeni a beszélgetést, mert ez azt az érzést kelti a vizsgált személyben, hogy a kérdező egyben a gyanúsítója is. A problémája iránt érdeklődnek és egyidejűleg megértnek kell lenni. Az is szabály, hogy a vizsgáló ne viselkedjen lekicsinylően és gúnyosan az alanyval, ne kiabáljon vele és ne legyen ellenséges. JANNIRO úgy véli, azt sem szabad észrevenni a vizsgált személynek, hogy a vizsgáló mit gondol róla és az ügyben játszott szerepéről. In: Michael J. JANNIRO: Interview and interrogation. Department of Defense Polygraph Institute. Columbia, USA, 1991. 32-33. o.

például egy rablási ügye, amelyben tagadta a bűncselekmény elkövetését, és elegendő bizonyíték hiányában elkerülte a felelősségre vonást. A rablásra irányuló kérdés megfelelő kontrollkérdés lehet, feltéve, hogy valóban követte el a rablást, de ez nem elég, arra is szükség van, hogy súlyosabb ügyben folyjon az eljárás, mint amilyen a rablás (ilyen lehet az emberölés). A poligráfos vizsgáló az interjú során figyelemmel kíséri az alany viselkedését, és felméri, hogy alkalmas-e a vizsgálatra, másrészt változtat az előre elkészített kérdéssorokon, ha szükségesnek látja. Meg kell vizsgálnia arról is, hogy a beleegyezési nyilatkozat rendelkezésre áll-e, és meg kell kérdeznie az alanytól, továbbra is részt kíván-e venni a poligráfos vizsgálaton. Ha igen, és más akadálya sincs a vizsgálatnak, a szaktanácsadó tájékoztatást ad a poligráfos vizsgálat lényegéről, menetéről, és a későbbiek során alkalmazandó kérdéseket is egyeztetni az alannyal abban a sorrendben, ahogy azok elhangzanak majd. Ezt a szakaszt a vizsgált személy ismételtén megtett, beleegyezési nyilatkozata zárja le, majd a szaktanácsadó ezután felhelyezi a poligráf érzékelőt az alanyra.

## **2.2. A kérdezéstechnikák alkalmazása**

A kérdéseket meghatározott szabályok szerint strukturált kérdéssorokba rendezve teszi fel a poligráfos vizsgáló. Egy kérdéssor 7-14 kérdést tartalmaz, így 20-25 másodperces kérdésközökkel legfeljebb öt percig tart. Ez alatt az idő alatt alanyának mozdulatlanul kell ülnie.

A vizsgálat csak akkor lesz eredményes, amennyiben az alany elhiszi azt, hogy lelepleződik, ha hazudik. Arra törekszik folyamatosan a szaktanácsadó, hogy a vizsgált személyben kialakuljon a lelepleződéstől való félelem. A vizsgálat során nem mondja el a poligráfos vizsgáló, hogy mely kérdésekre reagált az alany, csak sejteti vele. Ettől a tisztább és egyértelműbb reakciókat várja, azt, hogy az elkövető még erősebben reagáljon a kritikus kérdésekre.

A hazai szaktanácsadók általában a következő módon vizsgálják:

- 1) általános kérdések tesztje,
- 2) kártyateszt,
- 3) általános kérdések tesztje,
- 4) szóbeli stimuláció,
- 5) általános kérdések tesztje (megkevert kérdésekkel),
- 6) feszültségcsúcs tesztés kérdéssorok,

- 7) esetenként egy néma<sup>358</sup> vagy egy YES teszt,
- 8) egyes esetekben újra elhangzik az általános kérdések tesztje.

### 2.2.1. Az általános kérdések tesztje

Az általános kérdések tesztje során a semleges kérdések („*Ma kedd van?*”) közé helyeznek kritikus kérdéseket („*Tudja-e biztosan, hogy ki ölte meg Pistát?*”, „*Nyújtott Ön bármilyen szándékos segítséget Pista megöléséhez?*”, „*Ön ölte meg Pistát?*”) és ellenrész, vagy másképpen, kontrollkérdéseket („*Lopott már benzint?*”). A kontrollkérdés „*a vizsgált személy tevékenységének valamilyen titkolt, az adott bncselekménnyel kapcsolatban nem lévő, de mégis kellemetlen oldalára vonatkozik*”.<sup>359</sup> Amennyiben erre is a kontrollreakció, vagyis az alany a kontrollkérdésre erre sebben reagál, mint a kritikusra, ebből az a következtetés vonható le, hogy valószínűleg nem követte el a bncselekményt, és nincs birtokában annak az információnak sem, hogy ki az elkövető. Ha erre is a kontrollreakció, megnyugodhat a poligráfos vizsgáló, valószínűleg szinte az alany, viszont a biztonság kedvéért elvégzi a feszültségcsúcs tesztelés kérdéssorozatát, hogy még inkább kizárja annak a lehetőségét, hogy a vizsgált személy mégis rendelkezik a releváns információkkal, a példánk esetén tudja azt, hogy ki ölte meg a sértettet, vagy esetleg maga az elkövető. A tapasztalatok szerint a nem bncs esetében a fiziológiai változások nagyobbak a kontrollkérdéseknél, míg az elkövetőnél éppen fordítva, ezeknél a kérdéseknél lesz alacsonyabb a megtévesztési szándékra utaló reakciója, és a kritikus kérdések esetében pedig nagyobb.

Az ún. „*kártyateszt*” a kísérő eljárása az általános kérdések tesztjének. Az alany egy kártyát húz a pakliból, majd a vizsgálatot végző egyesével kérdezi, hogy melyiket tartja a kezében. A vizsgált személynek minden számra „*nemmel*” kell válaszolnia, a szaktanácsadó pedig kitalálja a számot. A kártyateszt megnyugtató a nem bncs számára, mert tudja azt, hogy a kihúzott szám eltalálása azt jelenti, hogy a poligráf megbízható, és azt az eredményt fogja mutatni, hogy nem követte el a bncselekményt.

A poligráf szülő hazájában, az USA-ban általában már nem a kártyatesztet alkalmazzák, inkább más bemutatótesztet<sup>360</sup> vesznek igénybe, és az is különbség, hogy erre

---

<sup>358</sup> Frank S. HORVATH – John E. REID: The Polygraph Silent Answer Test. The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science, 63. évfolyam, 1972/2. szám. Northwestern University, School of Law, USA, 1972. 285. o.

<sup>359</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntető eljárásban I. rész. F iskolai Figyelő, II. évfolyam, 1990/2. szám. Rendészeti F iskola, Budapest, 1990. 107. o.

<sup>360</sup> Donald J. KRAPOHL: Demonstration Tests. The American Polygraph Association. Chattanooga, Tennessee, USA, 2010. 1-8. o. (Kézirat)

nem az első kérdéssor után kerül sor, hanem nyomban a vizsgálat elején. Arra kéri például az alanyt, hogy gondoljon egy számra, amit a poligráfos vizsgáló megpróbál kitalálni. Egy másik stimulációs teszt a következő lépésekből áll:

- 1) A kérdéseket előre ismertetik az alannal.
- 2) Elmondják a vizsgált személynek, hogy egy speciális teszttel fogják beállítani a poligráfot.
- 3) Biztosítják arról, hogy a teszt nem lesz bonyolult, és előre el fogják mondani a kérdéseket.
- 4) Elmondják az alannak, hogy elsőként egy semleges kérdést fognak feltenni. Rákérdeznek majd például a nevére.
- 5) Ezt egy ugyancsak semleges kérdés fogja követni, amely arra irányulhat például, hogy hol született az alany.
- 6) A harmadik kérdéssel kapcsolatban elmagyarázzák a vizsgált személynek, hogy egy egyszerű matekpéldát fog a poligráfos vizsgáló feltenni kérdésként, amelyet meg kell majd oldania az alannak. Például:  $6 \times 6 - 11$  (Erre azért van szükség, hogy az alany valóban gondolkodjon, mielőtt válaszol.)
- 7) Ezt követően elmondják neki, hogy a negyedik kérdés arra fog irányulni, bevett-e a vizsgálat napján kábítószer vagy valamilyen gyógyszert.
- 8) Az ötödik kérdés következő lesz: ennél a tesztnél minden kérdésre szinte választ kíván adni?
- 9) Miután végeztek a tesztkérdések megbeszélésével, az alany kap egy kis időt, hogy felkészüljön a vizsgálatra.
- 10) Ezt követően megkezdik a vizsgálatot, a kérdések között 20-25 másodperc szünetet hagynak.
- 11) Az egyes kérdéseknél a poligráfos vizsgáló figyelemmel kíséri a reakcióváltozásokat, és ennek függvényében von le következtetéseket a vizsgált személyről.<sup>361</sup>

Visszatérve a hazai bemutatóteszthez, a kártyás módszerhez, miután a szaktanácsadó befejezi, egy újabb általános kérdéssor következik, majd megnézi, hogy a kártyateszt előtt elvégzett általános kérdéssor kritikus tételeihez képest történt-e fiziológiai változás a második általános kérdéssornál feltett kritikus kérdéseknél. Amennyiben igen, ebből akár az is következhet, hogy az alany elkövethette-e a bűncselekményt, azonban ekkor ezt még nem lehet teljesen biztosan tudni.

---

<sup>361</sup> Donald J. KRAPOHL: Demonstration Tests. The American Polygraph Association. Chattanooga, Tennessee, USA, 2010. 2-3. o. (Kézirat)

A kártyateszt utáni kérdéssornak nagy jelentősége van a vizsgálat szempontjából, hiszen ekkor általában a nem bűnös a kontrollkérdésen kezd el aggódni, az elkövető pedig a kritikus kérdésen. Mindketten tudják a kártyatesztet követően, hogy a módszer ki fogja mutatni az igazságtalanságukat. Az első általános kérdéssorból nem vonhatóak le messzemenő következtetések, ugyanis ekkor még megjelennek az alany félelmei, a vizsgálatától való szorongása, így a vizsgálati eredmények sem hitelesek a legtöbb esetben.

A második általános kérdéssort általában egy szóbeli stimuláció követi. A poligráfos vizsgáló felhívja ilyenkor az alany figyelmét arra, hogy nem biztos, hogy szintén válaszolt. Ettől azt várja, hogy az elkövető még erősebben fog reagálni a harmadik általános kérdéssor kritikus kérdésére, ha a kártyateszt nem volt elég stimuláló. Ezen kérdéssor tételeinek sorrendjén már változtat a szaktanácsadó.

### **2.2.2. A feszültségcsúcs teszt**

A vizsgálat második részében a szaktanácsadó feszültségcsúcs teszt kérdéssorokat alkalmaz, amelynek során a tettestudomást vizsgálja, azt ellenőrzi, hogy az alany rendelkezik-e olyan információkkal, amelyeket a bűncselekmény elkövetésének nagy valószínűséggel ismernie kellene, szemben a nem bűnösrel, akinek ezekről nem lehet tudomása, ha csak nem mástól jutott a releváns információhoz. A feszültségcsúcs tesztet általában tanúknál alkalmazzák, mivel rájuk jellemző, hogy kevés az információjuk az ügyről (amennyiben persze nem kéri az elkövetőt). A feszültségcsúcs tesztnél abból indulnak ki, hogy az elkövető fiziológiai változásai akkor lesznek a legnagyobbak, amikor a kritikus kérdést hallja („*Tudja-e Ön biztosan, hogy Pistát lelőtték?*”), a nem bűnösrel pedig – mivel nem ismeri a bűncselekmény körülményeit – a kritikus kérdéseknél nem lesznek nagyobbak a fiziológiai reakciói, mint az ügy szempontjából irreleváns, vagyis a semleges kérdéseknél („*Tudja-e Ön biztosan, hogy Pistát megfojtották?*” vagy „*Tudja-e Ön biztosan, hogy Pistát felakasztották?*”). A vizsgálat során az tapasztalható, hogy a vérnyomás folyamatosan nő, amíg el nem érnek a kritikus kérdéshez, aztán elkezd esni.

A feszültségcsúcs teszt két fajtáját is alkalmazzák. Az egyiknél „*maga a vizsgáló sem tudja a helyes választ, a tesztelés célja nem az igazság ellenőrzése, hanem a releváns tény felderítése*” – foglalja össze a módszer lényegét Kertész Imre.<sup>362</sup> Ekkor kérdezik rá például az elkövetőt a létszámról vagy az időpontra, hogy pontosan mikor történt a bűncselekmény. Azt, hogy a megölt sértettet mikor látták utoljára, és mikor fedezték fel, azt általában tudni lehet,

---

<sup>362</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntető eljárásban I. rész. F. iskolai Figyelő, II. évfolyam, 1990/2. szám. Rendtorishti F. iskola, Budapest, 1990. 110. o.



ezt osztják fel egyenlő hosszúságú időtartamokra. Vagy ugyanilyen kérdéssor készülhet arra is, hogy mikor vehették ki a páncélszekrényből a pénzt. Tudják azt, hogy utoljára mikor látták még benne, és azt is, mikor jöttek rá, hogy hiányzik. Az elnézési ügyeknél arra irányulhatnak a kérdések, hogyan ölték meg a sértettet és hol a holttest.

A feszültségcsúcs teszt másik fajtájánál az ügy nyilvánosság elé nem kerül konkrét részletei ismertek a nyomozó hatóság és a szaktanácsadó előtt. A semleges kérdések közé kritikus kérdésként teszi be a poligráfus vizsgáló az ügy részletére vonatkozó kérdést, és tárja az alany elé. Így meggyőződhet arról, hogy a vizsgált személy tudomással rendelkezik-e az ügy részleteiről. Először azokat a kérdéseket teszi fel a poligráfus vizsgáló, amelyekre erősebb reakció várható, amennyiben az elkövetőt vizsgálja. Ilyen kérdéssor lehet, amely az ölésmódra vagy az elrabolt összegre irányul. Ez utóbbinál nem árt azonban az óvatosság a szaktanácsadó részéről, mivel az összeg tekintetében a sértett túlozhat is, főként akkor, ha lakásbetörés történt, és a biztosítótól nagyobb összeghez szeretne jutni, mint ami valójában megilletné. Az esetleges sértetti túlzások miatt teszik azt a szaktanácsadók, hogy több vagyontárgy elnése esetén inkább a televízióra kérdeznék rá, mint az ékszerekre, mivel nagyobb az esély arra, hogy a TV készüléket valóban magával vitte az elkövető.

Mindkét típusú feszültségcsúcs tesztnél a kérdések összeállítását nehezíti, ha az alany mástól származó releváns információkkal rendelkezik az ügyvel kapcsolatban. Ez főként a már kihallgatott gyanúsítottnál jelentkezik, mert általában a nyomozó hatóság több információt is közöl vele az ügyről. A tanúnál könnyebb megfogalmazni a kritikus kérdéseket, mert az ügy részleteit általában nem ismeri.

Ha két-három feszültségcsúcs teszt kérdéssor kritikus kérdésre reagál az alany (vagyis fiziológiai változás mutatható ki), akkor általában nem folytatja a vizsgálatot a szaktanácsadó. Ha nem lehet eldönteni, hogy rendelkezik-e tette tudomással a vizsgált személy, akkor több kérdéssor is elhangozhat (akár ugyanaz a kérdéssor többször is), ami persze nem jelenti azt, hogy a hosszabb idejű vizsgálat azt eredményezné, hogy az alany rendelkezik azokkal az információkkal, amelyekről csak az elkövető tudhat.

Az USA-ban az a gyakorlat, ha már meggyőződtek arról, hogy az alany nem színtes, nem következnek újabb kérdéssorok, inkább arra koncentrálnak, hogy megszerezzék a beismerő vallomást.<sup>363</sup> Hazánkban, ellentétben az USA-val, a bíróság elé kerül a vizsgálatról

---

<sup>363</sup> Michael J. JANNIRO: Interview and interrogation. Department of Defense Polygraph Institute. Columbia, USA, 1991. 67. o.

készül szaktanácsadói jegyz könyv, így a magyar poligráfós vizsgálók arra törekednek, hogy minél több kritikus kérdésnél bemutassák, reagált rájuk a vizsgált személy.

### **2.3. A kérdezéstechnikák bemutatása egy konkrét ügyön keresztül**

A Nógrád Megyei Rend r-f kapitányság B nügyi Osztálya nyomozást folytatott a Btk. 166. §. (1) bekezdésébe ütköz emberölés b ntett megalapozott gyanúja miatt Cs. Géza ellen, akit azzal gyanúsított, hogy 2002 januárjában megölte O. Mónikát. A gyanúsított a terhére rótt b nceseleményt tagadta, ezért az eljárást folytató nyomozó hatóság két évvel kés bb a poligráfós vizsgálatát kérte.

Az általános kérdések tesztjében az alábbi kritikus kérdéseket tette fel a szaktanácsadó:

1. Megölte Ön Mónikát?
2. Tudja Ön biztosan, hogy Mónika most hol van?
3. Van arról tudomása, hogy valaki megölte Mónikát?

Mindhárom kérdésre nemmel válaszolt az alany. A poligráfós vizsgáló megállapította, hogy a kritikus kérdésekre adott válaszoknál regisztrált fiziológiai változások alapján a gyanúsított mindhárom kritikus kérdésre megtéveszt választ adott.

Ezután következtek a feszültségcsúcs tesztek, hogy olyan információkhoz jusson a hatóság, amelyekkel korábban nem rendelkezett. Mindegyik kérdésre az alany nemmel felelt. Az els kérdéssor azt volt hivatott tisztázni, hogyan követték el az emberölést:

Tudja Ön biztosan, hogy Mónikát

1. árammal agyoncsapatták?
2. megmérgezték?
3. megfojtották?
4. lel tték?
5. agyonütötték?
6. felakasztották?
7. megkéselték?
8. autóval szándékosan elütötték?
9. véletlen baleset áldozata lett?

A kérdések közül az 5. tételre (agyonütötték) mérte a poligráfós vizsgáló a leger sebb változásokat.

A következ kérdéssor arra irányult, vajon mi volt a b nceselemény elkövetésének eszköze:

Tudja Ön biztosan, hogy Mónikát

1. pisztollyal ölték meg?
2. csavarhúzóval ölték meg?
3. puszta kézzel ölték meg?
4. féltéglával ölték meg?
5. baseball üt vel ölték meg?
6. baltával ölték meg?
7. fadarabbal ölték meg?
8. vascs vel ölték meg?
9. szerszámmal ölték meg?
10. bicskával ölték meg?

Az itt regisztrált reakciók alapján az alany a teszt 9. tételére (szerszámmal) adta a leger sebb fiziológiai választ.

A harmadik feszültségcsúcs teszt arra irányult, hogy az alany tudomása szerint összesen hány személy vett részt a sértett megölésében. A személyek számát 1-t 17-ig kevert sorrendben kérdezték az alábbiak szerint:

„Tudja Ön biztosan, hogy Mónika megölésében összesen ..... személy volt benne?”

Nemmel válaszolt az összes kérdésre az alany, a kérdéssor pedig azt az eredményt hozta, hogy a két f s elkövetésre regisztrálták a leger sebb fiziológiai változásokat.

Ezt követ en azt kívánta megtudni a poligráfós vizsgáló, hogy hol lehet a holttest.

Tudja Ön biztosan, hogy Mónikát

1. oltott mészbe tették?
2. elégették?
3. tóba dobták?
4. elásták?
5. folyóvízbe dobták?
6. emészt be tették?
7. kútba dobták?
8. egy építményben rejtették el?
9. egy erd ben rejtették el?
10. egy telken rejtették el?
11. egy pincében rejtették el?

12. egy út mentén rejtették el?
13. dögkútba dobták?
14. egy iparterületen rejtették el?

A kérdésekre ezúttal is nemmel válaszolt az alany. A 4., a 9. és a 12. tételre adta a leger sebb fiziológiai választ. A teszt alapján a holttestet egy erdei út mentén ásták el.

Az ötödik kérdéssorral pontosítani kívánta a poligráfus vizsgáló a holttest elásásának helyét:

Tudja-e Ön biztosan, hogy Mónika holtteste

1. a Salgó-kapunál van elrejtve?
2. Szállásbércnél van elrejtve?
3. Salakhegynél van elrejtve?
4. rhegynél van elrejtve?
5. Ponyi-pusztánál van elrejtve?
6. Kútház-völgynél van elrejtve?
7. M vésztelepnél van elrejtve?
8. Pécsk -pusztánál van elrejtve?

Ebben a kérdéssorban az 5. (Ponyi-pusztánál) tételre találták a leger sebb indikációt. Miután meghatározta a poligráfus vizsgáló a holttest elrejtésének helyét, arra is rákérdezett, hogy ki lehetett a másik elkövet :

Tudja-e Ön biztosan, hogy Mónika megölésében benne volt

1. P. Arnold?
2. L. József?
3. G. Mihály?
4. H. Attila?
5. Cs. Sándor?
6. O. Géza?
7. O. Ferenc?

Ebben az utolsó kérdéssorban Cs. Sándor nevére mérte a poligráfus vizsgáló a leger sebb fiziológiai változásokat.

A vizsgálatot követ en, szembesülve annak eredményével, a gyanúsított beismerte a b ncslekmény elkövetését, ölte meg az unokatestvérét, majd azt is megmutatta, hogy hol ásta el a holttestet.

## 2.4. A poligráfós vizsgálat befejezése

A feszültségcsúcs teszteket esetenként egy néma (gondolatban válaszoljon a feltett kérdésekre) vagy egy YES teszt követheti. A YES tesztnél a szaktanácsadó felhívja az alany figyelmét arra, hogy az elkövetett b nccselekmény letagadása ugyanolyan hazugság, mint annak elismerése, hogy az el nem követett b nccselekményt elkövette. Arra kéri ezután, hogy az általános kérdések tesztjében feltett kérdésekre válaszoljon igennel, még azokra is, amelyekre korábban nemmel felelt. Ezeknél a típusú teszteknel is a poligráfós vizsgáló figyelemmel kíséri az alany viselkedését, valamint fiziológiai reakcióit, így újabb következtetéseket vonhat le a vizsgált személlyel kapcsolatban. Végül, ha a szaktanácsadó jónak látja, újra elvégezteti az általános kérdések tesztjét.

A vizsgálat befejezéseként egy újabb interjú következik, amikor arról kérdezik, miért reagálhatott egyes kritikus kérdésekre. Janniro szerint, ha az alany beismerné a b nccselekmény elkövetését, a poligráfós vizsgálónak ösztönöznie kell, hogy folytassa, de fontos szabály, hogy a biztatás és a beismerést követő vizsgálói reakció ne legyen elítélő.<sup>364</sup> Egy olyan kérésre van szükség, mint például: „*Jól van Mike, mindvégig én is ezt gondoltam*”. A tapasztalat az, hogy a vizsgált személy folytatni fogja a beismerést. Ekkor a legfontosabb cél, hogy a gyanúsított rálátást engedjen a b nccselekmény elkövetésében betöltött szerepére. Olyan kérdéseket kell ilyenkor feltenni, amelyek a bizonyítékokra irányulnak. A kérdéseket úgy kell megfogalmazni, hogy azokra a gyanúsított csak rövid válaszokat adjon. Miután a gyanúsított beismerte tettét, és elmondta az egész történetet, következhetnek azok a kérdések, amelyek arra irányulnak, hogy részletesen fejtse ki a történeteket. Mielőtt a vizsgáló arra kérné az alanyt, hogy írja le a vallomását, szóban kell kikérdezni. Olyan kérdések tehetnek például, mint:

- Ki tudott még erről?
- Aztán mi történt?
- Hol van a pénz?
- Mikor történt?
- Korábban hányszor történt ilyen?
- Miért tette?

---

<sup>364</sup> Michael J. JANNIRO: Interview and interrogation. Department of Defense Polygraph Institute. Columbia, USA, 1991. 67. o.

Miután úgy véli a poligráfós vizsgáló, hogy mindent elmondott a gyanúsított, akkor kérnie kell t, hogy tegyen írásban vallomást. „*Erre nyomban sor kell, hogy kerüljön, különben meggondolhatja magát.*”<sup>365</sup> A kontinentális jogi gondolkodás ezt nem teszi lehetővé, hazánkban a beismerő vallomást a hatóságnak kell megszereznie, erre nincs jogosultsága a poligráfós vizsgálónak. Annak ellenére látjuk így, hogy van rá példa a magyar gyakorlatban is, hogy a szaktanácsadó a jegyzőkönyv végén rögzíti azokat a – voltaképpen beismerést tartalmazó – közléseket, amelyek az alanytól származnak a bűncselekmény elkövetésével kapcsolatban, miután szembesült a poligráfós vizsgálat eredményével. Úgy véljük, ha a beismerő alá is írja a jegyzőkönyv ezen részét, akkor sem használható fel bizonyítékként, mivel a szaktanácsadó nem jogosult kihallgatni, és a figyelmeztetéseket sem ismertetheti, csupán annyit tehet legfeljebb, hogy ösztönzi az alanyt, mondja el ugyanazt a nyomozó hatóságnak, amit vele is megosztott. Álláspontunk szerint ez a gyakorlat jogilag nem elfogadható, azonban krimináltaktikai szempontból helyeselhet, még akkor is, ha a szaktanácsadó feladata kizárólag az, hogy értékelje az egyes kérdéssorok során kapott fiziológiai reakciókat. A bűnüldözési érdek indokolhatja, hogy a szaktanácsadó kérdezősködhessen a vizsgálat befejezésekor, hiszen számos ügyben ez tudott megoldással szolgálni. Krispán István szerint az emberölési ügyekben elkövetőként azonosított személyek körülbelül egyharmada tesz ebben a helyzetben beismerő vallomást.<sup>366</sup> Mindezekre tekintettel nem látjuk akadályát a szaktanácsadói interjúknak a poligráfós vizsgálat végén, és annak sem, hogy a poligráfós vizsgáló a nyomozás orientálása céljából megossza a megszerzett információkat a nyomozó hatósággal (nem kihallgatás keretében, hanem informálisan!), de ezt a közlést semmiféleképpen sem lehet bizonyítékként felhasználni, és a nyomozati iratok között sem szerepelhet. Éppen ezért úgy véljük, hogy a szaktanácsadó az interjú során megszerzett információkat ne tüntesse fel a jegyzőkönyvében.

### **3. A poligráfós vizsgálatot követő eljárási cselekmények**

Mivel hasznos lehet, ha a poligráfós vizsgálatot követően hamar sor kerül a kihallgatásra, ezért az ügyelődő gyakran nem tartózkodik messze a vizsgálati helységtől, hogy a megszerzett vallomásellenőrzés befejeztével nyomban konzultálni tudjon a szaktanácsadóval, milyen eredménnyel zárult a vizsgálat.

---

<sup>365</sup> Michael J. JANNIRO: Interview and interrogation. Department of Defense Polygraph Institute. Columbia, USA, 1991. 67-68. o.

<sup>366</sup> KRISPÁN István: Tájékoztatás és sugalmazás – avagy mire jó a poligráfós hazugságvizsgálat. Belügyi Szemle, 53. évfolyam, 2005/1. szám. 106. o.

Amennyiben nem voltak egyértelműek az alany reakciói, el fordulhat, hogy a vizsgálat után közvetlenül azt mondja a nyomozónak a poligráfós vizsgáló, hogy valószínűleg nem a vizsgált személy követhette el a bűncselekményt, azonban később, amikor megszővegezi a vizsgálat eredményét tartalmazó jegyzék könyvet, más eredményre is juthat, miután újra átnézte és kiértékelte a vizsgálati adatokat. Ha nincsenek egyértelmű reakcióváltozások, igencsak képlékenynek tekinthetők a szaktanácsadói megállapítások. A hatóság is tud a kétségekről, rendszerint nemcsak a „*megettéveszt*” – „*nem megettéveszt*” – „*nem dönthet el*” közül fog szerepelni valamelyik a feltett kérdések kapcsán a szaktanácsadói jegyzék könyben, hanem az is, hogy mely tételeknél voltak egyértelműek, illetve erősék a reakciók. A szaktanácsadói bizonytalanság azt okozhatja, hogy közvetlenül a vizsgálatot követően a tévesen nem büntetésnek minősített alanyt ki sem hallgatják, így igencsak csökken annak az esélye, hogy beismeri vallomáshoz jusson tényleg a hatóság, mivel ez akkor várható nagy valószínűséggel, ha közvetlenül a vizsgálatot követően szembesül a számára kedvezőtlen vizsgálati eredménnyel.

Amennyiben a kihallgatás mellett dönt a nyomozó, ilyenkor vallomás születik, vagy a vizsgált személy él a hallgatási jogával. Ha nem tesz vallomást, és a poligráfós vizsgálónak sem mondott semmit a bűncselekménnyel kapcsolatban, akkor sem volt feltétlenül hiába a poligráf igénybevétele, mert a kérdések irányulhattak például a tettestudomás vizsgálata mellett egyes tárgyi bizonyítási eszközök hollétének a meghatározására is. Ideális esetben a hatóság ezeket az elrejtett tárgyi bizonyítási eszközöket meg is találja. Ha nincs meg a tárgyi bizonyítási eszköz, és vallomás sincs, akkor a vizsgálati eredmény egy érv lesz amellett vagy az ellen, hogy folytassák a nyomozást a gyanúsítottal szemben, tanú esetében pedig, hogy meggyanúsítsák-e a bűncselekmény elkövetésével vagy maradjon továbbra is tanú.

## X. A POLIGRÁF ALKALMAZÁSÁNAK EGYES GYAKORLATI KÉRDÉSEI

Hazánkban a nyomozó hatóság kezdetben emberölési ügyekben és az áldozat elrejtésével leplezett emberölés gyanúját felvetelt némi ügyekben vette igénybe a poligráfot. A vizsgálattal érintett bűncselekmények köre mára szélesedett, több ügytípusban is alkalmazzák. A vizsgált ügyek számának túlnyomó többségét ma is az élet elleni (általában emberölés, illetve annak kísérlete) és rablási<sup>367</sup> ügyek teszik ki, azonban kisebb súlyú bűncselekményeknél is alkalmazzák, gyakran végeznek poligráfos vizsgálatot vagyoni elleni bűncselekményeknél, és a tapasztalat azt mutatja, hogy a nem erkölcs elleni bűncselekményeknél is eredményes tud lenni a poligráf. Az Egyesült Államokban a nagykorúak által elkövetett nem erkölcs elleni bűncselekmények 70%-ánál alkalmaznak poligráfot, a kiskorúaknál pedig 45%-os az arány.<sup>368</sup>

Ügytípusoktól függetlenül a poligráfot elsősorban arra a célra veszik igénybe, hogy azonosítsák vele az elkövetőt, de olyan hozadéka is lehet a vizsgálatnak, hogy olyan tárgyi bizonyítási eszközökhöz is elvezetheti a hatóságot, amelyeknek a létéről vagy a hollétéről nem volt tudomása. Ezek a járulékosnak is nevezhető kérdések is fontosak lehetnek az ügy szempontjából, azonban vizsgálatuk lehetséges volta mindig az adott büntetőügy körülményeitől függ.

Ebben a fejezetben bemutatjuk, hogy milyen eredménnyel járhat a módszer alkalmazása. Azokra a kérdésekre is keressük a választ, hogy az eljárás melyik szakában ideális a poligráfot igénybe venni, és a média szerepet játszik-e a vizsgálat időzítésében.

### 1. Poligráfos vizsgálat az ismeretlen tetteses ügyekben

Amennyiben ismeretlen a kiléte a bűncselekmény elkövetőjének, a poligráfos vizsgálat célja az, hogy segítséget nyújtson az elkövető személyének a megállapításához. Ilyen esetben az általános kérdések tesztje arra irányul, hogy az alany követte-e el a bűncselekményt, a feszültségcsúcs tesztel pedig a tettestudomást vizsgálják, és azt is várhatják a módszer igénybevételétől, hogy ismeretlen helyen lévő tárgyi bizonyítási eszközökhöz jusson el a hatóság.

---

<sup>367</sup> Gyakran a poligráftól várják azt, hogy erősítse vagy gyengítse annak gyanúját, hogy valójában „önrablás” történt.

<sup>368</sup> Ewout H. MEIJER – Peter J. van KOPPEN: Lie Detectors and the Law: The Use of the Polygraph in Europe. In: David CANTER – Rita ZUKAUSKIENÉ (Szerk.): Psychology, crime and law. Ashgate Publishing Company. Burlington, USA, 2008. 37. o.



## 1.1. Poligráfós vizsgálat az emberölési ügyekben

Az emberölési ügyekben – ugyanúgy, mint más b nccselekményeknél – a hatóság a poligráfós vizsgálatot választ kíván kapni arra a legalapvetőbb kérdésre, hogy az ellenrész személy lehet-e a b nccselekmény elkövetője. Amennyiben úgy véli, hogy az elkövető, akkor azt is feltételezi, hogy az ügy körülményeitől függően megválaszolható, milyen minőségben (tettes, felbújtó, részes, b ncssegéd) követte el. Az is kiderülhet, rendelkezik-e információval az elkövető kilétéről, van-e tettestudmása, valamint – ha az alany b ncsnő – a vizsgálati metodika lehetőséget nyújthat arra is, hogy olyan adatokhoz jusson a nyomozó hatóság az adott b nccselekménnyel kapcsolatban, amelyek elötte még ismeretlenek, de a bizonyítás szempontjából jelentőséggel rendelkezhetnek.

A poligráf azért alkalmazható leginkább az emberölési ügyekben, mert ezek az átlagelkövetőben olyan mély nyomot hagynak, hogy nem viselkedik közömbösen a b nccselekménnyel szemben, és a kilátásba helyezett szankció sem csekély, de ez csak átlagelkövetőnél van így, mert közülük például a pszichopataknál nem feltétlenül tapasztalható fiziológiai változás a b nccselekményre vonatkozó kérdéseknél.

Az emberölési ügyekre jellemző, hogy az eljárás gyakran eltérés miatt indul meg. A poligráfós vizsgálatot követően – a bizonyítékok beszerzése után – megállapíthatják, hogy nem eltérés, hanem emberölés történt.

## 1.2. Poligráfós vizsgálat az eltérési ügyekben

Ha abszolút érthetetlen az eltérés, vagy az összkörülmények azt mutatják, hogy akár b nccselekmény is történhetett, a rendőrség azt vizsgálhatja meg a poligráffal, akinek érdekében állhatott a feltételezett emberölés. Az érthetetlen eltéréseknél szem előtt kell azonban tartani azt a lehetőséget is, hogy öngyilkosság történt.

Az egyik eltérési ügyben a kiegyensúlyozott, hatvan év feletti férfi egy családi házában lakott testvérével, annak férjével és gyermekükkel. Néhány nappal karácsony előtt a gyermekkel ketten voltak otthon, megebédelt, majd elment. A gyermek vallomása alapján a szokásaitól eltérően nem vitte magával a kerékpárját. A közigazgatási eljárás során kiderült, hogy eltérése előtt kölcsönöket vett fel annak ellenére, hogy magas volt a nyugdíja, de nem lehetett tudni, mire költötte a pénzt. A rendőrség azt állapította meg, hogy anyagilag rendszeresen támogatta testvére gyermekét. Mivel a rendőrség érthetetlennek vélte az eltérést, elvégeztette a poligráfós vizsgálatot, amely azt az eredményt hozta, hogy nem történt b nccselekmény. Egy héttel később megtalálták a férfi felakasztott holttestét, aki önmaga

vetett véget életének. Az ügy mutatja, hogy a poligráf igénybevételénél az is eredmény lehet, ha arra lehet következtetni, hogy nem történt b nceselemény.

Egy másik elt nési ügyben az összkörülmények alapján felmerült ugyan a b nceselemény gyanúja, azonban a poligráfós vizsgálat sem vezetett eredményre. A nyomozó hatóság adatai alapján a férj, a feleség és a gyermekük egy házban éltek, azonban a szül k összevesztek, majd a feleség egy másik férfivel létesített élettársi kapcsolatot, aki szintén beköltözött (negyedikként) a lakásba. A n nek és az élettársnak született egy közös gyermeke, majd a férfi eladta a saját házát, és amit kapott érte, azt a lakásra fordította. Ezt követ en – a nyomozó hatóság feltételezése alapján a volt férj és a feleség álmában megfojtotta az élettársat. Az öt év után elvégzett poligráfós vizsgálat nem csak arra mutatott rá, hogy a vizsgált személyek fiziológiai reakciói alapján emberölés történhetett, hanem arra is, hogy a holttestet kivihették a városból, és a Tisza parton az egyik hídnál eláshatták. A volt férj és feleség tagadták, hogy elkövették volna a b nceseleményt, így beismer vallomás híján, a poligráfós vizsgálat keretében próbáltak nekik olyan kérdéseket feltenni, amelyek a holttest megtalálási helyére vonatkozhattak. Azonban nehezítette a vizsgálatot, hogy valószínűleg autóval vitték el a holttestet, így már az is eredmény volt, hogy a Tisza egyik hídjának környékét határozta meg a poligráfós vizsgáló, mint a holttest elrejtésének lehetséges helyét. Ha egy kertben ásták volna el, vagy egy nyaraló udvarában, akkor még esély is lett volna a megtalálására. Mivel a holttest nem lett meg, továbbá beismer vallomás és más bizonyítékok sem álltak rendelkezésre, meg sem indult a büntető eljárás.

A következő ügy tanúsítja, hogy a felderítési hiányosságok ellenére is eredményes lehet a poligráf, de ehhez kell az együttműködő terhelt is, aki beismer vallomást tesz, miután szembesül azzal, hogy a poligráf leleplezte. Az elkövető több mint 10 évet volt a fegyházban emberölés miatt, majd miután kiszabadult, egy telepen kezdett el dolgozni. Egyik nap egy lányt csalt be a telepre azzal az ürüggyel, hogy egy pulykát szeretne ajándékozni az édesapjának. Er szakoskodni kezdett vele, fojtogatta és közöszülni akart vele, azonban megzavarták t a telepre érkez k, így elengedte a lányt. Megindult vele szemben a nyomozás, és vallomásában elmondta, hogy megölte volna a lányt, ha nem zavarják meg, mert nem akarta, hogy a lány miatt bajba kerüljön. Egy elt nési ügy is kapcsolódott az alapügyhöz: elt nt a majdnem meger szakolt lány egyik ismer se, és ismét a férfire terel dött a nyomozó hatóság gyanúja. Tagadta a b nceselemény elkövetését, azonban a poligráfós vizsgálat azt mutatta, hogy egy kertben áshatta el a holttestet, de azt, hogy pontosan melyikben, arra nem tudott választ adni a vizsgálat. Amikor szembesült a szaktanácsadói véleménnyel, akkor sem

tett vallomást, majd eltelt három hét, és beismerte, hogy követte el a bűncselekményt, és azt is megmutatta, hogy hol ásta el a holttestet.

Az eltűnési ügyeknél a poligráfós vizsgálat fő célja nem az, hogy megállapítsák, szinte-e az alany, hanem, hogy tárgyi bizonyítási eszközhöz jusson a hatóság, pontosabban, találja meg a holttestet, hiszen holttest nélkül általában meg sem indítják a büntető eljárást.<sup>369</sup> A poligráfós vizsgálat eredménye önmagában nem elegendő a nyomozás elrendeléséhez, ahhoz szükség van a holttestre vagy egy vallomásra, de az is elegendő, ha autóval szállítják a holttestet, és találnak egy hajszálat vagy egy vérfoltot a csomagtartóban, amely az áldozattól származik.

Kriminálisztikai tapasztalat alapján az eltűnési emberölések nagy százalékát büntetlen elkövetők követik el (gyakran családtag, barát vagy szomszéd a tettes), közülük sokan még tanúként sem szerepeltek büntető eljárásban, és ritka az, hogy megtagadják a poligráfós vizsgálatot. Általában azok nem vállalják a vizsgálatot, akikkel szemben folytattak már büntető eljárást. Azért nem egyeznek bele a poligráfós vizsgálatba, mert ismerik a módszert<sup>370</sup>, vagy pedig attól tartanak, hogy más bűncselekményekre is fény derülhet, ha elvégzik rajtuk a vizsgálatot. Gyakori ugyanis az, hogy korábban több felderítetlen bűncselekményt is elkövettek már. Például a móri ügyben Kaiser Ede azért nem vállalta hosszú ideig a vizsgálatot, mert sok más bűncselekményt követett el, és nem akarta, hogy esetleg azokra vonatkozóan is hangozzanak el kérdések. Akkor sokan – helytelenül – úgy értékelték, hogy a poligráfós vizsgálat megtagadása is a bűnösséget támasztotta alá. Úgy véljük, hogy nemcsak a

---

<sup>369</sup> Évekkel ezelőtt történt, hogy a fővárosban az egyik ház főbérlője eltűnt, amit a főbérlő édesapja jelentett be. A kerületi rendőrkapitányság államigazgatási eljárást indított, azonban az eltűnt személyt nem sikerült megtalálni. Eközben egy olyan magánnyomozót bízott meg az édesapja, aki korábban rendőri volt és emberölési ügyekben nyomozott. A magánnyomozó átnézve az aktákat, nyomban arra gondolt, hogy emberölés történt. A ház kertjében volt egy régi kút, azt feltételezte, hogy ott lehet a holttest. A magánnyomozó írt egy jelentést a megbízójának és a rendőrséghez fordultak. A nyomozó hatóság poligráfós vizsgálatot rendelt el az albérlő beleegyezésével. Abból indultak ki, hogy a holttest a kertben lehet. A poligráfós vizsgáló elszőrte a várost határozta meg (tisztázta a fiziológiai reakciók alapján, hogy Budapesten vagy vidéken történt-e a bűncselekmény), aztán a kerületet, majd a kertet határozta meg a vizsgálat alapján. Felkockázta a telket, és fotókat mutatott be a vizsgált személynek. Volt egy olyan része a kertnek, amely kapcsán a poligráf jelezte, hogy ott lehet a holttest. A helyszínen elkezdtek ásni, ott ahol a poligráf jelzett, de nem találták. Ezután újra kihallgatták az albérlőt és szembesítették azzal, hogy a poligráfós vizsgálat alapján megállapítható, hogy követhette el a bűncselekményt, és az is kimutatható, hogy tudja, hol van a holttest. Elszőrte nem akart vallomást tenni, de egy krimináltaktikai módszer eredményt hozott, a „jó rendűnek” vallomást tett – a „jó rendű” együttértett a kihallgatottal, és a kihallgatás hangneme is sokkal kedvesebb volt, mint a „rossz rendűnél” –, és elmondta, hogy a kert mely részében rejtette el a föld alá az áldozatot. Így tovább ástak, de még mindig nem találtak rá a holttestre. Az ásást nehezítette, hogy idő közben kutyafuttatót építettek a kert egy részére, amelynek a betonját is fel kellett törni. Ezt követően az albérlőt kivitték a helyszínre, ahol megmutatta, hol rejtette el az áldozatot. A holttest valóban ott volt, és érdekessége az ügynek, hogy az áldozat csak néhány centiméterre volt attól a kertrésztől, ahol eredetileg – a poligráfós vizsgálat eredménye alapján – ástak.

<sup>370</sup> Ennek okát több nyomozó is abban látja, hogy a büntetett elkövető terhelt saját példáján vagy más elmondásából jut arra a következtetésre, hogy számára kedvezőbb, ha nem veti magát alá a poligráfós vizsgálatnak, mivel a köztudomású ellentevékenységekkel manipulálhatatlan a vizsgálat eredménye.

móri ügyben, hanem minden ügyben óvakodnia kell a hatóságnak attól, hogy a vizsgálandó személy b nösségét lássák igazolva abban, ha nem vállalja a poligráfos vizsgálatot. Már korábban is kifejtettük, számos más oka lehet a megtagadásnak, egyáltalán nem biztos, hogy attól fél, hogy leleplezi a m szer.

Az elt néses ügyekben gyakran el fordul, hogy még azel tt vesznek igénybe poligráfot, hogy megindulna a büntet eljárást. Érdemes megvizsgálni, milyen jogszabályi alapon nyugszik ezekben az esetekben a poligráf alkalmazása.

Elt nés esetén – ha jogszabály eltér en nem rendelkezik – az a városi (f városi kerületi) rend rkapitányság jár el, amelynek illetékességi területén az elt nt személy utolsó ismert lakóhelye vagy a szokásos tartózkodási helye található, ezek hiányában pedig az a rend ri szerv, ahol az elt nést bejelentették, illet leg amely hivatalból szerzett tudomást az elt nés tényér l.<sup>371</sup> A rend rkapitányság a Ket.<sup>372</sup> rendelkezései alapján folytatja le a közigazgatási hatósági eljárást. Egy hónap elteltével az ügyet felülvizsgálatra megküldi a megyei (budapesti) rend r-f kapitányságnak, amely a jogszabályi és szakmai követelmények betartása szempontjából ellen rzi a kapitányság eljárást, amennyiben szükséges, feladatokat, határid ket határoz meg számára. A közigazgatási eljárás 90 napig tarthat<sup>373</sup>, a határid letelte el tt – miután az eljárást az ORFK is felülvizsgálta – a rend rkapitányságnak érdemi határozatot kell hoznia.

Az elt nt személyek felkutatásának szabályait tartalmazó BM rendelet 14. § (1) bekezdése szerint, amennyiben az elt nt személy tartózkodási helye nem vált ismertté, az eljárást lezáró határozatnak tartalmaznia kell azt, hogy az elt nt személyt továbbra is elt ntként körözi a rend rség. Ebb l az következik, hogy a körözési törvényben<sup>374</sup> meghatározott adatgy jtési tevékenységet<sup>375</sup> továbbra is végezhet a rend rség, így a 90 napos

---

<sup>371</sup> 23/1994. (X. 26.) BM rendelet az elt nt személyek felkutatásának és a rendkívüli halálesetek kivizsgálásának rendjér l 6. §-a

<sup>372</sup> 2004. évi CXL. törvény a közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól

<sup>373</sup> A 136/1994. (X. 26.) Korm. rendelet az elt nt személyek felkutatására irányuló államigazgatási eljárás elintézési határidejének megállapításáról 1. §-a alapján az elt nt személyek felkutatására irányuló hatósági eljárásban az érdemi határozatot a kérelem el terjesztését l, illet leg az eljárás hivatalból történ megindításától számított 90 napon belül kell meghozni.

<sup>374</sup> 2001. évi XVIII. törvény a személy- és tárgykörözésr l

<sup>375</sup> Körözési törvény 12. § (1) bekezdése: *A Rend rség a körözés végrehajtása során az ismeretlen helyen lévő személy, illetve tárgy felkutatása, valamint az ismeretlen személy, illetve holttest személyazonosságának megállapítása érdekében adatgy jtést végezhet, amelynek keretében*

*a) azokat a személyeket, akik a körözött személlyel, holttesttel, tárggyal kapcsolatban feltehető en információval rendelkeznek*

*aa) meghallgathatja, valamint*

*ab) ha ahhoz az ellen rizni kívánt személy – illetve gyermekkorú vagy fiatalkorú esetében törvényes képvisel je – el zetesen írásban hozzájárult, poligráf alkalmazásával is ellen rizheti;*

*b) igazoltatást végezhet egy meghatározott helyen megjelen , illetve tartózkodó személyek személyazonosságának megállapítására;*

határidő letelte, illetve a közigazgatási hatósági eljárás befejezése nem jelenti azt, hogy a rendőrség véglegesen lezártnak tekinti az ügyet. Amennyiben az adatgyűjtés – például a poligráfós vizsgálat – eredményeképpen elkerül a holttest, vagy más bizonyítékhoz jut a rendőrség, semmi akadálya sincs annak, hogy a lezárt közigazgatási hatósági ügyben meginduljon a büntető eljárás.

Felmerülhet azonban, hogy nem aggályos-e poligráfós vizsgálatnak úgy alávetni valakit, vagy más adatgyűjtési eljárási cselekményt végezni, ha az adott ügyben nem folyik közigazgatási hatósági-, szabálysértési- vagy büntető eljárás. Úgy véljük, ha már a Ket. szabályait kell alkalmazni az elterjedt ügyekre, három út járható: az egyik szerint a Ket.-nek lehet végre kellene tennie, hogy elterjedt személy esetén a rendőrség felfüggeszthesse az eljárást, amennyiben az elterjedt személy felkutatására tett intézkedések nem jártak eredménnyel. A felfüggesztés legfeljebb a körözés befejezéséig tartana. Ezzel a rendelkezéssel át lehetne hidalni azt a problémát, hogy csupán 90 napja van a rendőrségnek arra, hogy lefolytassa a közigazgatási hatósági eljárást. Amennyiben az adatgyűjtés – adott esetben a poligráfós vizsgálat – azt az eredményt hozza, hogy meghatározhatóvá válik a holttest megtalálási helye, a jogszabályi módosítás azt jelentené, hogy nem a körözési törvény alapján kezdenék el a

---

c) terepkutatást végezhet;

d) a közszolgálati médiaszolgáltatóknak minősül rádióban és televízióban díjmentesen közérdekű közleményt, illetve a sajtóban és az interneten felhívást tehet közzé;

e) a körözött személy nevét, képmását, az azonosításához szükséges adatait, a valószínű megjelenési, tartózkodási helyét és a nyilvánosságra hozatal okát nyomós közérdekből vagy különös méltánylást érdemlő magánérdekből nyilvánosságra hozhatja, kivéve, ha azt a körözést elrendelő hatóság kifejezetten megtiltotta;

f) a körözött tárgy fényképét, rajzát, egyedi azonosításra alkalmas jelsorozatát, egyéb jellemzőit nyilvánosságra hozhatja, kivéve, ha azt a körözést elrendelő hatóság kifejezetten megtiltotta;

g) tájékoztatást kérhet arról, hogy a körözött személy szerepel-e a kórházi fekvő betegek, továbbá a mentőszolgálat, valamint más mentésre, illetve betegszállításra jogosult által szállított személyek nyilvántartásában;

h) a jogszabály által rendszeresített nyilvántartásokból a körözött személy, illetve tárgy azonosításához, továbbá lehetséges tartózkodási, illetve megtalálási helyének megállapításához szükséges adatokat igényelheti és azokat kezelheti;

i) a Rendőrségről szóló 1994. évi XXXIV. törvény (a továbbiakban: Rtv.) 42. §-a alapján a rendőrségi intézkedéssel összefüggésben az intézkedéssel érintett személyről, a környezetről, illetve az intézkedés szempontjából lényeges körülményről, tárgyról készített képfelvételt, hangfelvételt, kép- és hangfelvételt, valamint az azokban szereplő adatokat felhasználhatja;

j) a központi személyiadat- és lakcímnnyilvántartásban, valamint a határforgalom ellenőrzését szolgáló nyilvántartási rendszerekben a cél megjelölésével – az érintett feltartóztatását vagy adatváltozás esetén értesítés adását eljuttató – jelzések elhelyezését rendelheti el;

k) a Schengeni Végrehajtási Egyezmény keretében együttműködésről és információcseréről szóló törvény rendelkezései szerint a Schengeni Információs Rendszerben figyelmeztető jelzés elhelyezése céljából adatot továbbíthat, illetve abból a körözési feladatok ellátása céljából a SIRENE Iroda útján adatot igényelhet;

l) a központi közlekedési nyilvántartásból, a személyiadat- és lakcímnnyilvántartásból, az útiokmány-nyilvántartásból, az idegenrendészeti nyilvántartásból az elveszett, eltulajdonított, megsemmisült okmányokról a körözési feladatok ellátása céljából adatokat vehet át;

m) elektronikus hírközlési szolgáltatótól helymeghatározási adatot kérhet.

holttest kiásását, hanem minderre közigazgatási hatósági eljárás keretein belül kerülne sor, ha még nincs elegendő bizonyíték a büntet eljárás megindításához.

A másik út az lehet, hogy az ügyben a rendőrség újra elrendeli a közigazgatási hatósági eljárást, amikor olyan adathoz jut, amely várhatóan eredményt fog hozni. Ez azonban parttalanra is válhat, hiszen ha ismét eredménytelenül telik el a 90 nap, megszüntetik az eljárást, de ez nem zárja ki, hogy a jövőben, amennyiben szükség lenne rá, újra megindíthassák.

A harmadik út szerint a 136/1994. (X. 26.) kormányrendelet hosszabb általános ügyintézési határidőt határozna meg. A 90 napos határidő tarthatatlanságát támasztja alá a gyakorlat is, hiszen amikor az ORFK-hoz megérkezik felülvizsgálatra az ügy, megállapíthatja, hogy bűncselekmény elkövetése valószínűsíthető, ilyenkor azonban az esetek túlnyomó többségében még újabb két hónapra van szükség ahhoz, hogy megfelelően el készítsék a poligráfos vizsgálatot, és kísérletet tegyenek a holttest megtalálására. Ez a két hónap, valamint a felkutatáshoz szükséges idő szinte biztos, hogy nem fér bele a 90 napba. Megjegyezzük azonban, hogy több olyan ügy is van, amikor 2-3 nap elegendő az el készítéséhez, azonban jellemzőbb a több hónapos adatgyűjtés.

A Ket. 33. § (7) bekezdése szerint az eljáró hatóság vezetője – ha azt törvény vagy kormányrendelet nem zárja ki – az ügyintézési határidőt, annak letelte előtt indokolt esetben egy alkalommal, legfeljebb harminc nappal meghosszabbíthatja. Mivel a kormányrendelet nem utal hosszabbításra, azaz nem zárja ki, ezért levonható a következtetés, hogy a Ket. alapján az eljárás legfeljebb 30 nappal meghosszabbítható. Álláspontunk szerint a 120 nap sem elegendő feltétlenül az eljárásra, ezért a kormányrendeletben 90 napnál hosszabb általános ügyintézési határidőt kell meghatározni.

Mielőtt ismertetnénk javaslatunkat, szükségesnek tartjuk, hogy néhány gondolatot elrebozsássunk. A közigazgatási hatósági eljárás más célokat szolgál, mint egy büntet eljárás, ennek megfelelően döntött a jogalkotó, amikor viszonylag rövid határidőkről rendelkezett a Ket.-ben, mert a közigazgatási jogi jogviszonyokban általában nem szerencsés, ha sokáig áll fenn bizonytalanság, azaz nincs lezárt eljárás. A jogalkotó ezt azzal ellensúlyozta, hogy általában csak „gyenge”, úgynevezett „alaki” jogerő állhat fenn a közigazgatási hatóság eljárás befejeztével. Mindezek fényében úgy véljük, hogy a kormányrendeletnek 180 napos általános ügyintézési határidőt kellene előírni, amit az ORFK – indokolt esetben – a Ket. alapján 30 nappal meghosszabbíthatna. A 180 napos határidővel véleményünk szerint nem sérülne a jogalkotói szándék sem, hiszen eltérő esetben speciális ügyről van szó, másrészt a 30 napos hosszabbítással együtt 210 nap elegendő időnek látszik

arra, hogy az adatgyjtés, a poligráfós vizsgálat és a bizonyítási eszközök felkutatása is teljesíthet legyen. Amennyiben – kivételesen – később merülne fel olyan adat az ügygel kapcsolatban, amely igényelné, hogy folytassák az eljárást, a személy- és tárgykörözésről szóló törvény adta adatgyjtési lehetőségek keretei között kellene megállapítani, indokolt-e a nyomozás elrendelése.

A felvetett problémák abban gyökereznek, hogy a Ket.-et alapvetően más típusú ügyekre alkották, mint amelyre a rendőrségnek alkalmaznia kell. Ha jogalkotói szándék nem változik, és a továbbiakban is a Ket. szabályai szerint kell lefolytatni az elterjedt ügyeket, úgy véljük, hogy az általunk felvázolt három út közül bármelyik javíthatna a kialakult gyakorlaton.

### 1.3. A feltételezett elkövetők körének szűkítése és büntetése

Amennyiben a hatóság a poligráfós vizsgálat előtt már feltérképezte a vizsgált személy kapcsolati körét, a más szerez vallomáscsoportra is kiterjedhet – amennyiben kiderül a fiziológiai változások alapján a többes elkövetés –, hogy ki lehetett a társtettes. Ha egyedül a poligráfós vizsgálat terhelő eredménye áll rendelkezésre a társtetessel szemben, esetleg egy vagy két tanú ismerte csak fel a felismerésre bemutatás során, az még nem elegendő a gyanúsításhoz, mert ahhoz további bizonyíték(ok)ra van szükség.<sup>376</sup> Ha a nyomozó hatóság rendelkezik vallomással, esetleg az elkövetőtől származó nyommal, vagy ellentmondás van a feltételezett társtettes alibijében, akkor már megalapozottá válhat a gyanú, és sor kerülhet a gyanúsítás közzétételére is. Amíg ezek a bizonyítékok nem állnak rendelkezésre, a gyanúsítás is várhat magára, azonban a poligráf jelentősége abban rejlik, hogy a nyomozás megindulhat egy olyan vonalon is, amely eredményt hozhat az ügyben.

Nemcsak a feltételezett elkövetők számának növelésére veszik igénybe a poligráfot, hanem az is eredménynek számít, ha valakit sikerül a poligráf felhasználásával kizárni a gyanúsítottak<sup>377</sup> vagy a gyanúsítható személyek<sup>378</sup> közül. Persze itt is ügyelni kell arra, hogy a

---

<sup>376</sup> A Nógrád Megyei Bíróság számára „a lefolytatott bizonyítási eljárás adatai alapján a II. rendű vádlott következetes tagadásával szemben összesen a poligráfós vizsgálat alapján készült szaktanácsadói vélemény állt rendelkezésre, amely a II. rendű vádlott bűntettesének irányába mutatott, azonban a megyei bíróság álláspontja szerint ez az egyetlen bizonyíték nem elegendő ahhoz, hogy e bűntettesnek a II. rendű vádlott büntetési jogi felelősségét kétséget kizáróan megalapozná, ezért a Be. 6. § (3) bekezdés b) pontjára figyelemmel a II. rendű vádlottat e bűntettesnek miatti vád alól a Be. 331. § (1) bekezdése alapján bizonyítottság hiányában felmentette.” Nógrád Megyei Bíróság, 6. B. 17/2008/117. számú határozat

<sup>377</sup> A Komárom-Esztergom Megyei Bíróság ügyében – bár nem gyanúsítottokról van szó – a vádlott védekezése szerint a lakásában nem találtak vért, ezért nem lehetett az elkövető, valamint sérelmezte, hogy az ügyben nem került sor poligráfós vizsgálatra és nem rendeltek ki független igazságügyi pszichiáter szakértőt. Komárom-Esztergom Megyei Bíróság, 12-H-BJ-2010-9. számú határozat

<sup>378</sup> A Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság ítéletének indokolása is megerősítette, hogy a poligráf alkalmas

sz r szerepre önmagában a poligráfós vizsgálat nem elegend . Nem vette figyelembe ezt a követelményt a hatóság, amikor egy elt és miatt megindított büntet eljárásban a nyomozó hatóság a szomszédot gyanúsította a b nceselexmény elkövetésével. A poligráfós vizsgálat azt az eredményt hozta, hogy nem lehetett köze a feltételezett b nceselexményhez, ezért vele szemben megszüntették a nyomozást.

A gyanúsítottak körének b vítését várták a poligráfótól Báandy Kata ügyében, amikor a feltételezett elkövet mellett számos olyan alanyon is elvégeztette a rend rség a poligráfós vizsgálatot, akir l azt gondolták, közük lehetett az emberöléshez. A m szeres vallomásellen rzés azt az eredményt hozta, hogy a pécsi rend rségi pszichológus megölésében és kifosztásában csak P. László m ködhetett közre, a beismer vallomást is tett gyanúsított.

Emlékezetes Farkas Helga személyi szabadsága megsértésének<sup>379</sup> ügye is, amikor a poligráfós vizsgálat jelezte több személy esetleges közrem ködését a b nceselexményben. Mivel más bizonyíték erre nem volt, a nyomozó hatóságnak ki kellett zárnia a „gyanús” személyeket a lehetséges elkövet k köréb l. Évekkel kés bb, több tanúvallomás segítségével viszont elegend bizonyíték lett arra, hogy akiket megvizsgáltak poligráffal, k sértették meg a lány személyi szabadságát.

A poligráf számos ügyben bizonyította, hogy alkalmas lehet a feltételezett elkövet k körének sz kítésére és tágítására is, azonban még egyszer szükséges hangsúlyozni, hogy a nyomozó hatóság nem eshetnek abba a hibába, hogy kizárólag a poligráf alapján hozzanak döntéseket, és a nyomozás helyett alkalmazzák a m szert. Elkerülend , hogy a poligráfós vizsgálat eredményére hivatkozva (abból a megfontolásból, hogy túl sok a befejezetlen ügy) megszüntessék a nyomozást, annak ellenére, hogy lehet ség lenne még kihallgatásra, tanút kutatni, vagy egyéb eljárási cselexményt végezni. Az viszont támogatandó, ha a gyanúsítottak körének sz kítése céljából végeztetik el a poligráfós vizsgálatot, de más oka is van a nyomozás megszüntetésének, vagy látszik egy vonal, és ezt er sítik meg a poligráffal. A nyomozó hatóságnak ügyelnie kell arra, hogy ne következzen be az általunk „téves kizárás” modelljének nevezett jelenség, amikor a poligráfós vizsgálat tévesen azt az eredményt hozza,

---

lehet arra, hogy kiderüljön, a gyanúsítható személynek köze lehet-e b nceselexmény elkövetéséhez. Az ítélet indokolása szerint a kihallgatott személyekkel szemben poligráfós szaktanácsadói vélemények igazolták a sértett, illet leg a tanúk vallomásának hitelességét, mivel a nyomozás során felmerült, hogy a sérülést a vádlotti elmondás szerint nem maga, hanem házastársa okozta, így a nyomozás során a sértett szavahihet ségének igazolására poligráfós vizsgálatot rendelt el a nyomozó hatóság. A bíróság szerint mivel valamennyi tanú, tehát mind a sértett, mind a két másik tanú a korábbi vallomásával egyez en adta el a történeteket, amelyet a poligráfós szaktanácsadói vélemény is meger sített, ily módon a tanúk vallomásai hiteles és a tényállás megállapítás alapjául szolgálhatott. Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság, 7.B.1033/2008/32. számú határozat

<sup>379</sup> A Btk.-ban 1991-ben még nem szerepelt az emberrablás.



hogyan az alany nem lehetett a b ncselkmény elkövetője, és a hiba ellenére kizárják a lehetséges elkövetők köréből a vizsgált személyt.

#### 1.4. A tanúból gyanúsított is válhat

Amikor azzal szembesül az alany, hogy megbukott a poligráfos vizsgálaton, általában elveszti a reményét, és vallomást tesz. Mások nem ismerik be a b ncselkmény elkövetését, hanem azzal próbálnak védekezni, hogy a kedvezőtlen eredmény annak tudható be, hogy egy másik b ncselkményt viszont elkövettek. Lykken szerint sok poligráfos vizsgáló számára nagyobb jelentéssel bír a beismerő vallomás megszerzése, mint maga a vizsgálat pontossága, és már akkor eredményesnek gondolja a vizsgálatot, ha vallomást vagy beismerő vallomást tesz a vizsgálat alanya, miután elvégeztek rajta a poligráfos vizsgálatot.<sup>380</sup>

A beismerő vallomás elegendő lehet ahhoz, hogy a tanúból gyanúsított váljon. Az egyik ügyben feljelentés érkezett a rendőrkapitányságra, hogy egy ismeretlen személy az egyik szórakozóhelyen eltulajdonította a személygépkocsiját, amit fél éve az édesanyja hitelre vásárolt. Az ügyben poligráfot alkalmaztak. A vizsgálat során az általános kérdések tesztjét alkalmazták, hogy kiderüljön, megtörtént-e egyáltalán a b ncselkmény. Az első kérdésre – „*Hazugság volt az az állítása, hogy a Skodájukat .....-ben (községben) ellopták*” – a tanú válasza nemleges volt, amelynél a válaszadó reakciói megtévesztést jeleztek. A második kérdésnél – „*Nyújtott bármilyen szándékos segítséget a Skoda ellopásához?*” – a válasz szintén nemleges volt, és a reakciók alapján ismét megállapítható volt a megtévesztés. A harmadik kérdésnél – „*Tudja maga biztosan, hogy hol van most a Skodájuk*” – a válasz újra nemleges volt, a reakciók viszont nem jeleztek megtévesztést. Miután ismertették a tanúval a vizsgálat eredményét, beismerő vallomást tett.

Szintén egy poligráfos vizsgálatot követő beismerő vallomás oldott meg egy ügyet a poligráf hazai alkalmazásának kezdetén, 1982-ben, amikor egy ismeretlen megölte az egyedül élő 81 éves nyugdíjast. A helyszíni szemle megkezdésekor egyértelmű volt, hogy az elkövetés alkalmi jellegű, mivel az elkövető pénz után kutatott. A hosszan tartó nyomozás után eljutottak odáig, hogy két személy közül kellett kiválasztaniuk a lehetséges elkövetőt. Ezért kettőjüket, valamint az egyikük feleségét megvizsgálták poligráffal. A vizsgálat eredménye azt mutatta, hogy egyikük az elkövetés napján járt a b ncselkmény helyszínén, a szomszéd tanyán tartózkodó személyt látta, és őt is látták. Az is megállapíthatóvá vált, hogy ismeri az elvitt pénz összegét, az elkövetés eszközét, és a ruhája véres volt, amit kimosatott. A

---

<sup>380</sup> David T. LYKKEN: The validity of tests: caveat emptor. *Jurimetrics Journal*, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 270. o.

poligráfus vizsgálat arra is engedett következtetni, hogy a feleség tudott arról, hogy a férje követte el a b n cselekményt, mivel a ruhája véres lett, és azt mosta ki. A másik lehetséges elkövetőnél viszont egy esetben sem kaptak értékelhető fiziológiai reakcióváltozást. A feleség a vizsgálatot követően részletes, szinte vallomást tett, majd a férj is beismerte az emberölés elkövetését. Ezután megnyugtató módon bizonyították a férj b nösségét, a bíróság jogerősen 12 évi szabadságvesztés-büntetésre ítélte.<sup>381</sup>

Egy másik ügyben egy német házaspár történt el. Először csalással gyanúsítottak meg két személyt, akikről akkor még nem feltételezhetők, hogy az emberölést is követték el a házaspár sérelmére. Másnap viszont a rendőrség az egyik parkolóban megtalálta a német párt elrontott autóját, amit poligráfus vizsgálat követett, és kiderült, hogy a gyanúsítottaknak köze lehet az elrontások megöléséhez. A poligráfus vizsgáló azt is megállapította, hogy a b n cselekmény elkövetéséhez milyen eszközt használhattak, a tett a házaspár tanyájához köthet, és követték az elrontott autóját a parkolóban. Szembesülve a vizsgálat eredményével, az egyik gyanúsított megtört a kihallgatáson, és a helyszínen megmutatta, hogyan ölte meg a sértetteket, majd milyen módon szállította a holttesteket egy negyven kilométerre található használaton kívüli kúthoz, ahol a nyomozó hatóság meg is találta a holttesteket.

A poligráfus szülő hazájában, az Amerikai Egyesült Államokban is számtalan példa van arra, hogy beismerő vallomás követi a poligráfus vizsgálatot. A következő eset nem b nntet eljárásról szól, azonban érzékelteti a poligráfus vizsgálat eredményének abbéli hatását, hogy a leleplezett szintétlen, miként tárja fel a valóságot. A kaliforniai Salinas rendőrségen szerette volna folytatni a munkát egy jó hírű, ideális jelöltnek történt rendőri. A poligráfus vizsgálatot megelőző beszélgetés során nem tett említést a sötét múltjáról. Miután a poligráfus vizsgáló kimutatta, hogy nem mond igazat, bevallotta, hogy több mint egy tucat betörést követett el szolgálatban. Ilyenkor a rendőrautójával szállította el a lopott értékeket, kábítószer csempészett nem b nös gyanúsítottak zsebébe, hogy letartóztathassa őket, és többször is szexuális légyottokra használta járárautóját.<sup>382</sup>

## **2. Poligráfus vizsgálat a gyanúsítottal rendelkező ügyekben**

Amennyiben gyanúsítottja is van az ügynek, az általános kérdések tesztjét alkalmazzák, amely arra irányul, hogy a gyanúsított követhette-e el a b n cselekményt. Ennek az oka az, hogy már a gyanúsítás közlésével is számos olyan információhoz jut a terhelt,

<sup>381</sup> OLASZ József: Poligráfról – a nyomozó szemével. Belügyi Szemle, 36. évfolyam, 1988/1. szám, 62. o.

<sup>382</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 196. o.

amelyek értelmetlenné teheti a tettestudomást vizsgáló feszültségcsúcs tesztet, másrészt a feszültségcsúcs tesztet akkor alkalmazzák általában, ha több lehetséges elkövető is van az ügyben.

Jellemzően gyanúsítottal rendelkező poligráfos ügyekben a nemi erkölcs elleni bűncselekmények elkövetése miatt indult eljárások, amelyeknél azért lehet indokolt a poligráf alkalmazása, mivel mind a sértettnél, mind a gyanúsítottnál felmerülhet, hogy nem közöl valós információkat a hatósággal. A tanúként kihallgatott sértettnél előfordulhat, hogy tudatosan nem mond el mindent a bűncselekménnyel kapcsolatban, és az is lehet, hogy már maga a magánindítvány is koholt. A terhelt pedig, ha tesz is vallomást, általában tagad vagy csupán a közöszlést ismeri be, de az erőszakot, illetve legyaz élet vagy testi épség ellen irányuló közvetlen fenyegetést tagadja. A nyomozó hatóság kezében azonban számos eszköz van, amivel előrel tudja vinni az ügyet: igazságügyi orvosszakértői vizsgálatot rendel el, szemlélt, felismerésre bemutatást tart, szembesíti a sértettet és a gyanúsítottat, házkutatást, illetve legyaz motozást tart, tanúkat hallgat ki. A felsoroltakon kívül a vallomás szintességét erősíti vagy gyengíti a poligráf is.

A sértett tanú kapcsán azt lehet ellenőrizni, hogy nem koholt magánindítványról van-e szó, valóban megtörtént-e a bűncselekmény, és úgy történt-e, ahogy a sértett azt elmondta a vallomásában. A poligráfos vizsgálat során olyan kérdéseket tesznek fel neki például, hogy saját akaratából létesített-e szexuális viszonyt, ajánlkozott-e.

Kertész Imre szerint azonban nem lehet helyeselni az erőszakos közöszlés sértettjei vizsgálatának az Amerikai Egyesült Államokban széles körben elterjedt gyakorlatát, amelynek a következménye az, hogy kevesebben fordulnak a rendőrséghez segítségért. *„Valóban előfordul, hogy félre akarják vezetni a hatóságot, hamisan vádolnak meg valakit a hatóság előtt nemi erkölcs elleni bűncselekmény elkövetésével, ez azonban nem lehet alap arra, hogy minden bejelentőt bizalmatlanul, igazmondását eleve kétségbevonva fogadjanak. Akkor lehet megkísérelni a helyzet tisztázását a poligráfos vizsgálat útján, ha valóban kétségessé vált a tanú (a sértett) szintessége.”*<sup>383</sup>

### **3. A hamis beismerés problematikája**

Mind az ismeretlen tetteses, mind a gyanúsítottal rendelkező ügyekben felmerülhet, hogy a hatóságnak hogyan kell kezelnie a poligráfos vizsgálatot követő beismerő vallomást.

Amennyiben a terhelt büntető eljárás során tanúsított magatartását vizsgáljuk, Bócz

---

<sup>383</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntető eljárásban II. rész. F. iskolai Figyelő, III. évfolyam, 1991/1. szám. Rendőrtiszt F. iskola, Budapest, 1991. 11. o.

Endre és Miklós Lajos nyomán megállapítható, hogy „*cselekedetei az erkölcsi felfogására vetnek fényt: ha b nösségét szintén elismeri, helyes az erkölcsi értékítélete.*” Az els dleges adat, amely az erkölcsi felfogásra jellemz , hogy a terhelt elismeri-e a b nösségét. Ha igen, akkor azt kell a továbbiakban vizsgálni, hogy az részér l szinte megnyilvánulás volt-e, vagy csak egy taktikai fogás.<sup>384</sup> Amint nem szabad túlbecsülni a beismerést, nem lehet a teljes bizalmatlanság álláspontjára helyezkedni a terhelt tagadása esetén sem, mert a terhelt jogállása és ezen belül hiteltérdeml sége nem változhat attól függ en, hogy beismer-e, vagy tagad.<sup>385</sup> A beismer vallomás szinteségének vizsgálatához is igénybe vehet a poligráf, amelynek során azt ellen rizhetik, hogy valóban elkövette-e a b nceseikményt, illetve rendelkezik-e azokkal az információkkal a vizsgált személy, amelyekr l feltételezhet en csak az elkövet tudhat.

A hamis beismer vallomás kapcsán vizsgálnunk kell a poligráfot:

- a) mint a vallomásellen rzésre, a vallomást követ en alkalmazott m szert;
- b) mint azt a m szert, amely igénybevételének következménye lett a hamis beismerés;
- c) mint azt a m szert, amelynek igénybevétele közben – bár nem kihallgatásról van szó – az alany hamisan ismeri be a b nceseikményt elkövetését.

Ad a) A poligráf, mint a vallomásellen rzésre, a vallomást követ en alkalmazott m szer

Vannak olyan példák, amelyek igazolhatják, hogy alkalmas lehet a poligráf a hamis beismer vallomás kisz rzésére. Még 1980-ban, a poligráf hazai alkalmazásának kezdetén történt, hogy egy taxist megöltek, és az elkövet magával vitte a napi bevételt. Több hónappal a b nceseikményt elkövetése után más ügyben el zetes letartóztatásba került egy budapesti lakos, aki beismerte az emberölést. Több olyan pont is volt azonban a vallomásában, amelyb l arra következtetett a nyomozó hatóság, hogy nem követhette el a b nceseikményt. Végül a gyanúsított alávetette magát a poligráfos vizsgálatnak, amely meger sítette a nyomozó hatóság feltételezését, hogy valóban nem volt szinte a beismer vallomása. Miután az alany szembesült a poligráfos vizsgálat eredményével, újra vallomást tett, és elmondta, hogy a taxisgyilkosság részleteit egyik volt zárkatársától hallotta. Azt remélve, hogy különböz kedvezményekhez juthat letartóztatásának ideje alatt, elhatározta, hogy hamis beismer vallomást tesz a taxis sérelmére elkövetett emberölés ügyében. Arra számított, hogy

<sup>384</sup> MIKLÓS Lajos – BÓCZ Endre: Az egyéniség vizsgálata a nyomozás során. Rend rségi Szemle, X. évfolyam, 1962/6. szám. 523. o.

<sup>385</sup> MÓRA Mihály – KOCSIS Mihály: A magyar büntet eljárás jog. Tankönyvkiadó. Budapest, 1961. 289. o.

a bírósági tárgyalás során könnyen tisztázni tudja majd magát a vádak alól.<sup>386</sup>

Ugyan ritkán, de el fordulhat az is, hogy a terhelt beismeri a b nceselemény elkövetését, azonban szándékosan valótlan adatokat oszt meg a hatósággal, hogy kés bb tudjon arra hivatkozni, csak azért tett beismer vallomást, hogy kedvezményeket érjen el az ügyében. Ha ennek a gyanúja fennáll, van rá példa, hogy poligráfot vesznek igénybe. Amennyiben beismer vallomást tesz a gyanúsított, majd visszavonja, a gyakorlat az, hogy ilyenkor a szaktanácsadó az alany alkalmatlansága miatt nem végzi el a poligráfos vizsgálatot, amennyiben felmerülne rá az igény.

Ad b) A poligráf, mint az a m szer, amely igénybevételének következménye lett a hamis beismerés

Szükség van a poligráfos vizsgálatot követ en tett vallomás ellen rzésére is, az elhangzottakat össze kell vetni a rendelkezésre álló bizonyítási eszközökb l származó adatokkal, szükség esetén tovább kell folytatni a bizonyítási eszközök felkutatását. Hiba lehet például a nyomozó hatóság részér l, ha nem vizsgálja annak lehet ségét, hogy az alany csak azért tesz hamis beismer vallomást, mert a hozzátartozóját kívánja menteni, vagy már nem bírja tovább azt a hatósági nyomást, amely arra irányul, hogy ismerje be a b nceselemény elkövetését, de gondolhatunk arra a személyre is, aki pusztán azért vállalja az elkövet „szerepét”, mert azt szeretné, hogy foglalkozzon vele a közvélemény, annak ellenére, hogy valójában nem az elkövet . Úgy véljük, nem véletlenül mondja ki a Be. 118. § (2) bekezdése, hogy „A terhelt beismerése esetén – ha e törvény eltér en nem rendelkezik – meg kell szerezni az egyéb bizonyítékokat is”.

Ad c) A poligráf, mint az a m szer, amelynek igénybevétele közben – bár nem kihallgatásról van szó – az alany hamisan ismeri be a b nceselemény elkövetését

Nem min sül kihallgatásnak a poligráfos vizsgálat, de meg kell említenünk, mi a teend , ha az alany a vizsgálat során ismeri be hamisan a b nceselemény elkövetését. Ennek a hamis beismerésnek akkor lehet jelent sége, amennyiben a vizsgálatot követ en, immár a kihallgatás keretében újra hamisan ismeri be a tettét, másrészt abban az esetben is bekövetkezhet a hiba, ha a poligráfos vizsgáló a nyomozás orientálásának céljából közli a nyomozóval, hogy az alany beismerte a b nceselemény elkövetését. A nyomozónak és a poligráfos vizsgálónak is körültekint nek kell lennie, hogy felismerjék a hamis beismerést.

---

<sup>386</sup> SZÍJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehet sége az élet elleni b nceselemények felderítésében. Tansegédlet. Rend rtishti F iskola, Budapest, 1990. 30-33. o.

#### 4. A poligráfós vizsgálat időzítése

Nem véletlenül mondta ki 2007-ben a Legfelsőbb Bíróság Büntető Kollégiuma, hogy a poligráfót csak a nyomozás során lehet alkalmazni, ugyanis már a bírósági eljárás előtt is rendkívül sok információhoz jut a terhelt, hiszen akkorra már túl van a kihallgatásokon, az esetleges szembesítéseken és az iratok megismerésén is. Ezen kívül a sajtóérdekletést is kiváltó ügyekben a nyomozó hatóság számos információt közöl a médiával, amely a terheltre is eljut.<sup>387</sup> A nyilvánosságra került információk nehezítik a poligráfós vizsgáló dolgot, azonban nem teszik lehetetlenné, olyan kérdéseket kell feltennie, amelyekre nem azért reagál az alany, mert mástól tudja a választ. Úgy véljük, hogy nem kellene tiltani a bírósági eljárásban való poligráfós vizsgálatot, mivel a bíróság meg tudja ítélni, hogy alkalmas-e az ügy a m szeres vallomásellenőrzésre. Utaltunk már rá, hogy egyes ügyekben lehetnek olyan releváns információk, amelyek feltehetően a feszültségcsúcs tesztben is kérdésként, mivel bizonyos körülmények akár a hatóság figyelmét is elkerülhették.

A poligráfós ügyekre jellemző, hogy a terhelt gyakran arra hivatkozva kérdőjelezi meg a poligráfós vizsgálat eredményét, hogy később nem alkalmazták a m szeret, túl sok információja volt a b nccselekményről, ezért alakult számára kedvezőtlenül a vizsgálat eredménye.<sup>388</sup> Még igaz is lehet, hiszen az idő múlásával egyre több információhoz jut, ezért általános szabályként leszögezhető, ideális, ha a vizsgálatra a b nccselekmény ismertetése után a lehető legközelebbi időpontban kerül sor. Az időpont meghatározásakor azonban legalább két tényezőt figyelembe kell venni: mi a vizsgálat célja, másrészt milyen az ellenőrzendő személy egészségi – különösen pszichés – állapota. Ha a vizsgálat célja az elkövető azonosítása, a vizsgálatot gyorsan, az elkövetőként számításba vehető személy ismertetése után kell elvégezni. Amennyiben a vizsgálatnak az elkövető azonosításán túlmenően ki kell terjednie más információk megszerzésére is, a poligráfós vallomásellenőrzés csak akkor hajtható végre, amikor az eljáró hatóság már rendelkezik a háttérismeretekkel, amelyek

---

<sup>387</sup> A Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság nem találta szükségesnek H. Cs. vádlott által indítványozott poligráfós vizsgálat elrendelését, miután a bíróság megítélése szerint attól, az eljárás akkori szakában bizonyító erejű eredmény nem volt várható. Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság 3.Bf.542/2009/8. számú határozat

<sup>388</sup> A Pest Megyei Bíróság egyik ügyének vádlottja azzal magyarázta a poligráfós vizsgálat számára kedvezőtlen eredményét, hogy „az újság valódi típusát már egy, a Teve utcában, az ügy előadója és meghatalmazott védjegy közötti beszélgetésben tudta meg. Vagyis a poligráfós vizsgálatot megelőzően, hozzávetőlegesen egy hónappal korábban már tudta, hogy Media Markt újságról van szó.” A bíróság elfogadta „a vádlott azon, az ellenőrzött a feleség tanú által is maradéktalanul alátámasztott nyilatkozatát, miszerint a feleség tanú a nyomozás főbb részleteiről fenntartások nélkül, teljes körben beszámolt a vádlottnak, így a vizsgálat elvégzésekor már tudomással bírt arról, hogy milyen bizonyítékok hozhatóak kapcsolatba a b nccselekménnyel, és ez negatívan befolyásolhatta annak eredményét, így irreleváns a ..... speciális szakértelemmel bíró tanú azon megállapítása, hogy e kérdéseknél is előfordult megtévesztés, hazugság-reakció.” Pest Megyei Bíróság, 14-H-BJ-2008-56. számú határozat

nélkülözhetetlenek a keresett információk ilyen módon történő felderítéséhez. Ha azt szeretnék például kideríteni, hogy ki volt a társa a b n cselekmény elkövetésével gyanúsított személynek, nem kezdhet addig poligráfós vizsgálathoz a szaktanácsadó, amíg az eljáró szerv nem derítette fel az ellenrizendő személy kapcsolatrendszerét. Ha a cél annak megállapítása, hogy a feltételezett elkövető hol rejtette el a – valószínűleg b n cselekmény áldozatává vált – elntként körözött személyt, az ügyben eljáró nyomozó hatóságnak ismernie kell a vizsgálat alanyának és rokonainak, baráti körének ilyen szempontból szóba jöhető ingatlanjait, rendelkeznie kell ezek helyszínrajzával, és tudnia kell azokról az elrejtésre alkalmas területekről is, amelyek az érintett személy mozgáskörébe esnek vagy más módon kapcsolódnak hozzá. Ebben az esetben nem jó elhamarkodottan poligráfót alkalmazni, mert az nem hozhat korrekt eredményt. A poligráfós vizsgálat időzítésekor az alany helyzete több szempontból is figyelmet érdemel. Emberölési ügyben kerülni kell a sértett hozzátartozójának rövid időn belül történő vizsgálatát. Értelmezhetetlen vizsgálati leletet eredményezhet, ha a poligráfót közvetlenül azután veszik igénybe, hogy az érintett személyt hosszan tartó, megterhelő kihallgatásnak vetették alá, vagy nyomozati cselekményekben kellett részt vennie. Krispán István szerint ideális, ha a vizsgálatot az első, inkább csak elszámoltató jellegű kihallgatás után, de még a formális meggyanúsítás előtt végzik el. Noha a téves vizsgálati eredmény kockázata, ha fáradtságtól kimerült, túlzottan izgatott, esetleg gyógyszer, alkohol vagy valamilyen fájdalomgyógyszer által befolyásolt személy vizsgálatát kísérik meg.<sup>389</sup>

Lehetetlen, hogy közvetlenül a b n cselekmény elkövetése után hallgassa ki a nyomozó hatóság a tanút, az esemény és a kihallgatás között mindig eltelik bizonyos idő, azonban – Kertész Imre szerint – mindent meg kell tenni annak érdekében, hogy ez az idő a lehető legrövidebb legyen. Ez szükséges a nyomozás hatékonysága és gyorsasága szempontjából, vagy annak megelőzése érdekében is, hogy a kihallgatott emlékezetéből egyes mozzanatok a kihallgatás megkezdéséig kiessenek.<sup>390</sup> Az első kihallgatás lefolytatása azonban sok esetben nem elegendő, gyakran válik szükségessé valamilyen újonnan felmerült kérdés vagy egyéb ok miatt második kihallgatást tartani. Erre mindig sor kell, hogy kerüljön, ha a tanú az első kihallgatáson túlságosan izgatott volt. Ilyenkor ugyanis nem jutnak eszébe idegessége miatt olyan részletei az ügynek, amelyek benne vannak ugyan az emlékezetében, de a kihallgatás és a b n cselekmény által okozott stressz elnyomja ezeket az emlékképeket. Úgy véljük, hogy a második kihallgatás előtt hasznos lehet poligráfót alkalmazni, ha a tanú

---

<sup>389</sup> KRISPÁN István: Tájékoztató és sugalmazás – avagy mire jó a poligráfós hazugságvizsgálat. *Belügyi Szemle*, 53. évfolyam, 2005/1. szám. 105. o.

<sup>390</sup> KERTÉSZ Imre: A tanú ismételt kihallgatása. GÖDÖNY József (Szerk.): *Kriminálisztikai tanulmányok II.* Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1963. 116. o.

állapota ezt lehet vé teszi. A poligráfós vizsgálat ugyanis el hívhat olyan emlékeket (például az elkövet ruhadarabjának színe), amely gyorsítaná a nyomozást és a bizonyítékszerzést. A poligráf nemcsak az első kihallgatás után, hanem később is igénybe vehető, mert az emlékel hívás nemcsak a nyomozás kezdeti szakaszában lehetséges. Kertész Imre úgy látja, amennyiben a kihallgatás az észlelést 1 időben messzebbre kerül, ez sem feltétlenül jár az emlékezet nagyfokú halványodásával, mivel a bűncselekmény ténye vagy annak körülményei, rendszerint sokkal inkább eltérnek a tanúk mindennapos észleleteitől, sokkal inkább felkeltik érdeklődésüket, semhogy rohamosan a feledés homályába merülnének.<sup>391</sup> Ezért van értelme a második és a többedik kihallgatásnak, ezért lehet eredményes a poligráf alkalmazása a sokadik kihallgatást követően is.

Végül az időzítéssel kapcsolatban érdemes megvizsgálni, hogy a holtponthoz közeledő ügyekben alkalmazható-e a poligráf. Holtponthoz közeledő az ügy, ha eredménytelen, vagyis már nincs a nyomozó hatóság fegyvertárában további eszköz, hogy folytatódhasson a nyomozás. Ha nem szüntetik meg a nyomozást, várhatóan akkor sem állna több bizonyíték a hatóság rendelkezésére. Amennyiben gyanúsított és gyanúsítható személy, valamint tanú sincs az ügyben, a nyomozás igénybevétele nem kerülhet sorra, hiszen nincs kit vizsgálni, így a poligráfós vizsgálat nem alkalmazható arra, hogy továbblendítse a holtponthoz közeledő ügyet.

## 5. A média és a poligráfós vizsgálat

A poligráfós vizsgálat eredményességét csökkentő tényező lehet a média, amely a büntető eljárást segítheti, de hátráltathatja is. Az elmúlt évek technikai fejlődése és az internet világa azt is magával hozta, hogy a lakosságnak egyre gyorsabb és több információra van szüksége. Nem lehet egyértelműen megállapítani, hogy a hírversenyt az emberek igényei ösztönzik-e, vagy csak maga a média erőlteti rá a híreket a fogyasztóra, az viszont biztos, hogy a bűnügyekkel is egyre többet foglalkoznak. Ez nagyon helyes, hiszen a szocializmus éveiben nem lehetett bármit leírni vagy elmondani, azonban a szabadság csapdájába sem szabad beleesni, amikor fontosabb a hír, mint a bűnüldözési érdek.

A médián keresztül a nyilvánossághoz kerülő információk más eljárási cselekmények mellett a poligráfós vizsgálat eredményességét is veszélyeztethetik, amennyiben a hatóság nem követi figyelemmel, hogy az ügy mely részletei kerülnek a médián keresztül nyilvánosságra, másrészt mint ahogy erre már az előzőekben utaltunk a releváns információk kikerülése szűkíti a feszültségcsúcs teszt kérdéseinek a körét. Ha a médiából

---

<sup>391</sup> KERTÉSZ Imre: A tanú ismételt kihallgatása. GÖDÖNY József (Szerk.): Kriminálisztikai tanulmányok II. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1963. 116. o.



tudja a terhelt, hogy kés volt a b ncesealmény elkövetésének az eszköze, akkor nem vonható le az a következtetés, hogy kizárólag az elkövet rendelkezett azzal az információval, hogy késsel követték el a b ncesealményt. Az alany teste lehet, hogy úgy reagálna a kés szó hallatán, mintha félne a leleplez dést l: megváltozhat például a légzése, a vérnyomása és a pulzusa, azonban ez nem azért van, mert a vizsgált személy követte el a b ncesealményt, hanem az ok abban kereshet , hogy mástól szerezte az információkat. Hasonlít ez a felismerésre bemutatásra is, amikor azért ismeri fel a tanú a gyanúsítottat, mert már látta a fényképét<sup>392</sup>, esetleg a folyosón találkozott vele, amikor bekísérték a felismerésre bemutatásra szolgáló helységbe. Ha a tanú nem hozza a nyomozó hatáság tudomására a valódi okát a gyanúsított felismerésének, ezzel igencsak megnehezíti a nyomozást.

Annak érdekében, hogy az alany ne a médiából értesüljön az ügy részleteir l, érdemes a b ncesealmény ismertté válása után a lehet legközelebbi id pontban elvégezni a poligráfós vizsgálatot. Ennek az a feltétele, hogy legyen feltételezett elkövet , és vállalja vizsgálatot. Vannak azonban olyan – poligráffal tisztázandó – kérdések is, amelyek el készítéséhez id és további nyomozás szükséges, hogy megszerezzék az ügyre vonatkozó részletesebb háttérismereteket. Ez csak úgy lehetséges, ha nem szivárogo ki minden releváns információ a médián keresztül. Ellenpélda is van! A móri ügyben például Weiszdorn Róberten öt évvel a b ncesealmény elkövetése után végeztek poligráfós vizsgálatot. A vizsgálat eredménye azt sugallta, hogy Weiszdornnak köze lehetett a Móron történetekhez.<sup>393</sup> Emellett azonosították az ujjnyomatát a bankfiók bejáratí ajtaján talált ujjnyomokkal és ujjnyomtöredékekkel, ezzel új fordulatot vett a móri ügy. Talán meglep lehet, hogy öt évvel a b ncesealmény elkövetése után, annak ellenére, hogy az ügy nagy sajtóérdekl dést váltott ki, mégis eredményt hozott a poligráfós vizsgálat. A többször is elvégzett vizsgálat mindegyike azt mutatta, hogy Weiszdorn lehetett az egyik elkövet je a b ncesealménynek.

A fejezet összegzésékeként megállapíthatjuk, hogy a poligráf segíthet azonosítani az elkövet t, er sítheti a személyre vonatkozó gyanút vagy gyengíthetheti, és hozzájárulhat a b ncesealmény elkövet i körének a sz kítéséhez és tágításához. A poligráffal vizsgálható a

---

<sup>392</sup> „Viszont az él ben megszervezett felismertetés el tt két nappal két nyomozó lent járt Móron, és indifferens személyek közé ragasztott fényképeikkal kiválasztást csináltak két tanúval. Mindketten kiválasztották Kaisert, nyögvenyel sen, hasonlóként, de „eredményesen”. Ez két olyan felismer tanú, akiknek aztán kés bb a tükrön keresztül is beállították Kaisert a sorba. Ki is választották mindketten, hiszen ismer nek csak t találták-találhatták a fényképtabló korábban látott fotói közül.” In: KOVÁCS Lajos: A Mór megtette... Az elmúlt évek legmegrázóbb magyar gyilkosságai. Korona Kiadó. Budapest, 2009. 267. o.

<sup>393</sup> „Meglepte KRISPÁN professzort, aki Weiszdorn poligráfós vizsgálatakor a rablássorozat, közte a veszprémi postásgyilkosság kérdései helyett el ször a móri ügyre vonatkozó teszteket pergette le, és konstataálta, hogy Weiszdorn az egyik móri elkövet ”. In: KOVÁCS Lajos: A Mór megtette... Az elmúlt évek legmegrázóbb magyar gyilkosságai. Korona Kiadó. Budapest, 2009. 356. o.

vallomás szintesége is, és gyakori, hogy a vizsgálat alanya szembesülve a számára kedvező eredményel, „megtörik” és beismeri vallomást tesz. Az is elő lehet a poligráfnak, hogy általa újabb bizonyítékokhoz is juthat a hatóság.

Az előnyök mellett utalnunk kell arra is, hogy a téves eredményt hozó vizsgálat lehet ségét mindenkor szem előtt kell tartania a hatóságnak, mert tévútra térhet, ha Katona Géza szavaival élve „csodaszerként” tekint rá.<sup>394</sup>

---

<sup>394</sup> KATONA Géza: Még egyszer Magda János ügyér l. Belügyi Szemle, XXIV. évfolyam, 1986/8. szám. 104. o.

## XI. A POLIGRÁF MEGBÍZHATÓSÁGA

A m szer m ködésének és alkalmazhatóságának bemutatása után elérkeztünk a poligráfós vizsgálat megbízhatóságához. A fejezet fontosságát az adja, hogy megállapításai kiindulási alapjai lehetnek a módszer büntet eljárásban való elhelyezésének. A megbízhatóság fogalmának meghatározása a különböz tudományágakban vitatott és mindmáig nem egészen tisztázott kérdések. Ugyanez mondható el a megbízhatósághoz szorosán kapcsolódó más fogalmakról is. Arra teszünk kísérletet, hogy a poligráfós vizsgálat esetében megtaláljuk a leginkább elfogadhatónak vélt definíciókat, és ismertessük azokat a számokat, amelyek jellemzik a megbízhatóság mértékét.

### 1. A megbízhatóság és a hozzá kapcsolódó fogalmak

A különböz tudományágakban az tapasztalható, hogy alkalmazzák a megbízhatóság fogalmát. Vargha András szerint a matematikai statisztikában a „*megbízhatóság ellentéte a hiba.*”<sup>395</sup> A fizikában megbízhatónak tekintik azt a mérési módszert, amely ugyanazon dolognak egymás után történ többszöri mérésekor kisebb-nagyobb mértékben eltér eredményeket hoz. Erdei Árpád szerint ez „*egyáltalán nem a mérési módszer megbízhatatlanságának a jele, mert ilyenkor egyszer en megfelel számú tagból álló mérési sorozatot kell végezni, melyben az egyes mérések szórásai kiegyenlít dnek, s így az ilyen sorozatmérés megbízható.*”<sup>396</sup> Earl Babbie úgy látja, hogy a társadalomtudományi kutatásban a „*megbízhatóság arra vonatkozik, mennyire valószínű, hogy egy mérési eljárás egy bizonyos jelenségr l másodszor is ugyanazt a leírást adja, ha újra elvégezzük.*”<sup>397</sup> Mérési megbízhatatlanságot hozhatnak létre a kutatásban például a kérdez k.<sup>398</sup> A pszichológiában „*egy kérd ív megbízhatósága (reliabilitása) azt fejezi ki, hogy az adott mér eszköz mennyire pontosan, korrektül, megbízhatóan mér, vagyis ideális esetben mekkora „mérési hibával” dolgozik.*”<sup>399</sup> Tóth Éva szerint a megbízhatóság egy teszt következetességének mértéke. „A

---

<sup>395</sup> VARGHA András: Matematikai statisztika pszichológiai, nyelvészeti és biológiai alkalmazásokkal. Pólya Kiadó. Budapest, 2000. 133. o.

<sup>396</sup> ERDEI Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1987. 155. o.

<sup>397</sup> EARL BABBIE: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó. Budapest, 2000. 161. o.

<sup>398</sup> EARL BABBIE: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó. Budapest, 2000. 158. o.

<sup>399</sup> RÁCZ József – POGÁNY Csilla – MÁTHÉ-ÁRVAY Nauszika: Az EuroPASI (Addikció Súlyossági Index) magyar nyelv változatának reliabilitás- és validitásvizsgálata. Magyar Pszichológiai Szemle, LVII. kötet, 2002/4. szám. 589. o.

*megbízhatóságot egy teszt két fele közötti, a teszt két változata közötti, két tesztfelvétel közötti korrelációs együttható méri.*<sup>400</sup>

Mielőtt rátérnénk arra, hogy a jogtudomány hogyan definiálja, foglalkozni kell a validitás fogalmával is, amely szorosan kapcsolódik a megbízhatósághoz. A társadalomtudományi kutatás hagyományosnak tekinthető szóhasználatában az érvényesség (validitás) alatt azt értik, hogy egy empirikus mérés mennyire tükrözi a szóban forgó fogalom valódi jelentését.<sup>401</sup> Earl Babbie szerint az érvényesség arra vonatkozik, *„hogy a mérésből származó adatok mennyire kapcsolódnak az adott fogalom elfogadott jelentéseihez.*<sup>402</sup> A validitás több fajtáját is megkülönbözteti, így beszélhetünk például a *„face validity”*-ről, ami azt jelenti, hogy a mérés érvényes-e ránézésre. *„Ha viszont azt javasolnám, hogy derítsük ki, hány könyvet kölcsönöznek ki a könyvtárból a munkások a munkaidő után és mérjük ezzel a közérzetet, Ön kétségtelenül súlyosabb kifogással élne: ez a mérés már ránézésre sem érvényes.*<sup>403</sup> Itt tehát arról van szó, hogy a könyvkölcsönzés mérése nem megfelelő módszer arra, hogy képet kapjanak arról, a munkások jó közérzettel rendelkeznek-e, mert az a munkás, akinek nincsenek lelki gondjai, egyáltalán nem biztos, hogy könyvet olvas munka után. Babbie további validitásfajtákat is meghatároz: *„érvényesnek mutatkozik-e valamilyen döntésmérv szerint, illetve jól elrejeleli-e azt; érvényesnek tekinthető-e terjedelmileg; az elméleti konstrukció alapján várt összefüggést mutatja-e más változókkal, azaz érvényes-e szerkezetileg.*<sup>404</sup>

A pszichológiában a validitás a mérési eljárás vagy kísérlet érvényességét jelenti. Szűkebb értelemben a pontosság fokát értik rajta, amellyel a pszichológiai ellenőrzési folyamat során meghatározott feltételek között egy bizonyos ismérvet valójában mérnek, illetve annak mértékét, hogy valójában mennyire vezethető vissza az eredmények egy kísérlet változó variációira.<sup>405</sup> Megkülönböztetik a belső és a külső validitást. A belső validitás mindazon rendszerbeli befolyások kiiktatását jelenti, amelyek hibaforrásként befolyásolhatnák a kísérleti (független) változók hatását a függő változókra (ilyen hibaforrás lehet például a kísérleti feltételek állandóságának esetleges hiánya). A külső validitás ezzel szemben annak mértékét jelöli, hogy mennyire vihető át a kísérleti feltételek között felállított feltételek természetes helyzetekre, vagy hogy mennyire általánosítható egy speciális szűrőpróba során nyert kísérleti

---

<sup>400</sup> TÓTH Éva: Pszichológiai kislexikon. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 1997. 211. o.

<sup>401</sup> EARL BABBIE: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó. Budapest, 2000. 159. o.

<sup>402</sup> EARL BABBIE: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó. Budapest, 2000. 159. o.

<sup>403</sup> EARL BABBIE: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó. Budapest, 2000. 159. o.

<sup>404</sup> EARL BABBIE: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó. Budapest, 2000. 161-162. o.

<sup>405</sup> BALÁZS István (Szerk.): Pszichológiai lexikon. Magyar Könyvklub. Budapest, 2002. 498. o.

eredmény a teljes populációra.<sup>406</sup> Tóth Éva úgy látja, hogy az érvényesség egy teszt szándékolt céljára vonatkozó elrejelzése, amely „a teszt pontszámok és a bejósolandó adatok, kritériumok közötti korrelációs együtthatóval jellemezhető.”<sup>407</sup> Egy másik felfogás szerint egy „kérdés érvényessége (validitása) azt fejezi ki, hogy valóban azt a dolgot méri-e, mint amire szánják.”<sup>408</sup>

A jogbölcselet is alkalmazza az érvényesség fogalmát. Varga Csaba szerint az érvényesség „a jogban található normák vagy a jog nevében tanúsított aktusok minőségjegye, melynél fogva és amelynek köszönhetően e normák vagy aktusok az érvényesként fennálló jogrendszer normáiként, illetve legaktusaiként ismertetnek el.”<sup>409</sup> Megkülönbözteti a tartalmi és a formális érvényességet. „A tartalmi érvényesség az érvényesség-fogalom korai változata. Amikor a jogot még nem formalizálták, a tartalmi fogalmi formákhoz sem kötődtek, bármi tetszőlegesen érvényessé válhatott, ami az egészében érvényesülő rendszer részeként megjelent.”<sup>410</sup> Voltaképpen a szokások képezték alapját az érvényességnek. A formális érvényességen Varga Csaba azt érti, hogy „maga a jog rendelkezik úgy, hogy – függetlenül a tartalmi kritériumoktól – minden olyan tételezési jogi érvényességet nyer, amelyet meghatározott szerv meghatározott eljárás során meghatározott formában bocsát ki magából; és ezt a minőségét mindaddig megőrzi, amíg erre rendelt szerv erre rendelt eljárásának az eredményeként ennek kifejezetten (pl. a derogatio hatálytalanító aktusával) vagy hallgatólagosan (pl. ellenkez szabályozással) véget nem szab.”<sup>411</sup> Bragyova András is megmagyarázza az érvényesség fogalmát, amely „a jogi objektiváció létezése, működése specifikus társadalmi kapcsolatokat, viszonyokat hoz létre, amelyek csakis e jog létezésének köszönhetőek; az emberi magatartás között olyan kapcsolatokat, összefüggéseket kreál, amelyek csakis mint jogi-normatív összefüggések létezhetnek; másrészt ez a normatív „nexus”, nem létezhet csakis akkor, ha az emberi gondolkodásban, és így a jogi érvelésben is létezik.”<sup>412</sup>

A jogbölcselet is használja az érvényesség fogalmát, azonban a jogbölcselettel eltérő jelentést tulajdonítanak neki. Kertész Imre a pszichometriából

<sup>406</sup> BALÁZS István (Szerk.): Pszichológiai lexikon. Magyar Könyvklub. Budapest, 2002. 498-499. o.

<sup>407</sup> TÓTH Éva: Pszichológiai kislexikon. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 1997. 117. o.

<sup>408</sup> RÁCZ József – POGÁNY Csilla – MÁTHÉ-Árva Nauszika: Az EuropASI (Addikció Súlyossági Index) magyar nyelv változatának reliabilitás- és validitásvizsgálata. Magyar Pszichológiai Szemle, LVII. kötet, 2002/4. szám. 596. o.

<sup>409</sup> VARGA Csaba: Érvényesség. Állam- és jogtudomány, XLV. évfolyam, 2004/3-4. szám. 247. o.

<sup>410</sup> Varga Csaba: Érvényesség. Állam- és jogtudomány, XLV. évfolyam, 2004/3-4. szám. 248. o.

<sup>411</sup> Varga Csaba: Érvényesség. Állam- és jogtudomány, XLV. évfolyam, 2004/3-4. szám. 248-249. o.

<sup>412</sup> BRAGYOVA András: Érvényesség és érvelés a jogban. Állam- és jogtudomány, XXXIII. évfolyam, 1991/1-2. szám. 75. o.

kölcsönözte a poligráfos vizsgálat kapcsán a validitás fogalmát, amely mértékén azt érti, hogy hogyan aránylik egymáshoz a valóságnak megfelel és az attól eltér eredmény.<sup>413</sup> „A pszichometria a mérési adatok értelmezése és az objektív igazság közötti viszony meghatározását az eljárás érvényesítésének, validitásának (a validitás vizsgálatának) nevezi, és az adott teszt különböző vizsgálatok szerinti egyöntet ségének értékelését tekinti a módszer megbízhatóságának.”<sup>414</sup> Kertész Imre szerint a megbízhatóság (reliabilitás) a poligráf esetében az eredmények reprodukálhatóságával függ össze. Mivel a reprodukálhatóság vizsgálata nem oldható meg a poligráfos vallomásellen rzésnél, mert minden utólagosan megismert mérés eredményét befolyásolja az el z mérésekre való emlékezés, ezért azt érti annak mértékén, hogy „különböz szakemberek, egymástól függetlenül, ugyanazon mérések regisztrátumának értékelése alapján milyen arányban jutnak ugyanarra a következtetésre.”<sup>415</sup> Ezzel viszont az a probléma, hogy ugyanaz a vizsgálati szituáció nem ismételhet meg, hiszen a görbéként megjelen fiziológiai változások mellett számos tényez hat a vizsgálati eredményre, ennek tudható be, hogy a hazai gyakorlatban nem rendelnek ki újabb szaktanácsadót a vizsgálati adatok ismételt értelmezésére. A kontroll annyiban tud érvényesülni, ha az újonnan kirendelt szaktanácsadó ismételten elvégzi a poligráfos vizsgálatot. Mivel a büntet ügyekben a vizsgálat nem ismételhet meg ugyanazon a személyen korlátlan számban, így megfelel mennyiség mérés hiányában egyetértve Kertész Imrével valóban nem lehet pontosan meghatározni, hogy ugyanarra az eredményre jut-e több poligráfos vizsgáló. Mindebb l az következik, hogy a hazai poligráfos vizsgálati módszer alkalmatlannak t nik a reliabilitás mérésére, vagy fogalmazhatunk másképpen is, alacsonyabb valószínűleg a reliabilitása, mint az Amerikai Egyesült Államokban alkalmazotténak, amelynél Lykken szerint általában 90%-ra teszik<sup>416</sup>, de van ennél kedvez tlenebb szám is, egy reliabilitásvizsgálat azt az eredményt hozta az USA-ban, hogy mindössze 52,5%-ban egyeztek meg a vizsgálati vélemények az eredetiekével.<sup>417</sup> A különbség

---

<sup>413</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtishti F iskola, Budapest, 1990. 117. o.

<sup>414</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtishti F iskola, Budapest, 1990. 117. o.

<sup>415</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtishti F iskola, Budapest, 1990. 117. o.

<sup>416</sup> David T. LYKKEN: The validity of tests: caveat emptor. Jurimetriss Journal, 27. évfolyam, 1987/ 3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 264. o.

<sup>417</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtishti F iskola, Budapest, 1990. 125. o.

oka az, hogy az USA poligráfus vizsgálói az általános kérdéssor alapján „globális vélemény”-t<sup>418</sup> készítene, csak arra adnak választ, hogy a vizsgált személy átment-e vizsgálaton (szintén tagadta-e, hogy köze lenne a bncselekmény elkövetéséhez) vagy megbukott (tagadta a bncselekmény elkövetését, miközben a mszer által rögzített adatok megtévesztésre engedtek következtetni), szemben a hazai szaktanácsadókkal, akik kérdésenként vizsgálják a megtévesztési szándékot.

Kertész Imrével szemben Erdei Árpád a megbízhatóság alatt nemcsak a reprodukálási eredményeket érti, hanem a pontosságot (validitást) is.<sup>419</sup> Úgy véli, hogy „a jogi irodalomban a megbízhatóságot – ha e fogalmat egyáltalán használják – a hiteltérdelemlég szinonimájának tekintik.”<sup>420</sup> Erdei Árpád szerint ez nem helyes, mivel a „hiteltérdelemlég a szakvélemény eljárásjogilag értékelhet tulajdonsága, míg a megbízhatóság a vélemény megalkotása során alkalmazott módszerre vonatkozik, s így a hiteltérdelemlég egyik tényezője.”<sup>421</sup> Úgy véljük, hogy a bncügyi tudományokban érdemes az Erdei-féle megbízhatóság fogalmát alkalmazni, amely magában foglalja az érvényességet (validitást)<sup>422</sup>, és a Kertész-féle megbízhatóságot, vagyis a reliabilitást is.<sup>423</sup>

Erdei Árpád meglátása szerint a „szakvélemény hiteltérdelemlégének megállapításakor számításba kell vennünk az alkalmazott módszer megbízhatóságát: ennek alacsony foka a hiteltérdelemlégét is csökkenti.”<sup>424</sup> A poligráf esetében a hiteltérdelemlég vizsgálata azt jelenti, hogy a bíróság az adott ügyben el tudja-e bizonyítani fogadni a poligráfus vizsgálat eredményét. A bíróság figyelembe veszi a poligráf megbízhatóságát, azt hogy a poligráfus vizsgálat általában milyen megbízhatósággal rendelkezik, valamint a konkrét mszeres vallomásellen rzésre, és az ügy körülményeire is tekintettel van, amikor állást foglal a hiteltérdelemlég kérdésében. Nemcsak a poligráfus vizsgálat eredményének értékelése kapcsán merül fel a hiteltérdelemlég vizsgálata, hanem például a tanúvallomás esetén is, ugyanis a bíróságtól alapvet elvárás, hogy a tanúvallomást ne fogadja el hiteltérdelemlég bizonyítéknak, ha nem ellen rízte annak szintességét. A vallomásellen rzés

---

<sup>418</sup> David T. LYKKEN: The validity of tests: caveat emptor. Jurimetriss Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 264. o.

<sup>419</sup> ERDEI ÁRPÁD: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 154. o.

<sup>420</sup> ERDEI ÁRPÁD: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 154. o.

<sup>421</sup> ERDEI ÁRPÁD: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 154. o.

<sup>422</sup> A validitás tehát azt mutatja meg, hogy hogyan aránylik egymáshoz a valóságnak megfelel és az attól eltér eredmény. Azt értjük alatta, hogy a gyanúsított, amikor nemmel válaszol arra a kérdésre, hogy ölte-e meg a sértettet, és a szaktanácsadó megtéveszt választ jelez a „nem”-re, jól döntött-e, a valóságban is „igen”-e a helyes válasz, vagyis a gyanúsított, ha szinte lett volna, igennel válaszolt volna.

<sup>423</sup> A megbízhatóság a poligráfus vallomásellen rzésnél azt jelenti, hogy a vizsgálati regisztrátumból más szaktanácsadók ugyanarra az eredményre jutnak-e.

<sup>424</sup> ERDEI ÁRPÁD: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987. 154. o.

azért nagyon fontos, mert a tanúvallomás gyakran alkalmazott bizonyítási eszköz, azonban Vámbéry Rusztem szerint „nem kifogástalan egyrészt az észlelés (percepció) és az emlékezés megbízhatatlansága, másrészt az szinteség hiányossága következtében. Értéke függ úgy a bizonyítandó tény valószínűségétől, mint a reá vonatkozó vallomás minőségétől. Utóbbi tekintetben a tanú személyiségének, eléletének, egyéni megbízhatóságának ismerete ép olyan fontos, mint az érzéki és értelmi képessége, amelylyel az észlelet és annak helyes reprodukciója szoros összefüggésben áll.”<sup>425</sup> Irk Albert is arra hívja fel a figyelmet, hogy „úgy az észlelési képesség (perceptio), mint az emlékezéstehetség megbízhatatlansága, illetve szinteség hiánya és a reprodukáló képesség fogyatékosága következtében a bíróságoknak különös gondot kell fordítani a tanúvallomások felhasználásánál.”<sup>426</sup> Bócz Endre sem csupán az szinteség hiányát tartja hiteltérdeml ségi problémának, hanem azt is, hogy „az élmény mindig egyéni. Ha többen átéli ugyanazt az eseményt, nem egy közös élményük keletkezik, hanem valamennyiüknek keletkezik egy-egy olyan élménye, amely többé-kevésbé átfedi a többiekét, de mégis különbözik azoktól. További gondok forrása, hogy az élmény emléke miként formálódik ki. Ebben a szubjektum egész világlátásának, gondolkodásmódjának szerepe van, és természetesen befolyásolja az élmény érzelmi-indulati komponenseinek intenzitása és színezete is.”<sup>427</sup> Elek Balázs szerint a hiteles vallomás megszerzésére „csak törekedni lehet, de teljesen kizárni a tévedést a személyi jelleg bizonyítékoknál nem lehet, mert nem létezik olyan taktika vagy módszer, amely ezt biztosan garantálni tudná.”<sup>428</sup>

Nagy Lajos úgy véli, hogy a „tanúvallomás hiteltérdeml sége a vallomásnak azt az objektív sajátosságát jelenti, hogy a bíróság mennyiben fogadhatja el a vallomás tartalmát, az abban foglalt és a múltban történt releváns körülményre, tényre, jelenségre vonatkozó egyes állításokat, adatokat az objektív valóságot adekvátn tükröz bizonyítéknak: ténymegállapítása alapjának, belső, észszerű meggyőződését kiváltó tényezők.”<sup>429</sup> A vallomás hiteltérdeml ségi vizsgálata összetett feladat a bíróság számára, Erdei Árpád szerint „nem véletlen például, hogy a tanú szavahihet ségének ellenőrzésére különböző technikák igénybevételét szorgalmazó javaslatok, elképzelések születnek, mivel a tanúvallomások megbízhatósága a tapasztalatok alapján korántsem magas fokú.” Erdei a poligráfot említi,

---

<sup>425</sup> VÁMBÉRY Rusztem: A bírói perrendtartás tankönyve. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1916. 147. o.

<sup>426</sup> IRK Albert: A magyar büntetőper jogvezérfonala. Dunántúli Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, 1931. 83-84. o.

<sup>427</sup> BÓCZ Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 110. o.

<sup>428</sup> ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntető eljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 82. o.

<sup>429</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 567. o.



mint egy lehetséges eszközt: „olykor-olykor e technikák alkalmazását az eljárási jog is támogatja (lásd például a poligráf alkalmazásának szabályozását a mai magyar jogban).”<sup>430</sup>

Ezek után kérdésként merül fel, alkalmazható-e egy olyan poligráfos vizsgálat a vallomás ellen rzésére, lehet-e egy olyan módszerrel megkérni jelezni a vallomás hiteltérdeml ségét, amelynek eredménye önmagában is lehet hiteltérdeml ségi kérdés. Álláspontunk szerint ennek nincs akadálya, amennyiben kell megbízhatósággal rendelkezik a poligráfos vizsgálat.

Az is kérdésként fogalmazható meg, hogy a poligráfos vizsgálat eredményéb l azért származik-e csak ritkán bizonyíték, mert megbukik a hiteltérdeml ségi vizsgálaton? A válasz részben az „igen”, részben a „nem”. Ha az „igen” válasz okát nézzük, az mondható, hogy a bíróság gyakran utasítja el a poligráfos vizsgálat eredményét, mint bizonyítékot, mivel kérdéses a megbízhatósága. Ebb l a megvilágításból az következik, hogy a megbízhatóság az, ami miatt a poligráfos vizsgálat eredménye nem lesz hiteltérdeml bizonyíték.

Lássuk, hogy mi szól a „nem” mellett. Ha arra gondolunk, hogy önmagában a poligráfos vizsgálat eredménye nem alapozhatja meg a b nösséget vagy a nem b nösséget, ez feltételezi, hogy a bíróság b nösséget megállapító vagy felment ítéletet csak akkor tud hozni, ha rendelkezésre állnak más bizonyítékok is. Amennyiben vannak bizonyítékok, szükségtelennek t nik a poligráfos vizsgálat eredményét is megemlíteni, hiszen a bíróság döntése anélkül is megalapozott lehet. Ennek okán arra a következtetésre juthatunk, hogy nem azért sorolják fel ritkán a bizonyítékok között a poligráfos vizsgálat eredményét, mert nem kell en hiteltérdeml , hanem az oka az, hogy eltörpül a jelent sége a többi bizonyíték mellett, éppen ezért szükségtelennek tartják a figyelembevételét. Persze nem lehet azt sem kizárni, hogy a bíróság tudja azt, hogy megbízhatósági problémák vannak vele, ezért az óvatosság is okozhatja a poligráfos vizsgálat eredményének mell zését.

## **2. A poligráf megbízhatóságát csökkent tényez k**

A poligráfos vizsgálat megbízhatóságát több tényez is befolyásolja:

- a) a m szer,
- b) a vizsgálati helység,
- c) a poligráfos vizsgáló,
- d) a kérdések,
- e) az alany.

---

<sup>430</sup> ERDEI Árpád: Tanok és tévtanok a büntet eljárásjog tudományában. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011. 30. o.

#### Ad a) A m szer

A poligráfós vizsgálat megbízhatóságát csökkentheti, hogy a m szernek mérési korlátai vannak. Minél korszerűbb azonban a poligráf, ez a veszély egyre kevésbé fenyeget. Azt mondhatjuk, hogy a mai korszerű m szer érzékenysége elérte azt a szintet, hogy ez a tényező legfeljebb már csak csekély mértékben befolyásolja az eredményt. A megbízhatóság azonban csökkenhet, amennyiben a vizsgálatra régebbi típusú poligráfot vesznek igénybe.

A m szerrel függ össze az a hibalehetőség is, hogy a vizsgálat során a monitor képernyőjén megjelenő fiziológiai változásokat mutató görbe ugyanolyan mértékű értékváltozást ábrázol annál az alanynál is, aki csak kismértékben reagál az egyes kérdésekre, mint akinek erősek a reakciói. Ennek az oka abban kereshető, hogy a poligráfós vizsgálat elején a m szer az alanyhoz kalibrálja magát, majd olyan formában mutatja a görbéket, hogy a szaktanácsadó az elemzéshez szükséges, megfelelő méretben lássa azokat. Ennek azonban az a következménye, hogy a görbék által mutatott változások sokkal kisebbek a valóságban, mint ahogy az a monitoron látható. A hiba akkor következhet be, ha poligráfós vizsgáló csak a görbéket nézi meg, és nem követi figyelemmel a hozzájuk kapcsolódó értékeket, amelyeket a m szer szintén jelez a monitoron. Bár ez az automatikus kalibráló tevékenysége a digitális poligráfnak hibaforrás lehet, azonban ennek ellenére nagy elrelépést jelent a korábbi analóg m szerhez képest, mivel azoknál a kalibrálást a poligráfós vizsgáló végezte, ami elvonta a figyelmét egy részét a vizsgálatról, hiszen ha nem kísérté volna folyamatosan figyelemmel a mérési értékeket, a papírlapon az írók túlfutottak volna, ha például erősek lettek volna az egy-egy kérdéshez tartozó reakciók.

A m szerhez köthető utolsó megbízhatóság-csökkenést az érzékelők jelenthetik, pontosabban azok állapota. Ha elhasználtak, nem képesek a megfelelő m ködésre, mérési hibát okozhatnak.

#### Ad b) A vizsgálati helység

A megbízhatóságot csökkentheti, ha nem megfelelő a vizsgálati helység. Ingerszegény környezetre van szükség, amely feltétel a BSZKI-ban biztosítható is, viszont vidéken, ahol a vizsgálatok közel felét végzik, nem ideálisak az adottságok. Gyakori az, hogy szennyezett a fal, bebútorozott az iroda, képek lógnak a falon, esetleg ablak is van az alany látóterében, és az is előfordul, hogy a zajmentesség sem biztosított. Amíg nem állt rendelkezésre hordozható vizsgálati szék, az is hibaforrás lehetett, hogy a nem megfelelő szék (például ha belesüllyedt az alany a székbe, vagy azon aggódott, nehogy összetörjön alatta) sokszor lehetetlenné tette a fiziológiai reakciók pontos mérését.

#### Ad c) A poligráfós vizsgáló

A szaktanácsadó hibát véthet, ha nincs tisztában azzal, hogy a fiziológiai változások személyspecifikusak. Ebből fakadóan el fordulhat, hogy nem azok a változások jelennek meg egy-egy személynél, amelyek egyébként általánosak lennének, és elsajátíthatóak a poligráfós képzés során. A megszokottól eltérően keresi a szaktanácsadó, de folyamatosan problémát jelent, hogy mi a megszokottól eltérő. A tapasztalat segíthet abban, hogy csökkenjen a rossz felismerés vagy a fel nem ismerés veszélye. A hibát az USA-ban azzal igyekeznek küszöbölni, hogy a vérnyomásra és a verejtékezésre összpontosítanak, mivel ez a két csatorna vizsgálható a legkönnyebben.

#### Ad d) A kérdések

A megfelelő kérdések elengedhetetlenek a megbízható poligráfós vizsgálathoz. A megszeres vallomásellenőrzés eredményességét veszélyeztetheti azonban, ha a kritikus tételek kikerültek a köztudatba, így amennyiben a szaktanácsadó nem figyel, olyan kérdéseket tehet fel, amelyeket nem azért reagál le az alany (nem azért változnak meg a fiziológiai reakciói), mert elkövette a bűncselekményt, hanem az ok abban kereshető, hogy mástól tudja a releváns információt. Ha ezt nem hozza a poligráfós vizsgáló tudomására, téves eredményhez vezethet.

Az is a feltett kérdésekkel függ össze, hogy bekerülnek-e azok az információk a nyomozati iratokba, amelyeknek kritikus tételként kellene szerepelniük a kérdéssorban. Csökkentheti a megbízhatóságot, ha nem pontosak az ügyiratban feltüntetett információk, nem hitelesek például a szemle- vagy kihallgatási jegyzőkönyvek. Amennyiben nem tud hiteles információkhoz jutni a szaktanácsadó, ez veszélyeztetheti a vizsgálat eredményességét.

Ha jók és hitelesek az ügyről szerzett információk, kérdés az, hogy jó kérdéssort készít-e a poligráfós vizsgáló. A feszültségcsúcs tesztnél alapvető szabály például, hogy ne lehessen kitalálni, hogy melyik a kritikus tétel, ha nem az elkövetőnek teszik fel a kérdéseket. Amennyiben kitalálja, és reagál rá, tévesen elkövetőnek gondolhatják a bűncselekményt. Az is hiba, ha a kritikus kérdések közé a szaktanácsadó betesz egy olyan kérdést, amelynek az el fordulási lehetősége csekély. Azt gondolhatja például a bűncselekmény a kérdés elhangzása során, hogy a kérdésben megjelölt módon biztosan nem történhetett meg a bűncselekmény, mert nem úgy szokták elkövetni. Ha idős ember például a sértett, az alany tudhatja azt, hogy az idős emberek, ha rátámadnak, általában agyonverik vagy megfojtják őket, hiszen nem elég erősek ahhoz, hogy védekezni tudnának, éppen ezért nem szükséges leszúrni vagy lelőni őket. El fordul, hogy a vizsgált személynél a fiziológiai változásai megtévesztést jeleznek, amikor tagadja, hogy agyonverte volna az idős embert, de a vizsgálat végén kiderül, hogy csak azért reagált a szervezete, mert természetesnek veszi esetükben ezt az elkövetési módot.

Szintén hibaforrás lehet, ha a kérdéssorban nem azonos súlyúak a kérdések. Ha erre nincs figyelemmel a szaktanácsadó a kérdéssor összeállításánál, téves eredmény születhet. Ilyenkor ugyanis az alany megpróbálja kitalálni a kritikus kérdést, és úgy reagál a kérdésre, mintha azért tudná a helyes választ, mert az elkövet . Ha arra irányul a kérdéssor, hogy az id s ember megölésében hányan vettek részt, kitalálhatja, hogy legfeljebb hárman, mert több ember nem kell hozzá, és lereagálja a hármat. A vizsgáló, ha nem látja át, hogy a kérdés csapdákat rejthet magában, saját csapdájába eshet bele, amelynek a következménye a rossz vizsgálati következtetés lehet.

Nemcsak a feszültségcsúcs teszténél, hanem az általános kérdések tesztjénél is ügyelni kell a megfelelő kritikus kérdések megfogalmazására. A jó kritikus kérdések azonban nem elegend ek, hiszen az általános kérdéssor megbízhatóságot csökkent tényez lehet, ha rossz a benne megfogalmazott kontrollkérdés. Amennyiben sablonos, vagy olyan kérdést alkalmaz a szaktanácsadó kontrollkérdésként, amely nem megfelel , a nem b nös alany valószínűleg nem fog er sebben reagálni rá, mint a kritikus kérdésre. Az pedig még inkább téves eredményhez vezethet, ha a kritikus kérdésre reagál er sebben a nem b nös.

Ad e) Az alany

Csökkentheti a poligráfós vizsgálat megbízhatóságát, amennyiben a vizsgált személy elfelejt olyan információkat, amelyek a kritikus tételek lehetnének, de gondolhatunk annak a veszélyére is, hogy nem figyel kell en a b ncslekmény minden a részletére, amelyekr l viszont tudhat a nyomozati iratokból a szaktanácsadó.

Az életkor is hatással lehet a megbízhatóságra, e tényez re figyelemmel 60 éves kor felett és 18 év alatt általában nem végeznek poligráfós vizsgálatot, ha mégis, számolni lehet a rossz mérési eredménnyel a szellemi vagy fizikai alkalmatlanság következtében. Ugyanilyen problémákat okozhat, ha olyan személyt vizsgálnak, aki napok óta nem aludt, esetleg kábítószerrel fogyasztott a vizsgálat el tt, vagy skizofréniában szenved.

A vizsgálaton való részvételre csak az alkalmas, aki az egyéb feltételek megfelelő egészségi állapot, aktuális fizikai állapot, stb. fennállása esetén képes a vizsgálati szituáció helyes felismerésére, és a feltett kérdésekre adekvát válaszokat adni. Tudatának át kell fognia, hogy csak a valóságnak megfelelő állíthat, amennyiben hazudik, a poligráfós vizsgálat leleplezheti. Az alany együttműködésének hiánya esetén a vizsgálat nem folytatható le, mivel arra az értelmezhető elélet elkészüléséhez mindenképpen szükség van. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy az alany betartja a vizsgálatvezető instrukcióit, és válaszol a feltett kérdésekre. Inbau szerint „a legtöbb poligráfós vizsgáló hibázik, amely abból fakad, hogy a vizsgálat

alanya alkalmatlan, vagy a vizsgáló képzetlen.”<sup>431</sup> Mindkét tényez nagymértékben csökkentheti a poligráfos vizsgálat megbízhatóságát. Inbau úgy véli, hogy az alkalmatlan személyek vizsgálatát három módon lehetne kiküszöbölni. „Egyrészt meg kell tagadni az olyan alanyok vizsgálatát, akiket a vizsgálat előtt a rendőrségen fizikálisan bántalmaztak. Másrészt, amennyiben nem láthatóak bántalmazás nyomai, azonban a kihallgatás intenzív volt, szintén vissza kell utasítani a vizsgálat elvégzését. Harmadrészt, be kell láttatni a nyomozó hatósággal, hogy ne csupán akkor vegyék igénybe a poligráfot, amikor más módszer már nem segít.”<sup>432</sup>

Ekman további öt olyan okot sorol fel, amely szintén csökkentheti a poligráfos vizsgálat megbízhatóságát:

- a) a rendőrség nem tévedhetetlen;
- b) a rendőrség nem fair;
- c) a gépek hibázhatnak;
- d) a gyanúsított fél s, b ntudatos vagy ellenséges;
- e) a gyanúsított nem b nös ugyan, de érzelmileg reagál a b n cselekménnyel kapcsolatos eseményekre.<sup>433</sup>

Ad a) A rendőrség nem tévedhetetlen

A nem b nös gyanúsított, akinek felteszik a kérdést, hogy vállalja-e a poligráfos vizsgálatot, Ekman szerint már eleve tudja, hogy a nyomozó hatóság hibát követett el, amely már pusztán a gyanúsítottá válása miatt is árthat a megítélésének.<sup>434</sup> Egyszer már elmondta azokat a tényeket, amelyek igazolják, hogy nem követte el a b n cselekményt. Azt gondolhatja, hogy nem hisznek neki, annak ellenére, hogy amit mond, el kellene fogadniuk szintének. Bár tekinthetne a vizsgálatra úgy is, mint egy jó alkalomra, amellyel bizonyíthatná az ő tisztességét, de tarthat is t le, hogy azok, akik már eleve hibát követtek el a gyanúsítással, további hibákat fognak véteni, így a poligráfos vizsgálat esetén sem zárható ki a hiba lehetőségé.<sup>435</sup>

Ad b) A rendőrség nem fair

Ugyanúgy, mint minden embernek, a gyanúsítottak is lehetnek ellenérzései a rendészeti szervek iránt, még azelőtt is, hogy alannyá vált volna. A nem b nös „már akkor is

---

<sup>431</sup> Fred. E. INBAU: Some avoidable lie-detector mistakes. The Journal of Criminal Law and Criminology, 89. évfolyam, 1999/4. szám. Northwestern University School of Law, USA, 1999. 1371-1372. o.

<sup>432</sup> Fred. E. INBAU: Some avoidable lie-detector mistakes. The Journal of Criminal Law and Criminology, 89. évfolyam, 1999/4. szám. Northwestern University School of Law, USA, 1999. 1371-1372. o.

<sup>433</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 210. o.

<sup>434</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 210. o.

<sup>435</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 210-211. o.

*nyugtalanná válik, ha valamiért behívják a rendrségre, a rutinos bñöz pedig tökéletesen egykedvű marad, még ha a legnehezebb kérdést teszik is fel neki.*<sup>436</sup>

Ekman szerint, ha a nem bñös „egy olyan szubkultúra tagja, amelynek voltak már összetévesztései a rendrséggel, vagy bizalmatlanul viszonyul a szervezethez, akkor a gyanúsított vélhetően arra számíthat majd és attól fél, hogy a poligráfos vizsgáló rosszul ítéli meg.”<sup>437</sup> Ugyanez merülhet fel akkor, amikor azért egyezik bele a vizsgálatba, mert tart attól, hogy a nyomozó hatóság elkövetnek gondolja, aki azért tagadta meg a poligráfos vizsgálatot, mert fél a leleplezéstől.

#### Ad c) A gépek hibázhatnak

Ekman szerint előfordulhat, hogy valaki azt gondolja, a nyomozó hatóság helyesen teszi, hogy őt is kihallgatja egy olyan bñcselekmény kapcsán, amelyet nem követett el, azonban még egy ilyen ember sem feltétlenül bízik meg a poligráfban. Lehet, hogy csak általános bizalmatlanságról van szó a gépekkel szemben, de az is előfordulhat, hogy olvasott egy olyan cikket, vagy nézett egy olyan műsort a TV-ben, ahol kritizálták a poligráfot.<sup>438</sup> Ennek a félelemnek valós alapjai vannak, hiszen – még ha a számok körül vita is van –, abban mindenki egyetért, hogy a poligráf megbízhatósága nem éri el a 100%-ot, így fennáll a veszélye annak, hogy a poligráfos vizsgálatot követően tévesen fogják elkövetnek feltételezni a nem bñöst.

#### Ad d) A gyanúsított félős, bñntudatos vagy ellenséges

Ekman úgy látja, hogy aki általában is félénkebb vagy gyakran gyötri bñntudat, intenzívebben reagálhat a specifikusabb, közelmúltba vonatkozó, tehát fenyegetőbb kérdésekre, akárcsak az, aki általában ellenséges az emberekkel, különösen a hatóságokkal. Ezek az érzelmek pedig garantáltan jelentkeznek a poligráf görbéjén.<sup>439</sup> Mindegyik típusú embert a poligráfos vizsgáló megpróbálja megnyugtatni, de kérdéses, hogy sikerül-e a vizsgálatra alkalmas állapotba hoznia az alanyt, hiszen már maga vizsgálat okozta stressz is befolyásolhatja a fiziológiai változásokat.

Ad e) A gyanúsított nem bñös ugyan, de érzelmileg reagál a bñcselekménnyel kapcsolatos eseményekre

Ekman szerint nemcsak az elkövetők mutathatnak intenzívebb érzelmi reakciót a bñcselekménnyel kapcsolatos kérdésekre. Egy példával is szemlélteti a jelenséget. Egy nem

<sup>436</sup> A poligráf és az emberi jogok a büntető eljárásban: Sovetskoe gosudarstvo i pravo, kivonatos közlés az 1981/6. számból. Belügyi Szemle, 30. évfolyam, 1982/4. szám. 122-123. o.

<sup>437</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 210-211. o.

<sup>438</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 211. o.

<sup>439</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 211. o.

b nős embert azzal gyanúsítanak, hogy megölte kollégáját. Arról az áldozatról van szó, akire a gyanúsított féltékeny volt a sikeres el menetele miatt. Most, hogy a versenytársa halott, a gyanúsítottban lelkiismeret-furdalást alakulhat ki, amiért irigy volt, de az is lehet, hogy megkönnyebbülést érez, hogy megnyerte a versenyt, és az is el fordulhat, hogy rögtön ezután b ntudata támad, amiért örömét leli valaki más halálában.<sup>440</sup>

### 3. A poligráfós vizsgálat megbízhatósága

#### 3.1. A poligráfós vizsgálat és a reliabilitás

A poligráfós vizsgálat megbízhatóságát csökkenthetné a módszer reliabilitása, amennyiben a már hivatkozott, USA-ban végzett kísérlet számait fogadnánk el a helyes eredménynek, amelyben „*az ügyben adott eredeti megállapításokkal a felülvizsgálati vélemények csak 52,5%-ban egyeztek meg, a felülvizsgálati vélemények egymással 71,1%-ban voltak megegyez k.*”<sup>441</sup> Kertész Imre szerint „*ez utóbbi adatok mutatják, hogy a poligráfós vizsgálatot végz szakemberek nemcsak a mérések eredményeire, hanem az ügy általuk megismert körülményeire és – ha sikerül elérni – a beismer vallomásra is alapozzák véleményüket.*”<sup>442</sup> A mutatott reliabilitási arány igencsak alacsony, közelít a véletlenhez, igaznak vélhetnénk rá Erdei Árpád gondolatát, amely szerint „*a monopolhelyzetben lév szakért (vagy néhány szakért ) a tényleges szakmai ellen rzés lehetetlenségének tudatában tevékenykedik.*”<sup>443</sup> Említettük azt is, hogy Lykken úgy véli, általában 90%-ra teszik a poligráfós vizsgálat reliabilitását.<sup>444</sup> Az 52,5% sokkal alacsonyabb, mint a 90%, ezért érdemes megvizsgálni, vajon mi okozhatta az 52,5%-os eredményt:

- a) A poligráfós vizsgálók nem képesek arra, hogy egyformán értelmezzék a fiziológiai változásokat, mert az lehetlen.
- b) A poligráfós vizsgálók felkészültsége nem azonos.
- c) A görbék által mutatott fiziológiai változások mellett a vizsgálat végzése közben mást is figyelembe vesznek.

Véleményünk szerint a reliabilitás alacsony arányszáma adódhat abból, hogy az a) és b) pont összefügg, mivel két poligráfós vizsgáló, ha ugyanazon görbék b l különböz

<sup>440</sup> Paul EKMAN: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 211. o.

<sup>441</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtiszi F iskola, Budapest, 1990. 123. o.

<sup>442</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtiszi F iskola, Budapest, 1990. 123. o.

<sup>443</sup> Erdei Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1987. 273. o.

<sup>444</sup> David T. LYKKEN: The validity of tests: caveat emptor. Jurimetriss Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 264. o.

következtetéseket von le, tehát míg az egyiknél az alany globálisan megteveszt, addig a másikon nem, ebből az következhet, hogy nincsenek tisztában a görbék értelmezésének szabályaival, nem kell nekik felkészülni arra, hogy mindketten jól tudjanak dönteni, mivel az 52,5%-os arány elfogadhatatlannak tűnik. Amennyiben a publikált számok korrektek, azt is feltételezhetnénk az eltérés okaként, hogy az adott ügyben nem voltak egyértelműek az alanyok fiziológiai reakcióváltozásai, amennyiben azok lettek volna, feltehetően jobb arányszám született volna. Kertész szerint „*tapasztalt szakemberek*” végezték a felülvizsgálatot, és szerepet játszhatott az ügyismeret is a felülvizsgálandó vizsgálati eredmény elkészítésekor.<sup>445</sup> Ebből az következhet, hogy nem voltak egyértelműek a reakciók, mert akkor nem lett volna szüksége a poligráfus vizsgálónak arra, hogy az ügyismerete segítse a döntés meghozatalában. Az egyértelmű fiziológiai reakcióváltozások felismerhetők, ha ezek jellemezték volna a vizsgálatokat, a reliabilitási ráta is magasabb lehetett volna.

A hazai poligráfus vizsgálati módszer tekintetében az igazsághoz a c) pont áll közelebb, ugyanis a poligráfus vizsgáló bár alkalmazza a poligráfot, és értelmezi is a görbét, azonban a megérzései, benyomásai befolyásolják abban, amikor a kritikus kérdésre érkez a válasz szinteségéről kell döntenie. Ez felfigyelhető akkor is, amikor nem egyértelműek a fiziológiai reakcióváltozások. Az USA-ban megfigyelhető, hogy az elmúlt években arra törekedtek, a lehető legkevesebb múljon az egyéb körülményeken, a vizsgálati eredményt alkalmassá kívánták tenni arra, hogy érvényesülhessen a kontroll, vagyis a reliabilitás minél magasabb legyen. Manapság nem készül el úgy poligráfus vizsgálótól származó vizsgálati eredmény, amelynél a dokumentációt és a levont következtetéseket ne ellenőrizte volna egy másik poligráfus vizsgáló. Ez a gyakorlat is igazolja, lecsökkentették a reliabilitási hibaszázalékot, hiszen ha már elérték azt, hogy ketten is egy eredményt látnak, sokkal nagyobb a valószínűsége annak, hogy a többedik vizsgáló is ugyanúgy fogja értelmezni a vizsgálati leletet. Egységesítették a kérdezőtechnikát, ugyanolyan módszerrel és módon vizsgálnak, valamint – ahogy már említettük – két olyan csatornára összpontosítanak, amely a legjobban vizsgálható, a vérnyomást és a verejtékezést figyelik.

Erdei Árpád monográfiájában követelményként fogalmazza meg, hogy a „*szakértő által alkalmazott módszernek korszerűnek, tudományosan megalapozottnak és megbízhatónak kell lennie*”.<sup>446</sup> Ezt követően kifejti azt is, hogy a módszer mikor tekinthető tudományosan megalapozottnak: „*ha összhangban áll a tudomány eredményeivel és a tudomány vagy*

---

<sup>445</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfus vizsgálat helye a büntető eljárásban I. rész. F iskolai Figyelő, II. évfolyam, 1990/2. szám. Rendtorishti F iskola, Budapest, 1990. 123. o.

<sup>446</sup> ERDEI ÁRPÁD: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1987. 105. o.



szakma ún. természetes szabályaival. E természetes szabályok a szakma gyakorlása során alakulnak ki, akár a mindennapi tapasztalatok általánosítása, akár pedig valamilyen tudományos eredmény gyakorlati átültetése eredményeképpen, s megszegésük szakmai hibának számít.”<sup>447</sup> Úgy véljük, hogy a poligráfos vizsgálatnak megvannak a maga szakmai szabályai, amelyek több évtizeden keresztül alakultak ki, és a tudományos megalapozottságról is azt lehet mondani, hogy rendelkezik vele, ezért nézetünk szerint ellenrizni lehet a poligráfos vizsgálatot, hogy betartotta-e az alapvető szakmai szabályokat. Ezek a megállapítások korlátai ellenére a magyar vizsgálati módszerre is igazak, annak ellenére, hogy feltehetően kisebb a reliabilitása, mint az USA-ban alkalmazotté. Bár a „globális” vélemény nagyobb reliabilitással rendelkezik, a magyar általános kérdések tesztjének eredménye sokkal informatívabb, mert arra is választ ad például, hogy tudja-e az alany, hogy ki követte el a b n cselekményt. Tehát a magyar módszer nem csak azt vizsgálja, hogy az alany átment-e a vizsgálaton, vagyis következtetni lehet-e a nem b nösségére, hanem más, az ügy szempontjából fontos kérdéseket is. Magától a poligráftól az Amerikai Egyesült Államokban elsősorban beismerő vallomást várnak, azt, hogy a vizsgált személy megtörjön, amikor azzal szembesül, hogy a poligráfos vizsgálat megkérdőjelezte az őszinteségét. Majeski szerint az USA-ban azért a cél a beismerő vallomás megszerzése, „mert a poligráf eredményeit mindenütt megkérdőjelezhetik.”<sup>448</sup> Nálunk nem feltétlenül a beismerő vallomáshoz jutás a cél, és a bírósági gyakorlat sem véli úgy a poligráfos vizsgálatról, hogy annak eredménye semmiféleképpen se legyen bizonyítékként felhasználható.

Bár a megbízhatóság, valamint a hiteltérdemlenség szempontjából figyelembe kell venni a reliabilitási arányszámot is, mint ezek egyik tényezőjét, azonban úgy látjuk, hogy a validitás az, amely nagyobb súllyal esik latba, amikor a bíróság vizsgálja a poligráfos vizsgálat eredményének hiteltérdemlenségét. Lykken egy példával is alátámasztja álláspontunkat: a gyárilag hibás hőmérő, ugyanúgy rosszul mér, mint egy másik gyárilag hibás, viszont mindkét hőmérő ugyanazt a hőmérsékletet mérheti annak ellenére, hogy a valódi hőmérséklet 1 10°C fokkal mérnek eltérően. Így a hőmérők reliabilitása megfelelő, azonban a validitásuk nem, hiszen 10°C fokkal térnek el a valódi hőmérséklettől.<sup>449</sup>

---

<sup>447</sup> ERDEI Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1987. 140. o.

<sup>448</sup> William J. MAJESKI – Ralph BUTLER: Hazugságvizsgáló könyv. Bagolyvár Könyvkiadó. Budapest, 1998. 90. o.

<sup>449</sup> John J. FUREDY – Ronald J. HESLEGRAVE: Validity of the Lie Detector – A Psychophysiological Perspective. Criminal Justice and Behavior, 15. évfolyam, 1988/2. szám. American Association for Correctional Psychology, Alexandria, Virginia, USA, 1988. június. 221. o.

### 3.2. A poligráfós vizsgálat és a validitás

Mielőtt ismertetnénk a rendelkezésre álló validitási adatokat, érdemes megvizsgálnunk, hogy milyen tényezők vannak hatással a poligráfós vizsgálat érvényességére, mi okozhatja azt, hogy a poligráfós vizsgáló hibásan értékeli a fiziológiai reakcióváltozásokat, megtéveszt szándékot vél felfedezni egy szinte tagadásban. Itt elsősorban a már ismertetett megbízhatóságot csökkentő tényezőkre kell gondolnunk, hiszen azok a poligráfós vizsgálatok validitását befolyásolják. Különbséget kell tennünk a valós ügyek és a kísérletek között. A már felsorolt megbízhatóságot csökkentő körülmények maradéktalanul a valós ügyeknél merülnek csak fel, és nehezíti a valós ügyeken alapuló validitási számok megítélését az is, hogy a rendelkezésre álló adatok alapját az képezi, hogy a vizsgálati eredményt a bírósági ítéletekkel vetik általában össze. Megnézik azt, hogy az alany megbukott-e a poligráfós vizsgálaton, és ezt a vizsgálati eredményt összehasonlítják a bírósági ítélettel, amely megállapítja a valóságot, vagyis azt, hogy az alany valóban elkövette-e a bűncselekményt. A módszerrel az a probléma, hogy a validitást vizsgálók nem számolnak annak lehetőséggel, hogy a bíróság téves ítéletet is hozhat.<sup>450</sup> Elfordul, hogy a beismerő vallomás meglétéét is feltételül szabják a validitási arányszám megállapításához, de ez sem feltétlenül jó módszer, mert a hamis beismerés lehetősége okozhatja ekkor a hibás számadatot.

Mind a valós ügyeknél, mind a kísérleteknél a validitásvizsgálat eredményét pontatlanná teheti, amikor a poligráfós vizsgáló nem tud állást foglalni arról, hogy megtéveszt-e az alany válasza.<sup>451</sup> Ilyenkor a szaktanácsadó azt írja le a jegyzőkönyvben, hogy „nem dönthet el” a válasz színtesége. A validitásvizsgálat pontatlansága abból fakadhat, hogy egyes kutatók ezt a szaktanácsadói bizonytalanságot hibaként veszik számításban, ezáltal pedig csökkentik a poligráfós vizsgálat validitási arányszámát, annak ellenére, hogy ebben az esetben nem hibáról van szó, hiszen a szaktanácsadó akkor hibázna, ha tévesen minősítené megtévesztésként az alany tagadását.

A valós ügyekkel szemben a kísérleteknél „steril” körülmények teremthetők, ami azt jelenti, hogy a módszerrel, a vizsgálati helyiséggel, a poligráfós vizsgálóval, a kérdésekkel és az alannal kapcsolatos hibaforrások a minimálisra csökkenthetők, amennyiben arra törekednek, hogy elfogadható validitási arányszámokat hozzon a kísérlet. Megfelel

---

<sup>450</sup> John J. FUREDY – Ronald J. HESLEGRAVE: Validity of the Lie Detector – A Psychophysiological Perspective. Criminal Justice and Behavior, 15. évfolyam, 1988/2. szám. American Association for Correctional Psychology, Alexandria, Virginia, USA, 1988. június. 238. o.

<sup>451</sup> Az USA-ban ez a probléma akkor jelentkezik, ha a poligráfós vizsgáló nem tudja eldönteni, hogy az alany átment-e a vizsgálaton, és ezt jelzi is a globális véleményében.

min ség m szerrel, ideális vizsgálati helységben jól felkészült poligráfós vizsgálókkal végeztetik el a kísérletet. El re megfogalmazzák a megfelelő kérdéseket, és általában olyan alanyokat vizsgálnak, akik szellemileg és fizikailag is alkalmasak a poligráfós vizsgálatra. Problémát jelent viszont, hogy nincs félelmi reakció, lehetetlen olyan körülményeket teremteni, amelyek egy valós büntet ügyet jellemeznek. Egy b nceselemény elkövetése, valamint a leleplez dést l való félelem nagyobb stresszt okoz, mint néhány ezer forint felajánlása arra az esetre, ha valaki eredményesen csapja be a poligráfot. Az izraeliek igyekeztek megoldani ezt a problémát: Netzer Daie, az izraeli rend rség jeruzsálemi Tudományos Kihallgató Egységének tagja, munkatársaival – Avital Gintonnal, Eitan Elaaddal és Gershon Ben-Shakharral – egy olyan poligráfós kísérletet végzett el, amelynél megnövelték a kockázatot. Huszonegy izraeli rend rrel töltettek ki tesztet arra hivatkozva, hogy ez kötelez a rend rök számára. Miután kitöltötték a tesztlapokat, saját maguknak kellett azt kijavítani, azonban tudtuk nélkül olyan speciális papírt kaptak a kísérlet során, amellyel meg lehetett állapítani, ha valaki átírta a választ. Heten javították át utólagosan a válaszukat. Néhány nappal kés bb a kísérlet alanyait csalással gyanúsították meg. Felhívták a figyelmüket arra, hogy poligráfós vizsgálatot fognak elvégezni rajtuk, és annak eredményét l függ az állásuk. A huszonegyb l tizenöten vállalták a vizsgálatot, két elkövet és tizenhárom nem b nös. Az általános kérdések tesztjét alkalmazták, és mindkét csalót leleplezték, azonban 17% volt a fals pozitív arány, vagyis azok aránya, akiket a vizsgálat alapján tévesen csalónak vélt a poligráfós vizsgáló, aki korábban nem tudott arról, hogy ki írta át a tesztlapot.<sup>452</sup> A kísérlet hitelességét megkérd jelezi azonban, hogy kisszámú alany vett részt benne, ezért nem lehet messzemen következtetéseket levonni a számokból, másrészt etikai problémákat is felvet, hogy csalásra ösztönözték a rend röket. Az izraeli kutatók szerint az etikátlanság igazolható, mivel évr l-évre emberek ezrein végeznek poligráfós vizsgálatot, „és az efféle vizsgálatok alapján nagyon fontos döntéseket hoznak meg. Csakhogy nem ismert, hogy erre az eszközre milyen mértékben támaszkodhatunk.”<sup>453</sup>

Amennyiben sikerül is valódi stresszhelyzetet okozni, akkor is problémát jelentenek a túlzottan ideális feltételek, amelyek a valós ügyeknél nem mindig állnak rendelkezésre, éppen ezért összességében úgy véljük, a nem valós ügyekben mért validitási adatok alkalmazhatatlanok a poligráfós vizsgálat pontosságának meghatározásában.

---

<sup>452</sup> James Allan MATTE: Forensic Psychophysiology Using the polygraph: Scientific Truth Verification - Lie Detection. J.A.M. Publications. Williamsville, New York, USA, 1996. 118-119. o.

<sup>453</sup> Paul EKMAN: Beszédés hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009. 220. o.

Mielőtt rátérünk a validitási adatokra, tisztáznunk kell néhány fogalmat.

- „*Fals pozitív*”-nak nevezzük a poligráfos vizsgálat eredményét, amennyiben tévesen azt mutatja az szinte válaszok esetén, hogy azok nem szinték, amiből azt a következtetést vonják le, hogy nem bűnös alany lehetett az elkövető.
- „*Fals negatív*” akkor lesz a poligráfos vizsgálat eredménye, ha tévesen azt mutatja a nem szinte válaszok esetén, hogy azok szinték, amiből azt a következtetést vonják le, hogy az elkövető nem lehetett az elkövető, mert a tagadása szinte volt.

Ha a kísérletekre vetünk egy pillantást, az tapasztalható, hogy vannak a poligráf számára kifejezetten kedvező eredmények, ilyen például Bollók Sándor megállapítása, aki mindössze 0,5%-os hibamennyiséget jelöl meg, amikor az 1980-as évek elején egy kártyateszt segítségével 150 fő iskolás diákot vizsgáltak meg. Egy másik kísérletről számol be Christopher J. Patrick és William G. Jacono, amelynek során 48 alanyt vizsgáltak meg, akik közül 24-en pszichopáták voltak.<sup>454</sup> A poligráfos vizsgálat validitását a kísérlet alapján 73,2%-ban határozták meg. A kedvezőtlenebb eredményt az okozhatta, hogy pszichopátákat is vizsgáltak, akiknél a fals pozitív arány 62,5% volt, vagyis 62,5%-ban tévesen megítélték nekik minősítették az szinte válaszokat.<sup>455</sup>

A validitás szempontjából az ismertetett fenntartásaink mellett hitelesebbnek tartunk a valóságban végzett validitási vizsgálatok eredményeit. Baskin, Edersheim és Price legfeljebb 85%-ra teszik a poligráf validitását<sup>456</sup>, Kaye úgy véli, hogy 83 és 97% között lehet.<sup>457</sup> Az Amerikai Egyesült Államokban 2000 emberen végzett vizsgálat azt az eredményt hozta, hogy fals pozitív eredmény 85 esetben történt, amely 4,25%-nak felel meg.<sup>458</sup> Egy kanadai szakfolyóirat ezt a rátát 12-23%-ra teszi<sup>459</sup>, John J. Furedy és Ronald J. Heslegrave

---

<sup>454</sup> Christopher J. PATRICK – William G. JACONO: Psychopathy, Threat, and Polygraph Test Accuracy. *Journal of Applied Psychology*, Washington, USA, 74. évfolyam, 1989/2. szám. 348. o.

<sup>455</sup> Christopher J. PATRICK – William G. JACONO: Psychopathy, Threat, and Polygraph Test Accuracy. *Journal of Applied Psychology*, Washington, USA, 74. évfolyam, 1989/2. szám. 353. o.

<sup>456</sup> Joseph H. BASKIN – Judith G. EDERSHEIM – Bruce H. PRICE: Is a Picture Worth a Thousand Words? *Neuroimaging in the Courtroom. American Journal of Law Medicine*. 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 265. o.

<sup>457</sup> D. H. KAYE: The validity of tests: caveat omnes. *Jurimetrics Journal*, 27. évfolyam, 1987/4. szám. American Bar Association, USA, 1987. 357. o.

<sup>458</sup> National Research Council: *The Polygraph and Lie Detection*. The National Academies Press. Washington, 2003. 35. o.

<sup>459</sup> Ewout H. MEIJER – Bruno VERSCHUERE – Harald L.G.J. MERCKELBACH – Geert CROMBEZ: Sex offender management using the polygraph: A critical review. *International Journal of Law and Psychiatry*. Montreal, Kanada, 2008. 425. o.

szerint 64 és 90% között van.<sup>460</sup>Szójártó István szerint a különböző cikkekben 70-90%-os validitási adatok szerepeltek, de vannak szerzők, akik ennél is nagyobb számokat közöltek.<sup>461</sup>

Vannak a poligráf számára kifejezetten hátrányos validitási adatok is. Lykken szerint a poligráf validitása alacsony, ha olyan csoportot vizsgálnak, amelyben csak kevesen vannak, akik hazudnak.<sup>462</sup> Akkor sem tartja megfelelőnek a validitást, ha nagy számban olyan terhelteket vizsgálnak, akikről kétséget kizáróan lehet tudni, hogy kik követték el a bűncselekményt. Lykken számokkal is alátámasztotta eredményeit. Abból indult ki, hogy a bíróság csak az alany számára kedvező vizsgálati eredményt fogadja el bizonyítéknak. „*Ha azt feltételezzük, hogy a poligráf validitása 80%-os, és a bíróság elé kerül vádlottak 80%-áról állapítják meg a bűnösséget, akkor az 1000 fenn végzett vizsgálat azt az eredményt hozná, hogy a 200 nem bűnösből 160 lesz a poligráfos vizsgálat alapján is nem bűnös, így 160 poligráfos vizsgálat eredményét fogadja el bizonyítékként a bíróság.*” Azonban emellett 20%-nak, vagyis 160 elkövetőnek a 800-ból azt fogja mutatni a poligráfos vizsgálat, hogy nem követte el a bűncselekményt, annak ellenére, hogy valójában elkövetőkről van szó. Figyelemmel arra, hogy a bíróság az 1000-ból csupán 320 poligráfos vizsgálat eredményét használja fel bizonyítékként (160 valóban nem bűnös és 160 az olyan elkövető, akinél a poligráfos vizsgálat azt jelezte, hogy nem volt a bűncselekmény elkövetője), a poligráfos vizsgálat validitása nem 80%-os, hanem csupán 50%-os.<sup>463</sup> A poligráf számára kedvezőtlen számokra Raskin és Kircher nyomában reagáltak, szerintük elhibázott Lykken számítása, mivel Lykken rosszul indult ki abból, hogy a vizsgált terheltek 80%-a valóban elkövette a bűncselekményt.<sup>464</sup> A tapasztalatok ezzel szemben azt mutatják, hogy a nem bűnös terheltek azok, akik a bűncselekményt elkövetőknél sokkal nagyobb arányban vetik alá magukat a poligráfos vizsgálatnak. A rendészeti szervek becslései szerint a gyanúsítottak mindössze 43-48%-a az elkövető.<sup>465</sup>

Lykken további számításokat is végzett. A Barland-Raskin, a Horvath, továbbá a Kleinmuntz-Szucko tanulmányok kutatási eredményeire hagyatkozva arra következtetésre

---

<sup>460</sup> John J. FUREDY – Ronald J. HESLEGRAVE: Validity of the Lie Detector – A Psychophysiological Perspective. Criminal Justice and Behavior, 15. évfolyam, 1988/2. szám. American Association for Correctional Psychology, Alexandria, Virginia, USA, 1988. június. 243. o.

<sup>461</sup> SZÓJÁRTÓ István: Poligráf a büntető eljárásban. Belügyi Szemle, 46. évfolyam, 1998/7-8. szám. 35. o.

<sup>462</sup> D. H. KAYE: The validity of tests: caveat omnes. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/4. szám. American Bar Association, USA, 1987. 349. o.

<sup>463</sup> D. H. KAYE: The validity of tests: caveat omnes. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/4. szám. American Bar Association, USA, 1987. 354. o.

<sup>464</sup> D. H. KAYE: The validity of tests: caveat omnes. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/4. szám. American Bar Association, USA, 1987. 355. o.

<sup>465</sup> D. H. KAYE: The validity of tests: caveat omnes. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/4. szám. American Bar Association, USA, 1987. 355-356. o.

jutott, ha olyan terheltet vizsgálnak, aki az elkövető, 84%-os validitású a poligráfós vizsgálat, amennyiben a terhelt nem bűnös, mindössze 53%-os.<sup>466</sup> Lykken összességében 68,5%-ra teszi a poligráfós vizsgálat validitását.<sup>467</sup> David C. Raskin és John C. Kircher szerint azonban Lykken önkényesen választotta ki a számára hitelesnek aposztrofált három kutatási eredményt, ugyanis az OTA (Office of Technology Assessment) tanulmányában tíz olyan publikációt nevez meg, amely hitelesnek tekinthető a kutatási eredményt tekintve. Ezekből pedig az derül ki, hogy a poligráfós vizsgálat validitása 90%-os azoknál a terheltknél, akik valóban elkövették a bűncselekményt és 80%-os a nem bűnös terheltknél.<sup>468</sup> Lykken azzal reagált a vádakra, hogy az OTA jelentésben meghivatkozott kutatási eredmények közül volt olyan, amely a poligráfós vizsgálat validitását átlagosan 98,6%-ra tette. Erre az eredményre úgy jutottak, hogy a kutatási eredményt tartalmazó tanulmány egyik szerzője, Edwards „kérdéseket küldött el a virginiai poligráfós barátainak, hogy számoljanak be, mit tapasztalnak, milyen a validitása a poligráfnak.”<sup>469</sup> Lykken szerint öt ehhez hasonló kutatási eredmény volt az OTA jelentésben, beleértve Raskinét is.<sup>470</sup>

A validitási csatározás nem elszigetelt jelenség. Jól mutat rá az állandó számháborúra Majeski, amikor a következő választ adja a validitás kapcsán: „*nos ez attól függ, ki állapítja meg ezt az arányt: a mester hívei vagy ellenzék. A tesztek mintegy 5 százaléka nem ad módot a következtetésekre, mert a fiziológiai reakciók ellentmondanak egymásnak vagy különböző folyamatok eltorzítják az eredményeket. Ezek lehetnek technikai természetűek, de lehetnek szándékosak is. A többi tesztre vonatkoztatva a sikeresség vagyis a tényekkel összhangban lévő teszteredmények aránya 87 százalékos.*”<sup>471</sup> Bizonyára a 87%-os eredmény sem tekinthető kétséget kizárónak.

Zubanska szerint „*azzal széles körben egyetértenek, hogy a legalább 80%-os validitás elfogadhatóvá tenné a poligráfós vizsgálatot.*”<sup>472</sup> Kertész Imrénél is a 80% szerepel, amit „a

---

<sup>466</sup> David T. LYKKEN: The validity of tests: caveat emptor. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 264. o.

<sup>467</sup> David T. LYKKEN: The validity of tests: caveat emptor. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 264. o.

<sup>468</sup> David C. RASKIN - John C. KIRCHER: The validity of Lykken's criticisms: fact or fancy? Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 272. o.

<sup>469</sup> David T. LYKKEN: Reply to Raskin&Kircher. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 278. o.

<sup>470</sup> David T. LYKKEN: Reply to Raskin&Kircher. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 278. o.

<sup>471</sup> William J. MAJESKI - Ralph BUTLER: Hazugságvizsgáló könyv. Bagolyvár Könyvkiadó. Budapest, 1998. 89. o.

<sup>472</sup> Magdalena ZUBANSKA: Accuracy of Polygraph Testing and its Status as Scientific Evidence. In: Piotr BOGDALSKI (Szerk.): Internal Security, 2009/1. szám. Higher Police School, Szczytno, Lengyelország, 2009. 56. o.

*poligráffal foglalkozó szakember nagyfokú sikerként éli át.*<sup>473</sup> Zubanska egy valós ügyeken alapuló validitási eredménnyel is szolgál: az általános kérdések tesztje alkalmazása esetén a poligráfós vizsgálat validitása 83-89%-os volt az elkövet kre nézve, míg a nem b nösök esetén ez az arány 53-78%. Az ismertett vizsgálat során a fals negatív eredmény 1-17%-os volt, a fals pozitív pedig 12-47%-os.<sup>474</sup> A feszültségcsúcs tesztnél a validitás 76%-os azoknál a vizsgálati alanyoknál, akik az elkövet k, és 83%-os a nem b nösöknél. Megvizsgálva egy 0-1 skálán, feszültségcsúcs teszt validitási értéke 0,8 volt, 5%-os fals pozitív és 20%-os fals negatív eredménnyel.<sup>475</sup> A számokból az következik, hogy az általános kérdések tesztjének a validitása magasabb az elkövet knél, a feszültségcsúcs teszt pedig a nem b nösök esetén mutatja a nagyobb validitást. Kertész Imre is hasonló eredményr l számol be, amikor Lykken kísérleteire hivatkozva ismerteti, hogy a b nösöknél 88,2%-os a validitása a feszültségcsúcs tesztnek, míg a nem b nösöknél 96,7%-os.<sup>476</sup> Kertész Imre Zubanskával szemben a feszültségcsúcs tesztet véli a legnagyobb validitással rendelkező módszernek a maga 93%-os rátájával.<sup>477</sup>

Kertész Imre bemutat egy olyan validitási vizsgálatot is, amely – Zubanskához hasonlóan valós ügyeken alapul. *„Az Egyesült Államokban Virginia államában ellen rízték az 1980-ban elvégzett 2433 poligráfós vizsgálat eredményét. Ezek közül 959 esetet lehetett beismer vallomás, elmarasztaló vagy felment ítélet alapján utólag min síteni. A poligráfós vizsgálattal szintének talált személyek 98%-a a kés bb beszerzett iratok alapján is igazmodónak, a gyanúsnak min síttet személyeknek pedig 98,5%-a valóban vétkesnek bizonyult.*”<sup>478</sup> Kertész joggal veti fel a kérdést – még ha eltekintünk attól, hogy a beismer vallomások és a bírósági ítéletek is tartalmazhatnak hibákat , hogy *„a 959 ellen rzött vizsgálat hogyan reprezentálja az 1474 ellen rízhetetlent.*”<sup>479</sup> *„Vajon az ügyek többségének sikertelenségében nem játszanak-e szerepet a téves eredményeket produkáló poligráfós*

---

<sup>473</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtszti F iskola, Budapest, 1990. 119. o.

<sup>474</sup> Magdalena ZUBANSKA: Accuracy of Polygraph Testing and its Status as Scientific Evidence. In: Piotr BOGDALSKI (Szerk.): Internal Security, 2009/1. szám. Higher Police School, Szczytno, Lengyelország, 2009. 56-57. o.

<sup>475</sup> Magdalena ZUBANSKA: Accuracy of Polygraph Testing and its Status as Scientific Evidence. In: Piotr BOGDALSKI (Szerk.): Internal Security, 2009/1. szám. Higher Police School, Szczytno, Lengyelország, 2009. 57. o.

<sup>476</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtszti F iskola, Budapest, 1990. 122. o.

<sup>477</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtszti F iskola, Budapest, 1990. 122. o.

<sup>478</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtszti F iskola, Budapest, 1990. 119. o.

<sup>479</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtszti F iskola, Budapest, 1990. 119-120. o.

vizsgálatok?”<sup>480</sup> Egyetértünk Kertész Imrével abban, hogy mind a fals pozitív, mind a fals negatív poligráfós vizsgálati eredmény rossz irányba viheti az ügyet, amennyiben a hatóság nem elég körültekint, és tévedhetetlennek véli a poligráfós vizsgálatot.

Feltettük a fejezet elején a kérdést, vajon alkalmazható-e egy olyan poligráfós vizsgálat a vallomás ellen rzésére, lehet-e egy olyan módszerrel megkérni jelezni a vallomás hiteltérde ml ségét, amelynek eredménye önmagában is lehet hiteltérde ml ségi kérdés. Miel tt válaszolunk a kérdésre, lássunk egy példát: az igazságügyi orvosi gyakorlatban az elhalt személynek csontváz alapján történő megállapításához a medence vizsgálatát tartják a legmegbízhatóbbnak.<sup>481</sup> Ennek alapján 90-97%-os biztonsággal határozható meg az egyén neme. A tévedések elkerülése érdekében további vizsgálatok, így például a fogazat, koponya stb. vizsgálatának elvégzését is javasolják.<sup>482</sup> Ebből a validitási számarányból az következik, hogy a vizsgálati tévedés lehet ségének mindössze 3-10%-os arányszáma esetén sem lehet biztos az eredményben a szakértő, mert a 3-10% azt jelenti, hogy 100 vizsgálatból akár 10 alkalommal is rosszul állapíthatja meg az elhalt személy nemét. Így számára más módszert is javasolnak, hogy a maradék legfeljebb 10%-os lehetséges tévedési arányt is kiküszöböljék. Amennyiben a poligráfós vizsgálat validitási számait nézzük, igen nagyok mondható az olló a poligráf számára kedvező és kifejezetten rossz validitási értékek között.

Ha az általunk ismertett számokat vizsgáljuk, az tapasztalható, hogy a poligráfós vizsgálat validitása 50 és 98,6% között van. A fals negatív eredmény aránya 1 és 20% közé tehető, ami azt jelenti, hogy a poligráfós vizsgálat eredményeként 1-20%-ban gondolják nem b nősnek azt a személyt, aki egyébként az elkövető. A fals pozitív eredmény aránya 4,25 és 47% között mozog, amely azt mutatja, hogy az elkövetőt 4,25-47%-ban gondolhatják nem b nősnek a poligráfós vizsgálat eredményét tekintve. Ha azt vizsgáljuk, hogy az elkövetőnél milyen a poligráfós vizsgálat validitása, az mondható, hogy 76-98,5% között van, míg a nem b nősöknél a validitás 53-98%-os.

A feszültségcsúcs tesztnél az elkövetőnél 76-88,2%-os a validitás, a nem b nősöknél pedig 83-96,7% között van, a poligráfós vizsgálat összvaliditása pedig 80-93%-os. Amennyiben abból indulunk ki, hogy a 80%-os validitási eredmény még éppen, hogy elfogadható, akkor a feszültségcsúcs teszttel produkálható validitási érték megfelel nek tekinthető. Azonban, ha azt vesszük, hogy az elkövetőnél 76-88,2%-os a validitás, a nem b nősöknél pedig 83-96,7% között van, akkor azt mondhatjuk, hogy az elkövetőnél

---

<sup>480</sup> KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyelő, II. évfolyam, 1990/2. szám. Rendőrtiszti F iskola, Budapest, 1990. 120. o.

<sup>481</sup> ERDEI Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1987. 156. o.

<sup>482</sup> SOMOGYI Endre: Az igazságügyi orvostan alapjai. Medicina Könyvkiadó. Budapest, 1982. 145. o.



viszonylag nagy az esélye annak, hogy tévesen nem b nösnek hozza ki a vizsgálat, míg a nem b nösöknél kedvez bb a validitás. Ebb l levonható az a következtetés, hogy a feszültségcsúcs tesztnél a poligráf alkalmasabb a nem b nös azonosítására, vagyis a tettestudomás hiányának valós megállapítására, mint a tettestudomás megállapítására. Ez is indokolhatja, hogy az elkövet nek érdeke f z dhet a vizsgálatához, mert jó esélye van arra, hogy tévesen nem b nösnek vélhetik a poligráfos vizsgálat eredményeként. A nem b nösök számára pedig azt jelenti a validitási érték, hogy a poligráfos vizsgálat validitása az esetükben a legmagasabb, a fals pozitív eredmény a feszültségcsúcs tesztél mindössze 5%-os,<sup>483</sup> vagyis 5%-ban fordulhat csak el , hogy tévesen elkövet nek vélik ket a poligráfos vizsgálatot követ en.

Az általános kérdések tesztjének validitása 83 és 89% közé tehet az elkövet kre nézve, amely fölötte van a 80%-nak, így megfelel nek tekinthet , viszont a nem b nösök esetén az 53-78%-os eredmény rossznak mondható. Amennyiben nem lehet tudni, hogy ki követhette el a b ncselekményt, mind az USA-ban, mind hazánkban az általános kérdések tesztjét és a feszültségcsúcs tesztet is alkalmazzák, ezért a két tesztsor együttes igénybevétele javítja a validitási adatokat a nem b nösöknél is, így az általános kérdéssorban kapott validitási eredményt (53-78%) a feszültségcsúcs teszt eredménye (83-96,7%) elfogadhatóvá teszi. Az elkövet vizsgálatánál az általános kérdések tesztje 83-89%-os validitású, a feszültségcsúcs teszt pedig 76-88,2%-os, mindkét validitási érték fölötte van a 80%-nak, tehát elfogadható. Hazánkban az általános kérdések tesztjét és a feszültségcsúcs tesztet is általában a tanú esetében alkalmazzák, akik közül mindnyájukból akár gyanúsított is lehet, amennyiben megalapozottá válik a gyanú. Amennyiben a szaktanácsadó olyan személyt vizsgál, aki anélkül is ismerheti az ügy releváns információit, hogy követte el volna a b ncselekményt, nálunk ez a személy a gyanúsítottnak felel meg, nála általában az általános kérdések tesztjét alkalmazzák, amelynek a validitása akkor tekinthet megfelel nek, ha az elkövet t vizsgálják, amennyiben nem a gyanúsított követte el a b ncselekményt, tehát nem b nöst vizsgálnak, esetében a validitás mindössze 53-78%-os, amely alatta van az elfogadhatónak, így levonható az a következtetés, hogy a validitási értékek alapján a nem b nös gyanúsítottat akár b nösnek is mutathatja a poligráfos vizsgálat eredménye. Ehhez a megállapításhoz nyomban hozzá is tesszük azonban, hogy a már felsorolt problémák miatt a validitási adatok sem feltétlenül felelnek meg a valóságnak.

---

<sup>483</sup> Magdalena ZUBANSKA: Accuracy of Polygraph Testing and its Status as Scientific Evidence. In: Piotr BOGDALSKI (Szerk.): Internal Security, 2009/1. szám. Higher Police School, Szczytno, Lengyelország, 2009. 57. o.

Mindebből az következik, hogy a poligráf, mint a vallomás ellenőrzésére alkalmazott módszer a validitási értékek figyelembe vétele mellett is igénybe vehető a vallomás hitelt érdemlőségének bírósági vizsgálatához, de ugyanúgy, mint az igazságügyi orvosi gyakorlatban, a poligráfos vizsgálat esetében is ajánlott más módon is meggyőződni a vallomás hitelt érdemlőségéről, mivel a poligráfos vizsgálat megbízhatósága nem éri el a 100%-ot.

#### 4. Poligráfos ellentevékenységek

A poligráf megbízhatóságát csökkenthetik az ún. „*ellentevékenységek*” is, az olyan technikák, amelyek a poligráfos vizsgáló félrevezetésére irányulnak. A „*nemmel*” válaszoló alany azt próbálja elérni, hogy feleletét annak ellenére „*nemnek*” vélje a szaktanácsadó, hogy az valójában „*igen*”. A fals negatív eredményt várják az alkalmazott technikától, tehát azt, hogy bárki az elkövetőket, azt szeretnék, ha nem bűnösnek gondolnák őket a poligráfos vizsgálatot követően. Bár az ellentevékenység felismerése, leleplezése, illetve kivédése olyan feladat, amelyre a szaktanácsadók képzése során is nagy hangsúlyt helyeznek, vannak olyanok, akik képesek észrevétlenül manipulálni a poligráfos vizsgálat eredményét.

Az ellentevékenység hatékonyságát számos tényező befolyásolja:

- a vizsgált személy megtévesztési technikája,
- az alkalmazott kérdezői módszer,
- a vizsgált személy fiziológiai és személyiségjellemzői,
- a vizsgáló felkészültsége.

Számos olyan technika terjedt el, amely alkalmas lehet arra, hogy megtévesztesse a szaktanácsadót. Ilyen lehet a nyelv megharapása, a végbél záróizmának erőteljes összeszorítása, a cipőbe helyezett rajzszöggel fájdalom okozása, a lélegzet visszatartása, valamint a deopuder vagy szintelen körömlakk alkalmazása az ujjhegyen, amely csökkenti a bőr elektromos feszültségét. A poligráfos vizsgálatokat végző hazai szaktanácsadók szerint a mai korszerű módszerekkel ezek a technikák könnyen felismerhetők, kivédhetők, de hasonlóan magas egy naív vizsgálati alany lebukásának veszélye az ún. relaxációs vagy a biofeedback a légzés és a vérnyomás frekvenciáját csökkentő technikák alkalmazása esetén is.

Az amerikai antipoligráfusok könyvben tettek közzé néhány módszert, amellyel tapasztalataik szerint megtéveszthet a poligráf, illetve annak kezelje.<sup>484</sup> A továbbiakban kiemeljük a könyvből a legfontosabb részleteket, tesszük ezt azért, mert ez a legjelentősebb olyan mű az Amerikai Egyesült Államokban, amely komoly kritikákat fogalmaz meg a poligráffal kapcsolatban.

A könyv szerzői szerint ahhoz, hogy félre lehessen vezetni a poligráfos vizsgálatot, erősebb fiziológiai reakcióra van szükség a kontrollkérdéseknél, mint a kritikus kérdésekre adott válaszoknál. Két általános fajtája van ugyanis az ellentevékenységeknek: a viselkedési és a műszermánipuláció. A viselkedési ellentevékenységet az jellemzi, hogy a vizsgált személy becsületesnek és színtének mutatkozik a poligráfos vizsgálat előtt. A műszermánipulációnak az a lényege, hogy olyan ellentevékenységet fejt ki az alany, amivel befolyásolni tudja a fiziológiai reakcióit, ezzel pedig becsapja a poligráfos vizsgálatot. Fontosnak tartják, hogy az alany soha ne ismerje be a tettét, a poligráf ugyanis nem ismeri fel a hazugságot, csupán a poligráfos vizsgálat következtet arra. Az egyetlen kivétel a szabály alól, amikor a vizsgálat előtti beszélgetés során a kontrollkérdéseknél be lehet vallani olyan kisebb bűnököt, mint a gyermekkori cukorkalapás, a szülővel szembeni hazudozás vagy a munkahelyi toll-lopás. Az is alapvető szabály, hogy bármennyire is kedves a poligráfos vizsgálat, soha nem szabad bízni benne, nem a vizsgált személy érdekeit tartja szem előtt vélik a könyv szerzői.<sup>485</sup>

Tapasztalataik szerint a megismételt vizsgálatkor gyakori módszere az amerikai titkosszolgálatok poligráfos vizsgáloinak, hogy a vizsgálat eredményessége érdekében provokálják az alanyt, hogy ellenségessé és agresszívvá váljon. Megpróbálnak behatolni az alany személyiségébe, hogy ezzel alkalmassá tegyék a vizsgálatra. Ez ellen úgy lehet védekezni, hogy az ember hidegvér marad. Határozottan, de ugyanakkor tiszteletteljesen kell tagadni a poligráfos vizsgálat állításait. A kérdezgetés során el kell kerülni, hogy olyan kijelentés, vagy beismerés hangozzon el, amelyre építeni tudja a vizsgálat a kérdéseit. Szerintük az is előnyt jelent az alany számára, ha időben érkezik a vizsgálatra, mivel a későbbi arra következtet a vizsgálat, hogy el akarja kerülni a poligráfos vizsgálatot. Ha több mint egy órányi útra van a vizsgálat helység, érdemes inkább kivenni egy hotelszobát, hogy kényelmesen érkezzen a vizsgálatra. „A vizsgálat előtti beszélgetés legyen kedves és

---

<sup>484</sup> George W. MASCHKE – Gino J. SCALABRINI: The Lie Behind the Lie Detector. AntiPolygraph.org. USA, 2005. <http://antipolygraph.org/lie-behind-the-lie-detector.pdf> (letöltés ideje: 2012. augusztus 20.)

<sup>485</sup> George W. MASCHKE – Gino J. SCALABRINI: The Lie Behind the Lie Detector. AntiPolygraph.org. USA, 2005. 127-129. o. <http://antipolygraph.org/lie-behind-the-lie-detector.pdf> (letöltés ideje: 2012. augusztus 20.)

*barátságos, a kérdésekre azonnal válaszoljon, de ügyeljen a beismerés elkerülésére”*  
tanácsolják a szerzők.<sup>486</sup>

A megtévesztéshez az is kell, hogy az alany olyan gesztusokat tegyen, ami arra engedi következtetni a poligráfos vizsgálót, hogy ellenőrzése alatt tartja azt. A dominancia-érzés erősödik a vizsgáloban, ha például megfoghatja és kiviheti a helységbe a vizsgálandó személy kabátját.<sup>487</sup>

A szerzők azt is megosztják az olvasóval, hogy a vizsgálat előtti beszélgetés során a poligráfos vizsgálo ismerteti a kérdéseket, amelyeket fel fog tenni a vizsgálat során. Érdemes figyelni a kérdésekre, mivel meg lehet különböztetni a kritikus, a semleges és a kontrollkérdéseket. Kontrollkérdés például, hogy *„Az iskolában volt, amikor puskázott?”*, vagy *„Lopott már életében?”* De, ha azt teszik fel kérdésként, hogy *„Lopott-e már valamit, aminek az értéke kb. 200/500 dollár volt?”*, és a cégtől ilyen dolog történt el, akkor ez már nem kontroll, hanem kritikus kérdés. Ha nem lehet biztosan tudni, hogy kontrollkérdés hangzott-e el, érdemes megkérdezni a vizsgálotól, hogy mit ért a kérdés alatt. Ha egyszer en csak azt válaszolja például, hogy *„azt jelenti, amit csak gondolsz róla”*, akkor nagy a valószínűsége annak, hogy kontrollkérdésről van szó.<sup>488</sup>

A légzéstechnikára több módszert dolgoztak ki. Miután a poligráfos vizsgálo csatlakoztatta a módszert az alany testéhez, figyelnie kell a légzésre. Sokan abba a hibába esnek, hogy túl lassan, vagy túl gyorsan kezdik venni a levegőt, és az is előfordul, hogy ezt kombinálják. Ez azonban feltűnik a vizsgálonak is, ezért arra kell törekedni, hogy percenként 15-30 be- és kilégzésre kerüljön sor, vagy 2-4 másodpercig tartson egy be- és kilégzés. Fontos, hogy a légzés egyenletes legyen. Amint a vizsgálat alanya észreveszi, hogy kontrollkérdést tesznek fel neki vagy nyomban a kontrollkérdésre adott válasz után, meg kell változtatnia az egyenletes légzést, hogy a poligráf ezt jelezze. Nem mélyebb lélegzetet kell venni, vagy csak majdnem mélyet, mert a poligráfos vizsgálo könnyen rájöhet az ellentétekenységre.

A legegyszerűbb megoldás az, hogy a kilégzést követően nem kell levegőt venni egy kis ideig. Ez azonban nem haladhatja meg a 4-5 másodpercet, mert a vizsgálo gyanút fogna. A második lehetőség, hogy lassabban lélegezzen, 5-15 másodpercig tartson egy be- és kilégzés, egészen addig, amíg nem teszik fel a következő kérdést. A harmadik módszer a be- és

---

<sup>486</sup> George W. MASCHKE – Gino J. SCALABRINI: The Lie Behind the Lie Detector. AntiPolygraph.org. USA, 2005. 131-133. o. <http://antipolygraph.org/lie-behind-the-lie-detector.pdf> (letöltés ideje: 2012. augusztus 20.)

<sup>487</sup> George W. MASCHKE – Gino J. SCALABRINI: The Lie Behind the Lie Detector. AntiPolygraph.org. USA, 2005. 137. o. <http://antipolygraph.org/lie-behind-the-lie-detector.pdf> (letöltés ideje: 2012. augusztus 20.)

<sup>488</sup> George W. MASCHKE – Gino J. SCALABRINI: The Lie Behind the Lie Detector. AntiPolygraph.org. USA, 2005. 140-144. o. <http://antipolygraph.org/lie-behind-the-lie-detector.pdf> (letöltés ideje: 2012. augusztus 20.)

kilégzés idejének a megváltoztatása: a kilégzés legyen lassabb, mint a belégzés, és mindez 5-15 másodpercig tartson, mielőtt feltennék a következő kérdést. A negyedik lehetőség az, hogy a vizsgált személy néhányszor kisebb levegőt vesz, aztán pedig visszatér a normál légzésére. Ez is 5-15 másodpercig tarthat, addig, amíg el nem hangzik a következő kérdés. Az ötödik módszer hasonló a negyedikhez. A különbség csupán annyi, hogy fokozatosan kell csökkenteni a levegővételt.

A kontrollkérdéseknél a vérnyomást és a pulzust két módszerrel is befolyásolni lehet. A mentális ellentevékenység egyik fajtája szerint matematikai számításokat kell végezni. Például 183-at lehet négygel osztani, vagy 854-t 1 hetesével visszaszámolni olyan gyorsan, ahogy csak tud. Egy másik módszer, hogy olyan dolgokra kell gondolni, amelyek felizgatják az embert (például zuhanás egy sziklafalról, találkozás egy csörgő kígyóval, vagy egy késeles – csak egy kis fantáziára van szükség). Olyanra kell gondolni, ami szaporítja a pulzust és emeli a vérnyomást. Ezeket a módszereket is – hasonlóan a légzéstechnikákhoz – akkor kell alkalmazni, ha a vizsgált alany kontrollkérdést hall, vagy miután válaszol a kontrollkérdésre. A módszer 8-20 másodpercig alkalmazható, addig, amíg a vizsgáló fel nem teszi a következő kérdést.

A kontrollkérdések másik manipulációs lehetősége a nyelv megharapása. A nyelv oldalára lassan kell ráharapni, hogy az fájdalmat okozzon, de úgy, hogy ne harapja le a nyelvét. Ezt is akkor kell alkalmazni, amikor az alany kontrollkérdést hall, vagy a kontrollkérdésre adott választ követően, 8-20 másodpercig lehet csinálni, de maximum addig, míg el nem hangzik a következő kérdés. Az ismertetett két technika (számolás vagy felizgató dologra gondolás, valamint a nyelvharapás) közül csak az egyiket szabad alkalmazni, kombinációjuk lebukást eredményezhet.<sup>489</sup>

A bemutatott technikák alkalmazására buzdít a könyv a kártyatesztnél is, azonban óvva int attól, hogy valaki akkor manipulálja a fiziológiai reakcióit, amikor olyan kártyát mutatnak neki, amit nem húzott ki. Amikor viszont a kihúzott kártyát látja, akkor már alkalmazni kell a leírt módszereket, hogy ezek a reakciók jelenjenek meg a kontrollkérdéseknél is a vizsgálat során.

A kritikus kérdéseknél csupán annyi teendője van az alanynak, hogy megőrizi nyugalmát – arra kell gondolnia, hogy az, aki irányítja a vizsgálatot, és nem a poligráfus

---

<sup>489</sup> George W. MASCHKE – Gino J. SCALABRINI: The Lie Behind the Lie Detector. AntiPolygraph.org. USA, 2005. 145-149.o. <http://antipolygraph.org/lie-behind-the-lie-detector.pdf> (letöltés ideje: 2012. augusztus 20.)

vizsgáló , egyenletesen lélegzik, és a fiziológiai reakciókat csak a kontrollkérdéseknél fejt ki.<sup>490</sup>

A könyvben felsorolt módszerek szinte az összes fiziológiai reakció manipulálását lehet végezni, azonban saját bevallásuk szerint a bellenállásra nincs ellenszer.<sup>491</sup> Bár a szerzők szerint módszereik teljes bizonyossággal beválnak, a magunk részéről ezzel nem értünk egyet. Amikor a légzéstechnikákat szemléltető ábrákat megmutattuk a hazai poligráfus vizsgálatot végző szakembereknek, megjegyezték, hogy a légzésgörbék teljesen máshogy néznek ki a valóságban. Mutattak azonban olyan vizsgálati regisztrátumokat, amelyeknél manipulációs szándékot tapasztaltak. A légzéstechnikai, illetve fájdalomközvetítő próbálkozások még laikus szemmel is észrevehetőek voltak, így egy tapasztalt poligráfus vizsgáló még a kifinomultabb megoldásokat is le tudja leplezni. A manipulációs szándék az együtt nem működésnek a jele, ezért a vizsgáló először figyelmezteti az ellentevékenységre kezdő személyt, majd megszakítja a poligráfus vizsgálatot.

Amikor minket vizsgáltak, kipróbáltuk az idézett könyvben leírt módszereket: a légzéstechnikát, a fájdalomközvetítést, a számolást, valamint a szörnyű dolgokra gondolkodást, a kritikus kérdésnél pedig nyugalomba helyeztük magunkat, egyenletessé tettük a légzésünket. A poligráfus vizsgáló egytől-egyig megmutatta, hogy mely kérdéseknél milyen módszer alkalmaztunk, és azt a számot is eltalálta, amit a papírra írtunk le. Tette ezt úgy, hogy semmiféle hátrányos következménnyel nem járt számunkra a leleplezés, bár ehhez azt is hozzá kell tennünk, hogy a különböző technikákat nem gyakoroltuk olyan mértékbe be, ahogy azt a profik teszik, mint például a Pentagon kémek, akik Lykken szerint, ha rendelkeznek a megkövetelt képességekkel, 50%-nál is kevesebb az esély, hogy a poligráfus a valóságnak megfelelő eredményt mutasson esetükben.<sup>492</sup> A poligráfus vizsgáló nem megteveszthetetlen, mert bár igyekeznek a lehető legjobban kiszűrni az ellentevékenységet, a 100%-os teljesítmény nem lehetséges.

## 5. A justizmord és a poligráfus vizsgálat

Az igazságszolgáltatás rettegett jelensége a justizmord, azaz a téves ítélet. Handrik Adél szerint a nem bűnösként történő elítélés jogállami keretek között súlyosabb problémának tekinthető, mint a téves felmentés, de ez utóbbi sem kívánatos: „*minden bizonnyal a bűnözési*

<sup>490</sup> George W. MASCHKE – Gino J. SCALABRINI: The Lie Behind the Lie Detector. AntiPolygraph.org. USA, 2005. 150-151. o. <http://antipolygraph.org/lie-behind-the-lie-detector.pdf> (letöltés ideje: 2012. augusztus 20.)

<sup>491</sup> George W. MASCHKE – Gino J. SCALABRINI: The Lie Behind the Lie Detector. AntiPolygraph.org. USA, 2005. 150. o. <http://antipolygraph.org/lie-behind-the-lie-detector.pdf> (letöltés ideje: 2012. augusztus 20.)

<sup>492</sup> David T. LYKKEN: The validity of tests: caveat emptor. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 267. o.

ráták növekedésével járhat a felelősségre vonás hiánya, és ezáltal lehet vé tett újabb bncselekmények elkövetése, valamint a más elkövetőnek mutatott rossz példa.”<sup>493</sup> Témánk szempontjából a terhelt vallomását és a tanúvallomást vizsgáljuk, valamint a poligráfós vizsgálat eredményét rögzítő jegyzőkönyvet, mint lehetséges okait a téves ítéletnek.

A terhelt vallomása kapcsán a hamis beismerés az, amelyet első sorban vizsgálni kell. A Be. a hamis beismerés lehetőségeit is szem előtt tartja, amikor a 118.§ (2) bekezdése úgy rendelkezik, hogy „A terhelt beismerése esetén ha a törvény eltérően nem rendelkezik – meg kell szerezni az egyéb bizonyítékokat is.” Fayer László is elismeri azt, hogy a beismerővallomás nem a bizonyítékok királyán je, mert „a bírő ugyan mindenképp azon van, hogy nélkülözhesse; de mégis nagy megnyugvására szolgál, ha a többi bizonyíték megerősítésként és mintegy betétként szolgál a vádlott beismert bncselekmény elkövetését.”<sup>494</sup> Egyrészt „a saját felelősségét tartja ily körülmények közt kisebbnek; másrészt még ma is dominál azon a legmélyebb emberismereten alapuló felfogás, hogy a ki önmaga ellen vall, az a legnagyobb valószínűség szerint igazat mond.”<sup>495</sup> Bár általánosan elfogadott a jogi gondolkodásban az a nézet, hogy a beismerővallomást fenntartásokkal kell kezelni, Handrik Adél joggal teszi fel a kérdést: „a bizonyítékok királyán jének birtokában ténylegesen feltárják-e a terhelteket és a mentőbizonyítékokat.” Meglátása szerint „a „helyes megoldás” ismerete (tudniillik hogy tényleg a terhelt az elkövető) jelentősen befolyásolhatja az „egyéb bizonyítékok” beszerzését, aminek legnagyobb hibája, ha azokkal csak alátámasztani akarják a beismerővallomást.”<sup>496</sup>

Az aggály megalapozottságát támasztja alá Majeski gondolata is, aki szerint „ ritka kivételtől eltekintve az önként tett vallomás felel meg az igazságnak.”<sup>497</sup> Ez a vélemény akkor lehet veszélyes, ha az önként tett vallomást a nyomozó hatóság automatikusan színténekként fogadja el. Móra Mihály is kifejezi az önkéntesség követelményét: a terheltnek csak olyan nyilatkozatát szabad értékelni, amelyet , mint akaratelhatározásában szabad, eljárási jogalanyi vagy ügyféli minőségében közreműködően tesz.<sup>498</sup> Loizou és Pikis úgy véli, hogy a beismerővallomás csak akkor fogadható el bizonyítékként, ha a terhelt önkéntesen és szabad akaratából elismeri azt, hogy elkövette a bncselekményt.<sup>499</sup> Az önkéntes vallomás

<sup>493</sup> HANDRIK Adél: A justizmordok okai – tévedési források a büntető eljárásban. Belügyi Szemle, 59. évfolyam, 2011/9. szám. 42. o.

<sup>494</sup> FAYER László: A magyar büntető perrendtartás vezérfonala. Franklin – Társulat. Budapest, 1905. 344-345. o.

<sup>495</sup> FAYER László: A magyar büntető perrendtartás vezérfonala. Franklin – Társulat. Budapest, 1905. 345. o.

<sup>496</sup> HANDRIK Adél: A justizmordok okai – tévedési források a büntető eljárásban. Belügyi Szemle, 59. évfolyam, 2011/9. szám. 43. o.

<sup>497</sup> WILLIAM J. MAJESKI – RALPH BUTLER: Hazugságvizsgáló könyv. Bagolyvár Könyvkiadó. Budapest, 1998. 90. o.

<sup>498</sup> MÓRA Mihály – KOCSIS Mihály: A magyar büntető eljárási jog. Tankönyvkiadó. Budapest, 1961. 288. o.

<sup>499</sup> ANDREAS NICOLA LOIZOU – GEORGE MICHAEL PIKIS: Criminal procedure in Cyprus. Proodos Press. Nicosia, Ciprus, 1975. 134. o.

Farkas Ákos szerint nem jelenti a végleges vallomást, és hiba, ha a bíróság megváltoztathatatlanak hiszi azt: „a tapasztalat azt mutatja, hogy a büntet ügyekben eljáró hatóságokat valamiféle „rejtett b nösségi vélelem” vezérli. Ennek jeleit a tárgyaláson lehet lemérni, ahol a bíróság általában a nyomozás reprodukálására törekszik, és a vádlottnak ett l eltér vallomását – ha a nyomozás során tett beismer vallomását visszavonja vagy megváltoztatja – nem fogadja el, hanem a korábban tett vallomást tekinti a bizonyítás szempontjából meghatározónak.”<sup>500</sup> A beismer vallomást akkor is kell fenntartással kell kezelni, ha a poligráfos vizsgálat eredménye vezetett a vallomástételhez. Rámutattunk már arra, hogy szembesülve a poligráfos vizsgálat kedvez tlen eredményével, a gyanúsított gyakran tesz beismer vallomást, amelyet a hatóság úgy értékelhet, mint egy „megtörést”, amikor a terhelt úgy gondolja, hogy nincs értelme a további tagadásnak. Úgy véljük, hogy a beismer vallomás szinteségében kételkednie kell a hatóságnak, hogy elkerülje az ügyet a téves ítélet. Ezt er síti meg Vámbéry Rusztem is, aki szerint „degenerált vagy hisztériás terheltek gyakran ismertek be kényszerképzetek hatása alatt el nem követett büntetteket, a büntettesek hiúságból vagy az ugynevezett börtönspiránsok, hogy téli szállásukat biztosítsák, nem egyszer tettek hazug beismerést.”<sup>501</sup>

Már arról is szóltunk, hogy a tanúvallomás is okozhat justizmordot. Handrik Adél szerint a tanúk fajtái közül a téved <sup>502</sup> és a hamis tanúk bírnak relevanciával, mivel a vallomásuk objektíve hamis tényeket tartalmaz.<sup>503</sup> Míg a téved tanú nincs tisztában azzal, hogy vallomásának tényei nem felelnek meg a valóságnak, addig a hamis tanú szándékosan mond valótlan. Mindkét tanúvallomás felhasználása bizonyítékként alapja lehet a téves ítéletnek.

A téved tanú problémája a terhelnél is felmerülhet, hiszen a terhelt is lehet, hogy például ittas volt, amikor elkövette a b n cselekményt, és ezért nem emlékszik a b n cselekmény részleteire, vagy egyszer en csak rossz megfigyel , illetve nem megfelel az emlékez képessége. Badó Attila jól mutat rá a vallomások problematikájára: „több tanú

---

<sup>500</sup> FARKAS Ákos: A falra akasztott nádpálca avagy a büntet igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai. Osiris Kiadó. Budapest, 2002. 90-91. o.

<sup>501</sup> VÁMBÉRY Rusztem: A b nvádi perrendtartás tankönyve. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1916. 158. o.

<sup>502</sup> A tanú tévedése az észlelés hibája is lehet. Jacob W. EHRLICH az „észlelés pontatlanságainak forrásait a következő kben sorolja fel: 1. figyelmetlenség; 2. a gondolattársításban használható kell tapasztalatok hiánya; csekély vagy rövid emlékez képesség; 4. a tárgy leírásához szükséges fogalmak ismeretének szegényes volta; 5. a tudatosság hiánya a megfigyelések és a következtetések külön tartásában; 6. olyan befolyás hatása, amelynek révén egyéb fogalmak illeszkedhetnek a történetbe.” In: BÓCZ Endre: A „keresztkérdés” rejtelmeir I I. Rendészeti Szemle, 57. évfolyam, 2009/5. szám. 91. o.

<sup>503</sup> HANDRIK Adél: A justizmordok okai – tévedési források a büntet eljárásban. Belügyi Szemle, 59. évfolyam, 2011/9. szám. 46. o.



egyöntet terhel vallomása, s t, magának a vádlottnak a beismer vallomása is pillanatok alatt semmivé válhat egy DNS-vizsgálat hatására.”<sup>504</sup> Ezzel elérkeztünk a poligráfhoz, amelyet meg kell vizsgálnunk kétféle aspektusból is:

- 1) Alkalmas-e arra, hogy hasonlóan a DNS vizsgálathoz, megkérd jelezzék vele a vallomás szintességét, elkerülve ezzel a justizmordot,
- 2) a poligráfos vizsgálat eredménye vezethet-e tévedés ítélethez?

Ad 1) A poligráf alkalmas-e arra, hogy hasonlóan a DNS vizsgálathoz megkérd jelezzék vele a vallomás szintességét, elkerülve ezzel a justizmordot?

Úgy véljük, hogy a poligráf a megbízhatósági korlátai miatt a több közül lehet az egyik módszer. A poligráf ugyanis alkalmas lehet arra, hogy megvizsgálják vele, a beismer vallomást tett terhelt követhette-e el valójában a b nceseleményt, esetleg tudja-e, hogy ki az elkövet . A tagadó terheltnél is lehet ség van ezek vizsgálatára, a tanúnál pedig ezen felül a tettetstudomás megléte is ellen rizhet , és mind a tanúnál, mind a terhelténél a poligráfos vizsgálatban benne rejlik az a lehet ség is, hogy tárgyi bizonyítási eszközhöz jut vele a hatóság, amely szintén szerepet kaphat a b nösség vagy nem b nösség megalapozásában. A poligráf ellen szól, hogy mind a téved tanú, mind a téved terhelt kisz rására alkalmatlan, hiszen, ha tévednek abban, amikor „nem”-et mondanak, ez a tévedés nem fog stresszt okozni, mert valóban „nem”-nek gondolja a helyes választ, pedig az „igen” lenne, és nem szabad elfeledni a validitási százalékok csökkenését okozó fals pozitív és fals negatív eredményeket sem, valamint azt a tényt, hogy a poligráfos vizsgáló ellentevékenységet alkalmazva – akár be is csapható.<sup>505</sup> Mindezek mellett úgy véljük, a fenntartások állandó szem el tt tartásával a poligráfos vizsgálat alkalmas lehet a vallomás hitelességének ellen rzésére.

Ad 2) A poligráfos vizsgálat eredménye vezethet-e téves ítélethez?

Ismét a megbízhatósági korlátokra kell utalnunk, amikor azt vizsgáljuk, hogy a poligráfos vizsgálat eredménye önmagában téves ítéletet eredményezhet-e. Amennyiben a bíró tévedhetlen módszernek tekinti, a válasz egyértelm en az igen. Móra Mihály úgy fogalmazza ezt meg, hogy „a bizonyítékok mechanizálásának a veszélye általában abban áll, hogy a gép korlátozott teljesítményét ama szellemi teljesítmény fölé helyezi, amelyet emberismeret, jogi

---

<sup>504</sup> BADÓ Attila – BÓKA János: Ártatlanul halálra ítélték. Az amerikai igazságszolgáltatás tévedései. Nyitott Könyv Kiadó. Budapest, 2003. 9. o.

<sup>505</sup> Elég csak a poligráfos vizsgálat eredményét többször is sikerrel manipuláló Ames ügynökre gondolnunk, „aki több kárt okozott az amerikai hírszerzésnek, mint bárki más az ügynökség történetében. Kémtevékenysége nyomán legalább tíz CIA-ügynököt kizárólag oroszokat és más kelet-európaiakat végeztek ki a Szovjetunióban, több mint száz titkos akciót lepleztek le. Legalább harminc nyugati kém neve vált ismertté, és számtalan amerikai ügynök került rács mögé a Szovjetunióban (illetve kés bb Oroszországban).” In: Antony SHUGAAR: Kémsztorik. Hírheft kémek, híres ügynökök. Geographia Kiadó. Budapest, 2012. 55. o.

tudás a terhelt kihallgatásának m vészetében elérni képes.”<sup>506</sup> Osztsjuk ezt a véleményt, nem szabad csodaszerként tekinteni a poligráfra.

Mindkét aspektusra alkalmaznunk kell Erdei Árpád gondolatát, amely szerint „a szakért i tévedés következményei ellen csak a tévedés hatósági felismerése nyújthat védelmet, ez pedig a mérlegelés sikerességét l függ.”<sup>507</sup> Ez azt jelenti, hogy a bírónak mernie kell elutasítani a poligráfós vizsgálat eredményét, amikor úgy véli, hogy az nem fedi a valóságot.

Ha már bekövetkezett a hiba, a téves ítélet, ez nem jelenti azt, hogy ne lehetne orvosolni. Cséka Ervin szerint figyelmet kell fordítani minden olyan jogi eszközre, „amely módot ad a már bekövetkezett eljárási tévedések, helytelen, törvénysért határozatok orvoslására annak érdekében, hogy a hibás döntés jogkövetkezményei lehet leg ne álljanak be, illet leg miel bb megsz njenek, s új, helyes, törvényes döntés kerüljön az el z helyébe.”<sup>508</sup> Egy ilyen bírói hiba helyrehozását jelentheti a fellebbezés, vagy egy rendkívüli jogorvoslat, amely (újra) lehet séget ad a bíróságnak, hogy helyrehozza a téves ítéletet, ebben vagy az ehhez vezet folyamatban pedig újra szerepet kaphat a poligráfós vizsgálat, azonban a poligráfós vizsgáló tévedhetetlenségében való kételkedésnek fokozottnak kell lennie.<sup>509</sup>

---

<sup>506</sup> MÓRA Mihály – KOC SIS Mihály: A magyar büntet eljárási jog. Tankönyvkiadó. Budapest, 1961. 288. o.

<sup>507</sup> ERDEI Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1987. 245. o.

<sup>508</sup> CSÉKA Ervin: A büntet jogorvoslatok alaptanai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1985. 30-31. o.

<sup>509</sup> Egy USA-ban történt ügyben is a poligráfós vizsgálat szerepet kapott a téves ítélet helyrehozásában. Az esküdtszék döntése alapján a tárgyalásvezet bíró Alejandro HERNANDEZT és Ronaldo CRUZT mérgeinjekció általi halálra ítélte els fokon, mivel egy „kislányt brutálisan meger szakolták, majd egy husángszer fémtárggyal agyonverték.” Az ítéletet követ en került a látókörbe Brian DUGAN, aki feltételesen beismerte a b nceselemény elkövetését, amit akkor akart csak véglegesíteni, ha ígéretet kap a halálbüntetés mell zésére. „DUGAN hajlandó volt magát poligráfós hazugságvizsgálatnak és hipnózisnak is alávetni – mindkett b nösségét igazolta.” In: BADÓ Attila – BÓKA János: Ártatlanul halálra ítélték. Az amerikai igazságszolgáltatás tévedései. Nyitott Könyv Kiadó. Budapest, 2003. 26-30. o. Vehetjük példának a móri ügyet is, amelynél a joger s bírósági ítéletet követ en került a hatóság látókörébe NAGY László és WEISZDORN Róbert. Utóbbinak vallomását poligráffal is ellen rizték.

## XII. A POLIGRÁFOS VIZSGÁLAT HELYE ÉS SZEREPE A FELDERÍTÉSBN ÉS A BIZONYÍTÁSBAN

Az előző fejezetben arra a következtetésre jutottunk, hogy fenntatásokkal ugyan, de a poligráf alkalmazható a vallomás szinteségének ellenőrzésére, így egyféle iránymutatást nyújthat, hogy a vallomások hitelt érdemlőségének kérdésében hogyan foglaljon állást a bíróság. A poligráfos vizsgálatnál, mint első sorban a nyomozás során igénybe vehető módszernél tisztázni kell, hogy a felderítésben és/vagy a bizonyításban tölt-e be szerepet. A kérdés eldöntésének azért van nagy jelentősége, mert amennyiben csak a felderítés során alkalmazható, akkor a bizonyításban el sem lehet helyezni, és nem is kell.

### 1. A felderítés és a poligráfos vizsgálat

Tremmel Flórián abban látja a különbséget a felderítés és a bizonyítás között, hogy „*a bizonyításnál egyetlen verziónak a levezetése, illetve kimutatása, demonstrációja történik, „egyverziós” megismerési szint*”,<sup>510</sup> szemben a felderítéssel, amikor még „*többverziós*” szinten van a tudás. Tremmel szerint „*úgy is mondhatjuk, hogy a felderítés még a magántudomás, a sejtés szintjén van, ezzel szemben a bizonyítás már köztudomás jellegű, mások számára is megérthető, belátható igazság kimondásához vezet.*”<sup>511</sup> A nyomozás nem alkalmas arra, és nem is teheti a nyomozó hatóság, hogy a „*belátható igazságot*” kimondja, azonban nézetünk szerint a nyomozás végén már nem lehet többverziós a megismerési szint, egyetlen olyan, bizonyítékokkal is alátámasztott verzió lehetséges csak, amely meghatározza, hogy ki és milyen bűncselekményt követhetett el. Ezt a nyomozó hatóság által felállított egyetlen verziót elsőként az ügyész vizsgálja meg abból a szempontból, hogy bíróság elé kerülhet-e, kell-e alátámasztott-e bizonyítékokkal. Ennek az ügyész számára szerepnek a célja az, hogy az ügyész megvizsgálja, eredményes volt-e a nyomozás, fennállnak-e a vádemelés ténybeli feltételei, mert ahogy Bócz Endre fogalmaz: „*az „alapeljárást”-ban az el készítő szakasz, amely változatlanul a „nyomozás” nevet viseli, a törvény kifejezett rendelkezése szerint a vádemelés ténybeli feltételeinek tisztázására irányul.*”<sup>512</sup> Amennyiben az ügyész nem lát elegendő bizonyítékot, megszünteti a nyomozást, de azt is teheti, hogy az iratok alapján új verzió(ka)t állít fel, és nyomozási cselekmények is következhetnek. Amint az

<sup>510</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntető eljárásban. Dialog Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 31. o.

<sup>511</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntető eljárásban. Dialog Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 31. o.

<sup>512</sup> BÓCZ Endre: Krimináltechnika és büntető eljárási rend. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 27. o.

ügyész befejezi a verziófelállítási, illetve értékelési tevékenységét, és már csak egyetlen verziója van, ha arra alkalmasnak tartja az ügyet, vádat emel. A bíróság kötve lesz az ügyészi egyetlen verzióhoz abban a tekintetben, hogy a vádiratban megnevezett személyr l és cselekményér l kell döntenie. Ha a bíróság más verziót is találna, úgy vélné, hogy egy olyan személy követhette el a b n cselekményt, aki nincs nevesítve a vádban, akkor felment ítéletet kell hoznia, mivel az újabb – személyre vonatkozó verzióvizsgálatra csak a nyomozó hatóság jogosult. Ugyanez mondható el a cselekményr l is, ha az ügyész nem módosítja vagy terjeszti ki a vádat, a bíróság az általa meglelt új verzióval csupán annyit tehet, hogy dönt arról a b n cselekményr l, amelyet a vád tartalmaz, ami pedig hiányzik bel le, az egy új büntet eljárás megindítási alapja lehet, amelyet ismét a felderítés követhet.

Visszatérve a Tremmel-i alapgondolathoz, bel le az a következtetés is levonható, hogy az egyetlen verzió felállításánál a nyomozó hatóság is végez olyan tevékenységet, amely közelebb áll ahhoz, hogy felderítésnek tekintsük, azonban szemben n , hogy vannak hasonló vonásai a bizonyítással is, még akkor is, ha az adott verzió még csak a „sejtés szintjén” van, de ha több is ennél, akkor sem mondható ekkor még ki a „belátható igazság”.

Finszter Géza úgy véli, hogy „*a felderíthet ség arra ad választ, hogy milyen feltételek mellett juthat a kriminális cselekmény a hatóság tudomására, és milyen további eljárások szükségesek ahhoz, hogy a nyomozó hatóság sikerrel tárja fel a b nös magatartás valamennyi mozzanatát.*”<sup>513</sup> A Finszter-féle felderíthet ség fogalomból az következik, hogy a felderítés egy olyan folyamat, amely azzal veszi kezdetét, hogy az elkövetett b n cselekmény a hatóság tudomására jut, és azzal ér véget, hogy a nyomozó hatóság sikerrel feltárja a b nös magatartás valamennyi mozzanatát. A felderítést a nyomozó hatóság végzi, így a felderítés a nyomozás feladata. Pusztai László is a felderítés jelent ségét hangsúlyozza, amikor a nyomozást definiálja: „*a b nügyi nyomozás felfogható úgy is, mint egy, a múltban lezajlott esemény meghatározott jogi keretek között végrehajtott megismerése abból a célból, hogy a büntet jogi felel sség alapjául szolgáló tényeket felderítve és összegy jtve el készítse, vagy ha az összegy jtött tények alapján arra szükség nincs, mell zze a bírósági eljárást.*”<sup>514</sup>

Amennyiben abból indulunk ki, hogy milyen célból veszik igénybe a poligráfot, azt mondhatjuk, hogy a felderítés során alkalmazható. A felderítést szolgálja, amikor a nyomozás kezdetén például sz r ként alkalmazzák, hogy a poligráfos vizsgálat eredményét is felhasználva, kizárják azokat a személyeket a lehetséges elkövet k köréb l, akik nem

---

<sup>513</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám, Rend rtiszti F iskola, Budapest, 2010. 22. o.

<sup>514</sup> PUSZTAI László: Szemle a büntet eljárásban. Kandidátusi disszertáció I. kötet. Budapest, 1974. 392-393. o.

rendelkeznek tettestudomással, illetve akiknél az általános kérdések tesztje sem jelzi azt, hogy elkövethették a bncselekményt. A felderítéssel függ össze az is, hogy a tanúként kihallgatott személyeknél is vizsgálhatják ugyanezt. Arra is poligráfot vesznek igénybe, hogy olyan tárgyi bizonyítási eszközhöz jusson a nyomozó hatóság, amelynek megléte, vagy például elrejtésének helye ismeretlen el tte. Ezek mellett a felderítés keretén belül tisztázzák azt is, hogy a nyomozó hatóság által felállított tényállás alapját képez vallomások mely részei nem tekintet ek szintének, ugyanis a tényállás megállapítása hibás lehet, ha nem minden történt úgy, ahogy azt például a tanú elmondta. Ebben a tekintetben a vallomás ellen rzését a felderítés érdekében végzik el a poligráffal. A felsorolt poligráf-funkciók – úgy véljük – igazolják azt, hogy a poligráf alkalmazható a felderítés során.

A további kérdés, hogy a felderítés mely részében vehet igénybe a m szer. Ha abból indulunk ki, hogy a felderítés akkor kezd dik, amikor a nyomozó hatóság tudomására jut a bncselekmény elkövetése, akkor azt állapíthatjuk meg, hogy az esetleges feljelentés kiegészítés alatt végzett adatszerz tevékenység is felderítés. Els ként azt kell megvizsgálunk, hogy a poligráf igénybe vehet -e a felderítés azon szakaszában, amikor még nem rendelték el a nyomozást. Tremmel Flórián a régi Be. 126. §-ával kapcsolatban úgy vélte, hogy a feljelentés kiegészítés során „nem végeznek nyomozási cselekményeket, nem indítják meg a büntet eljárást és így eljárásjogi bizonyítékokat sem gy jtenek – nincs tanú vagy gyanúsított kihallgatás, helyszíni szemle, szakért i vizsgálat, bizonyítási kísérlet, felismerésre bemutatás stb., de kriminalisztikai értelemben már jelent s adatgy jtés folyik, hiszen személyeket hallgatnak meg, helyszínt tekintenek meg, felvilágosításokat kérnek, szaktanácsadót vesznek igénybe, s t küls intézményt l vizsgálat lefolytatását kérhetik stb.”<sup>515</sup> Tremmel Flórián gondolatai az új Be.-nek a nyomozó hatóság egyéb adatszerz tevékenységét szabályozó 178., valamint a 178/A. és 178/B. szakaszaira is érvényesek, amelyb l az a következtetés vonható le, hogy a vallomás ellen rzését szolgáló poligráf nem vehet igénybe a feljelentés kiegészítése során, hiszen még vallomás sincs az eljárásban, a meghallgatásokat nem lehet ugyanis kihallgatásnak tekinteni, mert arra csak a nyomozás megindítását követ en van lehet ség. Mindebb l az következik, hogy a poligráf a nyomozás elrendelése után vehet igénybe, pontosabban az után, hogy már született vallomás. Itt újra felmerül a már említett dilemma, lehet-e a hallgatási jogával él gyanúsítotton – beleegyezése esetén elvégezni a poligráfos vizsgálatot. Ezúttal is úgy véljük, hogy alanya lehet a vizsgálatnak, azonban ebben az esetben módosítanunk kell a poligráf alkalmazásának

---

<sup>515</sup> TREMMEL Flórián: Gyanú és büntet eljárás. In: ÁDÁM Antal (Szerk.): Jubileumi Tanulmányok 40. JPT Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1985. 320. o.

lehetséges legkorábbi időpontját. Eszerint a poligráf a felderítés során azután vehet igénybe, amikor a tanú vagy a gyanúsított vallomást tett, vagy a hallgatási jogával él gyanúsított vagy tanú (azért tagadja meg a vallomást, mert például a terhelt hozzátartozója) írásban beleegyezik a poligráfos vizsgálatba, a legkésőbbi igénybevételi lehetőség pedig a felderítés befejezése, vagyis a vádemelést követően felderítési céllal poligráf már nem alkalmazható.

Finszter Géza szerint „jól felderíthetők azok a cselekmények, amelyek büntetőjogi eszközökkel könnyen észlelhetők és megismerhetők. Ebbe a kategóriába tartoznak azok a deliktumok,

- amelyeknek természetes személy sértettjük van,
- ahol jellemző az elkövetés helyszínének nyomgazdagsága,
- ahol a véghezviteli magatartás világosan megkülönböztethető a mindennapi életjogszerű cselekményeitől, és
- amelyekről harmadik személyek pontos és jól reprodukálható ismereteket szerezhetnek.”<sup>516</sup>

A Finszter-i értelmezés alapján „rosszul felderíthetők mindazok a büntetések, amelyeknél e feltételek közül egy vagy több hiányzik.”<sup>517</sup> Úgy véljük, hogy a poligráf igénybevételét a jól és a rosszul felderíthető ügyek egyaránt indokolhatják. A jól felderíthető ügyekben a poligráffal nemcsak a gyanúsított, hanem a sértett tanú vallomásának színtesége is ellenőrizhető, nem áll fenn annak a veszélye sem, hogy csak azért nem jelzi a lehetséges elkövetői minőséget a poligráfos vizsgálat, mert a gyanúsított nem tartja elítélendőnek a saját tettét, másrészt a pontos és reprodukálható ismeretekkel rendelkező tanú vallomásának poligráfos ellenőrzése is könnyebb (és nagyobb megbízhatósággal is rendelkezik), mint az olyané, aki nem biztos abban, hogy mit látott és hallott. A rosszul felderíthető büntetéseknél is felhasználható a poligráf, hiszen annak vizsgálata, hogy az alany elkövette-e a büntetendő cselekményt, és a tárgyi bizonyítási eszközökhöz juttatás mind-mind segíthetik a felderítést.

Nézetünk szerint a poligráfos vizsgálatnak akkor lehet szerepe a felderítésben, amennyiben a nyomozó hatóság tisztában van a módszer korlátaival, azzal, hogy bár a poligráfos vizsgáló az alany fiziológiai változásaiból következtetést von le a tárgyi bizonyítási eszköz meglétére és elrejtésének helyére, egyáltalán nem biztos, hogy létezik, és az sem, hogy ott lesz pontosan, ahová a vizsgálat eredménye teszi.

---

<sup>516</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám, Rendészeti F iskola, Budapest, 2010. 22. o.

<sup>517</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám, Rendészeti F iskola, Budapest, 2010. 22. o.

## 2. A bizonyítás és a poligráfós vizsgálat

Erdei Árpád azt írja, hogy az igazság megállapításának mai módja a bizonyítás.<sup>518</sup> A bíróság csak a bizonyítás útján juthat el az igazsághoz, vagyis annak megállapításához, hogy ki az elkövető és milyen bűncselekményt követett el, mert Király Tibor szavai szerint „*a büntet eljárásban a megismerés központi tárgya: a múlt egyik eseménye, a bűncselekmény. Ennek elkövetéséről, valóságáról vagy valótlanosságáról kell ítéletet alkotni.*”<sup>519</sup> A bizonyosságig a bíróság azonban nem jutna el, ha nincs el tette megfelelő felderítő munka, és nem el zte volna meg bizonyítás. Kérdés az, hogy a bizonyítás átnyúlik-e a büntet eljárás több szakára is, vagyis a nyomozó hatóság a felderítés mellett alanya-e a bizonyításnak. Tremmel Flórián szerint a kontinentális büntet perben nem tanúként hallgatják ki a nyomozó hatóság tagját az ügygel kapcsolatban, hanem helyette a nyomozati iratokat olvassák fel. „*A nyomozó tehát nem vesz részt a perbeli bizonyítási eljárásban. Ámde a felolvasásra kerülő iratokat, dokumentumokat viszont készítette, következésképpen a hivatalos munkájának eredménye – például tárgyi bizonyíték lefoglalásához, leírásához kapcsolódó iratok – végső soron a bizonyítás fontos részévé válik.*”<sup>520</sup> Eszerint a bizonyítást a bíróság végzi, akinek az angolszász modellel ellentétben nemcsak arra van joga, hogy hivatalból rendeljen el bizonyítás kiegészítést, hanem indokolni is köteles ítéletében a bizonyítékok mérlegelését, azok elfogadását vagy elvetését.<sup>521</sup> Amikor a XIX. század végén hazánkban vita volt arról, hogy a bizonyítás alanyából passzív szereplővé változtassák-e a bírót, Wlassics Gyula az angolszász modell mellett a következőképpen érvelt: „*emeljük a bírót magas piedestaltra, honnan elfogulatlanul s higgadtan tekinthesse az el tette zajló pert, melyben csak annyi része legyen, hogy ítéljen a felek harcában. Ez a perben a legszebb és a legnagyobb hivatás, melynek nagyságát nem fogja emelni az, ha a vádjog széttépett foszlányait öltheti magára.*”<sup>522</sup> Bár hazánk a kontinentális felfogás mellett tette le a voksát, még ma is érződik az angolszász hatás, ha a kereszkérdés intézményére gondolunk, amikor is bírói szerep háttérbe szorul. Fantoly Zsanett a kereszkérdés mellett foglal állást,<sup>523</sup> amikor úgy véli, hogy „*a felek általi*

<sup>518</sup> ERDEI ÁRPÁD: Tanok és tévtanok a büntet eljárásjog tudományában. ELTE Eötvös Kiadó. Budapest, 2011. 30. o.

<sup>519</sup> KIRÁLY TIBOR: Büntet ítélet a jog határán. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 60. o.

<sup>520</sup> TREMMEL FLÓRIÁN: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialog Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 26. o.

<sup>521</sup> TREMMEL FLÓRIÁN: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialog Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 26. o.

<sup>522</sup> WLASSICS GYULA: A büntet eljárás alapelvei. Válaszul a szaktanácskozmány elé terjesztett kérdésekre. Kilián Frigyes Egyetemi Könyvkereskedése. Budapest, 1885. 29. o.

<sup>523</sup> Bár nem vezethető le közvetlenül valamely kötelező emberi jogi tárgyú nemzetközi dokumentumból, FANTOLY ZSANETT szerint az azonban „*kétségtelen, hogy a kihallgatás e rendszere alkalmasabb arra, hogy biztosítsa a pártatlan bírósághoz való jogot, ha azt az ún. objektív megközelítési módszerrel vizsgáljuk. A strasbourg-i joggyakorlat szerint ugyanis a pártatlanság csak akkor biztosított, ha az a szubjektív és az objektív*

kihallgatás a bírói pártatlanság biztosításának egyik letéteményese.”<sup>524</sup> Fantoly szerint „a tanács elnöke csak kiségit jelleggel biztosított utólagos kérdezői jogot kap, az igazság hivatalból való feltárása megnehezedik.”<sup>525</sup> Hack Péter is látja azt a törekvést, hogy az angolszász eljárási rendet követő országokban nagy hangsúlyt helyeznek a bírói pártatlanság biztosítására: törvényeik „kifejezetten tilalmakat fogalmaznak meg a bíróról, illetve az esküdtek elzetes irat ismeretével kapcsolatosan. Szabályozásuk hátterében az a megfontolás áll, hogy a vádiraton túlmenően bármilyen tény elzetes ismerete elfogulttá teszi a döntéshozót, hiszen az egyik fél, nevezetesen a vádló – álláspontját oly módon ismerné meg a bíróról, hogy azzal kapcsolatban a védelem nem tudna észrevételeket tenni.”<sup>526</sup>

Visszatérve a kontinentális, azon belül is a hazai jogfelfogásra, azt mondhatjuk, hogy egyértelműen a bírósághoz köthető a bizonyítás, azonban ennek a bizonyításnak része a nyomozó hatósági tevékenység is, mivel a bírósági eljárás támaszkodik a nyomozás eredményeire is, és a bíróság mozgásterét be is határolják a nyomozati iratok abban a tekintetben, hogy az ügyész azok alapján emeli a vádat. Érdemes azt is megvizsgálnunk, hogy a nyomozó hatóság a nyomozás során végez-e a bírósághoz hasonló bizonyítást, teheti-e a nyomozó hatóság, hogy ne csak összegyűjtse, hanem értékelje is a bizonyítékokat.

Bócz Endre szerint a nyomozás során nem folyik bizonyítás, mivel a bizonyítás valamely tétel – a büntető eljárásbeli ténybizonyításban valamely tény – igaz voltának kimutatása olyan tételek segítségével, amelyek igaz voltát már kimutatták.<sup>527</sup> Ebből a definícióból számára az következik, hogy „a bizonyítás egyik szükségszerű eleme a bizonyításra váró (bizonyításra felajánlott, bizonyítandó) tétel – esetünkben tény –; másik szükségszerű eleme az az alany, aki a tételt (tényt) igaznak állítja és bizonyítani kívánja; harmadik, ugyancsak szükségszerű eleme az az alany, aki számára a bizonyítandó tétel (tény) igaz voltát ki kívánják mutatni”, és a negyedik szükségszerű eleme a bizonyító tétel(ek) (a bizonyító tények, bizonyítékok), amelyek bemutatásából és esetleges magyarázatából áll

---

teszt szerint egyaránt megállapítható. Tekintettel arra, hogy az eljáró bíróról személyes meggyőződését, hozzáállását firtató személyes elfogultság igazolása rendkívül nehéz – kivált, mert a vélelem a bíróról pártatlansága mellett szól (a vélelmet a panaszosnak kell megdönteni) – a strasbourg-i szervek ún. objektív mérce alapján azt vizsgálják, hogy a „bíró eljárása nyújtott-e elégséges garanciát arra, amely kizárja az érintett legitim kételyeit az elfogultságát illetően.” In: FANTOLY Zsanett: A keresztkérdezés és a felek általi kihallgatás a büntető eljárásban. Jogtudományi Közlöny, LXIII. évfolyam, 10. szám, 2008. 506. o.

<sup>524</sup> FANTOLY Zsanett: A keresztkérdezés és a felek általi kihallgatás a büntető eljárásban. Jogtudományi Közlöny, LXIII. évfolyam, 10. szám, 2008. 506. o.

<sup>525</sup> FANTOLY Zsanett: A keresztkérdezés és a felek általi kihallgatás a büntető eljárásban. Jogtudományi Közlöny, LXIII. évfolyam, 10. szám, 2008. 506. o.

<sup>526</sup> HACK Péter: A kihallgatás rendszere a tárgyaláson. Collega, I. évfolyam, 1997/6. szám, Accursius Jogász Egylet, Budapest, 1997. 14. o.

<sup>527</sup> BÓCZ Endre: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntető eljárásban. In: TÓTH Károly (Szerk.): Emlékkönyv Dr. CSÉKA Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 1992. 91. o.



magya a bizonyítás, mint tevékenység.<sup>528</sup> Úgy véli, hogy a nyomozás idején sokszor maga a bizonyítandó tétel is hiányzik; csupán egy olyan jelenség (ténykomplexum) érzékelhet és észlelhet, amelynek létrejöttére az egyik lehetséges magyarázat az, hogy (valamilyen) bncselekmény történt.<sup>529</sup> Ebből az következik, hogy a nyomozó hatóság általában nem érzékeli a tényeket, csak a jelenségeket, amelyek persze maguk a tények is lehetnek, azonban ebben a nyomozó hatóság nem lehet biztos. Bócz szerint a nyomozás során megismerés, valamint ennek részeként a leendő bizonyítás előkészítése folyik azáltal, hogy a nyomozó a jelenségeket megvizsgálja és szelektálja abból a szemszögből, vajon mi, miért és minek a bizonyítására lehet alkalmas.<sup>530</sup> Ebből levonható az a következtetés, hogy a nyomozó hatóság, illetve az ügyész a nyomozati szakban, illetve az ügyész az ügyészi szakban felderítést végez, a bizonyítás pedig a bíróság feladata a bírósági szakban. Ugyanígy vélekedik Angyal Pál is, aki szerint „ – tekintettel arra, hogy a nyomozás tulajdonképpen a bizonyítás anyagát hordja össze – az alig más, mint a bizonyítékokat rögzítő elzetes bizonyító eljárás, amelynek körébe esnek tehát a terhelt nyilatkozatának kivétele, a bírói szemlének foganatosítása, a szakértő meghallgatása, a tanúk kihallgatása, az okiratok és indiciumok egybegyűjtése, az egyes kényszercselekmények foganatosítása stb. – így különösen a lefoglalás, házkutatás, személymotoszás, elzetes letartóztatás.”<sup>531</sup> Bócz Endre egy példával is szemlélteti, miért nem beszélhetünk bizonyításról a nyomozás során. „Bnygyi nyomozás esetén az, hogy a nyomozást végző hatóság úgy véli, az ismeretgyűjtést felesleges folytatnia, mert a gyanúba vett eseményről már megtudta mindazt, amit szükséges és elegendő tudnia, számára sem jelenti az eset tényeinek megismerésére vonatkozó hatósági ismeretszerzés lezárását. Tudja, hogy a törvény kötelező előírása folytán az ügyben más hatóságoknak további vizsgálódást kell folytatnia arról, vajon úgy történt-e az eset, ahogyan azt a nyomozó hatóság már összegyűjtött ismeretei mutatják. Azt is tudja, hogy ennek a vizsgálódásnak más módszerrel kell lebonyolódnia, más logika is teret nyerhet, mint amit eddig követtek, s ezért – legalábbis

---

<sup>528</sup> BÓCZ Endre: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntető eljárásban. In: TÓTH Károly (Szerk.): Emlékkönyv Dr. CSÉKA Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 1992. 91. o.

<sup>529</sup> BÓCZ Endre: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntető eljárásban. In: TÓTH Károly (Szerk.): Emlékkönyv Dr. CSÉKA Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 1992. 92. o.

<sup>530</sup> BÓCZ Endre: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntető eljárásban. In: TÓTH Károly (Szerk.): Emlékkönyv Dr. CSÉKA Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 1992. 94-95. o.

<sup>531</sup> ANGYAL Pál: A magyar büntető eljárásjog tankönyve II. kötet. Atheneum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Budapest, 1917. 24. o.

*elvileg – más eredmény sem zárható ki, mint amire jutott.”<sup>532</sup> „Mit jelent tehát a „bizonyítottság” mint a nyomozás végeredményeként jelentkező tényismeret jellemzője? Valójában egy bizonyíthatóságra vonatkozó prognózist.”<sup>533</sup>*

Cséka Ervin – ellentétben Bóczal Endrével és Angyal Pállal – úgy véli, hogy a bizonyítás része a nyomozásnak: *„a bizonyítás a ténymegállapítás folyamatában úgy bontakozik ki, hogy a széles körben felkutatott és rögzített adatokat a büntető eljárás elvégzésében a nyomozó megvizsgálja, majd egyenként és összefüggésükben értékeli abból a szempontból, hogy mennyi és melyik tartható meg belőlük az alapos gyanút keltető bűncselekmény megtörténtének igazolására.”<sup>534</sup>* Cséka azonban különbséget tesz a bírósági és a nyomozó hatósági bizonyítás között: *„a nyomozót illetően pedig a legfontosabb sajátosság az, hogy neki a tények megállapításához szükséges bizonyítékok értékelésénél, különösen a ténymegállapítás folyamán kezdetén, rendszerint meg kell elégednie a valószínűséggel, ellentétben a bíróval, aki a belső meggyőződése alapján, mindenkor a hitelt érdemlőség, a bizonyosság erejével köteles megállapítani a tényeket.”<sup>535</sup>* Bíró Gyula is látja a bizonyítási tevékenységet a nyomozásban: *„kriminalisztikai értelmezésben a nyomozás egy megismerési folyamat, a felderítés és a bizonyítás pedig a nyomozáson belül a megismerés fokozatai. A nyomozás folyamatában a felderítés adatgyűjtési tevékenység, a bizonyítás releváns adatok valódiságát igazoló eljárás.”<sup>536</sup>* Finszter Géza bizonyíthatóság fogalma szerint bizonyítási tevékenységnek tekinthető az, amikor a hatóság számba veszi, hogy *„milyen mértékben állnak rendelkezésre a bírósági tárgyaláson felhasználható bizonyítékok, amelyek megfelelnek a perrendszer bizonyítás követelményeinek.”<sup>537</sup>* Finszter szerint *„a nyomozásban is megvalósul a bizonyítás, amelynek kezdetben egyetlen alanya a nyomozó hatóság (majd pedig értesítését követően az ügyész). Így van ez az elkövetők felderítéséig, mert az ügyben folytatott nyomozás a tényállás feltárását és a megismert tények ellenőrzését is jelenti.”<sup>538</sup>* Cséka Ervin szerint is több a nyomozás, mint a pusztán bizonyítékösszegyűjtés: már a nyomozás során is *„a történeti esemény lényegéhez – a cselekményhez és az elkövetőhöz, azaz a tárgyhoz – tartozók*

<sup>532</sup> BÓCZ Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 57. o.

<sup>533</sup> BÓCZ Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 58. o.

<sup>534</sup> CSÉKA Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968. 303. o.

<sup>535</sup> CSÉKA Ervin: A büntető ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968. 304. o.

<sup>536</sup> BÍRÓ Gyula: Kriminálisztika. Lícium-ART Könyvkiadó Kft. Debrecen, 2010. 25-26. o.

<sup>537</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám, Rendészeti Főiskola, Budapest, 2010. 22. o.

<sup>538</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 89. o.

(relevánsak) megmaradnak, a többiek kihullanak.”<sup>539</sup> Finszter Géza bizonyítást lát abban, hogy a „nyomozó hatóság az ügyészt kívánja meggy zni a feltárt bizonyítékok bizonyító erejér l abban a kérdésben, hogy alkalmasak a b n cselekmény gyanújára következtetést levonni, és arra, hogy ismeretükben a nyomozás tovább folytatható.”<sup>540</sup> Finszter rámutat arra az ellentmondásra is, hogy az ügyész akár nyomoz, akár nyomoztat, „mind a tényállás feltárása, mind pedig a feltárt információ igazolása az ügyész feladata, amelyhez igénybe veszi a nyomozó hatóság szakmai apparátusát.”<sup>541</sup> Ebben az értelemben a nyomozó hatóság nem vesz részt a bizonyításban, csupán az ügyész.

Tremmel Flórián tág értelemben vett bizonyítási folyamatot lát a büntet eljárásban, amely a „bizonyítékminimumtól a bizonyítékmaximumig haladó vagy addig el nem jutó”.<sup>542</sup> A nyomozás valóban nem alkalmas arra, hogy elérje a bizonyítékmaximumot, így nem értünk egyet azzal a Gödöny József-i állásponttal, amely a büntet eljárást szabályozó 1962. évi 8. számú törvényerej rendelet idejében fogalmazódott meg: a „nyomozás során csak fokozatosan jutunk el a nemtudástól a tudásig, a múltban történtek valóságnak megfelelő megállapításáig.”<sup>543</sup> A tudással ugyanis csak a bíróság rendelkezik, éri el a bizonyosságot. Ezt támasztja alá a Tremmel-i gondolat is, hogy „a bizonyítás eredménye, az ítélethozatal, a bizonyosság elérése, a bizonyítottságnak az elérése, ennek eredményeként a valóságh tényállás-megállapítás.”<sup>544</sup> Vámbéry Rusztem is a bizonyosság elérését nevezi meg a bizonyítás céljaként: a „bizonyítás azt a logikai műveletet jelenti, amelynek célja, hogy a bíróságban valamely tény vagy állítás bizonyosságának meggy zését keltse.”<sup>545</sup> Vámbéry szerint a cél az igazság kiderítése lenne, de mivel az igazság abszolút fogalom, „amelynek az emberhez viszonyított szubjektív egyenértéke a bizonyosság, a cél csak abban állhat, hogy a büntet eljárás kiindulópontjául szolgáló gyanút (Bp. 1. §) bizonyosságra változtassa.”

Finszter Géza szerint „a büntet eljárási bizonyítás mindig a kijelentések hitelt érdeml ségének az ellen rzése, ami a tárgyaláson történik, míg az a bizonyítási cselekmény, amelyre a kijelentés támaszkodik rendszerint a nyomozás során zajlott le, amikor a bizonyító

---

<sup>539</sup> CSÉKA Ervin: A büntet ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968. 303. o.

<sup>540</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 89. o.

<sup>541</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 89. o.

<sup>542</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialog Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 23. o.

<sup>543</sup> GÖDÖNY József: Bizonyítás a nyomozásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968. 69. o.

<sup>544</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialog Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 35. o.

<sup>545</sup> VÁMBÉRY Rusztem: A b nvádi perrendtartás tankönyve. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1916. 128. o.

tény és a bizonyítandó tény közötti kapcsolat feltárása volt a feladat.”<sup>546</sup> Mindenek el tt szükséges a Finszter-i gondolat azon részét elemezni, amely szerint a nyomozás során feltárják a bizonyító tény és a bizonyítandó tény közötti kapcsolatot. Bócz Endre úgy véli, hogy a bizonyító tény, vagyis a bizonyíték azért lehet alkalmas a bizonyítandó tény igazolására, mert közöttük a tudományos ismeretek szerint – de sokszor a napi tapasztalatok szerint is – okozati kapcsolat van. A bizonyító tény valamilyen módon a bizonyítandó tény következménye, a kapcsolat, a bizonyítási ok, az esetek túlnyomó részében természeti törvényszer ségek uralma alatt áll.<sup>547</sup> Ebb l az következik, hogy a kapcsolat a bizonyító tény és a bizonyítandó tény között általában a természeti törvényszer ségek uralma alatt áll, éppen ezért Bócz szerint „a jogalkalmazó szerepe az, hogy a bizonyító tényeket alaposan vizsgálja meg, helyesen értelmezze, és adekvát módon helyezze el a történet szövevényébe.”<sup>548</sup> Kertész Imre szerint is „a ténybeli adatok csak a racionális megismerés, az absztrakt gondolkodás útján tárhatók fel, érzékszerveink számára nem adottak, a bizonyítandó és kapcsolatos tények megismerése bel lük további szellemi munka eredménye.”<sup>549</sup> Úgy véli, hogy „a tény objektíven, a bizonyítást végz személyek tudatától függetlenül létezik. Bizonyító tényé azonban csak akkor válik, ha bevonják a bizonyításba.”<sup>550</sup> A bizonyító tények alatt a bizonyítékokat kell értenünk, amelyek Tremmel Flórián szerint a büntet eljárásban olyan adatok, „amelyek büntet jogilag releváns tényekre vonatkoznak, és a törvény által megengedett forrásokból szereznek be; éppen ezért összességükben és összefüggésükben felhasználhatók (alkalmasak) a büntet jogilag releváns tényállásnak az ügydönt hatóság általi megállapítására, utólagos rekonstrukciójára (eljárásjogi bizonyítékok).”<sup>551</sup> Nagy Lajos szerint is a bizonyíték minden olyan – a bíróság által ilyenek elfogadott – adat, amelyb l a bizonyítandó tényre okszer következtetés vonható le. Az eljárás korábbi részében (például a nyomozás, vizsgálat során) felmerült adat a megfelel szakaszban döntésre hivatott szervek számára (nyomozó és vizsgáló szervek) szintén bizonyíték lehet, ha ilyenek min sítették. A bíróság szempontjából azonban minden ilyen adat csak akkor lehet bizonyíték, ha azt maga is

---

<sup>546</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 94. o.

<sup>547</sup> BÓCZ Endre: A bizonyítás egyes elméleti kérdései és gyakorlati problémái. In: BOTH Em ke (Szerk.): Kriminológiai Közlemények 65. Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest, 2008. 99. o.

<sup>548</sup> BÓCZ Endre: A bizonyítás egyes elméleti kérdései és gyakorlati problémái. In: BOTH Em ke (Szerk.): Kriminológiai Közlemények 65. Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest, 2008. 99. o.

<sup>549</sup> KERTÉSZ Imre: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntet eljárási jog és a kriminalisztika tudományában. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 50. o.

<sup>550</sup> KERTÉSZ Imre: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntet eljárási jog és a kriminalisztika tudományában. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 44. o.

<sup>551</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 79. o.

annak fogadja el.<sup>552</sup> Ebből az következik, hogy bár a nyomozó hatóság bizonyítéknak vélheti a tanú azon állítását, hogy a bűncselekményt a hozzátartozója követte el, a bíróság figyelmen kívül hagyhatja arra való hivatkozással, hogy törvénysértés történt, mert a tanút nem figyelmeztették a vallomásmegtagadási jogára. Bócz Endre úgy véli, hogy a bizonyíték a jogalkalmazási eljárásban az olyan jogszerűen szerzett és elírt formában megjelent adat, amely a tényalak szerinti bizonyítására alkalmas lehet.<sup>553</sup> Vámbéry Ruzssem szerint „a „tény” fogalma épúgy jelenti a külvilágban megtörtént eseményt (cselekvést), mint a belső tényt: a lelki állapotot vagy folyamatot (pl. szándék, félelem)”<sup>554</sup>, de Kertész Imre szerint „a bizonyítandó tények körébe csak az ügy eldöntéséhez szükséges, az ügy érdemi kimenetelére befolyást gyakorló tények tartoznak.”<sup>555</sup> Úgy véli, hogy a bizonyításban tényként szerepelhet az anyagi világ objektíven létező bármely érzékileg felfogható diszkrét egyedi jelensége.<sup>556</sup> A tényből ered a ténybizonyítás fogalma is, amely Finszter Géza szerint azt jelenti, hogy amit bizonyítanak, „az valamely érzékileg észlelhető egyedi esemény, tény, a bűncselekmény, amely meghatározott időben és helyen történt.”<sup>557</sup>

Az adat és a tény nem ugyanaz, Bócz Endre felfogása szerint „az adat nem maga a tény, hanem a tényre vonatkozó ismeret, a tény ismert tulajdonságainak gondolati foglalata és tükröképe.”<sup>558</sup> Tremmel Flórián is úgy véli, hogy a tény és adat ugyanúgy különbözik, mint a tárgy és a képmása.<sup>559</sup> Visszatérve a Finszter-i felvetéshez, hogy a nyomozás során a bizonyító tény és a bizonyítandó tény közötti kapcsolat feltárása a feladat, ebből az következik, hogy a nyomozó hatóság összegyűjti a bizonyítékokat, vagyis a bizonyítandó tényre vonatkozó adatokat, és azt vizsgálja, hogy ezek az adatok közvetítik-e a hatóság felé a tényeket, képmásai-e az adatok a tényeknek. Egy vallomás esetén a nyomozó hatóság azt vizsgálja, hogy a tanú vallomásából megszerzett adatok megfelelnek-e a valóságnak, szintén tekinthetők-e a tanú által elmondottak. A nyomozó hatóság csak feltárni tudja az adatok és a valóság közötti kapcsolatot, de megállapítani nem, mert azt csak a bíróság teheti.

<sup>552</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntető perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 48. o.

<sup>553</sup> BÓCZ Endre: A bizonyítás egyes elméleti kérdései és gyakorlati problémái. In: BOTH Emke (Szerk.): Kriminológiai Közlemények 65. Magyar Kriminológiai Társaság, Budapest, 2008. 98. o.

<sup>554</sup> VÁMBÉRY Ruzssem: A büntető perrendtartás tankönyve. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1916. 131. o.

<sup>555</sup> KERTÉSZ Imre: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntető eljárási jog és a kriminalisztika tudományában. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 42. o.

<sup>556</sup> KERTÉSZ Imre: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntető eljárási jog és a kriminalisztika tudományában. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 40. o.

<sup>557</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 87. o.

<sup>558</sup> BÓCZ Endre: Kriminalisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 29. o.

<sup>559</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntető eljárásban. Dialog Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 73. o.

Ebben a feltáró tevékenységben Finszter Géza „bizonyítási” cselekményeket lát, amelyek nem azonosak a bizonyítással, amely voltaképpen „*a kijelentések hitelt érdeml ségének az ellen rzése, ami a tárgyaláson történik*”.<sup>560</sup> A nyomozás során elvégzett bizonyítási cselekményekről készült jegyz könyv a nyomozati iratok közé kerül, amely felolvasható a tárgyaláson, és az is el fordulhat, hogy a tanú vagy a vádlott a vallomásában utal vissza a bizonyítási cselekményre, így mindkét módon az történik, hogy a nyomozás során elvégzett bizonyítási cselekmény részévé válik a bírósági szakban folyó bizonyításnak. Azzal, hogy a felderítés során alkalmazott poligráfós vizsgálatról készült jegyz könyv is része a nyomozati iratoknak, ez azt jelenti, hogy a bizonyítás során felhasználható a vizsgálat eredménye is, amennyiben a bíróság úgy dönt, hogy felolvassa a tárgyaláson. Ezen kívül úgy is bekerülhet a bizonyítási eljárásba a poligráfós vizsgálat eredménye, hogy a terhelt például, amikor vallomást tesz, hivatkozik az eredményére, vagy a szaktanácsadó, akit tanúként idéznek a tárgyalásra, elemzi és értelmezi a vizsgálati megállapításait. Mindebből látható, hogy bár a felderítés során és céljából veszik igénybe a poligráfós vizsgálatot, annak eredménye mégis a bíróság elé kerülhet, és így részévé válhat a bírósági eljárásnak. Álláspontunk szerint ez egyet jelent azzal, hogy igaz, nem közvetlenül – mivel nem maga a bíróság rendelte el a poligráfós vizsgálatot –, de közvetetten szerepe van a bizonyításban, hiszen elhangozhat a poligráfós vizsgálat eredménye a tárgyaláson.

Meg kell vizsgálnunk, hogy a poligráf közvetlenül is része lehet-e a bizonyításnak. Amennyiben lehet ség van arra, hogy a bírósági szakban is igénybe vegyék, akkor nézetünk szerint közvetlenül is helye van a bizonyításban, hiszen ha a bíróság úgy dönt, hogy a vádlott vagy a tanú vallomását poligráffal kívánja ellen ríztetni, ezzel a bíróság mintegy beemeli a poligráfot, mint felderít eszközt a bizonyításba. A bizonyítási eljárás keretein belül történik, hogy a bíróság kirendeli a poligráfós vizsgálatot, majd megismeri a vizsgálat eredményét, ha szükséges, meghallgatja a poligráfós vizsgálatot, és a vádlott vagy a tanú kihallgatása keretében ismerteti az alannal a vizsgálat eredményét. Felvetésünk a jelennek szól, hiszen rámutattunk már arra, a bírósági gyakorlatban el fordul, hogy annak ellenére rendelnek ki szakért ként poligráfós vizsgálatot, hogy azt a törvény nem teszi lehetővé. Így a Be.-vel ellentétes gyakorlat azt eredményezi, hogy a poligráfnak ilyen módon közvetlenül is szerepe teremtik a bizonyításban.

Újra vissza kell, hogy utaljunk Finszter Géza felvetésére, amely szerint „*a büntet eljárási bizonyítás mindig a kijelentések hitelt érdeml ségének az ellen rzése, ami a*

---

<sup>560</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 94. o.

tárgyaláson történik”.<sup>561</sup> A felvetés szerint a vallomás hiteltérdeml ségének ellen rzése maga a bizonyítás.<sup>562</sup> A kijelentés, aminek a hiteltérdeml ségét vizsgálnia kell a bíróságnak, elhangozhatott egy nyomozati vallomásban, vagy a bíróság el tt tett vallomásban. Bármely szakban is került rá sor, a hiteltérdeml ségi ellen rzést a bíróság miközben végzi, figyelembe veszi a nyomozó hatóság felderítési eredményeit is, valamint a saját bizonyítási tevékenységét, és ha szükséges, újabb bizonyítási cselekményeket végez. Elek Balázs szerint „a vallomás mérlegelésénél a bíróság végigköveti és ellen rzi a büntet jogilag releváns jelenségr l eredetileg szerzett tudomás keletkezésének, meg rzésének és közlésének pszichikai folyamatát és az eljárás egyéb adatainak segítségével kiküszöböli a vallomás kialakulását befolyásoló azon tényez ket, amelyek nem az eredeti tudásszerzés, hanem egyéb körülmények folytán hatnak.”<sup>563</sup> Azt is vizsgálnia kell a bíróságnak, hogy a vallomás szinte-e, a terhelt vagy a tanú szándékosan nem mondott-e valótlanságokat. A hiteltérdeml ségi vizsgálatban szerepet kaphat a nyomozás során elvégzett poligráfós vizsgálat eredménye is, éppúgy, mint a bírósági szakban alkalmazotté.

Bár a hiteltérdeml séget a bíróság vizsgálja, ezzel pedig bizonyít, azonban a nyomozó hatóság is – miközben felderít – valamelyest értékelnie kell a bizonyítékokat. Finszter Géza szerint „azt is mondhatjuk, hogy a nyomozó hatóság az els dleges bizonyítékok beszerzésénél önmagát kívánja meggy zni megállapításai helyességér l.”<sup>564</sup> A bizonyítékok nyomozó hatósági értékelése mindvégig átszövi a nyomozást, hiszen a nyomozó hatóság csak akkor terjesztheti fel az ügyet vádemelésre, ha rendelkezésre áll annyi bizonyíték, ami elegend a vádemeléshez. Ha van gyanúsított vagy tanúvallomás, nyilván fel kell, hogy merüljön a nyomozó hatóság tagjában, szinte volt-e a gyanúsított vagy a tanú, nem titkolt-e el olyan adatokat, amelyek felderítése elengedhetetlen lenne a vádemeléshez. Ilyenkor a felderítés során voltaképpen megel zi a bíróságot, mondhatnánk „el zetes” hiteltérdeml ségi ellen rzést végez. A bírósági szakban ugyanezt fogja tenni a bíróság is, azzal a különbséggel, hogy a bíróság a bizonyítás keretében vizsgálja a hiteltérdeml séget, másrészt annyiban van kedvez bb helyzetben, hogy a nyomozó hatóság és az ügyész által már el zetesen ellen rzött vallomások kerülnek csak elé, amelyek hiteltérdeml sége vélhetően más bizonyítékokkal is

---

<sup>561</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 94. o.

<sup>562</sup> HAMPTON szerint is arra mutat rá, hogy bizonyíték szükséges ahhoz, hogy meggy z djenek a tanúvallomás hiteltérdeml ségér l. In: Celia HAMPTON: Criminal procedure and evidence. Sweet&Maxwell. London, Egyesült Királyság, 1973. 374. o.

<sup>563</sup> ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntet eljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 14. o.

<sup>564</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 89. o.

alá van támasztva. Ugyanúgy, mint a nyomozó hatóság, a bíróság is felhasználhatja a poligráfot annak ellen részére, hogy szinte volt-e a vallomás. Amennyiben azt mutatja a poligráfos vizsgálat eredménye, hogy a vallomás szinte, ez egy jelzés a nyomozó hatóság, illetve a bíróság számára, hogy valószínűleg nem tartalmaztak valótlanosságot a terheltek azon kijelentései például, hogy nem az elkövető, soha nem is találkozott a sértettel, és arról sincs tudomása, hogy hányan követték el a bűncselekményt. Mivel a poligráfos vizsgálat eredménye nem kétséget kizáró, ezért mielőtt a nyomozó hatóságban vagy a bíróságban kialakulna egy kép a vallomás szinteségéről, vagyis elfogadhatóságáról, más ellen részési módszereket is figyelembe ajánlott venni, például összevetnie azt más tanúvallomásokkal, vagy a szembesítés eredményével.

Irk Albert bizonyítás fogalma is a hiteltérdemlőség vizsgálatát emeli ki, amikor arról ír, hogy a bizonyítás *„célja valamely tény vagy állítás valótlanossága vagy valódisága iránt a bíróság lelkében meggyőződés keltése.”*<sup>565</sup> Angyal Pál is úgy véli, hogy *„az a logikai meggyőződés pedig, amelynek útján valakiben bizonyos történés valódisága vagy valótlanossága iránt a bizonyító eszközökön keresztül, a bizonyító okok, bizonyító erejükkel meggyőződést ébresztenek: bizonyítás (probatio, demonstratio) meggyőződés szó alá foglalhatók. A bizonyítás alatt rövidebben és a büntető eljárásra való vonatkozásában azt a tevékenységet kell tehát érteni, amely bizonyos ténykörülmények valódisága vagy valótlanossága iránt a bíróságban megfelelő meggyőződést ébreszt.”*<sup>566</sup>

Az Irk és az Angyal-féle bizonyításfogalom is a bírói mérlegelést emeli ki, mint logikai meggyőződést, amely ez esetben is hasonlít ahhoz a folyamathoz is, ami a nyomozó hatóság tagjában lezajlik, miközben végzi a felderítést. Szemben a bíróval, akinek a törvény alapján joga és egyben kötelessége is úgy ítéletet hozni, hogy elvégezte a bizonyítást, megvizsgálta a vallomások hiteltérdemlőségét, azt, hogy az eladottak megfelelnek-e a valóságnak, szinték-e, alapozható-e rájuk a bírósági ítélet. Ezzel szemben a nyomozó hatóság tagja csupán a célből végzi el az Irk Alberti értelemben vett logikai meggyőződést, hogy megállapítsa, vádképes-e az ügy, és a rendelkezésre álló vallomás nem fog-e elbukni a bírósági hiteltérdemlőségi vizsgálaton. Azt mondhatjuk, hogy a nyomozó hatóság tagja a Bócz Endre és Angyal Pál által megfogalmazott elbizonyítást végez, ennek keretében mintegy elre vizsgálja a hiteltérdemlőséget, és ahhoz, hogy dönteni tudjon, igénybe veszi a poligráfot.

---

<sup>565</sup> IRK Albert: A magyar büntetőper jog vezérfonala. Dunántúli Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, 1931. 77. o.

<sup>566</sup> ANGYAL Pál: A magyar büntető eljárásjog tankönyve I. kötet. Atheneum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Budapest, 1915. 315. o.



Nagy Lajos is azon az állásponton van, hogy „a büntet perben a bizonyítékok értékelése sajátosan bírói tevékenység, összetett jelleg, gondolkodási és akaratelhatározási művelet.”<sup>567</sup> Azt írja, hogy „ennek lényege, hogy a bíró megvizsgálja az egyes bizonyító adatokat: elsősorban az ügyretartozás, a relevancia és a bizonyító adat megszerzésének törvényessége stb. szempontjából, majd ezt követően vizsgálja az adat hitelt érdemlőségét, bizonyító erejét, az adatra alapítható megállapítás, hipotézis igazságértékét önmagában, valamint a további kapcsolódó összes bizonyító adatokkal összefüggésben. Amennyiben mindez kialakítja ésszerű meggyőződését a kérdéses tény tekintetében, az adatot most már bizonyítéknak tekinti és abból következtetést von le a valóságban megtörtént tényre, s ennek eredményeként hozza meg a megfelelő ténymegállapítást. Amennyiben az adatok egymásnak egészben vagy részben ellentmondanak, az adott lehetőségek közül a bíró mérlegelése alapján a meggyőződését kiváltó egyetlen (illetve leg több egybehangzó) adatot fogadja el bizonyítékként, döntésének alapjául, a többi lehetőséget pedig – indokoltan – elveti. Maga az értékelési, illetve legmérlegelési folyamat tehát ilyen súlyozó, latolgató, adatokat egymással összehasonlító, egybevető műveletek láncolata.”<sup>568</sup>

A bírói értékelést megelőzi a bizonyítás, és azon belül is a poligráf alkalmazása, ha egyáltalán sor kerül rá. Amennyiben azt vizsgáljuk, hogy a bizonyításban mikor vehet igénybe a poligráf, figyelembe kell venni Kertész Imrét, aki azt írja, hogy „a bizonyítékok hitelt érdemlőségének végleges megállapítása csak a bizonyítás lezárásával történik meg.”<sup>569</sup> Ebből az is következik, hogy a poligráfos vizsgálat elvégzésének, illetve eredménye felhasználásának legkésőbb a bizonyítási eljárás befejezéséig meg kell történnie. Ha a bizonyítás kapcsán azt kell meghatároznunk, hogy mikor lehet a legkorábban igénybe venni, azt mondhatjuk, hogy az időpont egybeesik a felderítés során meghatározott legkorábbi időponttal, mivel a felderítési céllal igénybe vett poligráfos vizsgálat eredményét tartalmazó jegyzőkönyv felolvasása, vagy a vizsgálatra hivatkozó terhelti vallomás révén a tárgyalás anyagává, ezzel pedig a bizonyítás részévé válik. Tettezhető a felderítés és a bizonyítás összefonódása Tremmel Flórián bizonyításfogalmában is, amely szerint „a bizonyítás a büntet eljárásban olyan megismerési folyamat, amely

1. az egyedi ügyben, büntet jogilag releváns, túlnyomórészt múltbeli tényállásnak az eljáró hatóság, végső soron a bíróság általi, a valósággal adekvát

<sup>567</sup> NAGY Lajos: Ítélet a büntet perben. A büntet bírói döntési tevékenység problémái. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1974. 236-237. o.

<sup>568</sup> NAGY Lajos: Ítélet a büntet perben. A büntet bírói döntési tevékenység problémái. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1974. 237. o.

<sup>569</sup> KERTÉSZ Imre: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntet eljárási jog és a kriminalisztika tudományában. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 238-239. o.

*megállapítására, utólagos rekonstrukciójára irányul és*

2. *a bizonyítékok összegyűjtésével, vizsgálatával és mérlegelésével kapcsolatos tevékenységben realizálódik.*<sup>570</sup>

Tremmel szerint ez a részletesebb meghatározás két szempontból tágnak, és ezért kifogásolhatónak tekinthető. *„Részint kiterjed ugyanis a megismerési folyamat két szakasza (feltárás és igazolás) közül a feltárásra – a felderítésre – is, azaz a büntet eljárás előkészítő szakaszát elsődlegesen jellemző kutató-nyomozó, bizonyítékösszegejtő tevékenységre, részint pedig magában foglalja a bizonyítást mint logikai értelemben vett tevékenységet. Ezek véleményünk szerint csak látszólagos hiányosságok. Egyrészt a büntet eljárásban folyó bizonyításnál – utalva a fent mondottakra – a megismerés két szorosan összefüggő szakaszából, részfolyamatából az utóbbi elem (az igazolás) a döntő, a meghatározó. Ugyanakkor azonban az első szakasztól mereven elhatárolni nem lehet.*<sup>571</sup>

A felderítés és a bizonyítás összefüggését támasztja alá Finszter Géza is, amikor felsorolja a bizonyíthatóság feltételeit:

- a bizonyíték beszerzése az eljárás formai szabályainak betartásával történt,
- széles körben van lehetőség a tárgyi bizonyításra, amit a nyomokban gazdag helyszín biztosít,
- a tárgyi bizonyítási eszközök bizonyító erejét szakértői vizsgálatok tárják fel,
- az elkövetési magatartások és azok következményei mindennapi tapasztalattal is könnyen felismerhetők, a tanúkutatás és a tanúkihallgatások rendszerint eredményre vezetnek,
- a releváns bizonyítékok kiállják a védelem kontrollját és alkalmasak az ügy elbírálásához szükséges belső meggyőződés kialakítására.<sup>572</sup>

Finszter Géza szerint *„könnyen bizonyíthatóak azok a bűncselekmények, ahol nagyszámú, előbbieken említett tulajdonsággal rendelkező adat áll rendelkezésre, ezek a büntet eljárásban szabályozott módszerekkel felkutathatóak és biztosíthatóak, az eljárási szabályok betartásával, a bizonyítási cselekmények utólag reprodukálhatóak, a bizonyítékok*

---

<sup>570</sup> TREMMEL Flórián: A bizonyítás és a bizonyíték fogalma a büntet eljárásban. PTE Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1970. 18. o.

<sup>571</sup> TREMMEL Flórián: A bizonyítás és a bizonyíték fogalma a büntet eljárásban. PTE Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1970. 18. o.

<sup>572</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám, Rendészeti Főiskola, Budapest, 2010. 22. o.

*eredetisége ellen rizhet és a hatóság eljáró tagjai felderít cselekményeikről a bíróság előtt pontosan számot tudnak adni.*<sup>573</sup>

A Finszter-i meghatározás alapján megállapíthatjuk, hogy a poligráf a könnyen bizonyítható ügyek esetén legfeljebb a tanúvallomás szintességének ellen rzése során kaphat szerepet, feltéve, hogy a tárgyi bizonyítási eszközök nem támasztják alá kell képpen a tanú által elmondottakat. Mivel Finszter Géza széleskör tárgyi bizonyítás lehetőségéről ír, ezért levonhatjuk azt a következtetést, hogy a poligráfot a könnyen bizonyítható ügyekben szükségtelen igénybe venni, annak szerepe csak akkor van, ha hiányzik valamelyik felsorolt feltétel.

Finszter Géza úgy véli, hogy *„az állami büntet igény kielégítése akkor a legkönnyebb, ha az ügy jól felderíthető és jól bizonyítható. Ebben az esetben rendszerint nincs szükség elzetes felderítésre, és a nyomozás sem igényel titkos adatgyjtést.*<sup>574</sup> Ekkor a titkos adatszerzéshez hasonlóan a poligráfos vizsgálat is szükségtelennek tnik. Finszter szerint *„a könnyen felderíthető és nehezen bizonyítható ügyek kategóriájába sorolható minden olyan eset, amikor szükséges az ismeretlen tettesek kézre kerítése és az elrejtett tárgyi bizonyítékok felkutatása.*<sup>575</sup> Az ismeretlen tettes kézre kerítése tekintetében a poligráf akkor lehet hasznos, ha a tanú az elkövető, esetleg tudja, hogy ki követte el a bncselekményt, de a vallomásában tagadja. Ilyenkor olyan kérdések tehetnek fel a tanúnak, amelyek azt célozzák, hogy követte-e el a bncselekményt, tudja-e, hogy ki követte el, illetve rendelkezik-e tettestudomással. Az elrejtett tárgyi bizonyítási eszközök felkutatása ismét olyan felderítési feladat, amelynek megoldásához igénybe vehet am szer. Finszter megkülönböztet még nehezen felderíthető, de könnyen bizonyítható, valamint nehezen felderíthető és nehezen bizonyítható ügyeket is.<sup>576</sup> Úgy véljük, hogy ezeknél a kategóriáknál is hasznos lehet a vallomás ellen rzése, a tettestudomás vizsgálata, és az, hogy akár tárgyi bizonyítási eszközökhöz is elvezethet a poligráf.

---

<sup>573</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám, Rendrtiszti F iskola, Budapest, 2010. 22-23. o.

<sup>574</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám, Rendrtiszti F iskola, Budapest, 2010. 23. o.

<sup>575</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám, Rendrtiszti F iskola, Budapest, 2010. 23. o.

<sup>576</sup> FINSZTER Géza: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám, Rendrtiszti F iskola, Budapest, 2010. 23. o.

### 3. A bizonyítási tilalmak

Az előző pontokban arra a következtetésre jutottunk, hogy a poligráf ugyanúgy része a felderítésnek is, mint a bizonyításnak. Mielőtt megkísérelnénk meghatározni, hogy beilleszthető-e a bizonyítási eszközök vagy a bizonyítási eljárások közé, érdemes megvizsgálnunk, hogy helyesen teszi-e a bíróság, amikor a poligráfos vizsgálat eredményét beemeli a bizonyításba, nem ütközik-e a megszerzése alkalmazása bizonyítási tilalomba.

Király Tibor szerint „*a büntet eljárás feladata, hogy megállapítsa az igazságot, de ezt a feladatát nem teljesítheti bármi áron. Erről már az eljárási elvek és az eljárás formai előírásai tanúskodnak, de különösen a bizonyítási eszközökre és módszerekre vonatkozó szabályok és tilalmak.*”<sup>577</sup> Finszter Géza úgy véli, hogy a bizonyítás formai előírásai azt a célt szolgálják, „*hogy a feltárt bizonyíték hitelt érdemlő sége a vádemelés és a tárgyalás szakaszaiban is ellenrizhető legyen, nem csupán az ügyész és a bíróság, hanem a védelem által is.*”<sup>578</sup> Az ellenrizhető ségnek át kell szelnie az egész büntet eljárást, amelynek szakjaiban más-más a döntésre jogosult szerv. Kardos Sándor szerint „*mindegyik szakaszban az eljárásban szerepe is van, amelyen át a további szakaszba csak az arra alkalmas ügyek jutnak. Az eljárás szakaszossága a büntet eljárás egyik garanciája.*”<sup>579</sup> Ez egy hatósági kötelezettséget jelent, nem léphet új szakba az ügy, ha valamely bizonyítékszerzés jogszabályellenesen történt. Amennyiben a nyomozó hatóságon, illetve az ügyészen is túljutna az ügy, a bíróságnak kell – mintegy végső szintként – felismernie a hibát, mivel Király Tibor szavai szerint a „*büntet ítélet alapja csak bizonyított ismeret lehet, amin olyan ismeretet kell érteni, amit a bíróság törvényes bizonyítási eszközökből (tanúvallomása, tárgyi bizonyíték stb.) szerzett.*”<sup>580</sup>

Amennyiben a bizonyíték megszerzése törvénytárással történt, ennek két következménye lehet: orvosolják a törvényellenességet vagy a bizonyíték elveszik.<sup>581</sup> Herke Csongor szerint „*a helyre nem hozható jogellenesség esetén a bizonyíték nem használható fel, ellenkező esetben a tényállás tekintetben megalapozatlannak tekinthető. Ilyen helyre nem hozható jogellenesség a Be.-ben meghatározott bizonyítási tilalom megszegése (pl. tanúzási*

<sup>577</sup> KIRÁLY Tibor: Büntet ítélet a jog határán. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 139. o.

<sup>578</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 101.

o.

<sup>579</sup> KARDOS Sándor: Jogorvoslat a büntet eljárásban. Magyar Jog, ötvenedik évfolyam, 2003. január. 21. o.

<sup>580</sup> KIRÁLY Tibor: Büntet ítélet a jog határán. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 86. o.

<sup>581</sup> Az Amerikai Egyesült Államokban ilyen törvénytárással lehet például, ha a kihallgatás előtt nem hangoznak el a Miranda figyelmeztetések, vagy a rossz anyagi helyzet terheltek számára nem biztosítanak kirendelt védőt olyan ügyekben, amelyek szabadságvesztés büntetéssel fenyegetettek. In: Craig M. BRADLEY: The failure of the criminal procedure revolution. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, USA, 1993. 1. o.

akadályok figyelmen kívül hagyása, Miranda-figyelmeztetés elmaradása), másrészt az Alkotmány- vagy Btk.-ellenes bizonyítékszerzés (pl. törvénytelen kényszerintézkedések kapcsán nyert bizonyíték).”<sup>582</sup> Finszter Géza úgy látja, hogy „az európai eljárási jog bizonyítási tilalmai végső soron annak biztosítékai, hogy az igazság a büntet perben legyen megállapítható. A bizonyítási tilalmak elismerése demonstrálja a perben szereplők és a „közösség” számára, hogy a rendszer tisztességes módon működik.”<sup>583</sup>

Herke Csongor felsorolja azokat az eljárási fogyatékoságokat, amelyek megakadályozzák azt, hogy egy cselekményhez a törvény által meghatározott jogkövetkezmény fűződhessen:

„Az eljárási cselekmény fogyatékosága lehet

a) személyi fogyatékoság:

- nem jogosult végezte a cselekményt (joghatóság, hatáskör, illetékesség hiánya),
- nem jogosult tesz fel kérdést,
- nem jogosult él jogorvoslattal,
- kell felhatalmazás nélkül jár el valaki,

b) tartalmi fogyatékoság:

- ténybeli: tények, események hamis felidézése, állítása, megalapozatlanság,
- jogi: jogszabály helytelen alkalmazása, téves hivatkozás vagy értelmezés,
- akarathibás cselekmény: kényszer, fenyegetés, kábítószer, alkohol hatása alatti,

c) formai fogyatékoság: a büntet eljárásjog szabályainak megsértése (alaki törvénytörés).”<sup>584</sup>

Ad a) Személyi fogyatékoság

Ugyanúgy, mint az eljárási cselekményekre általában, a poligráfós vizsgálatnál is előfordulhat személyi fogyatékoság. Mivel a rendőrségi nyomozás során a BSZKI poligráfós szaktanácsadóit kell kirendelni, amennyiben poligráfós vizsgálatra kerülne sor, ezért személyi fogyatékoság lehet, ha máshonnan rendelik ki a poligráfós vizsgálatot. A szaktanácsadónak kell feltennie a kérdéseket, így ennek a megsértése is hiba lehet. Mindkettő lehet orvosolni, amennyiben a BSZKI-t is rendelik ki a szaktanácsadót, aki maga teszi fel a kérdéseket is.

<sup>582</sup> HERKE Csongor: Büntető eljárásjog. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2010. 81. o.

<sup>583</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 92.

o.

<sup>584</sup> HERKE Csongor: Büntető eljárásjog. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2010. 161. o.

A jogorvoslat annyiban érinti a poligráfós vizsgálatot, hogy panasszal élhet a vizsgálatot elutasító indítvány ellen a gyanúsított, a véd je, továbbá az ügy másik gyanúsítottja és annak véd je, ez utóbbiak csak akkor, ha a gyanúsított poligráfós vizsgálatát k indítványozták, másrészt a gyakorlat alapján a kirendel határozat ellen a gyanúsított és a véd je is panasszal élhet, tanú poligráfós vizsgálatával szemben pedig maga a tanú. Ha mástól, tehát nem a jogosulttól érkezik a panasz, azt el kell utasítani. Amennyiben a szaktanácsadói kirendeléssel szemben érkezik a panasz egy olyan személytől (például a gyanúsított feleségétől), aki egyébként nem lett volna jogosult annak benyújtására, és a hatóság ennek ellenére helyt ad a jogorvoslatnak, akkor ennek a következménye az lenne, hogy nem kerülne sor a poligráfós vizsgálatra. Fogyatékoságot eredményezne viszont, ha a gyanúsított indítványozná a saját poligráfós vizsgálatát, amelyet a nyomozó hatóság elutasít, azonban a gyanúsított felesége panaszának az ügyész helyt adna, így a poligráfós vizsgálatot úgy végeznék el a gyanúsítotton, hogy a panasz nem a jogosulttól érkezett. Ez nézetünk szerint egy olyan eljárási fogyatékoság lenne, amelyet már önmagában a gyanúsított poligráfós vizsgálatba való beleegyezése orvosolna.

A nem kell felhatalmazottság akkor jelenthet problémát a poligráfós vizsgálatnál, amennyiben nem szaktanácsadó, hanem szakért végzi azt a bírósági szakban. Úgy véljük, hogy a Be. nem hatalmazza fel a szakértőt arra, hogy poligráfós vizsgálatot végezzen, ezért, ha ez történik, az fogyatékos eljárási cselekmény lesz. Mivel szaktanácsadó kirendelésére nincs lehetőség a bírósági eljárásban, ezért a hatályos Be.-t alkalmazva ez egy olyan fogyatékoság, amely nem orvosolható.

#### Ad b) Tartalmi fogyatékoság

A tartalmi fogyatékoság annyiban vonatkozhat a poligráfós vizsgálatra, amennyiben kérdésként merül fel a vádlott vagy a tanú vizsgálata (tanú esetén nem kiemelt jelentőségű ügyről van szó) kapcsán a helyes jogértelmezés. Mivel a Be. a tanú és a vádlott esetében sem fogalmaz meg tilalmat, csak következtetni lehet arra, így az ügyben eljáró bíróságon múlik, hogy fogyatékoságnak ítéli-e meg. Amennyiben a bírósági szakban poligráfoznak tanút vagy vádlottat, az már egyértelmű fogyatékoság lehet az előző pontban ismertetett okok miatt. A nyomozás során vizsgált tanú esetében nincs a Be.-ben tiltás – és rendelkezés sem, így a jogalkalmazó pillanatnyi döntésén múlik, hogy fogyatékoságnak tekinti-e a szerinte helyes vagy helytelen jogértelmezés következtében elvégzett poligráfós vizsgálatot. A problémát a jogalkotó oldhatná meg azzal, hogy rendelkezik a tanú poligráfós vizsgálatáról.

#### Ad c) Formai fogyatékoság

Nézetünk szerint formai fogyatékoságot jelenthet:

- ha a bírósági szakban poligráfus szakértőt rendelnek ki;
- ha nem szaktanácsadó, hanem például a nyomozó végzi el a poligráfus vizsgálatot;
- ha kábítószer, alkohol hatása alatt alkalmazzák a poligráfot,
- ha a vizsgált személy beleegyezése nélkül végzik el a poligráfus vizsgálatot.

Úgy véljük, hogy a fogyatékoság úgy orvosolható, ha újra elvégeztetik, immár a jogszabályi keretek és a szakmai előírások betartásával a vizsgálatot.

A Be. 78. § (4) bekezdése alapján *„nem értékelhet bizonyítékként az olyan bizonyítási eszközből származó tény, amelyet a bíróság, az ügyész vagy a nyomozó hatóság bncselekmény útján, más tiltott módon vagy a résztvevők eljárési jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg.”* Úgy véljük, hogy a felsorolt eljárési fogyatékoságok egyike sem esik abba a körbe, hogy bncselekménynek minősüljön. A *„más tiltott módon”* megszerzést sem merítik ki az esetleges eljárési hibák, ez akkor teljesülne csak, ha hazánkban a Be. kifejezetten tiltaná a poligráf igénybevetését. Végül *„a résztvevők eljárési jogainak lényeges korlátozásával szerzett meg”* részt vizsgálva vissza kell, hogy utaljunk az alapelveknél tett megállapításunkra, amely szerint a büntető eljárás alapevei nem sérülnek, ebből pedig az következik, hogy a résztvevők jogainak sérülése sem állapítható meg, így nézetünk szerint a poligráf igénybevétele nem esik bizonyítási tilalomba.

#### 4. A bizonyítási eszközök és a bizonyítási eljárások

Tremmel Flórián szerint a bizonyítékok a büntető eljárásban olyan adatok,

- a) amelyek büntető jogilag releváns tényekre vonatkoznak,
- b) amelyeket a törvény által megengedett forrásokból szereznek be, s éppen ezért összességükben és összefüggésükben felhasználhatók (alkalmasak) a büntető jogilag releváns tényállásnak az ügydöntő hatóság általi megállapításához, utólagos rekonstrukciójához (eljárásjogi bizonyítékok).<sup>585</sup>

Amennyiben bizonyítási tilalomba ütközik a releváns tényekre vonatkozó adatok beszerzése, bár megmutathatják, hogy mi történt a múltban, és ki követte el a bncselekményt, a hatóság mégis más bizonyítékokhoz kell, hogy jusson, mert ezek a

---

<sup>585</sup> TREMMEL Flórián: A bizonyítás és a bizonyíték fogalma a büntető eljárásban. PTE Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1970. 29. o.

Tremmel-i értelemben vett rossz bizonyítékok nem alkalmasak funkciójuk betöltésére, nem szolgálhatnak a tényállásmegállapítás alapjául.

Irk Albert megfogalmazása szerint a bíróban való meggyőzés keltésének alapjául szolgáló és jelenben létező tényeket bizonyító tényeknek vagy okoknak nevezzük, azon személyeket és tárgyakat pedig, „*amelyeken, illetve akiken e tények észrevehetők, bizonyító eszközöknek hívjuk és ezeket együttesen: bizonyítékoknak.*”<sup>586</sup> Balogh Jenő úgy látja, hogy azok a tények, amelyek valamely konkrét büntető ügy szempontjából jelentőséggel bírnak „*korábban merültek fel és így a bíró vagy hatósági tag azokat közvetlenül rendszerint nem észlelheti, hanem csak bizonyítási eszközök alkalmazása, illetve legkésőbb a már bizonyított tényekből közvetlenül vagy éppen csak közvetve vont következtetés útján juthat valamely meggyőzésre.*”<sup>587</sup> Nagy Lajos szerint bizonyítási eszköz minden olyan személy vagy dolog, amely az ilyen tények bírói megismerését lehetővé teszi. Ebből kiindulva bizonyító adatnak, ténynek magát a tanúvallomás tartalmát, bizonyító eszköznek pedig a tanút tekintjük.<sup>588</sup> Király Tibor szerint a bizonyíték „*az a tény, ami a bizonyítási eszközből következik (az a tény, hogy a tanú látta; vagy a gyanúsított ujjnyoma a helyszínen volt), és ami a bűncselekményre vagy annak az elkövetőjére, vagy éppen annak hiányára vagy cáfolatára vonatkozik. A bizonyíték tehát együtt jelent bizonyítási eszközt és a segítségével szerzett információt. Bármely tény, amelyet érzékszervekkel vagy más szerek közbeiktatásával felfogunk, lehet bizonyíték.*”<sup>589</sup> Karnyjeva és Kertész Imre szerint „*a bizonyítási eszközök és a bennük foglalt információk kapcsolatát a forma és a tartalom kölcsönös viszonya jellemzi. Szoros kölcsönös kapcsolatban vannak, hatnak egymásra, ezért nem lehet őket egymástól elvonatkoztatva vizsgálni.*”<sup>590</sup>

Nézetünk szerint a bizonyítási eszközök azokat az adatokat hordozzák magukban, amelyek rámutatnak a büntető jogilag releváns tényekre, arra, hogy a múltban milyen cselekmény történt, amelyet a jog szankcionálni kíván, vagy ahogy Bócz Endre ezt megfogalmazza: „*a büntető eljárásban a megismerés célja végső soron annak eldöntése, hogy a múltbeli történést alkotó folyamatok komplexumában felismerhető-e olyan emberi*

---

<sup>586</sup> IRK Albert: A magyar büntető perjog vezérfonala. Dunántúli Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, 1931. 77. o.

<sup>587</sup> BALOGH Jenő - EDVI Illés Károly - VARGHA Ferenc: A Bírósági Perrendtartás magyarázata 3. kötet. Grill Károly Császári és Királyi Udvari Kereskedése. Budapest, 1899. 479. o.

<sup>588</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntető perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 48. o.

<sup>589</sup> KIRÁLY Tibor: Büntető eljárási jog. Osiris Kiadó. Budapest, 2008. 248. o.

<sup>590</sup> KARNYEJEVA, L. M. - KERTÉSZ Imre: A bizonyítékok forrásai a szovjet és a magyar büntető eljárási jogban. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1985. 43-53. o.



*magatartás, amelyet a törvény büntet jogi szankció terhével tilt.*"<sup>591</sup>

Finszter Géza szerint a Be. „szóhasználatát nyilvánvalóvá teszi azt, hogy a bizonyítási eszközök nem azonosak a bizonyítékokkal. A bizonyítási eszközök között nyerhet bizonyíték, de kiderülhet az is, hogy az nem forrása releváns tényeknek és adatoknak.”<sup>592</sup> A Be. nemcsak a bizonyítékkfogalmat, hanem azt sem határozza meg, hogy mit értünk bizonyítási eszközön, hanem helyette taxatív felsorolja azokat, így a 76. § (1) bekezdése alapján bizonyítási eszköz a tanúvallomás, a szakvélemény, a tárgyi bizonyítási eszköz, az okirat és a terhelt vallomása.

A felsorolásból kitűnik, hogy a poligráfós vizsgálat eredményét tartalmazó jegyzőkönyv nincs nevesítve a bizonyítási eszközök között, ebből pedig levonható az a következtetés, hogy a szaktanácsadói jegyzőkönyv nem bizonyítási eszköz. Azonban érdemes megvizsgálni, hogy van-e valamilyen kapcsolata ennek ellenére a Be.-ben felsorolt bizonyítási eszközökkel.

A lehetőségek:

- a) tanúvallomás születhet a poligráfós vizsgálatot követően,
- b) szakvélemény származhat a poligráfós vizsgálatból,
- c) tárgyi bizonyítási eszközhez juthat a hatóság a poligráfós vizsgálatot követően,
- d) okirati bizonyíték származhat a poligráfós vizsgálatból,
- e) terhelti vallomás születhet a poligráfós vizsgálatot követően.

Ad a) Tanúvallomás születhet a poligráfós vizsgálatot követően

Tanúvallomást akkor eredményezhet a poligráfós vizsgálat, ha a vizsgálatot követően a tanú úgy dönt, hogy vallomást tesz: megmagyarázza, miért jelzett megtevést választ a poligráfós vizsgáló, vagy az is előfordulhat, hogy vallomása során beismeri a b) nccselekmény elkövetését, esetleg egy korábban elkövetett, másik b) nccselekményéért is tesz beismerő vallomást.

Tanúvallomás úgy is lehet a poligráfós vizsgálat következménye, ha a bíróság tanúként idézi a nyomozás során kirendelt poligráfós szaktanácsadót a tárgyalásra, aki tanúvallomás keretében ismerteti a poligráfós vizsgálat eredményét, és válaszol a feltett kérdésekre.<sup>593</sup> Ezt a megoldást azért választja a bíróság, mert a Be. nem teszi lehetővé a

---

<sup>591</sup> BÓCZ Endre: Krimináltechnika és büntet eljárási rend. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 7. o.

<sup>592</sup> FINSZTER Géza: Bizonyításelméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 98. o.

<sup>593</sup> Győr-Ménfőcsanak Megyei Bíróság egyik ítéletének indokolása is ezt támasztja alá: „a pszichológus szaktanácsadó ugyancsak meghallgatásra került, aki az ügyben korábban poligráfós szaktanácsadóként járt el. Az írásban betervezett véleményét változatlanul fenntartotta. Elmondta, hogy a vizsgálatok során általában két kérdéses módot használnak, az egyik az általános kérdések tesztje, a másik pedig a csúcshelyzet tesztje. Az általános kérdések esetén arra lehet választ kapni, hogy a vizsgált személy a b) nccselekménnyel összefüggésbe

szaktanácsadó közreműködését a bírósági szakban. Ez a gyakorlat nézetünk szerint nem aggályos, hiszen amennyiben a nyomozónak vagy a vizsgálónak tenne fel a bíróság az ügyel kapcsolatban kérdéseket, ket is tanúként hallgatná ki, azonban ezúttal is jelezzük, be kellene vezetni a szaktanácsadó meghallgatásának intézményét, amire a nyomozati és a bírósági szakban is sor kerülhetne.

Ad b) Szakvélemény származhat a poligráfós vizsgálatból

Szakvélemény csak akkor keletkezik, amennyiben a bíróság rendeli ki a szakértőt a poligráfós vizsgálat elvégzésére. Álláspontunk szerint ezt a bíróság nem teheti, mert szakvélemény nem származhatna a Be. alapján a poligráfós vizsgálatból, mivel a szaktanácsadónak kellene elvégezni a vizsgálatot. A nem megfelelő gyakorlat azzal lenne orvosolható, ha a bírósági szakban is lehetőség nyílna a szaktanácsadó igénybevételére.

Ad c) Tárgyi bizonyítási eszközöz juthat a hatóság a poligráfós vizsgálatot követően

A poligráfós vizsgálat arra is irányulhat, hogy elvezessen a nyomozó hatóság által nem ismert, vagy ismeretlen helyen lévő tárgyi bizonyítási eszközöz. Rákérdezhetnek például arra, hogy a holttest az alany kertjében, a szomszéd telkén stb. van-e elrejtve. Amennyiben reagál a szervezete valamely szóra, feltételezhető, hogy valóban ott is lesz az elásott holttest. Miután vége a vizsgálatnak, megkezdődhet a holttest felkutatása.

Ad d) Okirati bizonyíték származhat a poligráfós vizsgálatból

A szaktanácsadói jegyzőkönyvben rögzített, a vizsgálat eredményét tartalmazó adatok okirati bizonyítékká válhatnak, ha a bíróság a tárgyalás anyagává teszi azt felolvasás útján. Azt mondhatjuk, hogy az okirat az a bizonyítási eszköz, amely a legközelebb áll a poligráfós vizsgálathoz.

Az okirati bizonyítási eszközzé váló jegyzőkönyv adatokat közvetít a bíróság számára, amelyből következtetés vonható le a büntető jogilag releváns tényekre. A jegyzőkönyvből olyan adatokhoz juthat a bíróság, amelyek arra engedik következtetni, hogy a terhelt követhette-e el a bűncselekményt. Ha az alanynak nincsenek fiziológiai változásai a kritikus kérdéseknél, ez arra utal, hogy a múltban történt cselekményt nem az a személy követte el, akit terheltként vontak be az eljárásba. Vagy ellenkezőleg, a tettestudomás megléte, illetve az elkövetésre irányuló kérdés leereagálása erősítheti a bíróságban, hogy a vádlott az elkövető.

---

*hozható-e, míg a csúcsfeszültség teszt esetén arra kaphatunk választ, hogy az adott bűncselekménnyel kapcsolatban milyen információval rendelkezik a vizsgált személy. A vádlott esetében az általános kérdések tesztjében megteveszt választ kaptak arra a kérdésre, hogy bántalmazta-e a sértettet, illetve, hogy ki bántalmazta a sértettet, a csúcsfeszültség teszt esetében pedig arra a kérdésre, hogy a sértett bántalmazásában hány személy vett részt, az egy fős elkövetés eredménye volt értékelhető.” Győr-Moson-Sopron Megyei Bíróság, B.89/2009/51. számú határozat*

Az olyan adatok is hozzájárulnak a tényállás megállapításához, mint például az elkövető száma, vagy az elkövetés eszköze. A felsorolást még lehetne folytatni, azonban már ebből is megállapítható, hogy a poligráfós vizsgálatról készült jegyzőkönyv számos olyan adatot tartalmazhat, amely a múltban történt cselekmény tényeire enged következtetni.

Ad e) Terhelti vallomás születhet a poligráfós vizsgálatot követően. Ugyanúgy, mint a tanú, a terhelt is gyakran tesz vallomást a poligráfós vizsgálatot követően, elfordul, hogy beismeri a bűncselekmény elkövetését, és az is tapasztalható, hogy korábban elkövetett bűncselekményeit is gyakran ismeri be, még akkor is, ha a poligráfós vizsgálat elvégzése nem is ezt a célt szolgálta. Először általában a szaktanácsadónak mondja el, hogy mi is történt, aki ösztönzi az alanyt, hogy minderről a nyomozó hatóság előtt tegyen vallomást. Ha nem is születik vallomás, orientálhatja a nyomozást, ha a poligráfós vizsgáló megosztja a megszerzett információkat a nyomozóval. Ez a szaktanácsadói közlés csak orientálhatja a nyomozást, de bizonyítékként nem használható fel.

A bizonyítási eszközök között a Be. nem állít fel sorrendet, kizárólag a bíróságon működik, hogy melyik bizonyítási eszközből származó bizonyítéknak tulajdonít nagyobb bizonyítóerűt. Nagy Lajos a szakértői szemle kapcsán vizsgálja, hogy mi a teendő, ha egy tanúvallomás áll szemben egy szakvéleménnyel. *„El fordulhat, hogy a szakértői vélemény valamely releváns, az objektív valóságban végbement jelenséget állapít meg és értékeli (pl. a halál oka, a sikkasztás összecszerzése stb.), amellyel összefüggésben a tanúvallomás is tartalmaz adatot. Itt tehát a tanúvallomásban foglalt kijelentés hitelt érdemlőségét kell objektív adatok alapján ellenőrizni.”*<sup>594</sup> Amellett foglal állást, hogy a szakvélemény bizonyítóereje nem feltétlenül nagyobb, mint a tanúvallomása.<sup>595</sup> Ha abból indulunk ki, hogy a bizonyítási eszközök között a bizonyítóerű tekintetében nincs különbség, arra a következtetésre juthatnánk, hogy a poligráfós vizsgálat jegyzőkönyvéből, mint okiratból származó adatok nem szükségszerűen rendelkeznek kisebb bizonyítóerűvel, mint más bizonyítási eszközökből nyert adatok. Ez a következtetés azonban nem helyénvaló, hiszen a poligráfós vizsgálat megbízhatósági rátája miatt azt kell megállapítanunk, hogy mégis lehet sorrend a bizonyítási eszközök között. Sokkal nagyobb ugyanis a bizonyítóereje a tanúvallomásból származó adatnak, ha a tanúk egyöntetűen azt mondják minden befolyástól mentesen, hogy a gyanúsítottat értékelték, mint annak az adatnak, amely a poligráfós vizsgálat eredményéből azt mutatja, hogy a gyanúsított nem követhette el a bűncselekményt. Ez nemcsak azért van, mert a tanúvallomás közvetlen bizonyíték ez esetben, hanem az oka az,

<sup>594</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 505. o.

<sup>595</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntetőperben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 506. o.

hogy a poligráfós vizsgálat eredménye a megbízhatósági korlátai miatt nem alkalmas többre annál, hogy egyféle meger sítést, vagy éppen ellenkez leg, az elbizonytalanítást szolgálja, de semmiképpen sem alapozhat rá tényállást a bíróság.

Nemcsak a bizonyítási eszközök, hanem a bizonyítási eljárásokról is említést kell tennünk, hiszen a Be. a bizonyítási eszközök mellett bizonyítási eljárásokat megkülönböztet. Király Tibor szerint a bizonyítási eszközöket a jellegükt l függ en a nyomozó hatóság, az ügyész, illet leg a bíróság különböz eljárási cselekmények által ismeri meg.<sup>596</sup> A Be. a bizonyítási eljárások közé sorolja: a szemlét, a helyszíni kihallgatást, a bizonyítási kísérletet, a felismerésre bemutatást, a szembesítést és a szakért k párhuzamos meghallgatását. Tremmel Flórián szerint azonban nem fogadható el a bizonyítási eljárások felsorolása, mivel a bizonyítási eljárások köréb l kirekeszti a helyszínelést, a m szeres (poligráfós) kihallgatást vagy akár a titkos adatszerzés kell biztosítékokkal övezett, kiemelt eseteit<sup>597</sup>, vagy ide vehetjük még az egyéb adatszerz tevékenységet is, amelynek végrehajtásáról készített jelentés – ugyanúgy, mint a TASZ esetében – az okiratokra vonatkozó szabályok alapján használható fel. A magunk részér l sem tartjuk megfelel nek a bizonyítási eljárások felsorolását, és úgy véljük, ha már bevezette a bizonyítási eljárás intézményét a Be., akkor szélesebb körben kellett volna felsorolni azokat az eljárási cselekményeket, amelyek bizonyítási eszközhöz juttatják a hatóságot.

A Be. 78. § (1) bekezdése alapján „*a büntet eljárásban szabadon felhasználható a törvényben meghatározott bizonyítási eszköz, és szabadon alkalmazható minden bizonyítási eljárás.*”<sup>598</sup> Abból a megfogalmazásból, hogy „*szabadon alkalmazható minden bizonyítási eljárás*”, arra is következtethetnénk, hogy a bizonyítási eljárások felsorolása a Be.-ben nem taxatív jelleg , ha azonban megvizsgáljuk a nevesített bizonyítási eljárásokat, azzal szembesülhetünk, hogy a jogalkotó az egyes bizonyítási eljárásokhoz szabályozást is rendel, vagyis Király Tibor szavaival élve azok „*alkalmazási módját*” is meghatározza.<sup>599</sup> Ebb l pedig az következik, hogy a poligráfós vizsgálat nem tekinthet bizonyítási eljárásnak, mivel nincs nevesítve azok között, azonban érdemes megvizsgálni, hogy beilleszthet -e valamelyik

---

<sup>596</sup> KIRÁLY Tibor: Büntet eljárási jog. Osiris Kiadó. Budapest, 2008. 296. o.

<sup>597</sup> FENYVESI Csaba HERKE Csongor TREMMEL Flórián: Új magyar büntet eljárás. Dialóg-Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2004. 220-221. o.

<sup>598</sup> A bizonyítás szabadsága TAPPER szerint azt jelenti az USA-ban, hogy indokolt annak a lehet ségnek a biztosítása, hogy a vádló és a védelem is olyan bizonyítékokra hivatkozzon a bírósági tárgyaláson, amelyekre csak kíván, mivel a bírók rendelkeznek azzal a szakértelemmel, hogy meg tudják hozni a megfelel döntést a bizonyíték elfogadhatóságáról. In: Colin TAPPER: The law of evidence and rule of law. The Cambridge Law Journal, 68. évfolyam, 1. szám, March 2009. Cambridge University Press, Cambridge, Egyesült Királyság, 2009. 68. o.

<sup>599</sup> KIRÁLY Tibor: Büntet eljárási jog. Osiris Kiadó. Budapest, 2008. 249.o.

bizonyítási eljárásba, pontosabban bizonyítási cselekménybe. A bizonyítási cselekmény fogalomba a kihallgatást, a szakértői és a szaktanácsadói (poligráf) vizsgálatot is beleértjük a nevesített bizonyítási eljárásokon kívül.

## 5. A poligráf vizsgálat összevetése a bizonyítási cselekményekkel

### 5.1. A poligráf vizsgálat és a kihallgatás

Erdei Árpád úgy véli, hogy a poligráf vizsgálat a szakértői vizsgálat és a kihallgatás elemeiből tevődik össze.<sup>600</sup> Ez nemcsak a poligráf vizsgálatnál van így, hanem Szíjártó István szerint az összes olyan szakértői vizsgálatnál, amelynél élő személy pszichológiai, elmekórtani, valamint orvosszakértői vizsgálata történik.<sup>601</sup> Krispán István is úgy véli, hogy tartalmaz kihallgatási elemeket a poligráf vizsgálat, hiszen olyan kérdéseket tesznek fel az alanyak, amelyek az ellenrész ügyben játszott szerepét, illetve azt hivatottak tisztázni, birtokában van-e olyan információknak, amelyeket a bncselekmény elkövetőjének nagy valószínűséggel ismernie kell.<sup>602</sup> A válaszadás azonban kötött: a kérdésekre csak „igen” vagy „nem” válasz adható. Amennyiben a poligráf vizsgálat kihallgatásnak minősülne, sérülne a terheltnek a Be. 118. § (1) bekezdésben biztosított joga, amely szerint a terheltnek módot kell adni arra, hogy a vallomását összefüggően eladhassa.

Kertész Imre szerint „a poligráf kezelőjének nem az a feladata, hogy kihallgasson, hogy az ingerkérdésekre adott válaszok „kommunikatív” jelentését vizsgálja. Nem is informatív a válaszok tartalma a „feszültségcsúcs” vagy a „pozitív ellenrész kérdés” tesztnél és minden egyéb olyan módszernél, amelynél a vizsgált személynek előre megadott módon kell válaszolnia.”<sup>603</sup> Amennyiben a válaszok tartalmát értékeli, akkor kihallgat, ha a fiziológiai változásokat vizsgálja, akkor már különleges szakismeretet igénylő tevékenységet végez, ami azt jelenti, hogy szaktanácsadói minőségben vesz részt az eljárásban. Mivel a szaktanácsadónak azt kell leírnia, hogy a vizsgált személyt milyen ingerválaszokat kapott, ezek közül melyek voltak a kritikusak és melyikre hogyan reagált, megállapítható, hogy szaktanácsadói tevékenységről van szó, és nem kihallgatásról.<sup>604</sup>

---

<sup>600</sup> ERDEI ÁRPÁD: Hazugságvizsgálat és igazságszolgáltatás. Magyar Jog, harmincötödik évfolyam, 1988. március. 219. o.

<sup>601</sup> SZÍJÁRTÓ ISTVÁN: Poligráf a büntető eljárásban. Belügyi Szemle, 46. évfolyam, 1998/7-8. szám. 39. o.

<sup>602</sup> KRISPÁN ISTVÁN: A poligráf hazugságvizsgálatok rendszéri alkalmazásának magyarországi múltja, jelene, jövője. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 46. o.

<sup>603</sup> KERTÉSZ IMRE: Diogenész lámpása vagy elektronikus vallatópad? Magyar Jog, harminckilencedik évfolyam, 1992. november. 653. o.

<sup>604</sup> SZÍJÁRTÓ ISTVÁN: Poligráf a büntető eljárásban. Belügyi Szemle, 46. évfolyam, 1998/7-8. szám. 40. o.

Azért sem minősülhet kihallgatásnak, mivel a szaktanácsadó nem a nyomozó hatóság tagjaként jár el, hanem a nyomozó hatóság, illetve az ügyész különleges szakismerettel rendelkező segítőként, aki azon túl, hogy elvégzi a poligráfós vizsgálatot, és jegyzékbe foglalja annak lefolyását és eredményét, más jogosultsága nincsen. Nem jogosult kihallgatni, és arra sincs joga, hogy a terheltet a hallgatási jogára, a tanút pedig az igazmondási kötelezettségére figyelmeztesse. Ugyanúgy nem teheti ezt meg, mint például a közvetítői eljárást lefolytató pártfogó felügyelő. Éppen ezért véljük úgy, hogy a szaktanácsadó, amennyiben alá is iratja az alannal a poligráfós vizsgálatról készült jegyzék azon részét, amely az alannak a vizsgálatot követően elhangzó beismerését tartalmazza, az nem használható fel bizonyítékként, legfeljebb az eljárást orientálhatja.

Erdei Árpád szerint a vizsgálati módszer miatt sem tekinthető kihallgatásnak a poligráfós vizsgálat, ugyanis a módszer nem teszi lehetővé, hogy a vizsgálaton a terhelt és a poligráfós vizsgálaton kívül más is részt vegyen<sup>605</sup>, mert jelenléte a vizsgálat lefolytatását zavarná. Így arra sincs lehetőség, hogy a nyomozó hatóság tagja mondja el a figyelmeztetéseket, aki a vizsgálat során bent tartózkodhatna a vizsgálati helyiségben. Minden egyes kérdés egyúttal azt vizsgálja, hogy az alany követte-e el a bűncselekményt, ezért a tanúnál például kérdésenként kellene figyelmeztetni arra, hogy megtagadhatja a választ, amennyiben válaszával magát vagy hozzátartozóját vádolná a bűncselekmény elkövetésével, ezzel pedig a vizsgálat lehetetlenülne el, mivel az állandó megszakítás értékelhetlenné tenné a fiziológiai változásokat.

Nemcsak a nyomozó hatósági, hanem a védői jelenléte is lehetővé kellene tenni, ha kihallgatásnak minősülne a poligráfós vizsgálat. A védő bármikor mondhatná a terheltnek, hogy ne válaszoljon a kérdésre, vagy arra is lehetőséget kérhetne, hogy megbeszélhesse a terhelttel a választ. A védői jelenléte biztosítása is lehetlenné tenné a vizsgálatot.

Álláspontunk szerint bár vannak kihallgatás szerinti elemei a poligráfós vizsgálatnak, ennek ellenére nem tekinthető kihallgatásnak, és a válaszok, valamint az azok mögött lévő fiziológiai változások sem minősülnek vallomásnak.

## **5.2. A poligráfós vizsgálat és a szembesítés**

A szembesítés is voltaképpen kihallgatás, a specialitását az adja, hogy egyszerre több személyt hallgatnak ki, akik egymás szemébe mondják a vallomásukat. Fenyvesi Csaba szerint a szembesítéshez hasonlóan a poligráf is „*igazságkeres*”, *vallomás-ellenőrző felderítő*

---

<sup>605</sup> ERDEI ÁRPÁD: Hazugságvizsgálat és igazságszolgáltatás. Magyar Jog, harmincötödik évfolyam, 1988. március. 219. o.

eszköz.”<sup>606</sup> Az is hasonló mindkettőben – ezért is nevezi Fenyvesi a poligráfós vizsgálatot informális szembesítésnek –, hogy folyamatosan szembesül a poligráfós vizsgálat során az önkéntesen, beleegyezésével résztvevő, kikérdezett terhelt státuszú az elé tárt adatokkal, képekkel, kérdésekkel.<sup>607</sup> A szembesítést és a poligráfós vizsgálatot is megelőzi általában a terhelti vallomás, mivel mindkét típusú „szembesítés” a vallomás ellenrészét szolgálja. Ugyanúgy, mint a poligráfós vizsgálatnak, a szembesítésnek is célja lehet a tettestudomás vizsgálata, akarva, akaratlanul a terhelt vagy a tanú tehet olyan kijelentéseket, amelyek bizonyíthatják azt, hogy rendelkezik azokkal az információkkal, amelyekről elvileg csak az elkövető tudhat. Hasonlóan a poligráfós vizsgálatához, a szembesítéssel szerzett adatot is fenntartással kell kezelni, hiszen ugyanazok a veszélyek a szembesítésnél is fenyegetnek, amelyek a poligráfós vizsgálat megbízhatóságát is csökkentik (például a házastársát kívánja megóvni a büntet eljárástól, t le tud információkat a b nccselekmény elkövetésének körülményeiről, stb.). Nemcsak a poligráfós vizsgálat, hanem a szembesítés is elvezethet tárgyi bizonyítási eszközökhöz, amennyiben például a pénz elrejtésének helyére derül fény a szembesítés során.

Fenyvesi szerint „ha a kihallgatás a szembesítés „édestestvére”, akkor a poligráf a „mostohatestvére”, hiszen itt is folyamatos hazugságellenrész, helyesebben szinteség ellenrész folyik.”<sup>608</sup>

Nézetünk szerint a poligráfós vizsgálat nem tekinthető szembesítésnek, és ennek az okai ugyanazok, amelyeket a kihallgatásnál az előző pontban már kifejtettük, ugyanis – mint ahogy utaltunk már rá – a szembesítés voltaképpen a kihallgatás egy speciális formája, és ugyanezen indok alapján a poligráfós vizsgálatot helyszíni kihallgatásnak sem lehet tekinteni.

### 5.3. A poligráfós vizsgálat és a felismerésre bemutatás

A Be. 122. § (1) bekezdés alapján „A bíróság, illetőleg az ügyész felismerésre bemutatást rendel el és tart, ha az személy vagy tárgy felismerése céljából szükséges.” A poligráfós vizsgálat annyiban mutat hasonló vonást a felismerésre bemutatással, hogy az elkövető gondolatában is „képek” jelennek meg, a b nccselekmény elkövetésének képei, amikor a kritikus szavakat hallja. maga nem mutat rá, hogy „igen, felismerem, ezt a kést láttam”, viszont a fiziológiai reakciói ezt megteszik helyette. A fiziológiai változások szaktanácsadó általi rögzítése ugyanolyan hibás lehet, mint a felismerésre bemutatás

<sup>606</sup> FENYVESI Csaba: Szembesítés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2008. 183. o.

<sup>607</sup> FENYVESI Csaba: Szembesítés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2008. 183. o.

<sup>608</sup> FENYVESI Csaba: Szembesítés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2008. 183. o.

jegy könyvezése, ha a kést nem azért ismerte fel, mert az elkövető, hanem azért, mert egy szemtanú elmondta neki, hogy hogyan nézett ki a kés. Ezt azonban nem hajlandóak elárulni a hatóságnak, így a hatóság abban a tévhitben maradhat, hogy csak az elkövető láthatta a kést, hiszen a sértett meghalt.

A felismerésre bemutatás nem csak jellegében hasonlít a poligráfos vizsgálathoz, hanem valamelyest részévé is válhat. Ez úgy valósulhat meg, ha ténylegesen fényképeket mutatnak a vizsgált személynek.<sup>609</sup> A hasonlóság azonban nem azonosság, lényegesen eltér a felismerésre bemutatás szabályaitól, és nem is az a cél, hogy felismerésre bemutatást végezzenek a poligráfos vizsgálat keretében, csupán a szükség viszi bele a m szeres vallomásellen rzésébe, hogy a szavakkal pontosan meg nem fogalmazható, például a helyszínr l készített fotókat mutassanak be, amelynek segítségével, a fiziológiai reakciók alapján, pontosan meghatározhatóvá válhat a holttest elrejtésének helye.

#### **5.4. A szakért i vizsgálat és a poligráf**

Már a poligráfos vizsgáló kapcsán is kifejtettük, hogy a Be. eldöntötte azt a kérdést, hogy szakért i vagy szaktanácsadói vizsgálatnak min sül-e a poligráf alkalmazása. A jogalkotó a szaktanácsadót ruházta fel a poligráfos vizsgálathoz kapcsolódó jogokkal és kötelezettségekkel, amit helyesnek tartunk, hiszen a poligráfnak els dleges szerepe a felderítésben van, szemben a szakért i tevékenységgel, amelynek nagy jelent sége van a bizonyításban.

Még akkor is fenntartjuk álláspontunkat, ha maga a vizsgálat és annak eredménye jobban illeszkedik bele a szakért i tevékenységbe, mint a szaktanácsadóiba (és bármely más bizonyítási cselekménybe). Például egy nyomrögzítésben való szaktanácsadói közrem ködés összehasonlíthatatlan a poligráfos vizsgálattal. Nézetünk szerint ez nem jelenti azt, hogy a szaktanácsadói szerep ne lehetne átértékelhet a poligráf, illetve más vallomásellen rzési m szerek esetén, amikor is nem a bizonyításban betöltött szerep az els dleges.

Itt is utalunk kell arra, a gyakorlatban van rá példa, hogy a bírósági szakban szakért ként rendelik ki a poligráfos vizsgálatot, aki szakvéleménybe foglalja a vizsgálat eredményét. Többször is kifejtettük már az álláspontunkat arról, hogy ez a gyakorlat nem egyeztethet össze a Be.-vel, mivel csak a szaktanácsadó jogosult a törvény értelmében poligráfos vizsgálatot végezni.

---

<sup>609</sup> A MAGDA-ügyben a poligráfos vizsgálatot úgy hajtották végre, hogy különböző temet részeket ábrázoló fényképeket mutattak be *Magda* Jánosnak, akit azzal vádoltak, hogy megölte az iskolából hazafelé tartó hét éves L. Andreát. In: KATONA Géza: A b nülözés fél évszázada. BM Kiadó. Budapest, 1998. 255. o.



A poligráfós vizsgálat nézetünk szerint nem szakértői vizsgálat, még akkor sem, ha Legfelsőbb Bíróság<sup>610</sup> még a régi Be. hatálya alatt leszögezte, „*hogy a pszichológiai szakértői vizsgálat és ennek keretében a poligráfós vizsgálat eredménye más bizonyítékokkal együtt figyelembe vehető a büntető eljárás során.*”<sup>611</sup>

Mivel a poligráfós vizsgálatot a hatályos Be. alapján szaktanácsadó végzi, ezért a szakértői párhuzamos meghallgatásának inézménye sem alkalmazható arra az esetre, ha a szaktanácsadók véleménye eltérne, és az eltérést csak a szaktanácsadók egymás jelenlétében való meghallgatásával lehet tisztázni.

### 5.5. A szaktanácsadói vizsgálat és a poligráf

A Be. alapján, és álláspontunk szerint is a poligráf igénybevétele szaktanácsadói vizsgálatnak minősül, egy olyan felderítő, és bizonyos esetekben bizonyítási cselekménynek, amelyben több bizonyítási cselekmény is fellelhető, és amelyből bizonyítási eszközök származhatnak. A bizonyítási cselekmények közül a legjelentősebb a kapcsolata a szakértői vizsgálattal és a kihallgatással, de éppúgy vannak hasonló vonásai a szembesítéssel, a felismerésre bemutatással és a helyszíni kihallgatással. A jogalkotó a szaktanácsadói vizsgálat mellett tette le a voksát, azonban amikor szaktanácsadói vizsgálatként tekintünk a poligráf igénybevételére, állandóan figyelemmel kell lennünk arra, hogy több olyan elem is megtalálható benne, amely rokonítható a bizonyítási cselekményekkel.

Mivel a legközelebbi rokonsága a szakértői vizsgálattal van, ezért a következő problémákat vetjük fel:

- a) A szakértői és a szaktanácsadó sem bíró.
- b) A vizsgálat során, az azt megelőzően és az utána tett kijelentések nem használhatóak fel bizonyítékként.
- c) Csak a szakértői vehet igénybe a bírósági szakban.

Ad a) A szakértői és a szaktanácsadó sem bíró

Kratochwill Ferenc úgy véli, hogy „*különös szerephez juthat a tanúvallomás hitelt érdemlőségének és a tanú szavahihetőségének vizsgálata során a szakértői közreműködése is.*”<sup>612</sup> Székely János szerint a szakértői nem léphet a bíró helyébe, „*tette le a hatóság a szakismeretén alapuló tényközléseket vár, és véleménye csak annyiban szakértői vélemény,*

<sup>610</sup> BH 1997. 115.

<sup>611</sup> ELEK Balázs: A téves ténymegállapítás egyes pszichológiai aspektusai. [http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4\\_2006/a\\_teves\\_tenymegallapitas\\_egyes\\_pszichologiai\\_aspektusai/](http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2006/a_teves_tenymegallapitas_egyes_pszichologiai_aspektusai/) (letöltés ideje: 2013. január 24.)

<sup>612</sup> KRATOCHWILL Ferenc: A sértett jogi helyzete a magyar büntető eljárási jogban. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 1990. 61. o.

amennyiben megvan a szakmai megalapozottsága.”<sup>613</sup> Nemcsak a szakért, hanem a poligráfós vizsgálatot végző szaktanácsadó sem foglalhat állást a vallomás szinteségének kérdésében, csupán annyit tehet, hogy a vizsgálatról készített jegyzőkönyvében jelzi a kirendelő hatóság felé, hogy mely válaszokat ítéli megtévesztőnek. Elek Balázs azt írja a szakértőnek a szavahihetőségre adott véleménye kapcsán, hogy az „csak az egyik elem lehet a bíróság ténymegállapító tevékenységében”.<sup>614</sup> Nézetünk szerint a megbízhatósági korlátokkal rendelkező szaktanácsadói poligráfós vizsgálat sem lehet egyetlen eleme a bírói ténymegállapító tevékenységnek, sőt, nézetünk szerint szerepe is csak úgy lehet a tényállás-megállapítás folyamatában, ha más bizonyítékokkal is alátámasztja a bíróság az adott tényállási elemet.<sup>615</sup> Egyetértünk Nagy Lajossal, aki szerint „a szakvélemény végkövetkeztetései nem kötelezik a bíróságot, hanem a szakértő által észlelt adatok bizonyító erejét is végső fokon a bíróság állapítja meg.”<sup>616</sup> Ugyezt fogalmazza meg Bócz Endre is: „az 1960-as években jelentek meg a pszichológus szakértők, s akkor szerepük körül nagy bizonytalanság volt. Kézenfekvőnek látszott a vallomások hitelt érdemlőségének megítélésénél pszichológus szakértőt kirendelni, sőt levárni a választ arra, hogy valamely vallomásbeli kijelentés igaz-e. Ez a ténymegállapítás felelősségét (burkoltan ugyan) a szakértőre hárította. Ma már világos, hogy a pszichológus szakértő – az intrapszichés folyamatok törvényszerű ségeinek ismeretéből fakadó különleges szaktudás alapján – abban a kérdésben adhat véleményt, hogy tapasztal-e olyan jeleket, amelyek az érzékelés, észlelés, valamint az emlékezés pszichológiai folyamataiban végbement zavart tükröznek, amelyek tehát természettudományi oldalról a tett kijelentés igaz volta ellen szólnak. Ha ennek jelét feltárja, a döntéshozó felelőssége állást foglalni a feltevéstől, elveti-e a kijelentést, ha pedig a szakértő nem talál ilyen jelet, akkor a vallomást elfogadja-e vagy sem.”<sup>617</sup> Ez a poligráfós

<sup>613</sup> SZÉKELY János: Szakértők az igazságszolgáltatásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1967. 363. o.

<sup>614</sup> ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntető eljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008. 180. o.

<sup>615</sup> Egy poligráfós ügyben helyesen döntött a Komárom-Esztergom Megyei Bíróság, amikor nem hagyatkozott teljes mértékben a poligráfós vizsgálat eredményére: „I. r. vádlottnál a 2 f re adott „igen” válasza és a többire adott „nem” válasza, nem mutatott külön értékelhető reakciót. Ez önmagában nem döntheti azt el, hogy az I. r. vádlott ténylegesen, aktívan részt vett-e a sértett halálának okozásában, de arra ráirányíthatja a figyelmet, hogy az I. r. vádlott ténylegesen önmagában nem tudta a vizsgálatkor sem, hogy kettőjük közül melyik vagy éppen mindkettőjük részvevője volt a sértett halála. Ezzel kapcsolatban mutat rá arra is a bíróság, hogy az megállapítást nyert, hogy az I. r. vádlott ezen a napon rendkívül nagymértékben italozott, és ebből fakadóan lehetséges, hogy néhány részletre még a saját cselekményéből sem emlékszik. Figyelembe véve az I. r. vádlottról adott pszichológus szakértői véleményben foglaltakat, a megyei bíróság szerint az kizárt, hogy az I. r. vádlott szándékosan meg tudta tévesztetni a vizsgálatnál alkalmazott m. szereket.” Komárom-Esztergom Megyei Bíróság, 12-H-BJ-2009-26. számú határozat

<sup>616</sup> NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntető perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966. 506. o.

<sup>617</sup> BÓCZ Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008. 115. o.

vizsgálat eredményére is igaz, ezért nem jelent aggályt, ha a szaktanácsadó állást mer foglalni a fiziológiai változások alapján a válaszok szinteségér l, a bíróság ugyanis azt nem köteles elfogadni, belátásán múlik, hogy egyáltalán figyelembe veszi-e.

Ad b) A vizsgálat során, az azt megelőzően és az utána tett kijelentések nem használhatóak fel bizonyítékként

A Be. 108. § (8) bekezdése alapján a terheltnek, a tanúnak, a sértettnek az eljárás alapjául szolgáló cselekményre vonatkozó, a szakvélemény leletét képező, a szakértő által tett nyilatkozata bizonyítási eszközként nem használható fel. Kérdéses, hogy ez a rendelkezés vonatkozik-e a szaktanácsadói vizsgálatra is. A Nógrád Megyei Bíróság foglalkozott a kérdéssel, amelynek alapját az adta, hogy a poligráfos vizsgálatot végző szaktanácsadó leírta a véleménye elemzésében, hogy neki szintén arról számolt be a vádlott, hogy a baba nyöszörgött megszületése után, azonban nem tudja felidézni, hogy meddig, mert nagyon meg volt ijedve. A megyei bíróság álláspontja szerint *„e vallomás felhasználóságára nem vonatkozik a Be. 108. § (8) bekezdésében írt tilalom, jelen esetben nem szakértői vélemény készült, de ha analóg módon is kezelnék a szakértői véleménnyel, a vádlott és a szaktanácsadó között a beszélgetés a vizsgálatot követően zajlott, a vizsgálati eredmény nem ezen alapul.”*<sup>618</sup> A bíróság álláspontja azt tükrözi, hogy a szaktanácsadói vizsgálatra nem vonatkozik a Be. 108. § (8) bekezdése. Arra is rámutat az ítélet indokolása, hogy szakértői vizsgálat esetén sem jelentene problémát, ha a vizsgálat után zajló beszélgetésről tenne tanúvallomást a szakértő. Álláspontunk szerint aggályos a bíróság álláspontja, mivel a poligráfos vizsgáló feladata (legyen szaktanácsadó vagy szakértő), hogy a tanú szerének segítségével állapítsa meg, az alany válasza megtéveszt-e az egyes kérdéseknél. Rámutatunk már korábban is arra, hogy legfeljebb orientálhatja az eljárást, de nem származhat belőle bizonyíték, legfeljebb úgy segíthet bizonyítékhoz jutni, ha hatóság által tett vallomás követi. Éppen ezért kell a poligráfos vizsgálónak arra ösztönöznie az alanyt, hogy a hatóság által is ismerje be a bűncselekmény elkövetését.

Ad c) Csak a szakértő vehet igénybe a bírósági szakban

Úgy véljük, hogy a bírósági szakban a poligráf alkalmazása esetén – utalva f szabály alóli kivételre – a Be.-nek lehet vé kellene tenni a szaktanácsadói kirendelést. Ennek az indokát abban látjuk, hogy véget érhetne az a nem megfelelő gyakorlat, amelynek során előfordul, hogy a bírósági eljárásban szakértővel végeztetik elő a poligráfos vizsgálatot, mivel a szaktanácsadó igénybevételére nincs lehetőség. Már korábban kifejtettük abbéli

---

<sup>618</sup> Nógrád Megyei Bíróság, 12. B. 140/2009/27. számú határozat

álláspontunkat, hogy csak a nem sértett tanúnál lehet indokolt a poligráfós vizsgálat bírósági szakban való alkalmazása, ezt szintén jogszabályi szinten kellene egyértelművé tenni.

Úgy látjuk, hogy mind a nyomozás, mind a bírósági eljárás során a szakértő meghallgatásának mintájára, be kellene vezetni a „szaktanácsadó meghallgatását”, hogy a szaktanácsadót ne tanúként hallgassák ki a vizsgálati eredményről. Ezt azért tartjuk indokoltnak, mert voltaképpen a szaktanácsadó ugyanazt teszi, mint a szakértő, amikor értelmezi a vizsgálat eredményét.

## 6. A poligráfós vizsgálat és a közvetlen vagy közvetett bizonyíték kérdése

Bár a poligráf a felderítés során kap első sorban szerepet, azonban utaltunk rá, hogy ez nem zárja ki annak lehetőséget, hogy a bíróság bizonyítékként értékelje a vizsgálati eredménybe foglalt szaktanácsadói megállapításokat. Annak ellenére, hogy nem gyakori ez a jelenség, érdemes megvizsgálnunk, hogy közvetlen vagy közvetett bizonyíték származhat-e a poligráfós vizsgálatból.

Angyal Pál szerint „a közvetlen bizonyíték az, mely a bizonyítandó tény minden közvetítés nélkül hozza a bíró elé (pl. bírói szemle); ezzel szemben a közvetett az, mely mások szóbeli vagy írásos nyilatkozatai útján érvényesül (tanu vallomása, a terhelt és sértett nyilatkozatai, a szakértő vélemény), illetve leggyakrabban bizonyos tények összefüggéséből következtetés útján jutnak a meggyőzősítéshez (indiciumok; ez utóbbi bizonyítékokat az elbírálással szemben, melyeket fizikai vagy természetes bizonyítékoknak is szokás nevezni, logikai vagy összetett bizonyíték m szóval illeti az irodalom).”<sup>619</sup> Irk Albert is úgy véli, hogy „közvetlen bizonyítékokról akkor szoktunk beszélni, amikor a bizonyíték rendszerint maga kelt meggyőzősítés a bíró által minden közvetítés nélkül szerzett észlelés útján (pl. bírói szemle). Míg közvetett a bizonyíték, ha az csak következtetés útján kelt meggyőzősítés. A bíró tehát nem észlelheti közvetlenül a bizonyítandó tény, hanem más személyeknek észleleteiből (szakértő, tanu) vagy más jelenségeknek bizonyos tulajdonságaiból (okmány) logikai következtetés útján meríti a maga meggyőzősítését.”<sup>620</sup> Irk szerint a közvetett bizonyítékok „jelentős körülmények, melyek csak közvetve, bizonyítás útján nyújtanak valamely bizonyító eszköz bizonyító erejének megállapítására utmutatást (pl. a tanu vallomása

<sup>619</sup> ANGYAL Pál: A magyar büntető eljárásjog tankönyve I. kötet. Atheneum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Budapest, 1915. 331. o.

<sup>620</sup> IRK ALBERT: A magyar büntető perjog vezérfonala. Dunántúli Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, 1931. 82. o.

*hiteltérde ml ségének megállapítása kísérlete lélektani úton stb.)*”<sup>621</sup>

Király Tibor már nem az Angyal Pál, illetve Irk Albert-féle meghatározásból indul ki, nem attól tartja közvetlennek a bizonyítékot, ha a bíró közvetlenül észleli például a szemletárgyat, hanem úgy véli, hogy „*a bizonyíték lehet olyan tény, amely közvetlenül a b ncselekményre vonatkozik, a b ncselekményt vagy annak valamelyik mozzanatát rzi, rögzíti, vagy lehet olyan tény is, amelyb l a b ncselekményre vagy valamelyik mozzanatára következtetni lehet.*”<sup>622</sup> Így például a tetten ér tanú vallomásából közvetlen bizonyíték származhat, míg a helyszínen talált, a terhelt l származó ujjnyom csak közvetett bizonyítékként használható fel, mert a bíróság csak következtethet arra, hogy az ujjnyom a b ncselekmény elkövetésekor került az ajtóra. Tremmel Flórián úgy fogalmaz, hogy „*a közvetlen bizonyítékok esetében a törvényes forrásból merített adat magára a büntet jogilag releváns tényre vonatkozik, s ezért a közvetlen bizonyíték(ok) elfogadása esetén nyomban megállapítható a büntet jogilag releváns tény.*”<sup>623</sup> Tremmel szerint a közvetett bizonyíték esetén a törvényes forrású adat nem magára a büntet jogilag releváns tényre vonatkozik (nem azt tükrözi vissza), hanem csak azzal valamilyen kapcsolatban, összefüggésben álló más tényre, „*közbens tényre*” (indiciumra), ezért a közvetett bizonyíték elfogadása általában csak gyanúokat, b njelet, indiciumot tesz megállapíthatóvá, s ebb l azután több-kevesebb valószínűséggel lehet továbbkövetkeztenni a büntet jogilag releváns tényre.<sup>624</sup> Ez a valószínűségi jelleg következtetés többértelmű, Tremmel úgy véli, hogy „*több verziót lehet felállítani, több verzióknak van valószínűsége.*”<sup>625</sup>

Tóth Mihály szerint közvetett bizonyíték „*a legtöbb (de nem valamennyi) tárgyi bizonyíték, az ún. „másodlagos” vagy „hallomás-tanúk” vallomásai, valamint a terhelt b ncselekmény el tt vagy utána tanúsított magatartása is.*”<sup>626</sup> Tóth Mihály a közvetett bizonyítékok közé sorolja a poligráfós vizsgálat eredményét is, és ugyanezt teszi Tremmel Flórián is, amikor arról ír, hogy a poligráfós vizsgálat „*igen jelent s közvetett bizonyítékot eredményezhet akkor, ha a vizsgálat eredménye valószínűségi vagy kategorikus jelleggel az ún. „tettetstudomás” (Täterwissen) meglétét támasztja alá.*”<sup>627</sup> Egyetértünk abban Tremmel Flóriánnal, hogy a poligráfós vizsgálat által kimutatott „*tettetstudomás*” közvetett

<sup>621</sup> IRK Albert: A magyar büntet perjog vezérfonala. Dunántúli Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs, 1931. 79. o.

<sup>622</sup> KIRÁLY Tibor: Büntet eljárási jog. Osiris Kiadó. Budapest, 2008. 248. o.

<sup>623</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 84. o.

<sup>624</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 84. o.

<sup>625</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 110. o.

<sup>626</sup> TÓTH Mihály: Közvetett bizonyítás, prekonceptiók és el ítéletek. In: ERDEI Árpád (Szerk.): A büntet ítélet igazságtartalma. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2010. 76. o.

<sup>627</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 181. o.

bizonyítéknak tekinthet, ugyanis a feszültségcsúcs teszt kérdéssoraiban a kritikus kérdésekre adott fiziológiai reakciók megváltozása arra enged következtetni, hogy a vizsgált személy rendelkezik azzal az információval, amelyről csak az elkövető tudhat, így valószínűsíthető, hogy a vizsgálat alanya követte el a b n cselekményt, különben a kritikus kérdésre adott reakciói nem különböznenek a semleges vagy kontrollkérdéseknél tanúsítottaktól. Azonban ez csak valószínűségi következtetés, egyszer „gyanúok”, mert a poligráf megbízhatósági rátái magukban hordozzák a szaktanácsadói tévedés veszélyét. Lehet, hogy a megtévesztett válasz valóban megtévesztett volt, és az alany követte a b n cselekményt, de az is előfordulhat, hogy a megtévesztett válasz oka nem a tettestudomás megléte, vagy gondolhatunk arra is, hogy a kritikus kérdésre csak azért reagál a vizsgált személy, mert a nyomozó hatóság feltételezése ellenére nemcsak az elkövető tud az adott elkövetési körülményről. Éppen ezért szükség van még további közvetlen és közvetett bizonyítékokra, amelyek a valószínűségi bizonyossággá változtathatók.<sup>628</sup>

Amennyiben gyanúsított a poligráfos vizsgálat alanya, és alkalmazzák nála a feszültségcsúcs tesztet, minden egyes kritikus kérdés egyben a „tettestudomás” meglétének megállapítására is irányul, valószínűségi sége van annak, ha a gyanúsított nem követte volna el a b n cselekményt, a fiziológiai reakciók sem mutatnának eltérést az ügygel összefüggő kérdéseknél.<sup>629</sup> Ugyanez mondható el az általános kérdések tesztjénél alkalmazott kritikus kérdésekről is, hiszen feltételezhetően ezekre a tételekre nem reagálna, ha nem követte volna el a b n cselekményt.<sup>630</sup> A nem b n cselekményt gyanúsítottak jobban kellene reagálniuk a kontrollkérdésre, mint a kritikus tételre.<sup>631</sup>

---

<sup>628</sup> LYKKEN veszélyt lát abban, hogy akár közvetett bizonyítékként is elfogadják a poligráfos vizsgálat eredményét. Érvelése szerint előfordulhat, hogy a patológus megállapítja, hogy lövés okozta az áldozat halálát, a szakértő pedig leírja a szakvéleményében, hogy a fegyveren talált ujjnyomat a terheltől származik. A b n cselekmény megállapításához ez a két bizonyíték azonban nem elegendő, a bíróságnak tovább kell folytatnia a bizonyítást. LYKKEN szerint problémát jelent, hogy „amennyiben a bíróság elfogadja a poligráfos vizsgálat eredményét, az ítélet sorsa is el lesz döntve”, mert nem állapítják meg a vádlott b n cselekményét. In: David T. LYKKEN: The validity of tests: caveat emptor. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 269. o.

<sup>629</sup> Éppen ezért véli úgy TRIBE, hogy a nem b n cselekmény bizonyítéka, ha a poligráfos vizsgálat azt az eredményt hozza, hogy a terhelt a kritikus kérdéseknél szintén tagad. In: David T. LYKKEN: The validity of tests: caveat emptor. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 269. o.

<sup>630</sup> A Győri Ítéltábla egyik ítéletének indoklásában utalás található arra, hogy az ügyészség bizonyítékként értékelte a poligráfos vizsgálat eredményét: „a fellebbviteli f ügyészség képviselje a tárgyaláson ismételtlen rámutatott arra, hogy „a poligráfos szakvéleményből következik az, hogy a vádlott tudta, és nem tudnia kellett azt, hogy a sértett még él.” In: Győri Ítéltábla, Bf.88/2010/9. szám

<sup>631</sup> Az egyik ügyben a Veszprém Megyei Bíróság bizonyítékként értékelte a poligráfos vizsgálat eredményét. „A pszichológus azt állapította meg, hogy a vádlott a fiziológiai változások alapján szintén válaszolt akkor, amikor arra a kérdésre, hogy „hazugság az, hogy .....-t a faházban locsolta le benzinnel?”, illetve „hazugság az, hogy.....-t a benzinnel történő lelocsolása eltt nekilökte a falnak?” azt válaszolta, hogy „nem”. Ugyanakkor megtévesztett választ adott akkor, amikor nemmel válaszolt arra a kérdésre, hogy „eszméletlenül volt .....”, amikor Ön benzinnel lelocsolta?”. Noha kétségtelenül nem tekinthetőek úgy, hogy mondják, perdönt nek a

Mindezek a tanúra is igazak, amennyiben fennáll vele szemben az egyszerű gyanú a bncselekmény elkövetésére. Ha hiányzik a gyanú, és csupán azt kívánják ellenrizni a poligráffal, szinte-e a tanú vallomása, ekkor már nem beszélhetünk a „*tetestudomás*” vizsgálatáról és arról sem, hogy esetleg tisztázni szeretnék, elkövette-e a bncselekményt, azonban közvetett bizonyítékról annál inkább, ugyanis amennyiben arra irányul a kérdés, hogy milyen színautóba szállt be az elkövető, és a tanú az előző vallomásaiban zöld autót említ, de a poligráfos vizsgálat eredményeképpen a fehér szín állapítható meg helyes válaszként a fiziológiai reakciók alapján, akkor a poligráfos vizsgálat eredménye – tehát a fehér színre vonatkozó adat – közvetett bizonyíték lehet, amely szemben fog állni a tanú vallomásával, mint egy esetleges közvetlen bizonyítékkal. Azonban ebben az esetben előfordulhat, hogy a fiziológiai reakciók nem azért változtak meg, mert valóban fehér színkocsival hajtott volna el az elkövető, hanem a fehér színautóra vonatkozó kérdés azért okozott stresszt, mert éppen aznap ütközött össze a vizsgált személy egy fehér autóval.

Ezek a felvetések más közvetett bizonyítékoknál is lehetségesek, ugyanis annak ellenére, hogy a gyanúsítottnak megtalálják az ujjnyomát a bankautomatán, nem biztos, hogy az elkövető, mert az is előfordulhatott, hogy néhány perccel a bncselekmény elkövetése előtt csak pénzt vett fel az automatából, így hagyta ott az ujjnyomot. Ehhez a példához nyomban hozzá is kell tennünk, sokkal nagyobb a valószínűsége annak, hogy helyesen állapítják meg az ujjnyomról, hogy a gyanúsított-e, mint a poligráffal azt, hogy megtéveszt választ adott-e a gyanúsított, amikor nemmel felelt arra a kérdésre, hogy fejszével követte-e el a bncselekményt. Ha már a megtévesztés választ ténye is kérdéses, igencsak csökken a poligráfos vizsgálatból nyerhető közvetett bizonyíték bizonyító ereje, éppen ezért úgy véljük, hogy nem kell ugyan tilalmazni a poligráfos vizsgálat eredményének közvetett bizonyítékként való felhasználását, azonban a bíróság nem eshet abba a hibába, hogy túlértékeli a poligráf jelentőségét, és a szükségesnél nagyobb bizonyító erőt tulajdonítson a vizsgálati eredményének.

## 7. A pótbizonyítékok

Tremmel Flórián a „*Bizonyítékok a büntet eljárásban*” című monográfiájában<sup>632</sup> felvetette a pótbizonyíték fogalmát, amellyel a bizonyítási eljárások és a bizonyítási eszközök körét bővítené. Nézete szerint pótbizonyíték (vagy másképpen: titkos bizonyíték) lehetne

---

*hazugságvizsgálat eredményei, a bíróság a többi mellett ezt is egyként, mint a vádat alátámasztó és a vádlott bűnössége irányába ható bizonyítékot értékelte.*” Veszprém Megyei Bíróság, 9.B.659/2009/9. számú határozat  
<sup>632</sup> TREMMEL Flórián: *Bizonyítékok a büntet eljárásban*. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006.

például a titkos adatszerzés eredménye. Abban látja a problémát, hogy a titkos bizonyítékok esetében titokban marad a konkrét adatforrás, másfelől pedig „maguk a keletkezett információk is tulajdonképpen egy utólag ellenrizhetetlen szelekción mennek keresztül, és ennek következtében a hitelt érdemlőség tisztázásához szükséges redundancia nem áll rendelkezésre, illetve a kiragadásnak a sajátos veszélyeit nehéz elhárítani, és a forráskritikára is kevés lehetőség nyílik.”<sup>633</sup> Amennyiben összevetjük a jelenséget a poligráffal, hasonlóságot fedezhetünk fel a titkos adatszerzés és a poligráfos vizsgálat között, mindkét esetben szinte nincs lehetőség a forráskritikára, a titkos adatszerzésnél nincs kitellenrizni, hogy szinte-e az, amit mond, és mindent elmond-e, amit tud, a poligráfnál pedig szintén vakon kell bízni a szaktanácsadóban, nem lehet biztos abban a hatóság, hogy egy másik poligráfos vizsgáló ugyanúgy értelmezné-e a megtévesztő választ. Sléder Judit szerint „a b növekedés robbanásszerű növekedése és a jogállamiság kibontakozása között gyakran húzódik feszültség, mivel az eredményes b-nüldözés, felderítés érdekében gyakran van szükség titkos információgyűjtésre vagy titkos adatszerzésre”.<sup>634</sup> A jogállamiság szempontjából nem aggályos a poligráf alkalmazása, azonban a megítélését is feszültség jellemzi, ugyanis a gyakori igénybevétele ellenére vannak, akik a megbízhatósági korlátai miatt vitatják azt, hogy eredményes szerepet tölt be a b-nüldözésben és a felderítésben.

Tremmel Flórián nemcsak a titkos adatszerzés esetén tartja aggályosnak a forráskritika hiányát, hanem a különösen védett tanú vallomása során is. Csányi Csaba szerint „különösen védett tanú kihallgatása során a nyomozási bírónak fel kell tárnia, és szükség esetén a nyomozó hatóság közreműködésével vagy más módon ellenriznie kell a tanú szavahihetőségét, tudomásának megbízhatóságát, és azokat a körülményeket, amelyek vallomása hitelt érdemlőségét befolyásolhatják.”<sup>635</sup> Mészáros Bence úgy látja, hogy „a szóbeliség elve törést szenved, hiszen a védelem alanyai a különösen védett tanú vallomását tartalmazó jegyzőkönyvet tekinthetik csak meg, és szintén csak írásban indítványozhatják a különösen védett tanúhoz kérdések feltevését a tárgyalás előkészítése során és a tárgyaláson.”<sup>636</sup> Tremmel Flórián szerint azonban a nyomozási bírónak nem fogja feltenni azokat a kérdéseket az anonim tanúnak, amelyekre válaszolva a kérés kikövetkeztethető lenne. „Ez

---

<sup>633</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntető eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 167.o.

<sup>634</sup> SLÉDER Judit: A büntető eljárás megindítása. Doktori értekezés. PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2010. 109. o. (Kézirat)

<sup>635</sup> CSÁNYI Csaba: Tanúvédelem. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2011. 189. o.

<sup>636</sup> MÉSZÁROS Bence: Fedett nyomozás a b-nüldözésben. Doktori értekezés. PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2011. 109. o.



*viszont jelent s korlátja a szavahihet ség védelmi ellen rzésének, vizsgálatának.*”<sup>637</sup> Úgy véljük, érdemes lenne megfontolni, hogy poligráfós vizsgálattal ellen rizzék a különösen védett tanú vallomását. A poligráf – a korlátaival együtt – segíthetné a bíróságot a meggy z désének kialakításában, hogy a vallomást szintének fogadja-e el.

Tremmel a tágabb értelemben vett pótbizonyítékok közé sorolja a gyermekkori tanú vallomását, valamint a szagazonosítást a szolgálati kutya bevonásával, mivel mindnyájuk forráskritikája szinte lehetetlen. Éppen ezért véli úgy Katona Géza, hogy a *„büntet eljárásbeli bizonyítás megalapozottsága a jöv ben sem fogja kárát látni, ha a szagazonosítást nem bizonyítási eszközként, hanem tájékoztató jelleg nyomozási segédeszközként alkalmazzák.*”<sup>638</sup>

Tremmel Flórián a tágabb értelemben vett pótbizonyítékok közé helyezi a poligráfós vizsgálat eredményét is, mivel a vizsgálat *„lefolytatása és eredményének értékelése is fekete dobozként viselkedik, csak a szaktanácsadó érti a paraméterek változásait, és a különböző poligráfós vizsgálok néha különböző féleképpen értékelhetik azokat. Nincs algoritmus jellege például a tettestudomás fennforgására vonatkozó végkövetkeztetésnek. A poligráfós vizsgálat sem végezhet el kontradiktórikus tárgyaláson, hanem csak az el készít eljárás során, és a processzuális kontroll teljesen csonkává válik ennek következtében.*”<sup>639</sup> Úgy látjuk, hogy Tremmel jól mutat rá a poligráffal kapcsolatos megbízhatósági problémákra, amelyek valóban kétségessé teszik, hogy a hagyományos értelemben vett bizonyítási eljárások és a bizonyítási eszközök között helye lehet-e a poligráfós vizsgálatnak, illetve annak eredményének.

Tremmel Flórián ennek ellenére a hagyományos értelemben vett bizonyítási eljárások körében is elhelyezi a poligráfós vizsgálatot a helyszíneléssel és a titkos adatszerzés eredményeivel együtt.<sup>640</sup> A magunk részér l azt az álláspontot képviseljük, hogy a poligráfós vizsgálat csak akkor helyezhet el a bizonyítási eljárások között, amennyiben a m szer és a vizsgálati módszer olyan mértékben tökéletesedik, amelynek következményeként a megbízhatósági kételyeket el tudja oszlatni.

---

<sup>637</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 176. o.

<sup>638</sup> KATONA Géza: Még egyszer Magda János ügyér l. Belügyi Szemle, XXIV. évfolyam, 1986/8. szám. 102. o.

<sup>639</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 180. o.

<sup>640</sup> TREMMEL Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006. 68- 69. o.

### XIII. A VALLOMÁS ELLEN RZÉSÉRE SZOLGÁLÓ EGYÉB M SZEREK

Király Tibor joggal véli úgy, hogy az igazság keresésének módszerei közül vannak olyanok, „*amelyek teljesen alkalmatlanok az igazság megállapítására és olyanok, amelyek a tudás magas fokára vezetnek el*”.<sup>641</sup> Kérdés az, hogy a m szeres hazugságvizsgálat elvezet-e a „*tudás magas fokára*”. Az elmúlt években a cél az volt, hogy olyan m szert fejlesszenek ki, amely megbízhatóságát tekintve alkalmas legyen a hazugság leleplezésére. A folyamat nem állt meg, okkal feltételezhet a m szeres igazságkeresési technológiák fejlődése, ugyanis a poligráf szül hazájában, az Amerikai Egyesült Államokban a 2001. szeptember 11.-ei terrortámadást követ en több száz millió dollárral támogatták a technológiák fejlesztését, és csak az USA-ban több mint 50 olyan laboratórium m ködik, amelyben a m szeres igazságkereséssel foglalkoznak.<sup>642</sup> Jól tükrözi az angolszász felfogást Baskin, Edersheim és Price meglátása, miszerint a jog számít azokra az eszközökre, amelyek segítenek az igazság megállapításában.<sup>643</sup>

Hazánkban a poligráf mellett három módszert alkalmaznak: a komputeres grafometriás vizsgálatot, a rétegzett hangelemzést, valamint a h kamerás vizsgálatot.

#### 1. A komputeres grafometriás vizsgálat

Elsként a komputeres grafometriás vizsgálatról foglalkozunk, mint a poligráf vizsgálatához leghasonlóbb módszerrel. A komputeres grafometriás vizsgálat során is kérdéseket tesznek fel, amelyre nem szóban, hanem írásban kell „igen”-nel vagy „nem”-mel válaszolni. Az alany piktogrammal felel, a kör az „igen”, a négyzet a „nem”, és minden egyes piktogramot követ en le kell írnia a nevét, valamint a kérdés sorszámát is. A módszer kiindulási alapja, hogy az szintétlen válasz során megváltozik az agymködés, és ezzel együtt az írás is. A komputeres grafometriás vizsgáló is fiziológiai változást figyel a m szer segítségével, az agymködés változását, amelyet a kézírás tükröz. Digitális táblára ír az alany, ez lehet vé teszi, hogy a számítógép görbeként kezelje azt, amelynek lehet például iránya, terjedelme és s r sége is, de arra is alkalmas a módszer, hogy nyomatékokat, sebességet,

---

<sup>641</sup> KIRÁLY Tibor: A védelem és a véd a büntet ügyekben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1962. 119. o.

<sup>642</sup> Jeffrey BELLIN: The Significance (If Any) for the Federal Criminal Justice System of Advances in Lie Detector Technology. Temple Law Review. Southern Methodist University – Dedman School of Law. Dallas, USA, 2007. 716. o.

<sup>643</sup> Joseph H. BASKIN – Judith G. EDERSHEIM – Bruce H. PRICE: Is a Picture Worth a Thousand Words? Neuroimaging in the Courtroom. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 240. o.

gyorsulást, tollpozíciót, és a lésszöget mérjen.<sup>644</sup> Ez már lényegesebben több információ, mint ami a klasszikus grafológia rendelkezésére áll, ezért is véli úgy Agárdi Tamás és Kármán Gabriella, hogy bár a klasszikus grafológia is alkalmas lehet arra, hogy következtessenek a vizsgált személy általános vagy – megfelelő kérdések esetén – szituatív szintétlenségére, a „*módszer pontosságának növelése valósul meg a számítógépes írásvizsgálatban.*”<sup>645</sup>

A komputeres grafometriás vizsgálat egy olyan eljárásnak tekinthető, amelynek során a szakértő a vizsgált személy állítása(i)-tagadása(i) során, az agyműködés megváltozását tükröző írásképváltozásból következtetéseket von le arra vonatkozóan, hogy az állítás vagy a tagadás megtévesztő volt-e, és a vizsgálat eredményéről szakvéleményt készít. Azért nem a szaktanácsadót határoztuk meg vizsgálóként, ugyanis a gyakorlat az, hogy szakértőt rendelnek ki a komputeres grafometriás vizsgálat elvégzésére, így maga a vizsgálat szakértői vizsgálatnak minősül, amelynek eredményét szakvélemény rögzíti. Álláspontunkat a későbbiekben részletesebben is kifejtjük, de már most megemlíthetjük, hogy nem tartjuk helyesnek a gyakorlatot, szaktanácsadót kellene a komputeres grafometriás vizsgálat során is igénybe venni.

A komputeres grafometriás vizsgálat – hasonlóan a poligráfhoz – több szakaszból áll:

- a) Felkészülés az adott ügyről.
- b) Vizsgálat előtti interjú (kalibrálás).
- c) Vizsgálat.
- d) Vizsgálat értékelése.

Ad a) Felkészülés az adott ügyről

A vizsgálatra kirendelt szakértő a felkészülés során felveszi a kapcsolatot az ügy előadóival,

---

<sup>644</sup> Egy hazai kísérlet szerint a komputeres grafometriás vizsgálatokból azt a következtetést lehet levonni, hogy – tendenciaszerűen – szintétlenség esetén az emberek átlagosan kevesebb időt töltenek egy szegmensben, mint amikor igazat mondanak. Az is megfigyelhető volt, hogy szintétlenség esetén szignifikánsan rövidebb a szegmensenként megtett átlag-út átlaga, mint szintén válasz esetén. szintétlén válasz esetén szignifikánsan rövidebb volt a papír-szegmensekre eső átlagos út átlaga, mint az szinténél. Tehát amit le akartak írni, azt rövidebb út alatt írták le, nem kacskaringóztak annyit, mint igazmondás esetén. Az szintétlenség esetén tendenciaszerűen alacsonyabb volt a papír: levegő út-arány átlaga. Tehát átlagosan arányaiban szintétlenségkor több időt töltöttek a kísérleti személyek a levegőben a papírhoz képest, mint igazmondáskor. Az is megfigyelhető volt, hogy szintétlenség esetén tendenciaszerűen kisebb a papírszegmenseken a sebesség, mint igazmondáskor. A grafikus paraméterek közül kitűnt, hogy átlagosan 18,25 szegmensen (tollfelemeléssel) írtak a kísérlet résztvevői (ez az érték nem független a leírtak hosszától („nem+aláírás”). Az egy szegmensre eső átlagidő 346 msec, mely nagy terjedelmet mutat (1767 msec). A papíron az átlagsebesség 430 mm/msec, a levegőben viszont több, mint a kétszerese (946 mm/msec). In: AGÁRDI Tamás KOVÁCS Zsuzsa HAMPERGER Anita HOLÉCZY Zsuzsa NEMES Antónia: Alternatív hazugságvizsgálati módszer kifejlesztése. Középmagyarországi Regionális Innovációs Ügynökség Innovációs Nagydíj pályázata (KM\_CSEKK-2006-00261). 2009.

<sup>645</sup> AGÁRDI Tamás KÁRMÁN Gabriella: A hazugságvizsgálatról más szemmel. Belügyi Szemle, 47. évfolyam, 1999/10. szám. 93. o.

és anyagot gyjt a kérdéssor összeállításához. A folyamatban aktívan vesz részt a szakért és az ügy el adója is, hiszen olyan kérdéseket kell megfogalmazni, amelyek alkalmasak arra a célra, amit a vizsgálatól várnak. Ha például a b nceselemény elkövetéséhez használt fegyvert szeretnék megtalálni, elengedhetetlenek az olyan kérdések, amelyek lehetséges helyszíneket jelölnek meg, stb.

#### Ad b) Vizsgálat el tti interjú

A módszer azt igényli, hogy rendelkezzen a szakért a vizsgálandó személyt l származó olyan írásmintával, amely biztos, hogy igaz állítást tartalmaz, és olyanal is, amely biztos, hogy valótlaniságot rejt magában. Ezeket a vizsgálat el tti interjú során kell megszereznie.

A szakért az els kérdéscsoportban semleges kérdéseket tesz fel (Hányan vagyunk a helységben?), majd folytatódnak ezek a kérdések, de immár olyan témákat érint, amelyek kellemetlenek az alany számára. Az ügyr l, valamint a vizsgálandó személy múltjáról kapott nyomozó hatósági információk segítségével tehet ek fel ezek a kérdések, amelyeknél – hasonlóan az els kérdéscsoporthoz – kéri az alanyt, hogy el ször a valóságnak megfelelen, majd valótlannal válaszoljon.

A harmadik kérdéscsoport már a konkrét ügyre vonatkozik. Ezek a kérdések is érzelmileg megterhel ek a számára, és az is jellemz rájuk, hogy ugyanúgy, mint az el z kérdéscsoportoknál is, a szakért olyan kérdéseket próbál feltenni, amelyeknek el re tudja a helyes választ. Végül egy vegyes sorozat következik, amelyben véletlenszer en helyezik el a kritikus kérdéseket. A vizsgáló ezt követ en a számítógép segítségével elemzi a kapott kézírásmintákat, és meghatározza azt, milyen változások mutatkoznak az alany írásában, amikor szintétlen választ ad.

A felkészülés utolsó szakasza, amikor ismeretlen valóságtartalmú állításokat tartalmazó kézírásmintát vizsgál a szakért . A módszer segítségével azt figyeli, hogy az alany mikromotoros<sup>646</sup> teljesítménye inkább a hamis, vagy inkább az igaz csoporttal mutat nagyobb hasonlóságot.

#### Ad c) Vizsgálat

Nemcsak a poligráfnál, hanem a komputeres grafometriás vizsgálatnál is az a követelmény, hogy a vizsgálat minél ingerszegényebb környezetben folyjon – bár a poligráfnál e tekintetben a grafometriás vizsgálat robosztusabb, kevésbé érzékeny a környezetre , és az is szükséges a vizsgálat eredményessége szempontjából, hogy lehet leg a vizsgálatra szolgáló helyiségben az alanyon és a szakért n kívül más ne tartózkodjon. Ha ez nem megoldható, mivel például

---

<sup>646</sup> Az idegrendszer ér és befolyásoló összes hatás lenyomata meglátszik a legkisebb izmok, a „mikromotoriumok” összerendezett mozgásának vizsgálatakor.

büntetés-végrehajtási r kísérte a fogva lévő gyanúsítottat a vizsgálati helységhez, és biztonsági okokból nem mellőzhető a jelenléte, akkor a helység olyan részében kell lennie az alany számára a vizsgálat alatt, hogy ne kerüljön szemkontaktusba az alannyal, mivel az zavarhatná a vizsgált személyt.

A poligráffal szemben a grafometriás módszer nem alkalmas arra, hogy vizsgálat közben felmerülő új körülményre a szakértő reagálni tudjon, és új kérdéssort állítson össze, hiszen az adatok kiértékelése hosszú időt vesz igénybe, és nem a vizsgálat közben történik. A poligráfós szaktanácsadó ezzel szemben általában addig nem fejezi be a vizsgálatot, amíg új, releváns körülmények merülnek fel. A grafometriás vizsgálatot végző szakértő legfeljebb annyit tehet, hogy egy későbbi időpontban, egy másik napon az új kérdéssorral is elvégzi a vizsgálatot.

Amennyiben a kérdéssorok tartalmát vizsgáljuk, megállapíthatjuk, hogy nincs különbség a poligráfós és a komputeres grafometriás módszer kérdéstechnikája, valamint a megfogalmazott kérdések között.

#### Ad d) Vizsgálat értékelése

Hasonlóan a poligráfós vizsgálat értékeléséhez, a szakértő a komputeres grafometriás vizsgálatnál is arra ad választ, hogy tapasztalt-e meglepetésszerű reakciókat az adott válaszok kapcsán. A komputeres grafometriás vizsgálat során az is mérhető, hogy a levegőben milyen mozgást végez a toll, még mielőtt írna vele az alany. Elfordulhat, hogy a helyes válasz karikáját formázza meg a leírása előtt a tollal, de mikor a papírhoz ér a toll, már négyzetet, tehát tagadó választ rajzol. Ugyanez figyelhető meg a poligráfós vizsgálatnál is, amikor véletlenül mond igent a vizsgált személy. Úgy véljük azonban, hogy sem a szakvéleményben, sem a szaktanácsadói jegyzékben nincs helyük ezeknek a megállapításoknak, mert a módszer kezeli a feladata, hogy a válaszok színtességét vizsgálja, ennél többre nem kap felhatalmazást. Ha mégis úgy dönt a szakértő, hogy leírja a tapasztaltakat (a levegőben még „igen” volt a válasz, azonban a leírásakor már a „nem” szerepel), úgy véljük, ezek az információk legfeljebb a nyomozást orientálhatják, azonban bizonyítéknak nem tekinthetők.

A kialakult gyakorlat alapján a komputeres grafometriás vizsgálat alanya terhelt és tanú is lehet, és nemcsak a nyomozás során nyílik lehetőség az alkalmazására, hanem – igaz, ritkán – a bírósági eljárásban is.

Ha a jellemző ügytípusokat vizsgáljuk, megállapítható, hogy a grafometriás ügyeknél is a legjellemzőbbek az élet elleni bűncselekmények, illetve a rablások, de a módszer – ugyanúgy, mint a poligráfnál – bármely más ügyben is alkalmazható, tekintet nélkül az elkövetett bűncselekmény súlyára.

## 2. A rétegzett hangelemz

Egy másik módszer a hangot vizsgálja, amelyben szintén következtetéseket vonnak le az elhangzott állítás vagy tagadás szintességére. 1997-ben fejlesztették ki az LVA-t (layered voice analysis, rétegzett hangelemz), amely képes lehet érzékelni az emberi beszéd alapján az alany érzelmi állapotát, stresszhelyzetét, valamint ezek változásait, és mutatja a beszélőben zajló kognitív folyamatokat is, így nyomon lehet vele követni az észlelés, az emlékezés és az információfeldolgozás mentális folyamatait.<sup>647</sup> A hangelemzés első sorban érzelmet vizsgál, ezért nézetünk szerint érdemes lenne „*érzelemvizsgálatnak*” nevezni. Abból indul ki a módszer, hogy az érzelmeknek hangmintázatai vannak: ha az ember fél valamit, nagyon szorong, más hangmintázata van, mint amikor olyat mond, ami mögött nincs érzelm, és ugyanez állapítható meg a bizonytalan válaszról is.

Az érzelemvizsgálót első sorban nem büntet jogi cézzal veszik igénybe, azonban a büntet eljárásban is hasznos lehet, amennyiben megbízhatósága ezt lehet vétezi. A szakemberek szerint a módszer alkalmas lehet arra, hogy a tanúkihallgatásoknál meg lehessen határozni, melyek azok a tanúk, akik a legpontosabb adatokkal rendelkeznek a bncselekmény elkövetéséről. Félre viheti ugyanis a nyomozást, ha a tanú saját képzeletét is beleszövi akaratlanul a vallomásba, úgy adja el, mintha tényleg meg is történt volna az esemény. Amennyiben valóban alkalmas a megfelelő tanúk kiválasztására, gyorsabbá és eredményesebbé válhatna a nyomozás. Azt is várják a módszertől, hogy a terhelt vallomásának szintességét ellenőrizze, és jelezze azt a pontot a kihallgatás során, amikor „*meg lehet törni*” az alanyt, és arra lehet készíteni, hogy ismerje be a bncselekmény elkövetését. Itt azonban újra felmerül a poligráf esetében is felvetett probléma, hogy szinte-e a beismerő vallomás.

Arra is alkalmasnak vélik a módszert, hogy megállapítsák vele, hol tart a kihallgatás, a nyomozó hatóságnak kell-e még várni a releváns, szintén adatokra. A megfogalmazott elvárások azt sejtetik, hogy az érzelemvizsgálatnak a kihallgatás közben alkalmazott módszerré kell válnia. A felvetés alapját az adja, hogy az érzelemvizsgálat nem igényel ingerszegény környezetet, és az sem számít, hogy hányan tartózkodnak a vizsgálat helyszínén. Míg a poligráfos vallomásellenőrzésre és a komputeres grafometriás vizsgálatra is a zárt kérdések jellemzők és zárt válaszok („igen”, „nem”), addig az érzelemvizsgálatnál nincsenek ilyen megkötések, összefüggően is lehet beszélni, és az sincs meghatározva, hogy

---

<sup>647</sup> William J. MAYEW – Mohan VENKATACHALAM: The Power of Voice: Managerial Affective States and Future Firm Performance. <https://www.gsb.stanford.edu/facseminars/events/accounting/documents/mv11232009.pdf> (letöltés ideje: 2012. január 5.)

ki irányítsa a beszélgetést, akár a hatóság tagja is kérdezhet. Mindebből az következik, hogy az érzelemvizsgálat minden más módszerénél közelebbi rokonságban van a kihallgatással.

A kérdés az, hogy az érzelemvizsgálat tekinthető-e kihallgatásnak. Amennyiben igen, egy olyan speciális kihallgatásról van szó, amelyben többszörösen kellene bizonyítéknak származnia. Egyrészt maga a vallomás tartalmazhat olyan adatokat, amelyek bizonyítékként használhatóak fel, másrészt az érzelemvizsgálat eredménye is esetlegesen bizonyítékként vehető figyelembe. A problémát ekkor az jelenti, hogy a módszer szerint a kihallgatást végző hatóság tagjának kellene kezelni, aki nem jogosult arra, hogy bizonyítási eszközt hozzon létre, így azt sem állapíthatja meg, hogy a vallomás egyes elemei szintétlenek voltak. Ebből az következik, hogy az érzelemvizsgálatot kizárólag kihallgatásnak kellene tenni, magát a módszert pedig egy, a kihallgatást segítő eszköznek, amely támpontokat ad a hatóság tagjának, milyen irányban folytassa a kihallgatást. Így a módszer szerint a vallomásellenőrzés céljából igénybevett érzelemvizsgálat nem töltene be rendeltetését, hiszen a kérdésfeltevés segítése, a kihallgatás irányának meghatározása nem egyenlő a vallomás szintességének ellenőrzésével. Éppen ezért indokolt továbbra is szaktanácsadói vagy szakértői tevékenységként tekinteni az érzelemvizsgálatra, mint egy olyan módszerre, amelyet nem a kihallgatás közben alkalmaznak, hanem csak azt követően. Elvárásként lehet megfogalmazni, hogy a vizsgálatra nem a kihallgatás közben kerüljön sor, hanem azt követően. Lehet ez akár a kihallgatás tartalmi megismétlése is. Bár nem kötött válaszok hangoznak el az érzelemvizsgálat során, érvényesülnie kell annak a szabálynak, hogy a vizsgálat során elmondottak nem használhatóak fel bizonyítékként, csupán a szakértői/szaktanácsadói következtetések, amelyek azok a mondatrészek, amelyek szintétlenek voltak. Az érzelemvizsgálatnál ugyanis azt állapítják meg, hogy milyen az szintesség és az szintétlenség aránya a vizsgált személynél, és arra is rámutatnak, hogy a beszélgetés mely részeiben fordulhatnak el az szintétlenségek. A vizsgáló a véleményében azt írja le, hogy adott mondatrészekben (2 másodperces szegmenseket vizsgálnak) szinte volt-e a vizsgálat alanya.

A poligráf alkalmazása az érzelemvizsgálathoz képest hosszabb múltra tekint vissza, ezért több kísérlettel volt lehetőségük a kutatóknak ellenőrizni a megbízhatóságát. J. Michael Adler azok közé tartozik, aki tesztelte, hogy a nem erkölcs elleni bűncselekményeknél milyen különbség tapasztalható a poligráf és az érzelemvizsgáló (LVA 6.50) között. Arra a következtetésre jutott, hogy a megtévesztést ugyanolyan pontossággal lehet mindkét

módszerrel megállapítani, nincs közöttük különbség.<sup>648</sup> Adler szerint a legutóbbi tanulmányok 93,6 és 98% közé teszik a poligráf validitását, ezt a rátát Hence Ward az érzelemvizsgálatra is alkalmazhatónak véli.<sup>649</sup> Egy másik tanulmány szerzői már nem ilyen optimisták az érzelemvizsgálattal szemben. Kísérletük során amerikai letartóztatottakat vizsgáltak: arra voltak kíváncsiak, hogy a fogvatartottak a közelmúltban fogyasztottak-e kábítószerrel, és ha igen, milyet. A kísérlet pontosságát az adta, hogy az érzelemvizsgálatot követően vizeletvizsgálatot is végeztek, ami kimutatta a testükben lévő drogot és annak fajtáját. 319-en vállalták a vizsgálatot, a vizeletvizsgálat alapján 67,4%-uk fogyasztott legalább egyfajta kábítószerrel, 51,7%-uk marihuánát, 27,9%-uk kokaint, 0,6%-uk ópiumszármazékot, 5%-uk PCP-t és 17,9%-uk metamfetamint. A kísérlet azt az eredményt hozta az egyes kábítószerfajtáknál, hogy a rájuk vonatkozó megítélésnél (tagadásoknál)<sup>650</sup> átlagosan mindössze 21%-os volt az érzelemvizsgálat validitása, vagyis az érzelemvizsgálók átlagosan 79%-ban vélték igaznak (a fals negatív arány tehát 79%-os volt) a kábítószerfajta vonatkozó megítélésnél állításokat. Amennyiben az állítások igazak voltak, az eredmény ennél sokkal kedvezőbb volt, ugyanis az egyes kábítószerfajtáknál átlagosan 95%-ban értékelték valósnak a valóban igaz állítást, így legfeljebb 5%-os volt a fals pozitív arány. A kísérlet eredményeiből a szerzők azt a következtetést vonták le, hogy az érzelemvizsgálat nem tudott pontosabb eredménnyel szolgálni, mint a pusztán valószínűség, mivel kicsi az esélye annak, hogy megfelelően mutasson rá a megítélésnél állításokra.<sup>651</sup> A számokból az következik, hogy az érzelemvizsgálat validitása 21 és 98% közé tehető, ami valóban megkérdőjelezi a módszer alkalmasságát arra, hogy büntető eljárásban alkalmazzák. A kísérlet eredménye azt mutatja, hogy az érzelemvizsgálat szinte válasz vizsgálata jár a legkevesebb veszéllyel, azonban az érzelemvizsgálat szintén esetében a 21%-os találati arány meglehetősen alacsony, így levonhatjuk azt a következtetést is, hogy az érzelemvizsgálat az ismertetett kísérlet alapján nem alkalmas az érzelemvizsgálatára, mert 79%-ban nem képesek mutathatja a módszer, a nem igaz állításoknál viszont a 95%-os találati arány jónak mondható. Úgy véljük, hogy további módszerek fejlesztésekre, illetve validitási kísérletekre van szükség, és amikor majd kimutatható,

---

<sup>648</sup> William J. MAYEW, Mohan VENKATACHALAM: Internet Appendix to "The Power of Voice: Managerial Affective States and Future Firm Performance". Journal of Finance. Haas School of Business University of California, Berkeley, USA. <http://faculty.fuqua.duke.edu/~wmayew/Bio/appMV2011%2001202011.pdf> (letöltés ideje: 2012. január 4.)

<sup>649</sup> Robert FARLEY: Whole Truth About the Cain 'Lie Detector'. FactCheck.org. <http://www.factcheck.org/2011/12/whole-truth-about-the-cain-lie-detector/> (letöltés ideje: 2012. január 4.)

<sup>650</sup> Nemcsak állítások, hanem tagadások is előfordulhattak a kísérlet során, azonban az érthetőség érdekében az „állítás” kifejezést alkalmazzuk.

<sup>651</sup> Kelly R. DAMPHOUSSE, Laura POINTON, Deidra UPCHURCH, Rebecca K. MOORE: Assessing the Validity of Voice Stress Analysis Tools in a Jail Setting. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/219031.pdf> (letöltés ideje: 2012. január 4.)



hogy a validitási arány meghaladja a poligráfnál is elvárt 80%-ot a b nösök és nem b nösök esetében is, akkor lesz csak érdemes büntet eljárásban igénybe venni az érzelemvizsgálót.

### 3. A h kamera

A h kamerás vizsgálat egy olyan módszernek tekinthet, amelynek során a testh mérséklet változásokból az szinteség meglétére vagy annak hiányára következtetnek. Egy h kamerával végzett hazai kísérlet szerint hozzávetélegesen  $1/3^{\circ}\text{C}$  fokot ingadoztak átlagosan a referenciapontokon (homlok közepe, bal szem alatt, jobb szem alatt közepén, száj közepe, nyak közepe) megjelölt testh mérsékletek, ezek közül a homlok közepén volt a legkisebb az ingadozás ( $0,37^{\circ}\text{C}$ ) és az ajaknál a legnagyobb ( $0,47^{\circ}\text{C}$ ). A kísérlet értékelésénél levonták azt a következtetést, hogy az egyes referenciapontokon az szintétlenségkor megjelenő átlagos h mérsékleti maximumok magasabbak, mint az igazságra adott h mérséklet maximum átlaga, és ugyanez volt megfigyelhető az átlagos h mérséklet minimumoknál is.<sup>652</sup> A h kamerás vizsgálatot alkalmazzák ugyan hazánkban is, azonban aggályos az igénybevétele a pontos validitási és reliabilitási adatok ismeretének hiánya miatt.

### 4. A funkcionális mágneses rezonancia vizsgálat

Elérkeztünk azokhoz a módszerekhez, amelyeket még inkább az jellemzi, hogy kísérleti fázisban vannak, ami azt jelenti, hogy további fejlesztésekre és megbízhatósági kísérletekre van szükség ahhoz, hogy a vallomás ellenőrzésére eredményesen igénybevehetővé váljanak.

A tudomány jelenlegi állása szerint kétféleképpen lehet vizsgálni az emberi agyat. Az egyik módszerrel azt figyelik, hogy milyen agyi aktivitás jellemzi a kérdésekre adott szintétlen választ, a másik azon alapul, hogy miközben ismeretlen képeket mutatnak a vizsgálat alanyának, bizonyos agyi régiók aktivitást jeleznek.<sup>653</sup> Arrigo úgy véli, hogy az agyi aktivitás vizsgálata egy olyan fejlődést mutat, hogy egyre pontosabban válhatnak ellenőrizhetővé az egyén gondolatai és tettei.<sup>654</sup>

Bellin szerint ezen módszerek közül a legígéretesebbnek a funkcionális mágneses

---

<sup>652</sup> AGÁRDI Tamás KOVÁCS Zsuzsa HAMPERGER Anita HOLÉCZY Zsuzsa NEMES Antónia: Alternatív hazugságvizsgáló módszer kifejlesztése. Közép-magyarországi Regionális Innovációs Ügynökség Innovációs Nagydíj pályázata (KM\_CSEKK-2006-00261). 2009.

<sup>653</sup> Sean Kevin THOMPSON: A Brave New World or Interrogation Jurisprudence? American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 345. o.

<sup>654</sup> Bruce A. ARRIGO: Punishment, Freedom, and the Culture of Control: The Case of Brain Imaging and the Law. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 462-463. o.

rezonancia vizsgálat t nik, amely pontosabb lehet, mint a poligráf.<sup>655</sup> Paul C. Lauterbur kémikus 2003-ban Nobel-díjat kapott a funkcionális mágneses rezonancia képalkotó (vagy egyszer bben: mágneses rezonancia tomográf), az fMRI berendezésének feltalálásáért, amely az agyon belül 1,5mm x 1,5mm x 4mm-es felbontást, azaz rizs(bors)szemnyi területet is képes elkülöníteni az összesen 150 ezer ilyen rizsszemnyi méret térfogatból. Fenyvesi Csaba szerint „az agy oxigénfogyasztását, az áramló vér mennyiségét (a vér hemoglobinmolekuláinak vagy a hidrogénatommagoknak a mágneses rezonanciáját) észlelve az fMRI az ember döntéshozatali folyamatait, gondolkodását, érzelmeit, így igazmondását, illetve szintétlenségét nyomon követheti”.<sup>656</sup>

Az Amerikai Egyesült Államokban több kísérletet is végeztek, hogy meggy z djenek arról, m ködik-e a módszer. Az egyikben a pennsylvaniai egyetemr l 23-an vettek részt. Felajánlották nekik, hogy övék lehet a 20 dollár, ha sikerül eltitkolniuk az agyuk aktivitását vizsgáló m szer el l, hogy melyik kártyát húzták. A kísérlet során azt tapasztalták, hogy az alanyok agyának voltak olyan részei, amelyek aktívabbak voltak a hazugság esetén, mint igazmondáskor. A kísérlet során arra a megállapításra jutottak, hogy az fMRI alkalmas arra, hogy ezeket az agyi aktivitásváltozásokat kimutassa.<sup>657</sup>

A feltételezések szerint a szakért képes lehet arra, hogy miközben a kérdéseire válaszoló alanyt fMRI-vel vizsgálja, megkülönböztesse a hazugságot az szinteségt l. Bellin szerint több cég is tervezi, hogy megjelenik az fMRI technológia piacán, mivel a terheltek azt várják az eszközt l, hogy általa bizonyíthatják nem b nösségüket.<sup>658</sup> Ugyanúgy, mint az érzelmvizsgálatnál, ebben az esetben is kísérletekre van szükség, hogy milyen a módszer validitása, mert egy esetleges büntet eljárásbeli igénybevétnél nem fordulhat el , hogy nagy százalékban az elkövet ket nem b nösnek vélik majd a vizsgálatot követ en.<sup>659</sup>

---

<sup>655</sup> Jeffrey BELLIN: The Significance (If Any) for the Federal Criminal Justice System of Advances in Lie Detector Technology. Temple Law Review. Southern Methodist University – Dedman School of Law. Dallas, USA, 2007. 716. o.

<sup>656</sup> FENYVESI Csaba: Elméleti modellek „kriminalisztikai” Nobel-díjak megszerzésére. Rendészeti Szemle, 55. évfolyam, 2007/1. szám. 102. o.

<sup>657</sup> D. D. LANGLEBEN L. SCHROEDER J. A. MALDJIAN R. C. GUR S. MCDONALD J. D. RAGLAND C. P. O'BRIEN A. R. CHILDRESS: Brain Activity during Simulated Deception: An Event-Related Functional Magnetic Resonance Study. NeuroImage/15. Elsevier Science, New York, USA, 2002. 729-731. o.

<sup>658</sup> Jeffrey BELLIN: The Significance (If Any) for the Federal Criminal Justice System of Advances in Lie Detector Technology. Temple Law Review. Southern Methodist University – Dedman School of Law. Dallas, USA, 2007. 717. o.

<sup>659</sup> Nem értünk egyet GOLDBERGEL, aki az MRI vizsgálattal kapcsolatban úgy véli, a fals pozitív eredményt l való rettegés oda vezet, hogy költségesebb és rizikósabb vizsgálatokkal ellen rzik az szinteséget. In: Steven GOLDBERG: MRIs and the Perception of Risk. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 236. o. Álláspontunk szerint a fals pozitív eredmény bekövetkezésének veszélyével számolni kell, és addig kell fejleszteni az adott módszert, amíg a téves vizsgálati eredmény nem kerül közel a 0%-hoz.

## 5. A monofotó

Az agymködés megfigyelésén alapuló módszerek jellemzője, hogy az agyon kívül elhelyezett módszert alkalmaznak, amellyel különböző jeleket derítenek fel, mint például az agyi elektromos aktivitást.<sup>660</sup> A monofotó egy egycsatornás vizsgálatot jelent, az agyhullámok feltérképezését. A módszer alapja, hogy az emberi agy elraktározza az emlékképeket, a fokozott stresszállapottal járó események pedig – mint amilyen a bűncselekmény elkövetése is – mélyebben rögzülnek az emlékezetben. Lawrence A. Farwell felfedezett egy „mermer” agyi frekvenciát, amely a P300-ként ismert nagyobb agyi hullám egyik összetevője. Póczos Eszter szerint „az új agyhullám segítségével jóval pontosabb eredményeket lehet elérni az agyi tevékenységek feltérképezése területén. Az eljárás megmutatja, hogy bizonyos hatások indukálása esetén (például szagok, képek, hangok mutatók) az agy mely része reagál. Az, amely az emlékek rögzítéséért felelős vagy az, amelyben az új információk feldolgozása történik.”<sup>661</sup>

EEG (elektroencefalográfia) szenzorokat használnak, hogy észleljék azokat az elektromos agyi jeleket, amelyek akkor keletkeznek, ha az alanyokat különböző ingerek érik. Pettit is úgy véli, hogy a módszerrel meg lehet különböztetni a vizsgált személyek számára ismerős és az olyan ingereket, amelyekkel korábban még nem találkozott.<sup>662</sup> Amennyiben „mermer” válasz érkezik, ebből azt a következtetést vonják le, hogy az ingerhez köthető információ el van tárolva a vizsgált személy agyában. Az irreleváns ingerek ezzel szemben nem okoznak „mermer” választ.<sup>663</sup>

Problémát jelent azonban, ha az adott képpel a bűncselekmény elkövetéséről nem azért rendelkezik az alany, mert az elkövető, hanem azért például, mert volt a tettenér, amit titkol a hatóság elől.

A monofotót alkalmazták már büntető eljárásban is, az Amerikai Egyesült Államokban három ügyben merült fel lehetséges bizonyítékként. Először az iowai Legfelsőbb Bíróság (Supreme Court of Iowa) nevezte bizonyítéknak, amikor 2003-ban döntött Terry Harringtonnak, a 2000-ben benyújtott rendkívüli perorvoslatáról. Lawrence Farwell a módszer

---

<sup>660</sup> Laurence R. TANCREDI – Jonathan D. BRODIE: The Brain and Behavior: Limitations in the Legal Use of Functional Magnetic Resonance Imaging. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 272. o.

<sup>661</sup> PÓCZOS Eszter: A hazugságvizsgálat jövő képe. Belügyi Szemle, 54. évfolyam, 2006/5. szám. 102. o.

<sup>662</sup> Mark PETTIT: FMRI and BF Meet FRE: Brain Imaging and the Federal Rules of Evidence. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 321. o.

<sup>663</sup> Sarah E. STOLLER – Paul Root WOLPE: Emerging Neurotechnologies for Lie Detection and the Fifth Amendment. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 362. o.

segítségével arra az eredményre jutott, hogy Harrington agyában nincs információ az emberölésről, annak ellenére, hogy első fokon 1978-ban megállapították a bűnösségét.<sup>664</sup> A másik ügy terheltje Elvis Lebron volt, aki szintén rendkívüli perorvoslatot kezdeményezett. Lebron monofotóval és DNS vizsgálattal kívánta volna bizonyítani nem bűnösségét, amit a bíróság 2005-ben elutasított.<sup>665</sup> A harmadik monofotós ügyben Farwell arra a következtetésre jutott, hogy az emberölés miatt elítélt Slaughter agya sem tartalmazta a bűncselekmény elkövetésének információit. Farwell számokkal is alátámasztotta a vizsgálati eredményeit. Úgy vélte, hogy a módszer validitása 99%-os. Az oklahomai bíróság (Court of Criminal Appeals of Oklahoma) ezt nem találta megalapozottnak, mivel önmagában a monofotós vizsgálat nem elegendő a rendkívüli perorvoslat elrendeléséhez.<sup>666</sup>

## 6. Egyéb módszerek

A jövőben egy új módszer hazugságvizsgálati módszer lehet a „*Future Attribute Screening (FAST) Technologies*”, amelyet az amerikai Belbiztonsági Minisztériumban (Department of Homeland Security) teszteltek.<sup>667</sup> A módszerrel az arc kifejezéseket, a lélegzetvételt és a pupilla tágulását vizsgálják. Egy másik technológia a „*Silent Talker*” (csendes beszélő) a Manchester Metropolitan University kutatócsoportjának találmánya. A vizsgálat során több ezer arc- és testmozdulatot figyelnek meg és elemeznek. A feltalálók szerint a csendes beszélő validitása a poligráfénál nagyobb (ezt 60%-ra teszik), a 80%-ot is meghaladja.<sup>668</sup>

Van olyan elképzelés is, hogy egy mobiltelefonba is szerelhető módszer alkalmas lehet arra, hogy a hangszín változásainak értékeléséből következtetni lehessen az érzelmi állapot megváltozására vagy annak hiányára. Az Amerikai Egyesült Államokban kifejlesztették az ún. pszichológiai stresszértékelő eszközt (PSE), amely méri, és grafikusán ábrázolja az emberi hang stresszhez köthető összetevőit.<sup>669</sup> A poligráftól eltérően nem igényli, hogy a vizsgált

---

<sup>664</sup> Mark PETTIT: FMRI and BF Meet FRE: Brain Imaging and the Federal Rules of Evidence. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 338. o.

<sup>665</sup> Mark PETTIT: FMRI and BF Meet FRE: Brain Imaging and the Federal Rules of Evidence. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 338. o.

<sup>666</sup> Mark PETTIT: FMRI and BF Meet FRE: Brain Imaging and the Federal Rules of Evidence. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 339. o.

<sup>667</sup> U.S. Department of Homeland Security: Privacy Impact Assessment for Future Attribute Screening (FAST) Technologies. [http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/privacy/privacy\\_pia\\_st\\_fast.pdf](http://www.dhs.gov/xlibrary/assets/privacy/privacy_pia_st_fast.pdf) (letöltés ideje: 2012. január 5.)

<sup>668</sup> MMYou: The „Silent” treatment. MMYou, The University Newsletter, 2003. február. Manchester Metropolitan University, Manchester, Egyesült Királyság, 2003. 1. o.

<sup>669</sup> HAUTZINGER Zoltán: Az igazságügyi szintésévizsgálat. In: KORINEK László - KHALMI László - HERKE Csongor (Szerk.): Emlékkönyv IRK Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára. PTE ÁJK, Pécs, 2004. 50. o.

személy csak igennel vagy nemmel válaszoljon a feltejtett kérdésekre, és az is el nye, hogy a „nyolchetes poligráfós tanfolyam” helyett mindössze hat napra van szükség ahhoz, hogy valaki megtanulja a m szer kezelését. Míg a poligráfós vizsgáló két vizsgálatot tud naponta végezni, addig a PSE kezel je hetet.<sup>670</sup>

A szemh mér a hazugság leplezésének egyik lehetséges vegetatív hatásán, a szem anyagcseréjének megemelkedésén alapul. Az elmélet szerint, ha egy kérdésre hamis választ ad a vizsgált személy, akkor megn a szivárványhártyába jutó vér mennyisége, és ennek következtében növekszik a szem h mérséklete.<sup>671</sup>

Nemcsak az új találmányokat, hanem a régebbieket is tesztelik, Tovino például a lehetséges hazugságvizsgálati eszközök közé sorolja a röntgent is, amely az emberi testr l szolgáltat információkat.<sup>672</sup>

A m szerfejlesztések is alátámasztják azt a Király Tibor által megfogalmazott gondolatot, amely szerint „a kriminalisztika és az igazságszolgáltatás mindig vágyott olyan módszerekre és eszközökre, amelyekkel egzakt módon lehetne megállapítani, mit tud a tanú, mit hallgat el, igazat mond-e.”<sup>673</sup> Úgy véli, még nem tudjuk, hogy milyenek lesznek a m szerek, „lehet, a poligráf tökéletesített változata lesz az.”<sup>674</sup> Szempontokat is meghatároz, milyen feltételei vannak egy ilyen m szer igénybevételének:

- a) A terhelttel szemben nem alkalmazhatóak, mert a cselekv késsége és védekezési késsége nem korlátozható;
- b) tanúval szemben sem alkalmazható olyan eszköz, szer, vagy módszer, amely – ha átmenetileg is – megfosztaná t öntudatától és cselekvési késségét l;
- c) az alkalmazás csak az elfogulatlanság kell garanciái mellett, az eljárási elvek érvényesítésével, a bíróság, a felek által gyakorolt ellen rzés mellett folyhat.<sup>675</sup>

Ad a) A terhelttel szemben nem alkalmazhatóak, mert a cselekv késsége és védekezési késsége nem korlátozható

Ugyanúgy, mint a poligráf esetében, más m szereknél sem látjuk akadályát annak, hogy terhelttel szemben alkalmazzák. A feltétel a megfelelel megbízhatóság, valamint a

---

<sup>670</sup> Darren HADDAD – Sharon WALTER – Megan SMITH: Investigation and evaluation of Voice Stress Analysis Technology. Air Force Research Laboratory. New York, USA, 2001. 2. o.

<sup>671</sup> HAUTZINGER Zoltán: Az igazságügyi szintésévizsgálat. In: KORINEK László – K HALMI László – HERKE Csongor (Szerk.): Emlékkönyv IRK Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára. PTE ÁJK, Pécs, 2004. 49-50. o.

<sup>672</sup> Stacey A. TOVINO: Imaging Body Structure and Mapping Brain Function: An Historical Approach. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 221. o.

<sup>673</sup> KIRÁLY Tibor: Büntet ítélet a jog határán. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 135 o.

<sup>674</sup> KIRÁLY Tibor: Büntet ítélet a jog határán. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 135-136. o.

<sup>675</sup> KIRÁLY Tibor: Büntet ítélet a jog határán. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972. 136. o.

beleegyezés megszerzése a vizsgálandó személyt l. Annak is garanciának kell lennie, hogy a vizsgálatot végző személy nem kihallgat, hanem szaktanácsadói vizsgálatot végez, csupán a terhelt fiziológiai változásait figyeli, és abból von le következtetéseket az állapíthatóságra vagy a hazugságra.

Ad b) Tanúval szemben sem alkalmazható olyan eszköz, szer, vagy módszer, amely – ha átmenetileg is – megfosztaná a tanút öntudatától és cselekvési képességét l. Bár a poligráf és más mérőszerek is olyan fiziológiai változásokat mérnek, amelyeket a vizsgált személy nem tud befolyásolni, ebben azonban – nézetünk szerint – nem következik az, hogy tiltani kellene az alkalmazásukat. Amikor a szakértő ujjnyomatot vesz a terheltől, a terhelt ugyanúgy korlátozva van a cselekvési képességében, mint a hazugságvizsgálati mérőszerek alkalmazása esetén, egyik vizsgálati eredményt sem tudja befolyásolni. Ugyanúgy, mint a terheltnél, a tanúnál is csökkentheti az aggályokat a beleegyezés elírása. Amennyiben a tanú nem kívánja, hogy megfigyeljék fiziológiai változásait, mindenféle jogkövetkezmény nélkül annyit tesz, hogy megtagadja a vizsgálatot.

Ad c) Az alkalmazás csak az elfogulatlanság kellő garanciái mellett, az eljárási elvek érvényesítésével, a bíróság, a felek által gyakorolt ellenőrzés mellett folyhat. Amennyiben a vizsgálatot elvégző szaktanácsadó elfogult lenne, ki kellene zárni az eljárásból. Nézetünk szerint a Be. 103. §-a által felsorolt szakértői kizárási okok a mérőszeres hazugságvizsgálatot végző szaktanácsadóra is alkalmazandóak, így nem járhat el:

- aki az ügyben mint terhelt, védő, továbbá mint sértett, feljelentő vagy mint ezek képviselője vesz, vagy vett részt, valamint ezek hozzátartozója;
- aki az ügyben mint bíró, ügyész vagy nyomozó hatóság tagja járt vagy jár el, valamint ezek hozzátartozója;
- aki az ügyben tanúként vesz, vagy vett részt;
- a BSZKI szaktanácsadója, ha az első pontban meghatározott kizárási okok a BSZKI vezetőjével szemben áll fenn;
- a szakértői intézmény és a szervezet szaktanácsadója, valamint a szakértői testület tagja, ha az a) pontban meghatározott kizárási okok a szakértői intézmény, a szervezet vagy a szakértői testület vezetőjével szemben áll fenn;
- akit az ügyben szakértőként vettek igénybe;
- akitől elfogulatlan szaktanácsadói jegyzőkönyv egyéb okból nem várható.

A Be. 103. § (3) bekezdése alapján szaktanácsadó a vele szemben felmerült kizárási okot köteles a kirendelőnek haladéktalanul bejelenteni, gazdasági társaság, szakértői intézmény, szervezet, illetve szakértői testület kirendelése esetén a bejelentést a kirendelt

társaság vagy szerv vezető útján kell megtenni. Kizárásáról az a bíróság, ügyész, illetőleg nyomozó hatóság határoz, amely elítéli az eljárást.

Úgy véljük, hogy a Be. adta kizárási okok garanciát jelentenek a más szerezés ellenében végzett szaktanácsadó elfogulatlanságára. Már csak az a kérdés, hogy az eljárási elvek tudnak-e érvényesülni, és a bíróságnak, valamint a feleknek lehet segítségükre az ellenkezésre. Az eljárási elvek a poligráfnál kifejtettek alapján nem sérülnek, amennyiben más más szerek esetén is betartják azokat a garanciákat, amelyek érvényesülése elengedhetetlen (a beleegyezés, mint a vizsgálat feltétele, stb.). Az ellenkezés annyiban tud érvényesülni, hogy megvizsgálható, a jogszabályok betartásával történt-e a módszer alkalmazása. Amennyiben kételkedik a bíróság a vizsgálat eredményében, összevetheti más ellenében végzett módszerrel is, de arra is lehetőség nyílik, hogy újabb más szerezésű hazugságvizsgálatot rendeljen el, feltéve, hogy erre nem csupán a nyomozati szakban nyílt volna lehetőség. Ha a bíróságnak kétségei vannak a módszer és annak eredménye miatt, azt is teheti, hogy egyszerűen csak nem veszi figyelembe.

Nézzük a további problémákat, amelyek felmerülnek a más szerekkel kapcsolatban:

- a) Nincsenek adatok a megbízhatóságra.
- b) Nem jelennek meg a Be.-ben.
- c) Nem indokolt, hogy szakvélemény készüljön az eredményükről.
- d) Hazugságvizsgálat vagy szinteségvizsgálat?

Ad a) Nincsenek adatok a megbízhatóságra

Gertz és Talarico szerint „*a reliability és a validitás kritikus fokmérő a tudományos vizsgálódásoknak.*”<sup>676</sup> Ennek jegyében a poligráfnál rámutattunk arra, hogy megbízhatósági problémák merülnek fel az alkalmazásával kapcsolatban. Ugyanez jellemzi a többi más szert is, és az aggodalmakat tovább fokozza, hogy míg a poligráfnál számos validitási adat áll rendelkezésre, más módszerek esetében ez nem jellemző, így a kevés adat, vagy azok teljes hiánya kétségessé teszi az alkalmazhatóságukat. Mindegyik más szerezésű jellemző, hogy fiziológiai változásokat mér, ezért ugyanazokkal a szakértői/szaktanácsadói tévedéseket okozó veszélyekkel kell számolni, mint a poligráfnál. Ezek csökkenthetik a módszerek megbízhatóságát, de gondolhatunk a lehetséges ellentétekenységekre is, mert biztosak vagyunk abban, hogy a poligráfhoz hasonlóan a többi más szert is manipulálható.

Mivel az jellemzi a hazugságvizsgálati más szereket, hogy nem rendelkeznek kellő megbízhatósági adattal – ez alól kivételt képez a poligráf –, ezért rendkívül aggodalmas az

---

<sup>676</sup> Marc G. GERTZ – Susette M. TALARICO: Problems of reliability and validity in criminal justice research. Journal of Criminal Justice, 5. évfolyam. New York-Oxford-Toronto, 1977. 217. o.

alkalmazásuk a büntet ügyekben, mert a módszerek legtöbbje ugyanolyan sokoldalú, mint a poligráf, velük is vizsgálják, hogy az alany követte-e el a b n cselekményt, t lük is várják a tárgyi bizonyítási eszközt, valamint a vizsgálatot követ beismer vallomást, stb.

Ad b) Nem nevesíti a Be.

A Be. nem nevesíti, és más jogszabályok sem rendelkeznek a komputeres grafometriás vizsgálatról, az érzelemvizsgálatról és a h kamerás vizsgálatról sem, annak ellenére, hogy alkalmazzák ket. Ez azonban nem jelenti azt, hogy büntet eljárásjogi elveket sértene az igénybevételük, garanciát jelent ugyanis, hogy a Be. rendelkezései, ha nem is közvetlenül, de rájuk is vonatkoznak, mivel olyan eljárási cselekményeknek min sülnek, amelyet a büntet eljárás keretein belül végeznek. Ebb l pedig az következik, hogy a Be. alapelvei rájuk is vonatkoznak, ennek tudható be az a gyakorlat, hogy eltér en más szakért i vizsgálatoktól írásos beleegyezéshez kötött az igénybevételük. Másrészt, ahogy már utaltunk rá, a poligráfot szabályozó Rtv. 41. §-t is alkalmazandónak tartjuk a büntet ügyekben igénybe vett m szerekre.

Ad c) Nem indokolt, hogy szakvélemény készüljön az eredményükr l

Úgy véljük, hogy hasonlóan a poligráfos vizsgálathoz, a többi m szernél is indokolt lenne a szaktanácsadói igénybevétel, mert a jelenlegi korlátaik között azoknak is a felderítést kellene szolgálniuk els sorban, és nem pedig a bizonyítást, amelyet egyébként sugall a vizsgálati eredményr l készülő szakvélemény. Ugyanúgy, mint a poligráfnál, a többi módszernél is fontos, hogy a hatóság ne vélje megkérd jelezhetetlennek a vizsgálati eredményt, mert ez tévútra viheti az ügyet.

Ad d) Hazugságvizsgálat vagy szinteségvizsgálat?

Bennünk is megfogalmazódott a kérdés, hogy a hazai és a külföldi szakirodalomban elterjedt „*hazugságvizsgálat*” kifejezést, vagy a Hautzinger Zoltán által meghonosítani kívánt „*szinteségvizsgálat*”-ot alkalmazzuk-e.<sup>677</sup> Hautzinger a következ képpen érvel az szinteségvizsgálat kifejezés mellett: „*a magunk részér l némileg értetlenkedve tapasztaljuk, hogy míg a modern büntet eljárás alapvet követelménye a tisztesség vélelmezése (praesumptio boni viri) és a kétséget kizáróan nem bizonyított tény terhelt terhére történ értékelésének tilalma (in dubio pro reo), addig a kriminalisztikai tanulmányok el szeretettel írnak az emberi hazugság vizsgálatáról, szinte azt sugallva, hogy a vizsgálat alá vont személy*

---

<sup>677</sup> HAUTZINGER Zoltán: Az igazságügyi szinteségvizsgálat. In: KORINEK László K HALMI László HERKE Csongor (Szerk.): Emlékkönyv IRK Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára. PTE ÁJK, Pécs, 2004. 43-51. o.



szava f szabályként kétségbevonható.”<sup>678</sup> Úgy véljük, hogy nem indokolt a „hazugságvizsgálat” kifejezéshez ragaszkodni, mivel a m szeres vallomásellen rzési módszerek egyébként sem a hazugságot mérik, vizsgálják, hanem a stressz okozta fiziológiai változásokat. Kertész Imre szerint a poligráf sem alkalmas a hazugság mérésére, hanem „a fiziológiai változások és kiváltó okai együttes tanulmányozása – bizonyos határok között – lehet vé teszi a következtetés levonását, hogy a vizsgált személy valamely feladott „kritikus” kérdésre miért reagált másképpen, mint a többiekre, vannak-e ismeretei az adott b ncselekmény körülményeir l.”<sup>679</sup> A szaktanácsadói jegyz könyv/szakvélemény sem azt tartalmazza, hogy az alany valamelyik szónál hazudott-e, hanem azt vizsgálják, hogy megtéveszt volt-e az állítás vagy a tagadás. Mindezekre figyelemmel, a magunk részér l jogi szempontból érdemesnek tartjuk az szinteségvizsgálat kifejezést alkalmazni, egyetértve a Hautzinger-i érveléssel.

Jöv belátásra nem vállalkozhatunk, de úgy véljük, várható, hogy a poligráf alternatíváit jelent módszerek további jelent s változásokon fognak keresztül menni. Vannak olyan technológiák, amelyek rövid id n belül kiforrottak lehetnek, és vannak, amelyek még csak kezdetleges fázisúak. Az új módszereknél is kísérletek sokaságára van szükség, hogy jogalkotó és jogalkalmazó, valamint a közvélemény egyaránt meggy z djön azok megbízhatóságáról. Nem lehet tudni, hogy valaha lesz-e olyan eszköz, amely a poligráf helyébe vagy mellé lép, és azt sem, lesz-e olyan, amely 100%-os megbízhatósággal rendelkezik majd, az azonban biztosnak t nik, hogy az emberiség nem mond le err l az igényr l.

Bármelyik technológiáról is legyen szó, a jöv ben követelményként kell megfogalmazni a vizsgálandó személy beleegyezésének a megszerzését. A tanúnál csak akkor tudjuk elképzelni a kötelez vizsgálatot, amennyiben a validitási és a reliabilitási arányszámok 90% fölé emelkednek. Ett l még messze vannak a m szeres szinteségvizsgálati módszerek, ezért indokolt az írásbeli beleegyezés további fenntartása a tanú esetében is.

Figyelembe véve, hogy a poligráfon kívül már napjainkban is alkalmaznak más m szereket, ezért indokoltnak tartjuk, hogy a jöv ben a Be. a poligráf mellett vagy helyett vallomásellen rzési m szerr l rendelkezzen. A Be.-nek azt kellene tartalmaznia, hogy „A

---

<sup>678</sup> HAUTZINGER Zoltán: Az igazságügyi szinteségvizsgálat. In: KORINEK László - K HALMI László - HERKE Csongor (Szerk.): Emlékkönyv IRK Albert egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára. PTE ÁJK, Pécs, 2004. 43. o.

<sup>679</sup> KERTÉSZ Imre: Diogenész lámpása vagy elektronikus vllatópad? Magyar Jog, harminckilencedik évfolyam, 11. szám, 1992. november. 649. o.

*terhelt beleegyezése nélkül a vallomása m szerrel nem ellen rizhet .”* A Be. arról is rendelkezhetne, hogy „szaktanácsadó igénybevétele kötelez , ha a terhelt vagy a tanú vallomását m szerrel ellen rzik”, és lehet vé kellene tenni a m szeres vallomásellen rzést végz szaktanácsadó bírósági eljárásban való alkalmazását is. Korábban már kifejtettük, hogy fiatakorúaknál nem tartjuk indokoltnak a poligráf alkalmazását, ugyanígy vélekedünk más m szerek esetében is. Álláspontunk szerint a nagykorú terhelt és a nagykorú tanú az, aki beleegyezése esetén alanya lehet a m szeres vallomásellen rzésnek.

Nézetünk szerint a Be.-nek a javasolt rendelkezéseken kívül mást nem kellene tartalmaznia, a legfontosabb részletszabályokat a m szeres vallomásellen rzésr l szóló önálló törvény foglalhatná magába. Meg kellene határozni a törvényben, hogy mely m szerek vehet k igénybe a m szeres vallomásellen rzésre, ki vizsgálhat, a vizsgálónak milyen végzettséggel és képzettséggel kell rendelkeznie, valamint a vizsgálat személyi és tárgyi feltételeit is tartalmazhatná. A vizsgálat menetét, valamint az eredményét rögzít jegyz könyvvel kapcsolatos el írások is megjelenhetnének a törvényben, valamint azok a speciális rendelkezések, amely a nem büntet jogi célzatú igénybevételt szabályoznák. Amennyiben a jogalkotó úgy dönt, hogy kizárólag a poligráfot engedi alkalmazni, úgy a jogszabály csak a poligráfot nevesítené, mint vallomásellen rzési m szert. Ez a jöv ben változtatható lenne, amint arra érdemessé válik egy másik m szer is, hogy a büntet eljárásban (is) igénybe vegyék.

Már a poligráfnál is utaltunk rá, hogy a vizsgálat eredményéb l közvetett bizonyíték is származhat. Ugyanez a lehet ség fennáll más m szerek esetében is, azonban rájuk is vonatkozik az a követelmény, hogy a bíróság nem tekintheti tévedhetetlennek egyik módszert sem. Amennyiben a jöv ben olyan m szereket fejlesztenek ki, amelyek validitási és reliabilitási arányszámai meghaladják a 90%-ot, nézetünk szerint indokolt lesz átértékelni a m szeres szinteségvizsgálat helyét, amely a felderítési oldalról, a bizonyítás oldalára kerülhet. Ha ez megtörténik, úgy véljük, hogy a bizonyítási eljárások között el kell majd helyezni, hiszen a m szeres szinteségvizsgálat is bizonyítási eszközök megszerzésére irányul, legyen az a vizsgálat eredményét tartalmazó szaktanácsadói jegyz könyv, amely okirati bizonyítékként használható fel, vagy az a tárgyi bizonyítási eszköz, amely elrejtése helyének meghatározását a vizsgálatról várják, de gondolhatunk arra is, hogy a vizsgálatot követ vallomás, esetleg beismer vallomás is a célok között szerepelhet.

Amíg a jövő várát magára, addig elsősorban a felderítés során igénybe vehető módszerként kell rá tekintenünk, de nem zárjuk ki annak a lehetőségét sem, hogy a bírói mérlegelés függvényében esetlegesen bizonyíték származzon a múltbeli szerezési tevékenység ellen részben.

#### XIV. A KUTATÁSI EREDMÉNYEK ÖSSZEFOGLALÁSA

A kutatás során megvizsgáltuk a poligráfra és más vallomásellen rzési m szerekre vonatkozó hatályos jogi szabályozást, rávilágítottunk a jogalkalmazási problémákra, és ismertettük az igénybevételükhöz kapcsolódó büntet eljárásjogi és kriminalisztikai ismereteket. Az alábbiakban összefoglaljuk fontosabb megállapításainkat, és de lege ferenda javaslatainkat.

A bevezetésben abból indultunk ki, hogy a büntet ügyekben eljáró hatóságoknak folyamatosan vizsgálniuk kell a terhelt és a tanú színtességét, hogy a bíróságnak, amikor határozatot hoz, ne azzal kelljen szembesülnie, hogy a rendelkezésre álló vallomások némelyikére nem támaszkodhat. Felvetettük, hogy a poligráf és más m szerek is segíthetik a vallomásellen rzést. A kutatás során arra a megállapításra jutottunk, hogy a m szeres vallomásellen rzés eredményét tartalmazó szaktanácsadói jegyz könyv, illetve szakvélemény hozzájárulhat ugyan annak eldöntéséhez, hogy a vallomás színte-e, azonban önmagában egyik módszer sem alkalmas arra, hogy a bíróság kizárólag a szaktanácsadói, illetve szakért i megállapításokra támaszkodva végezze el a hiteltérde ml ségi vizsgálatot. Egyik m szer sem csodaszer, ezért már a nyomozás során is ügyelni kell arra, hogy kell kétellyel tekintsenek a vizsgálati eredményekre.

Megvizsgáltuk, hogy igazságkeresésnek tekinthet -e a büntet eljárás. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a hazai jogalkalmazásban még mindig benne él az anyagi igazság megállapításának igénye, az arra való törekvés, hogy a bíróság, amikor ítéletet hoz, a megállapított anyagi igazság azonos legyen a valósággal. Úgy véltük, hogy az anyagi igazsághoz már az ügyész és a nyomozó hatóság is eljuthat, azonban a bíróság jogosult arra, hogy ezt a valósággal egybees anyagi igazságot a Be. által el írt módon, az ítélethozatallal megállapítsa.

A m szeres vallomásellen rzést elhelyeztük a kriminalisztika tudományában. Kifejtettük azt is, hogy a m szerekre úgy tekinthetünk, mint krimináltechnikai eszközökre, amelyek azt a célt szolgálják, hogy a büntet eljárásban eljáró hatóságok számára a szaktanácsadón, illetve a szakért n keresztül megjelenítsék, nyilvánvaló tegyék, hogy a vizsgált személynek a b nceseleménnyel összefügg kérdésekre adott válaszok során milyen fiziológiai változásai voltak. A m szeres vallomásellen rzést a krimináltaktikával is összefüggésbe hoztuk, mivel a krimináltaktikai ajánlások azok, amelyek segíthetik a nyomozó hatóságot és az ügyészt abban, hogy tudja, mikor mely m szeres vallomásellen rzési módszer

vehet igénybe, és hogyan alkalmazható az eredményes nyomozás érdekében. Definiáltuk a m szeres hazugságvizsgálathoz tartozó legfontosabb fogalmakat, és szóltunk a poligráf jellemz ir l is.

Áttekintettük a poligráf, valamint az igazságkeresés hazai és külföldi fejl déstörténetét, és arra a következtetésre jutottunk, hogy az emberiség csak a XIX. században kezdett el m szerben gondolkodni, mint a hazugságvizsgálat lehetséges eszközében. Megállapítottuk, hogy az ókori és középkori igazságkeresési módszerek els sorban népi megfigyelésiken és a misztikán alapultak, amelyek nem tekinthet ek a poligráf el deinek, azonban mutatják azt az igényt, hogy az emberiség rátaláljon arra a biztos módszerre, amely segítséget nyújt az igazság megállapításához. A XIX. század kísérletei után 1921-ben a vallomásellen rzési m szerek közül els ként a poligráf született meg, majd terjedt el világszerte. Alkalmazásának kezdetei hazánkban az 1980-as évek elejére tehet . A poligráf mellett más módszereket is fejlesztettek a nagyhatalmak, keresték az „*igazságszérumot*”, de a kutatások nem hozták meg a várt eredményt.

A poligráf alkalmazásának egyes külföldi jellemz ivel, példáival és modelljeivel is foglalkoztunk. A kutatás során arra a következtetésre jutottunk, hogy öt modell állítható fel:

- vannak olyan országok, amelyek nem alkalmazzák a poligráfot,
- mások szakmai háttérvizsgálatként tekintenek rá, és nem rendelkeznek róla jogszabályban,
- egyes országokban jogszabály(ok) keretében szabályozzák a poligráfos vizsgálatot,
- vannak önálló poligráfos jogszabályt alkotó országok,
- és vannak vegyes modell ek is, amelyek több modell ismerveivel jellemezhet ek.

Azt tapasztaltuk, hogy nem egyforma a poligráf megítélése, ha valamely országban engedik is az igénybevételét, eltér annak megítélése, hogy a bíróságok figyelembe vehetik-e bizonyítékként. Azt is megfigyeltük, hogy a poligráf alkalmazását tiltó országok nem jogszabályban rendelkeznek a tilalomról, hanem legfels bb bírósági, alkotmánybírósági vagy legf bb ügyészségi szinten. Vizsgálódásunk során azt is tapasztaltuk, hogy a megbízhatóságot nemcsak a poligráfot tiltó, hanem az azt engedélyez országokban is vitatják, éppen ezért általában ritka az, hogy bizonyítékként értékeljék a poligráfos vizsgálat eredményét, inkább szakmai háttérvizsgálatként tekintenek rá. Megállapítottuk, hogy azokban az országokban, amelyekben alkalmazzák a m szert, nemcsak gyanúsítottat, hanem tanút is vizsgálnak vele, és arra is lehet ség van, hogy a bírósági eljárásban is igénybe vegyék.

Bemutattuk a poligráf hazai jogi szabályozását is. Megállapítottuk, hogy Magyarország – hasonlóan Horvátországhoz és Lengyelországhoz, valamint az Amerikai Egyesült Államok egyes államaihoz – a harmadik modell országokhoz tartozik, amelyekre az a jellemző, hogy jogszabályok keretében szabályozzák a poligráf vizsgálatot. Ismertettük és elemeztük a poligráffal és más m. szerekekkel összefüggésbe hozható hatályos és hatályon kívül helyezett jogforrásokat, így a NYUT-ot, az Rtv.-t, a Be.-t, a NYOR-t, a Személy- és tárgyköröztől szóló törvényt, a 329/2007. (XII. 13.) kormányrendeletet és a 2011. évi LXXXIX. törvényt. Kitértünk a nem büntető jogi célzattal felhasznált m. szerez hazugságvizsgálatra vonatkozó jogforrásokra is, így az adatvédelmi törvényre, a munka törvénykönyvére, a 2005. évi CIX. törvényre, valamint a Hjt.-re, és foglalkoztunk az ombudsmani állásfoglalásokkal is.

Rámutattunk arra, hogy a magyar jogalkotó az önálló poligráftörvény helyett azt az utat választotta, hogy több jogszabályban is fogalmazott meg olyan rendelkezéseket, amelyek közvetlenül vagy közvetve, de érintik a poligráf (és esetlegesen más vallomásellenzési m. szerekek) alkalmazását. A jogi normák áttanulmányozása után arra a következtetésre jutottunk, hogy több más országhoz hasonlóan, hazánkban is az a jellemző, hogy a jogalkotó túlnyomórészt a jogalkalmazóra bízta annak meghatározását, hogy milyen feltételekkel vehet igénybe a poligráf. A jogalkalmazói szabadság még inkább jellemzi a többi m. szert, mivel azokra konkrét jogszabályi rendelkezés nem áll rendelkezésre, csupán következtetni lehet arra, hogy az Rtv., amikor m. szerez (poligráf) vizsgálatról rendelkezik, a poligráf mellett más m. szerekekre is kötelező szabályokat fogalmaz meg.

A poligráf vizsgálatot a büntető eljárás alapelveivel is összevetettük. Megállapítottuk, hogy az alapelvek korlátokat jelentenek a nyomozó hatóság, az ügyész és a bíróság számára, másrészt jogosítványokat a büntető eljárás magánszemélyi személyeinek, így a terhelt, a védő, valamint a sértett részére. A nyomozás megindításától kezdve, a vádemelésen át, a jogerős bírósági ítéletig a büntető eljárásnak úgy kell lefolynia, hogy az alapelvek ne sérüljenek. Ezt a követelményt igaznak véltük a vallomásellenzési m. szerekek mindegyikére, így a poligráfra is. Úgy kell a vallomás m. szerez ellenzését elvégezni, hogy az csak a lehető legkisebb mértékben korlátozza az alapelveket. Kutatásunk során arra a megállapításra jutottunk, hogy a m. szerekek nem sértenek alapelveket, ezért alkalmazhatóak a büntető eljárásban. Magyarország Alaptörvényébe sem ütközik az igénybevételük, és az Emberi Jogok Európai Egyezményét sem sértik. Annak ellenére láttuk így, hogy tisztában vagyunk a kritikákkal, amelyek az elmúlt évtizedekben fogalmazódtak meg a poligráffal szemben. Korábban azért nem tartották alkalmasnak a vallomásellenzésre, mert az eljárási

elveket „súlyosan sérti” és a „kényszerítés fogalmkörébe tartozó” eljárásként is jellemezték. Voltak, akik a középkori barbársághoz hasonlították, és követelték a betiltását, mivel az emberi jogok megsértését látták benne. A kutatás során azt tapasztaltuk, hogy a megbízhatósági probléma az, amely leginkább jellemzi a poligráffal kapcsolatos vitákat, és bírósági döntéseket, nem pedig annak kétségbevonása, hogy nem sérti az emberi jogokat. Azt is megállapítottuk, hogy a kényszerítés sem jellemzi a poligráfós vizsgálatot, hiszen hazánkban akár a terheltet, akár a tanút vizsgálják, írásos beleegyezés szükséges hozzá. Felvetettük azt is, vajon a tanú számára el lehetne-e írni a kötelező poligráfós vizsgálatot. Úgy véltük, hogy a tanú poligráfós vizsgálatra kötelezése sem jelentene kényszerítést, amennyiben a tanú, amint magát vagy hozzátartozóját vádolná bűncselekmény elkövetésével, megtagadhatná a választ, azonban azt is megjegyeztük, hogy a poligráfós vizsgálat jellege nem teszi lehetővé a poligráf kötelező igénybevételét. Megállapítottuk, hogy nincs valóságalapja annak a kritikának sem, hogy „súlyosan sérti az eljárási elveket”, hiszen a poligráfós vizsgálat bár a fiziológiai változásokra összpontosít, amelyet a vizsgált személy nem tud befolyásolni (hacsak nem törekszik arra, hogy becsapja a szaktanácsadót), ezzel együtt a kialakított garanciák miatt fel sem merülhet az eljárási elvek súlyos sérülése. A vizsgálatba való beleegyezés megkövetelése, és annak a biztosítása, hogy az alany a poligráfós vizsgálat során bármikor megállíthatja a vizsgálatot, visszavonhatja a beleegyezését, olyan garanciák, amelyek már önmagukban cáfolják az ezirányú kritikát. Bár a gyanúsítottnak ha megfelel a módszer megbízhatósága nincs lehetősége arra, hogy elhallgasson valamit, vagy ne a valóságnak megfelelően beszéljen a bűncselekmény elkövetéséről, mint ahogy ezt megtehetné a kihallgatás során, de amikor beleegyezését adja a vizsgálatba, vállalja annak kockázatát is, hogy fény derül a titkaira. Nemcsak az önvádra közelezés tilalma, hanem a bemutatott más alapelvek alapján is kijelenthetjük, hogy a poligráf igénybevétele nem alapvelletlenes, nem indokolt a módszer alkalmazásának tiltása arra hivatkozva, hogy súlyosan sérti a büntető eljárási alapelveket. Azt is megfogalmaztuk, hogy megállapításaink a poligráfon kívüli vallomásellenőrzési módszerekre is vonatkoznak.

Meghatároztuk, hogy a Be. alapján kit tekinthetünk a poligráfós vizsgálat alanyának. Ráműttatuk arra, hogy a jogalkalmazás nem egységes, amelynek az oka arra vezethető vissza, hogy a törvény nem határozza meg egyértelműen, hogy a büntető eljárásban kit lehet vizsgálni. A Be. vonatkozó szakaszaiból levontuk azt a következtetést, hogy a poligráf terhelttel szembeni igénybevételére a nyomozás során kerülhet sor, mivel a Be. egyrészt a gyanúsítottnál tesz említést a poligráfról, másrészt a szaktanácsadóra vonatkozó poligráfós rendelkezés is a nyomozást szabályozó szakaszok között helyezkedik el. A törvény azt is

szabályozza – amivel mi is egyetértettünk, hogy a fiatalok terhelte vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható. Mindezekből azt a következtetést vontuk le, hogy a Be. alapján a nagykorú gyanúsított lehet alanya a poligráfos vizsgálatnak.

Megvizsgáltuk annak a lehetőséget is, hogy indokolt lenne-e a nagykorú vádlottat is alanyként tekinteni. Arra a megállapításra jutottunk, hogy indokolt lenne a nagykorú vádlottnál is lehetvé tenni a poligráfos vizsgálatot, mivel a bíróság megítélésére kell bízni, hogy alkalmas-e az ügy a poligráfos vizsgálat elvégzésére.

A gyanúsított kapcsán felvetettük azt a kérdést is, hogy vallomásnak kell-e megjelennie a poligráfos vizsgálatot. Úgy láttuk, hogy a hallgatási jogával élő gyanúsítottat nem indokolt megfosztani attól a jogától, hogy indítványozza a poligráfos vizsgálat elvégzését, és ugyanezt gondoltuk a hatósági oldalról is, hiszen a nyomozást hátráltatná, ha a vallomást nem teszi, viszont a poligráfos vizsgálatot vállaló gyanúsított vizsgálatára nem kerülhetne sor.

Foglalkoztunk a tanú poligráfos vizsgálatával is. Megállapítottuk, hogy a Be. csak a kiemelt jelentőségű ügyekben teszi lehetséges alannyá. Mivel további rendelkezést nem tartalmaz a törvény róla, ezért bizonytalanság alakult ki a gyakorlatban az alkalmazhatóságával kapcsolatban. A bizonytalanság a múltat is jellemezte, amikor aggályokat fogalmaztak meg a tanú poligráfos vizsgálatának kapcsán. A probléma gyökere abból fakad, hogy a Be. nem ismeri a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható személy jogi helyzetét, így a nyomozó hatóságnak tanúként kell kihallgatni azt a személyt is, akivel szemben még nem áll fenn a gyanúsításhoz szükséges megalapozott gyanú. Ennek tükrében öt tanúkategóriát állítottunk fel: megkülönböztettük a bűncselekmény elkövetésével gyanúsítható tanút, a hamis vallomást tevő tanút, az akarata ellenére nem tesz vallomást tevő tanút, az szinte vallomást tevő tanút és a sértett tanút. Arra a következtetésre jutottunk, hogy mindegyik tanúkategóriában megengedhető a poligráf alkalmazása, mivel az önvádra kötelezés tilalma nem sérül, a tanú megtagadhatja a poligráfos vizsgálatot.

Kifejtettük abbéli álláspontunkat, hogy a tanú poligráfos vizsgálatának lehetősége a Be.-ben el kell helyezni a tanú kihallgatásánál (181. §), valamint a tanú kihallgatását szabályozó (Be. XIII. Fejezet I. Címe) 293. § (3) bekezdés végére kerülhetne (egy új bekezdésbe), hogy „*A tanú beleegyezése nélkül a vallomása poligráf alkalmazásával nem vizsgálható*”. A tanú kapcsán is arra a következtetésre jutottunk, hogy kiskorú esetében indokolt lenne a tiltása, nemcsak a Be.-ben, hanem az Rtv.-ben is.

Mivel a megbízhatósága viszonylag alacsonynak tekinthető, másrészt a tanútól nagyfokú együttműködést követel meg a vizsgálat, ezért mi is úgy láttuk, jobb, ha nem írja elő a jogszabály a tanú kötelező poligráfos vizsgálatát.



A kutatás során arra is választ kerestünk, hogy ki lehet poligráfós vizsgáló. Megállapítottuk, hogy a jogalkotó nem hozott rossz döntést, amikor a szaktanácsadóhoz rendelte a poligráfós vizsgálat elvégzését, mivel a poligráfós vizsgálat els sorban a nyomozó hatóság és az ügyész segít je kíván lenni, ugyanúgy, mint a szaktanácsadói intézmény. Ráműtattunk arra, hogy a szakvélemény els dlegesen nem a nyomozás tervezéséhez és szervezéséhez kíván segítséget nyújtani, hanem a jelent ségét az adja, hogy a bíróság bizonyítékként veheti figyelembe, ezzel szemben a szaktanácsadó és a poligráfós vizsgálat szempontjából háttérbe szorul ez a kérdés. Problémának láttuk azonban, hogy a jogalkotó a törvényben nem válaszolja meg azt a kérdést, mi a teend akkor, ha bírósági szakban vennék igénybe a poligráfót, ugyanis a Be. nem teszi lehet vé azt, hogy a bíróság szaktanácsadót rendeljen ki. Arra a megállapításra jutottunk, hogy a Be.-nek lehet vé kellene tennie, hogy kizárólag a poligráfós vizsgálat esetén a szaktanácsadó alkalmazható legyen a bírósági szakban is. Érdemesnek gondoltuk bevezetni a szaktanácsadó meghallgatása intézményt is, hogy ne tanúként hallgassák ki, vagy szakért ként hallgassák meg a poligráfós vizsgálatot, mint ahogy ezt teszik a bíróságok, ha értelmeznie kell szóban is a szaktanácsadónak a vizsgálat eredményét. Amennyiben a bíróság meghallgatná a szaktanácsadót, kérdezési jog illetné meg az ügyészt, a vádlottat, a véd t, a sértettet, illetve a magánfelet.

Foglalkoztunk a poligráf m ködéssel és a vizsgálat menetével. Kitértünk a kérdezéstechnikákra is, bemutattuk az általános kérdések tesztjét és a feszültségcsúcs tesztet, továbbá egy konkrét ügyön keresztül szemléltettük a kérdéssorokat.

Érintettük a poligráf alkalmazásának egyes gyakorlati kérdéseit is. Megvizsgáltuk, hogy a m szernek milyen szerepe lehet az ismeretlen tetteses és a gyanúsítottal rendelkező ügyekben. Foglalkoztunk az emberölési és az elt nési ügyekkel, továbbá megnéztük, hogy a poligráfós vizsgálat alkalmas-e a feltételezett elkövet k körének sz kítésére és b vítésére. Kitértünk a hamis beismerésre is, valamint arra a jelenségre, hogy a tanúból gyanúsított is válhat a poligráfós vizsgálat következményeként. Megnéztük azt is, hogy a nemi erkölcs elleni b nccselekmények esetén érdemes-e poligráfót alkalmazni. Végül a vizsgálat id zítésével és a média hatásaival kapcsolatban fejtettük ki meglátásainkat. Arra a következtetésre jutottunk, hogy a poligráf bármely ügytípusban segítheti azonosítani az elkövet t, er sítheti a személyre vonatkozó gyanút vagy gyengítheti, és hozzájárulhat a b nccselekmény elkövet i körének a sz kítéséhez és tágításához. A poligráffal vizsgálható a vallomás szintesége is, és gyakori, hogy az alany, szembesülve a számára kedvez tlen eredménnyel, „megtörik” és beismer vallomást tesz. Az is el nye lehet a poligráfós vizsgálatnak, hogy általa újabb bizonyítékokhoz is juthat a hatóság. Az el nyök mellett arra is

utaltunk, hogy a téves eredményt hozó vizsgálat lehet ségét mindenkor szem el tt kell tartania a hatóságnak, mert tévútra térhet, ha csodaszerként tekint a poligráfra.

A poligráf megbízhatóságával is foglalkoztunk. Rámutattunk arra, hogy a megbízhatóság fogalmának meghatározása a különböz tudományágakban vitatott és mindmáig nem egészen tisztázott kérdések. Úgy véltük, hogy ennek ellenére a b nügyi tudományokban érdemes a megbízhatóság fogalmát alkalmazni, amely magában foglalja az érvényességet (validitást)<sup>680</sup>, és a reliabilitást is.<sup>681</sup> A rendelkezésre álló adatok alapján arra a következtetésre jutottunk, hogy a poligráfos vizsgálat reliabilitása 52,5-90% közé tehet . Bár a megbízhatóság szempontjából figyelembe kell venni a reliabilitási arányszámot is, mint ezek egyik tényez jét, azonban úgy láttuk, hogy a validitás az, amely nagyobb súllyal eshet latba, amikor a bíróság vizsgálja a poligráfos vizsgálat eredményének hiteltérde ml ségét.

Arra jutottunk, hogy poligráfos vizsgálat megbízhatóságát és egyben validitását több tényez is befolyásolja:

- a) a m szer,
- b) a vizsgálati helység,
- c) a poligráfos vizsgáló,
- d) a kérdések,
- e) az alany.

Amennyiben a feltételek nem ideálisak, az megbízhatóság-csökkenést okozhat. A szakirodalom tanulmányozása alapján megállapítottuk, hogy valós ügyeknél a poligráfos vizsgálat validitása 50 és 98,6% között van. Rámutattunk arra is, hogy a feszültségcsúcs tesztnél az elkövet knél 76-88,2%-os a validitás, a nem b nösöknél pedig 83-96,7% között van, a poligráfos vizsgálat összvaliditása pedig 80-93%-os. Mivel az általános nézet szerint a 80%-os validitási arány még éppen, hogy elfogadható, ezért a feszültségcsúcs teszttel elérhet validitási értéket megfelel nek tekintettük. Az általános kérdések tesztjének validitása kapcsán megállapítottuk, hogy a valós ügyeknél 83 és 89% közé tehet az elkövet kre nézve, amely fölötte van a 80%-nak, így megfelel nek tekinthet , viszont a nem b nösök esetén az 53-78%-os eredmény rossznak mondható. Utaltunk rá, hogy a validitási vizsgálatok veszélyeket is hordozhatnak magukban, a validitási adatok nem feltétlenül tükrözik a

---

<sup>680</sup> A validitás azt mutatja meg, hogy hogyan aránylik egymáshoz a valóságnak megfelel és az attól eltér eredmény. Azt értettük alatta, hogy a gyanúsított, amikor nemmel válaszol arra a kérdésre, hogy ölte-e meg a sértettet, és a szaktanácsadó megtéveszt választ jelez a „nem”-re, jól döntött-e, a valóságban is „igen”-e a helyes válasz, vagyis a gyanúsított, ha szinte lett volna, igennel válaszolt volna.

<sup>681</sup> A reliabilitás a poligráf esetében azt jelenti, hogy különböz szakemberek, egymástól függetlenül, ugyanazon mérések regisztrátumának értékelése alapján milyen arányban jutnak ugyanarra a következtetésre.

valóságot. Minden ügy, alany és poligráfós vizsgáló más és más, ezért sok múlik azokon a felsorolt tényezőkön, amelyek csökkenthetik, de növelhetik is a vizsgálat megbízhatóságát.

Szóltunk a poligráfós vizsgálat megbízhatóságát is csökkent ellentevékenységekről is, amelyek arra irányulnak, hogy az alany megtévessze a szaktanácsadót. A justizmord kapcsán azzal foglalkoztunk, hogy a poligráf alkalmas-e arra, hogy hasonlóan a DNS vizsgálathoz, megkérdeje jelezzék vele a vallomás színtességét, elkerülve ezzel a téves ítéletet. Úgy véltük, hogy a poligráf megbízhatósági korlátai miatt a több közül lehet az egyik módszer, vagyis csak más módszerekkel együtt alkalmazandó a vallomás ellenőrzésére. Arra is választ kerestünk, hogy a poligráfós vizsgálat eredménye vezethet-e justizmordhoz. Úgy véltük, amennyiben a bíró tévedhetlen módszernek tekinti, a válasz egyértelműen az igen.

Kísérletet tettünk arra is, hogy meghatározzuk a poligráf helyét és szerepét a felderítésben és a bizonyításban. Arra a megállapításra jutottunk, hogy a poligráfós vizsgálatnak akkor lehet szerepe a felderítésben, amennyiben a nyomozó hatóság tisztában van a megbízhatósági korlátaival, például azzal, hogy bár a poligráfós vizsgáló az alany fiziológiai változásaiból következtetést von le a tárgyi bizonyítási eszköz meglétére és elrejtésének helyére, egyáltalán nem biztos, hogy létezik, és az sem, hogy ott lesz pontosan, ahová a vizsgálat eredménye teszi.

Úgy véltük, hogy a felderítés során és céljából veszik ugyan igénybe a poligráfós vizsgálatot, annak eredménye (a szaktanácsadói jegyzőkönyv, mint okirat) mégis a bíróság elé kerülhet, és így részévé válhat a bírósági eljárásnak. Ez egyet jelent azzal, hogy igaz, nem közvetlenül – mivel nem maga a bíróság rendelte el a poligráfós vizsgálatot –, de közvetetten szerepe van a bizonyításban, hiszen elhangozhat a poligráfós vizsgálat eredménye a tárgyaláson. Amennyiben lehetőség van arra, hogy a bírósági szakban is igénybe vegyék, akkor közvetlenül is helye van a bizonyításban, hiszen ha a bíróság úgy dönt, hogy a vádlott vagy a tanú vallomását poligráffal kívánja ellenőriztetni, ezzel a bíróság mintegy beemeli a poligráfot, mint felderítési eszközt a bizonyításba. Felvetésünk a jelennek szólt, hiszen rámutattunk arra is, hogy a bírósági gyakorlatban előfordul, hogy annak ellenére rendelnek ki szakértőként poligráfós vizsgálót, hogy azt a törvény alapján nem tehetnék. Így a Be.-vel ellentétes gyakorlat azt eredményezi, hogy a poligráfnak ilyen módon közvetlenül is szerepe teremtődik a bizonyításban.

Foglalkoztunk a poligráfós vizsgálat és a bizonyítási eszközök között fennálló kapcsolattal is. A következő megállapításokra jutottunk:

- a) tanúvallomás születhet a poligráfós vizsgálatot követően,
- b) szakvélemény származhat a poligráfós vizsgálatból,

- c) tárgyi bizonyítási eszközhöz juthat a hatóság a poligráfos vizsgálatot követően,
- d) okirati bizonyíték származhat a poligráfos vizsgálatból,
- e) terhelti vallomás születhet a poligráfos vizsgálatot követően.

Arra a következtetésre jutottunk, hogy a poligráf igénybevétele szaktanácsadói vizsgálatnak minősül, egy olyan felderítéssel, és bizonyos esetekben bizonyítási cselekménynek, amelyben több bizonyítási cselekmény is fellelhető, és amelyből bizonyítási eszközök származhatnak.

Megállapítottuk, hogy a poligráfos vizsgálat feszültségcsúcs tesztje által kimutatott „*tettetstudomás*” közvetett bizonyítékként vehető figyelembe, ugyanis a poligráfos teszt kérdéssoraiban a kritikus kérdésekre adott fiziológiai reakciók megváltozása arra enged következtetni, hogy a vizsgált személy rendelkezik azzal az információval, amelyről feltételezhetően csak az elkövető tudhat, így valószínűsíthető, hogy a vizsgálat alanya követte el a bűncselekményt, különben a kritikus kérdésre adott reakciói nem különböznenek a semleges kérdéseknél tanúsítottaktól. Ugyanígy közvetett bizonyíték származhat abból is, ha a feszültségcsúcs teszt alapján az allynak nincs *tettetstudomása*, vagyis a kritikus tételek tagadásainál a poligráfos vizsgáló nem mutatta ki a megtévesztési reakciót. Szintén közvetett bizonyíték lehet, ha az általános kérdéssor közben tanúsított fiziológiai reakciói alapján arra lehet következtetni, hogy nem követte el a bűncselekményt, mert érte nem reagált a kontrollkérdésre, de ennek ellenkezője is előfordulhat, amennyiben a kritikus kérdésre érte sebben reagál, mint a kontrollkérdésre, abból az következhethet, hogy követhette el a bűncselekményt.

Azt is megállapítottuk, hogy a jogszabályokkal összhangban alkalmazott poligráf nem ütközik bizonyítási tilalomba, és abbéli álláspontunkat is kifejtettük, hogy a poligráfos vizsgálat csak akkor helyezhető el a bizonyítási eljárások között, amennyiben a módszer és a vizsgálati módszer olyan mértékben tökéletesedik, amelynek következményeként a megbízhatósági kételyeket el tudja oszlatni.

A vallomás ellenőrzésére szolgáló egyéb módszereket is bemutattuk. Megállapítottuk, hogy a módszerek többsége még csak kísérleti fázisban van. Kifejtettük azt is, hogy ugyanúgy, mint a poligráf esetében, más vallomásellenőrzési módszereknél sem látjuk akadályát annak, hogy terhelttel szemben alkalmazzák. A feltétel a megfelelő validitás és reliabilitás, valamint a beleegyezés megszerzése a vizsgálandó személytől. Úgy vélekedtünk, nem indokolt, hogy szakvélemény készüljön a módszeres vallomásellenőrzés eredményéről, ezért érdemes lenne a gyakorlattal ellentétben szaktanácsadói vizsgálatnak tekinteni.

Arra az álláspontra jutottunk, hogy bármelyik technológiáról is legyen szó, követelményként kell megfogalmazni a vizsgálandó személy beleegyezésének a megszerzését. A tanúnál csak akkor lehetséges a kötelező vizsgálat, amennyiben a validitási és reliabilitási arányszámok 90% fölé emelkednek. Ettől még messze vannak a más szerezési módok, ezért indokolt az írásbeli beleegyezés további fenntartása a tanú esetében is.

Problémának láttuk, hogy a Be. csak a poligráfra tartalmaz rendelkezéseket. Figyelembe véve, hogy a poligráfon kívül már napjainkban is alkalmaznak más más szereket, indokoltnak tartottuk, hogy a Be. a poligráf helyett vagy mellett vallomásellenrzési más szerről rendelkezzen. A Be.-nek azt kellene tartalmaznia, hogy *„A terhelt beleegyezése nélkül a vallomása más szerrrel nem ellenrizhet.”* A Be. arról is rendelkezhetne, hogy *„Szaktanácsadó igénybevétele kötelező, ha a terhelt vagy a tanú vallomását más szerrrel ellenrizik.”*, és lehetné kellene tenni a más szerezési módok ellenrzését végző szaktanácsadó bírósági eljárásban való alkalmazását is, valamint a tanú más szerezési módok ellenrzését is. Szóltunk arról is, hogy hasonlóan a poligráfhhoz, más más szereknél is fennáll a lehetősége annak, hogy közvetett bizonyíték származzon a vizsgálati eredményből, és rájuk is vonatkozni kell annak a követelménynek, hogy a bíróság egyik módszert sem tekintheti tévedhetetlennek. Arra a megállapításra jutottunk, hogy amennyiben a jövőben olyan más szereket fejlesztenek ki, amelyek validitási és megbízhatósági arányszámai meghaladják a 90%-ot, indokolt lesz átgondolni a más szerezési módok ellenrzési módok helyét, amely a felderítési oldalról, a bizonyítás oldalára kerülhet. Ha ez megtörténik, a bizonyítási eljárások között el kell majd elhelyezni.

Amíg azonban poligráfos vizsgálat és a más más szerekekkel végzett vallomásellenrzés sem közelíti meg a 100%-os validitást és reliabilitást, addig elsősorban a felderítés során igénybe vehető módszerekként kell rájuk tekintenünk, amelyek magukban hordozzák a szaktanácsadói/szakértői tévedés veszélyét is. A tudatos kételkedés segítheti abban a büntető eljárás alanyait, hogy mindenkor helyes következtetés kövesse a vallomás más szerezési módok ellenrzését. Amennyiben ez megvalósul és a javaslataink szerint a jogi környezet is megváltozik, úgy véljük, tettünk egy lépést azon az úton, amely az anyagi igazság megtalálásához vezet.

## 1. A jogelmélet számára hasznosítható kutatási eredmények

- A m szeres vallomásellen rzés, a m szeres hazugságvizsgálat és a m szeres szinteségvizsgálat, mint terminus technicusok megjelenítése, megalapozása,
- a poligráfós vizsgálat alkotmányos és büntet eljárási alapelvi köt déseinek feltárása,
- a poligráfós vizsgálat és a m szeres vallomásellen rzés elhelyezése a felderítésben és a bizonyításban,
- a poligráfós vizsgálatot végz szaktanácsadó eljárásjogi helyzetének meghatározása,
- a tanúk besorolása öt jellemz tanúkategóriába,
- a m szeres vallomásellen rzés büntet eljárásjogi és kriminalisztikai aspektusaira való rávilágítás,
- a poligráfós vizsgálat kapcsolatba hozatala a krimináltaktikával és a krimináltechnikával,
- a poligráfós vizsgálat validitásának és reliabilitásának a meghatározása,
- a rétegzett hangelemzés helyett az érzelemvizsgálat, mint terminus technicus megalkotása.

## 2. A jogalkotás számára hasznosítható kutatási eredmények

- A tanú poligráfós vizsgálatának lehet vé tétele a nyomozati és a bírósági szakban,
- a kiskorú tanú kizárása a poligráfós vizsgálatból,
- a nagykorú vádlott poligráfós vizsgálatának lehet vé tétele,
- a m szeres vallomásellen rzés elhelyezése a Be.-ben,
- a részletszabályokat tartalmazó önálló, a m szeres vallomásellen rzésről szóló törvény megalkotása,
- a szaktanácsadói kirendelés lehet vé tétele a bírósági szakban,
- a szaktanácsadó meghallgatásának, mint eljárási cselekménynek a bevezetése,
- a vallomás ellen rzésére szolgáló m szerek kezelése egységesen szaktanácsadói tevékenység legyen, a vizsgálati eredményt pedig szaktanácsadói jegyz könyv tartalmazza,
- az elt nési ügyeknél a 136/1994. (X. 26.) Korm. rendeletben el írt 90 napos határid helyett, annak rövidege miatt, indokolt lenne a 180 napos határid t meghatározni, amit az ORFK – indokolt esetben – a Ket. alapján 30 nappal meghosszabbíthatna.

### 3. A jogalkalmazás számára hasznosítható kutatási eredmények

- A poligráfus vizsgálatot végző szaktanácsadók kompetenciáinak meghatározása,
- a szaktanácsadói kirendelés tartalmi követelményeinek pontosítása,
- a poligráfus vizsgálatnál a szakértői kirendelés mellőzése,
- a vallomásellenőrzésre szolgáló módszerek alkalmazásánál a beleegyezési nyilatkozat megszerzésének követelménye,
- a vallomásellenőrzésre szolgáló módszerek alkalmazásánál a szaktanácsadói kirendelés meghonosítása,
- a poligráfus vizsgálat büntető eljárásban betöltött helyének és szerepének a meghatározása,
- a poligráfus vizsgálat eredményének bizonyítékként való figyelembevétele,
- a poligráfus vizsgálat validitási és reliabilitási adatainak összesítése,
- a megbízhatóságot csökkentő tényezők felsorolása,
- a poligráfus vizsgálatot végző szaktanácsadó eljárásjogi helyzetének meghatározása.

## TARTALMI ÖSSZEFOGLALÓ

Az szinteségvizsgálatnak igen sok formája ismert, és ugyanez jellemzi az igazságot m szerrel keres módszereket is. A jogalkotónak ügyelnie kell arra, hogy csak a megfelelő igazságkeresési módszereket és m szereket engedje alkalmazni, mert egy csekély megbízhatósággal rendelkező eszköz nemcsak, hogy nem járul hozzá az igazság megállapításához, hanem könnyen vezethet arra a lejt re, aminek a vége a justizmord, azaz a téves ítélet lehet. Hazánkban a legelterjedtebb m szeres vallomásellen rzési módszer a büntet ügy szempontjából releváns információt szolgáltató poligráfós vizsgálat, amely a szaktanácsadó közrem ködésével a vizsgált személy tagadásaival együtt járó fiziológiai változásokból arra enged következtetni, hogy a tagadás szinte-e, vagyis nem volt-e megtéveszt a szaktanácsadói kérdésre adott válasz.

A poligráf a technikai és a módszertani alapok létrejötte után a 70-es évek végén került be a magyar büntető szervek fegyvertárába. Alkalmazásának első éveiben a legtöbb aggály a vizsgálat tudományosságával kapcsolatban merült fel, amelynek az volt az egyik legfőbb oka, hogy a 60-as években a „*kapitalista áltudomány*” címkéjét ragasztották rá. Úgy vélték, hogy alapvető büntet eljárási elveket sért az alkalmazása, napjainkban pedig a megbízhatósági probléma az, amely leginkább jellemzi a poligráffal kapcsolatos aggályokat. Az értekezés a kritikákra is választ kíván adni, ennek érdekében ismertetjük és elemezzük a poligráfós vizsgálat hatályos szabályozását, feltárjuk a m szer alkalmazására vonatkozó büntet eljárásjogi és kriminalisztikai ismereteket, bemutatjuk a felmerülő jogi problémákat, és javaslatokat dolgozunk ki azok megoldására. Az értekezés legfőbb célja, hogy a poligráfós vizsgálatot és a m szeres vallomásellen rzést elhelyezze a büntet eljárásban és a kriminalisztikában.

Bizonyításra szorul, hogy a poligráf és más m szerek alkalmazása segíti-e a büntet eljárást, nem vezet-e tévútra az igénybevételük. Ennek érdekében megvizsgáljuk, hogy hozzájárulnak-e a nyomozás feladatának teljesítéséhez, és alkalmasak-e arra, hogy elvezessenek a bizonyítási eszközökhöz. Az értekezés gyakorlati ismeretek nyújtására is törekszik, éppen ezért tartalmazza azokat az interjúkat, amelyeket bírókkal, ügyészekkel, nyomozókkal, vizsgálókkal, védőkkel és szaktanácsadókkal készítettünk.



## SUMMARY

There are several methods to examine the testimony, and the same applies to the instrumental methods establishing the truth. The legislator shall only allow the use of the appropriate methods and instruments seeking the truth. As a method lacking the appropriate validity not only hinders the ascertaining of truth, but also can lead to justizmord. In Hungary the most common method for the instrumental examination of the testimony is the polygraph, which provides relevant information for a criminal case. It is conducted with the involvement of an advisor and allows the advisor to conclude, from the physiological changes, generated by the denials of the person being tested, whether the denial was trustworthy, i.e., whether the answer to the question asked by the advisor was deceiving.

The polygraph is used by the Hungarian law enforcement authorities since the end of the 70s, after the technical and methodological foundations were created. During the first few years of the use of the polygraph most of the concerns were raised regarding the scientific nature of the examination. The main reason for that was that in the 60s it was regarded as a “*capitalist pseudoscience*”, it was believed that the application of the polygraph prejudices the fundamental principles of the criminal procedure. These days there have been doubts about the validity of the polygraph, and this makes the biggest dispute on this instrument. One goal of this dissertation is to answer to the critics, for this purpose, we review the effective regulations of the polygraph, the criminal procedure law and criminalistic knowledge. Furthermore we highlight the problems arising from the judicature and present possible proposals to solve them. The primary purpose of this dissertation is to place the polygraph examination and other methods for instrumental examination of the testimony in the criminal procedure and criminalistics.

In our opinion it has to be proved that the use of these instruments assists the criminal procedure, and does not hinder it. Thus we examine whether these instruments assist the aim of the investigation, whether they are capable of leading to the means of evidence. Another aim of this dissertation is to acquire practical results regarding the use of instrumental lie detection. Therefore it involves those interviews we made with judges, prosecutors, investigators, examiners, defense counsels, advisors and experts.

## RÖVIDÍTÉSEK JEGYZÉKE

Be.	1998. évi XIX. törvény a büntet eljárásról
BM	Belügyminisztérium
I. Bp.	1896. évi XXXIII. tc. a b nvádi perrendtartásról
II. Bp.	1951. évi III. törvény a büntet perrendtartásról
BSZKI	B nügyi Szakért i és Kutatóintézet
CIA	Central Intelligence Agency, az Amerikai Egyesült Államok Központi Hírszerz Ügynöksége
EJEB	Emberi Jogok Európai Bírósága
EJEE	Emberi Jogok Európai Egyezménye
FBI	Federal Bureau of Investigation, az Amerikai Egyesült Államok Szövetségi Nyomozó Irodája
EPPA	Employee Polygraph Protection Act of 1988, USA
Hjt.	2001. évi XCV. törvény a Magyar Honvédség hivatásos és szerz déses állományú katonáinak jogállásáról
Ket.	A közigazgatási hatósági eljárás és szolgáltatás általános szabályairól szóló 2004. évi CXL. törvény
KNBSZ	Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat
NYOR	23/2003. (VI. 24.) BM-IM együttes rendelet a belügyminiszter irányítása alá tartozó nyomozó hatóságok nyomozásának részletes szabályairól és a nyomozási cselekmények jegyz könyv helyett más módon való rögzítésének szabályairól
NYUT	A b nügyek rend rségi nyomozásáról szóló 40/1987. számú BM utasítás
ORFK	Országos Rend r-f kapitányság
régi Be.	1973. évi I. törvény a büntet eljárásról
Rtv.	1994. évi XXXIV. törvény a Rend rségr l
StPO	a német büntet eljárási törvény
TASZ	titkos adatszerzés

## IRODALOMJEGYZÉK

AGÁRDI Tamás KÁRMÁN Gabriella: A hazugságvizsgálatról más szemmel. Belügyi Szemle, 47. évfolyam, 1999/10. szám. 92-106. o.

AGÁRDI Tamás KOVÁCS Zsuzsa HAMPERGER Anita HOLÉCZY Zsuzsa NEMES Antónia: Alternatív hazugságvizsgálati módszer kifejlesztése. Közép-magyarországi Regionális Innovációs Ügynökség Innovációs Nagydíj pályázata (KM\_CSEKK-2006-00261). 2009.

ALDER, Ken: The lie detectors: the history of an American obsession. Simon&Schuster. New York, USA, 2007.

ALDER, Ken: The Lie Detectors. <http://www.kenalder.com/liedetectors/portrait.htm> (letöltés ideje: 2013. január 8.)

ALFÖLDI Ágnes Dóra: A poligráf alkalmazásának anomáliái a büntet eljárásban. Ügyészek Lapja, 19. évfolyam, 2012/1. szám. 19-25. o.

ANDREASSI, John L.: Psychophysiology: human behavior and physiological response. Lawrence Erlbaum Associates. Mahwah, New Jersey, USA, 2007.

ANTI – BARTA – BÓCZ – KRISPÁN – LAKATOS ROMASZ: Krimináltaktika I. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2004.

ANGYAL Pál: A magyar büntet eljárásjog tankönyve I. kötet. Atheneum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Budapest, 1915.

ANGYAL Pál: A magyar büntet eljárásjog tankönyve II. kötet. Atheneum Irodalmi és Nyomdai R.-T. Budapest, 1917.

ARRIGO, Bruce A.: Punishment, Freedom, and the Culture of Control: The Case of Brain Imaging and the Law. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 457-482. o.

BABBIE, Earl: A társadalomtudományi kutatás gyakorlata. Balassi Kiadó. Budapest, 2000.

BADÓ Attila – BÓKA János: Ártatlanul halálra ítélték. Az amerikai igazságszolgáltatás tévedései. Nyitott Könyv Kiadó. Budapest, 2003.

BALOGH Jen EDVI Illés Károly VARGHA Ferencz: A B nvádi Perrendtartás magyarázata 3. kötet. Grill Károly Császári és Királyi Udvari Kereskedése. Budapest, 1899.

BASKIN, Joseph H. – EDERSHEIM, Judith G. – PRICE, Bruce H.: Is a Picture Worth a Thousand Words? Neuroimaging in the Courtroom. American Journal of Law Medicine. 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 239-269. o.

BÁNÁTI János – BELOVICS Ervin – CSÁK Zsolt – SINKU Pál – TÓTH Mihály – VARGA Zoltán: Büntet eljárásjog. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2006.

BÁRD Károly: Bizonyítási rendszerek és az igazság kiderítése büntet ügyekben. In: FENYVESI Csaba (Szerk.): A Magyar Büntet jogi Társaság jubileumi tanulmánykötete. Budapest-Pécs-Debrecen, 2011. 29-34. o.

BÁRD Károly: Emberi jogok és büntet igazságszolgáltatás Európában. A tisztességes eljárás büntet ügyekben – emberijog-dogmatikai értekezés. Magyar Hivatalos Közlöny Kiadó. Budapest, 2007. 29-34. o.

BÁRD Károly: Erkölc és büntet igazságszolgáltatás – a hallgatás joga. In: HOLÉ Katalin – KABÓDI Csaba – MOHÁCSI Barbara (Szerk.): Dolgozatok ERDEI Tanár Úrnak. ELTE Állam- és Jogtudományi Kara. Budapest, 2009. 12-26. o.

BÉLI Gábor: Magyar Jogtörténet. A tradicionális jog. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 1999.

BELLIN, Jeffrey: The Significance (If Any) for the Federal Criminal Justice System of Advances in Lie Detector Technology. Temple Law Review. Southern Methodist University – Dedman School of Law. Dallas, USA, 2007.

BÍRÓ Gyula: Kriminálisztika. Lícium-ART Könyvkiadó Kft. Debrecen, 2010.

BLASKÓ Béla: Magyar Büntet jog Általános Része. Rejtjel Kiadó. Budapest-Debrecen, 2010.

BÓCZ Endre: A bizonyítás egyes elméleti kérdései és gyakorlati problémái. In: Both Em ke (Szerk.): Kriminológiai Közlemények 65. Magyar Kriminológiai Társaság. Budapest, 2008. 95-102. o.

BÓCZ Endre: A „keresztkérdés” rejtjelmeir I. Rendészeti Szemle, 57. évfolyam, 2009/5. szám. 87-104. o.

BÓCZ Endre: Kriminálisztika a tárgyalóteremben. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2008.

BÓCZ Endre: Krimináltechnika és büntet eljárási rend. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 7-31. o.

BÓCZ Endre: „Megismerés” és „bizonyítás” a büntet eljárásban. In: TÓTH Károly (Szerk.): Emlékkönyv Dr. CSÉKA Ervin egyetemi tanár születésének 70. és oktatói munkásságának 25. évfordulójára. József Attila Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Szeged, 1992. 83-96. o.

BODOR Endre: A gyanúsítottal szembeni eljárás szabályai terhelte nyilvánítás el tt. Rend rségi Szemle, 10. évfolyam, 1962/7. szám. 642-648. o.

BOLLÓK Sándor: A poligráf – a szakért szemével. Belügyi Szemle, 25. évfolyam, 1987/6. szám. 41-47. o.

BÓNIS György: Középkori jogunk elemei. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972.

BÖGÖLY Gyula – BUDAHÁZI Árpád – CSÁNYI Csaba – SLÉDER Judit: Büntet eljárás-jog (f iskolai jegyzet). Rejtjel Kiadó. Budapest, 2010. 107-176. o., 229-248. o., 299-300. o., 439-445. o., 459-478. o.

BRADLEY, Craig M.: The failure of the criminal procedure revolution. University of Pennsylvania Press, Philadelphia, USA, 1993.

BRAGYOVA András: Érvényesség és érvelés a jogban. Állam- és jogtudomány, XXXIII. évfolyam, 1991/1-2. szám. 64-84. o.

BROADBENT, Graeme: Polygraph evidence in Jamaica – the door left ajar. The Journal of Criminal Law, 62. évfolyam, 1998/6. szám. USA, 1998. 585-591. o.

BRÓSZ Tünde – HORVÁTH András: Érvek és tények a poligráf alkalmazása mellett. Rendészeti Szemle, 40. évfolyam, 1992/12. szám. 73-78. o.

BUDAHÁZI Árpád: A bizonyítási eljárások és a poligráf. Rendvédelmi Füzetek, 2010/4. szám. Rend rtiszti F iskola, Budapest, 2010. 5-17. o.

BUDAHÁZI Árpád: A bizonyítási eszközök és a poligráf. Magyar Rendészet, VIII. évfolyam, 2008/3. szám. Rend rtiszti F iskola, Budapest, 2008. 11-25. o.

BUDAHÁZI Árpád: A büntet eljárási alapelvek és a poligráf. Rendvédelmi Füzetek, 2010/1. szám. Rend rtiszti F iskola, Budapest, 2010. 16-23. o.

BUDAHÁZI Árpád: A média, a rendészeti kommunikáció, az er szakos b nceseletek és a poligráf. In: NÉMETH Zsolt (Szerk.): Tiszteletkötet SÁRKÁNY István 65. születésnapjára. Rend rtiszti F iskola, Budapest, 2010. 37-47. o.

BUDAHÁZI Árpád: A m szeres szinteségvizsgálati módszerek helye és szerepe a büntet eljárásban. In: FÜLÖP Péter (Szerk.): Tavasz Szél 2012. DOSZ, Budapest, 2012. 662-667. o.

BUDAHÁZI Árpád: A poligráf alkalmazásának egyes európai jellemz i. Magyar Rendészet, NKE Rendészettudományi Kar, Budapest, 2012. (Megjelenés alatt.)

BUDAHÁZI Árpád: A poligráf hazai és külföldi alkalmazása. In: ZADRAVECZ Zsófia (Szerk.): Tavasz Szél 2011. DOSZ, Pécs, 2011. 53-59. o.

BUDAHÁZI Árpád: A poligráf helye és szerepe a büntet eljárásban. Magyar Rendészet, XI. évfolyam, 2011/2. szám. Rend rtiszti F iskola, Budapest, 2011. 66-73. o.

BUDAHÁZI Árpád: A poligráf helye és szerepe a büntet eljárásban. Jog-Állam-Politika. SZE Állam- és Jogtudományi Kar, Gy r, 2009/3. 98-105. o.

BUDAHÁZI Árpád: A poligráf jöv je. Magyar Rendészet, XII. évfolyam, 2012/1. szám. NKE Rendészettudományi Kar, Budapest, 2012. 33-39. o.

BUDAHÁZI Árpád: A poligráf, mint nyomozást orientáló eszköz. Rendvédelmi Füzetek, 2009/1. szám. Rend rtiszti F iskola, Budapest, 2009. 86-93. o.

BUDAHÁZI Árpád: A poligráf múltja, jelene és jöv je. Magyar Rendészet, VII. évfolyam, 2007/3-4. szám. Rend rtiszti F iskola, Budapest, 2009. 27-41. o.

BUDAHÁZI Árpád: A poligráfos vizsgáló. In: ÁDÁM Antal (Szerk.): PHD Tanulmányok 8. PTE ÁJK, Pécs, 2009. 53-63. o.

BUDAHÁZI Árpád: Az er szakos közösülés és a poligráf. In: NÉMETH Zsolt – PALLAGI Anikó (Szerk.): Tanulmányok a 60 éves BLASKÓ Béla tiszteletére. Rend rtiszti F iskola, Budapest, 2010. 28-36. o.

BUDAHÁZI Árpád: Az igazságkeresés múltja, különös tekintettel a poligráfra. Kriminológiai Közlemények/Különszám. Budapest, 2009. 115-121. o.

BUDAHÁZI Árpád: Conditions and Requirements of Polygraph Examination. European Polygraph, 6. évfolyam, 2012/3. szám. Andrzej Frycz Modrewski University, Cracow, Lengyelország, 2012. 161-180. o.

BUDAHÁZI Árpád: Poligráf a büntet eljárásban. Belügyi Szemle, 59. évfolyam, 2011/12. szám. 104-117. o.

BUDAHÁZI Árpád: Polygraph Examination in the Criminal Procedure. Law Series 2/2012. szám. West University of Timisoara, Románia, 2013. (Megjelenés alatt.)

BUDAHÁZI Árpád – GERGI-HORGOS Lívía: Büntet eljárásjogi alapismeretek. Tansegédlet. NKE Rendészettudományi Kar, Budapest, 2012. 53-111. o.

BURKAY, Lee M.: The Case Against Polygraph. American Bar Association Journal, 51. évfolyam, 1965. szeptember. American Bar Association, Chicago, Illinois, USA, 1965. 855-857. o.

CHENG, Iris: New technologies: novelty lie detector a hit among techno buffs. <http://www.com.cuhk.edu.hk/varsity/0211/science.htm> (letöltés ideje: 2011. július 28.)

CSÁNYI Csaba: Tanúvédelem. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2011.

CSÉKA Ervin: A b nceselemény alapos gyanújáról. Rend rségi Szemle, 10. évfolyam, 1962/1. szám. 32-43. o.

CSÉKA Ervin: A büntet ténymegállapítás elméleti alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968.

CSÉKA Ervin: Büntet eljárásunk reformja és a nyomozási szak néhány elvi kérdése. In: GÖDÖNY József (Szerk.): Kriminálisztikai tanulmányok I. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1962. 7-70. o.

CSÉKA Ervin KIRÁLY Tibor – KRATOCHWILL Ferenc SZABÓNÉ NAGY Teréz – VARGHA László: Magyar Büntet eljárási jog I. Tankönyvkiadó. Budapest, 1984.

DAMPHOUSSE, Kelly R. – POINTON, Laura – UPCHURCH, Deidra – MOORE, Rebecca K.: Assessing the Validity of Voice Stress Analysis Tools in a Jail Setting. <https://www.ncjrs.gov/pdffiles1/nij/grants/219031.pdf> (letöltés ideje: 2012. január 4.)

DEVROYE, Jennifer: The rise and fall of the American Institute of Criminal Law and Criminology. In: The Journal of Criminal Law & Crimonology, 100. évfolyam, 1. szám. Northwestern University, School of Law, USA, 2010. 7-32. o.

DUGARD, John: South African criminal law and procedure. IV. évfolyam. Juta & Co., Limited, Cape Town, Wetton, Johannesburg, Dél-Afrikai Köztársaság, 1977.

EDWARDS, Carl N.: Responsibilities and dispensations. Behavior, science & American justice. Four Oaks Press. Dover, Massachusetts, USA, 2001.

EKMAN, Paul: Beszédes hazugságok. Kelly Kft. Budapest, 2009.

ELEK Balázs: A jogerő a büntető eljárásban. Debreceni Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar Büntető Eljárásjogi Tanszéke, Debrecen, 2012.

ELEK Balázs: A téves ténymegállapítás egyes pszichológiai aspektusai. [http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4\\_2006/a\\_teves\\_tenymegallapitas\\_egyes\\_pszichologiai\\_aspektusai/](http://www.debrecenijogimuhely.hu/archivum/4_2006/a_teves_tenymegallapitas_egyes_pszichologiai_aspektusai/) (letöltés ideje: 2013. január 24.)

ELEK Balázs: A vallomás befolyásolása a büntető eljárásban. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 2008.

ERDEI Árpád: Hazugságvizsgálat és igazságszolgáltatás. Magyar Jog, harmincötödik évfolyam, 1988. március. 211-220. o.

ERDEI Árpád: Mi az igazság? In: ERDEI Árpád (Szerk.): A büntető ítélet igazságtartalma. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2010. 9-22. o.

ERDEI Árpád: Tanok és tévtanok a büntető eljárásjog tudományában. ELTE Eötvös Kiadó, Budapest, 2011.

ERDEI Árpád: Tény és jog a szakvéleményben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó, Budapest, 1987.

FANTOLY Zsannett: A keresztkérdés és a felek általi kihallgatás a büntető eljárásban. Jogtudományi Közlöny, LXIII. évfolyam, 10. szám, 2008. 504-508. o.

FARKAS Ákos: A falra akasztott nádpálca avagy a büntető igazságszolgáltatás hatékonyságának korlátai. Osiris Kiadó. Budapest, 2002.

FARLEY, Robert: Whole Truth About the Cain 'Lie Detector'. FactCheck.org. <http://www.factcheck.org/2011/12/whole-truth-about-the-cain-lie-detector/> (letöltés ideje: 2012. január 4.)

FAYER László: A magyar bírói perrendtartás vezérfonala. Franklin – Társulat. Budapest, 1905.

FENYVESI Csaba HERKE Csongor TREMMEL Flórián: Új magyar büntető eljárás. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2004.

FENYVESI Csaba TREMMEL Flórián: Kriminológia. PTE-ÁJK, Pécs, 1997.

FENYVESI Csaba: A védő ügyvéd. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2002.

FENYVESI Csaba: Elméleti modellek „kriminológiai” Nobel-díjak megszerzésére. Rendészeti Szemle, 55. évfolyam, 2007/1. szám. 99-106. o.

FENYVESI Csaba: Szembesítés. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2008.

FERENTZI Tünde: Hazudj, ha tudsz. Zsarú Rendőrségi Magazin 2011/48. szám.

FINSZTER GÉZA: A vesztegetés nyomozása. Magyar Rendészet, X. évfolyam, 3-4. szám. Rendészeti Fiskola, Budapest, 2010. 16-40. o.

FINSZTER GÉZA: Bizonyításméletek a jog világában. Rendészeti Szemle, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 70-102. o.

FISHER, Jim: The Polygraph and the Frye Case.  
<http://jimfisher.edinboro.edu/forensics/frye.html> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

FISHER, Jim: The Polygraph Wars. <http://jimfisher.edinboro.edu/forensics/polywar1.html> (letöltés ideje: 2011. július 23.)

FRISTER, Helmut: Der Lügendetektor Zulässiger Sachbeweis oder unzulässige Vernehmungsmethode? Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 106. évfolyam, 1994/2. szám. Berlin, Németország, 1994. 303-331. o.

FUKOMOTO, Junichi: Psychophysiological Deception in Japan - The Past and the Present. <https://www.ncjrs.gov/App/Publications/abstract.aspx?ID=87282> (letöltés ideje: 2011. július 27.)

FUREDY, John J. HESLEGRAVE, Ronald J.: Validity of the Lie Detector A Psychophysiological Perspective. Criminal Justice and Behavior, 15. évfolyam, 1988/2. szám. American Association for Correctional Psychology, Alexandria, Virginia, USA, 1988. június. 219-246. o.

GALIANOS, John: Brief History of the Polygraph.  
[http://home.total.net/~galcar/html/brief\\_history\\_of\\_the\\_polygraph.html](http://home.total.net/~galcar/html/brief_history_of_the_polygraph.html) (letöltés ideje: 2011. július 20.)

GEORGE, B. James: Criminal procedure sourcebook. II. évfolyam. Practising Law Institute, New York City, USA, 1976.

GERTZ, Marc G. – TALARICO, Susette M.: Problems of reliability and validity in criminal justice research. Journal of Criminal Justice, 5. évfolyam. New York-Oxford-Toronto, 1977. 211-224. o.

GOLDBERG, Steven: MRIs and the Perception of Risk. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 229-237. o.

GÖDÖNY József: Bizonyítás a nyomozásban. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1968.

GREEN, Christopher D. : Classics in the History of Psychology.  
<http://psychclassics.yorku.ca/Jung/Association/lecture1.htm> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

GREELY, Henry T. – ILLES, Judy: Neuroscie-Based Lie Detection: The Urgent Need for Regulation. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 377-431. o.

HACK Péter: A büntet ügy sorsától emberek sorsa függ. A 90 éves KIRÁLY Tibor tiszteletére. Ügyvédek lapja. XLIX. évfolyam, 6. szám, 2010. november. 21-24. o.



- HACK Péter: A kihallgatás rendszere a tárgyaláson. *Collega*, I. évfolyam, 6. szám, Accursius Jogász Egylet. Budapest, 1997. 14-15. o.
- HADDAD, Darren – WALTER, Sharon – SMITH, Megan: Investigation and evaluation of Voice Stress Analysis Technology. Air Force Research Laboratory. New York, USA, 2001.
- HAMM, Rainer: Monokeltests und Menschenwürde. *Neue Juristische Wochenschrift*, 52. évfolyam, 1999/13. szám. Frankfurt a. M., Németország, 1999. 922-923. o.
- HAMPTON, Celia: Criminal procedure and evidence. Sweet&Maxwell. London, Egyesült Királyság, 1973.
- HANDRIK Adél: A justizmordok okai – tévedési források a büntet eljárásban. *Belügyi Szemle*, 59. évfolyam, 2011/9. szám. 41-63. o.
- HANSON, F. Allan: Testing testing. Social consequences of the examined life. University of California Press. Berkeley and Los Angeles, California, USA, 1993.
- HAUTZINGER Zoltán: A büntet eljárásjog alapelveinek hatása a katonai büntet eljárásra. *Miskolci Jogi Szemle*, 4. évfolyam, 1. szám. Miskolci Egyetem Állam- és Jogtudományi Kar, Miskolc, 2009. 43-62. o.
- HAUTZINGER Zoltán: A magyar katonai büntet eljárás fejlesztési irányai. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2011.
- HAUTZINGER Zoltán: Az igazságügyi szinteségvizsgálat. In: KORINEK László K HALMI László HERKE Csongor (Szerk.): Emlékkönyv IRK Albert Egyetemi tanár születésének 120. évfordulójára. PTE ÁJK, Pécs, 2004. 43-51. o.
- HELLE, Darcia: Lie Detection A History Of. <http://ezinearticles.com/?Lie-Detection---A-History-Of&id=3828314> (letöltés ideje: 2011. július 19.)
- HERKE Csongor: Büntet eljárásjog. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2010.
- HERKE Csongor: Súlyosítási tilalom a büntet eljárásban. PTE ÁJK, Pécs, 2010.
- HOFMANSKI, Piotr – KUNŠTEK, Eduard: Criminal Procedure System of the Republic of Poland. In: Berislav PAVIŠIC (Szerk.): Transition of criminal procedure systems. Pravni fakultet Sveučilišta u Rijeci. Rijeka, Horvátország, 2004.
- HORVATH, Frank S. – REID, John E.: The Polygraph Silent Answer Test. *The Journal of Criminal Law, Criminology, and Police Science*, 63. évfolyam, 1972/2. szám. Northwestern University, School of Law, USA, 1972. 285-293. o.
- INBAU, Fred. E.: Some avoidable lie-detector mistakes. *The Journal of Criminal Law and Criminology*, 89. évfolyam, 1999/4. szám. Northwestern University School of Law, USA 1999. 1371-1376. o.
- IRK Albert: A magyar büntet perjog vezérfonala. Dunántúl Egyetemi Könyvkiadó és Nyomda R.-T. Pécs. Pécs, 1931.

JANNIRO, Michael J.: Interview and interrogation. Department of Defense Polygraph Institute. Columbia, USA, 1991.

JANZA Frigyes: A rend ri hazugságokról. In: Pécsi Határ r Tudományos Közlemények XI. Tanulmányok a Quo vadis rendvédelem? Szabadságjogok, társadalmi kötelezettségek és a biztonság cím tudományos konferenciáról. Pécs, 2010. 45-62.o.

KARDOS Sándor: Jogorvoslat a büntet eljárásban. Magyar Jog, ötvenedik évfolyam, 2003. január. 21-29. o.

KARNYEJEVA, L. M. KERTÉSZ Imre: A bizonyítékok forrásai a szovjet és a magyar büntet eljárási jogban. Közigazgatási és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1985.

KATONA Géza: A b nülözés fél évszázada. BM Kiadó. Budapest, 1998.

KATONA Géza: Még egyszer Magda János ügyér I. Belügyi Szemle, XXIV. évfolyam, 1986/8. szám. 96-104. o.

KATONA Géza: Szakért k és szaktanácsadók bevonása krimináltechnikai kérdések tisztázására. In: ILLÁR Sándor (Szerk.): Krimináltechnika II. Rejtjel Kiadó. Budapest, 1998. 147-156. o.

KATONA Tibor: Gondolatok a hazugságvizsgálatról az Emberi Jogok Európai Egyezményének tükrében. In: JUHÁSZ Zsuzsanna – NAGY Ferenc – FANTOLY Zsanett (Szerk.): Ünnepi kötet Dr. CSÉKA Ervin professzor 90. születésnapjára. SZEK Juhász Gyula Fels oktatási Kiadó, Szeged, 2012. 261-274. o.

KAYE, D. H.: The validity of tests: caveat omnes. Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/4. szám. American Bar Association, USA, 1987. 349-361. o.

KELLY, Donald M.: Polygraphs ("Lie Detectors"). <http://criminal.findlaw.com/crimes/more-criminal-topics/evidence-witnesses/polygraphs-lie-detectors.html> (letöltés ideje: 2011. augusztus 6.)

KENYON, Carleton W.: The Sudan: Law of Criminal procedure. Law Library, Library of Congress. Washington, D. C., USA, 1984.

KEREKES Tamás: A poligráf használatának története fényképeken. [http://prezi.com/pde5-6t1lf-z/a-p-tortenete-kepekben/?utm\\_source=website&utm\\_medium=prezi\\_landing\\_related\\_solr&utm\\_campaign=prezi\\_landing\\_related\\_author](http://prezi.com/pde5-6t1lf-z/a-p-tortenete-kepekben/?utm_source=website&utm_medium=prezi_landing_related_solr&utm_campaign=prezi_landing_related_author) (letöltés ideje: 2013. január 19.)

KEREKES Tamás: Poligráfos vizsgálat ahogy a vizsgáló látja. [http://prezi.com/mlzeosplrmm/eloadas/?utm\\_source=website&utm\\_medium=prezi\\_landing\\_related\\_solr&utm\\_campaign=prezi\\_landing\\_related\\_author](http://prezi.com/mlzeosplrmm/eloadas/?utm_source=website&utm_medium=prezi_landing_related_solr&utm_campaign=prezi_landing_related_author) (letöltés ideje: 2013. január 20.)

KERTÉSZ Imre: A kihallgatási taktika lélektani alapjai. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1965.

KERTÉSZ Imre: A poligráfos vizsgálat helye a büntet eljárásban I. rész. F iskolai Figyel , II. évfolyam, 1990/2. szám. Rend rtiszti F iskola, Budapest, 1990. 101-130. o.

- KERTÉSZ Imre: A poligráfós vizsgálat helye a büntet eljárásban II. rész. F iskolai Figyel , III. évfolyam, 1991/1. szám. Rend rtiszti F iskola, Budapest, 1991. 3-19. o.
- KERTÉSZ Imre: A szaktanácsadó. Jogtudományi Közlöny, 28. évfolyam, 1973/12. szám. 635-640. o.
- KERTÉSZ Imre: A tárgyi bizonyítékok elmélete a büntet eljárási jog és a kriminalisztika tudományában. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972.
- KERTÉSZ Imre: A tanú ismételt kihallgatása. In: GÖDÖNY József (Szerk.): Kriminalisztikai tanulmányok II. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1963. 107-119. o.
- KERTÉSZ Imre: Diogenész lámpása vagy elektronikus vattatópad? Magyar Jog, harminckilencedik évfolyam, 11. szám, 1992. november. 649-657. o.
- KHOLODNY, Yuri I. – AKENTIYEV, Pavel V.: Criminalistics use of polygraph in Russia: modern level and development prospects. <http://en.liedetector.ru/2008/01/12/criminalistics-use-of-polygraph-in.html> (letöltés ideje: 2011. július 29.)
- KIRÁLY Tibor: A védelem és a véd a büntet ügyekben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1962.
- KIRÁLY Tibor: Büntet eljárási jog. Osiris Kiadó. Budapest, 2008.
- KIRÁLY Tibor: Büntet ítélet a jog határán. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1972.
- KISS Anna: A sértett szerepe a büntet eljárásban. Doktori értekezés. Miskolci Egyetem Deák Ferenc Állam- és Jogtudományi Doktori Iskola, Miskolc, 2006.
- KISS Viktória: Egy justizmord eset kriminalisztikai tanulságai. OTDK dolgozat. PTE Állam- és Jogtudományi Kar, Pécs, 2012. 18. o. (Kézirat)
- KORINEK László: Kriminológia II. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2010.
- KOVÁCS Lajos: A Mór megtette... Az elmúlt évek legmeggrázóbb magyar gyilkosságai. Korona Kiadó. Budapest, 2009.
- KHALMI László: Jogállami büntet eljárás védi észrevételek. In: Bizalom Társadalom B nözés. Bíbor Kiadó. Miskolc, 2006. 42-63.o.
- KRAPOHL, Donald J.: Demonstration Tests. The American Polygraph Association. Chattanooga, Tennessee, USA, 2010. (Kézirat)
- KRATOCHWILL Ferenc: A sértett jogi helyzete a magyar büntet eljárási jogban. ELTE Állam- és Jogtudományi Kar, Budapest, 1990.
- KRAUJALIS, Laimutis – KOVALENKO, Aleksandr – SALDZIUNAS, Vitas: Legal and practical aspects of using the polygraph in the Republic of Lithuania. Lithuanian polygraph, 1. évfolyam, 2007/1. szám. Litvánia, 2007. 17-24. o.

KRISPÁN István: A poligráfós hazugságvizsgálatok rendeségi alkalmazásának magyarországi múltja, jelene és jövője. *Belügyi Szemle*, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 42-50. o.

KRISPÁN István: Tájékoztatás és sugalmazás – avagy mire jó a poligráfós hazugságvizsgálat. *Belügyi Szemle*, 53. évfolyam, 2005/1. szám. 102-111. o.

LANGLEBEN, D. D. SCHROEDER, L. MALDJIAN, J. A. GUR, R. C. McDONALD, S. RAGLAND, J. D. O'BRIEN, C. P. CHILDRESS, A. R.: Brain Activity during Simulated Deception: An Event-Related Functional Magnetic Resonance Study. *NeuroImage*, 15. évfolyam, 3. szám, March 2002. Elsevier Science. New York, USA, 2002. 727-732. o.

LARIN, A. M.: Poligráf és személyiségi jogok a büntető eljárásban. *Magyar Jog*, 29. évfolyam, 1982. április. 354-358. o.

LOIZOU, Andreas Nicola – PIKIS, George Michael: Criminal procedure in Cyprus. Proodos Press. Nicosia, Cyprus, 1975.

LYKKEN, David T.: Reply to RASKIN & KIRCHER. *Jurimetrics Journal*, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 278-282. o.

LYKKEN, David T.: The validity of tests: caveat emptor. *Jurimetrics Journal*, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 263-270. o.

MADAI Sándor: A csalás büntető jogi értékelése. HVG-ORAC Lap- és Könyvkiadó Kft. Budapest, 2011.

MAJESKI, William J. Ralph Butler: Hazugságvizsgáló könyv. Bagolyvár Könyvkiadó. Budapest, 1998.

MASCHKE, George W. – SCALABRINI, Gino J.: The Lie Behind the Lie Detector. *AntiPolygraph.org*. USA, 2005. <http://antipolygraph.org/lie-behind-the-lie-detector.pdf> (letöltés ideje: 2012. szeptember 8.)

MATEI László: A bizonyítási indítványok szerepe a büntető eljárásban. *Rendészeti Szemle*, 54. évfolyam, 2006/7-8. szám. 147-159. o.

MATTÉ, James Allan: Forensic psychophysiology using the polygraph: scientific truth verification, lie detection. J.A.M. Publications. Williamsville, New York, USA, 1996.

MAYEW, William J. – VENKATACHALAM, Mohan: Internet Appendix to “The Power of Voice: Managerial Affective States and Future Firm Performance”. *Journal of Finance*. Haas School of Business University of California, Berkeley. <http://faculty.fuqua.duke.edu/~wmayew/Bio/appMV2011%2001202011.pdf> (letöltés ideje: 2012. január 4.)

MAYEW, William J. – VENKATACHALAM, Mohan: The Power of Voice: Managerial Affective States and Future Firm Performance. <https://www.gsb.stanford.edu/facseminars/events/accounting/documents/mv11232009.pdf> (letöltés ideje: 2012. január 5.)

MEIJER, Ewout H. – KOPPEN, Peter J. van: Lie Detectors and the Law: The Use of the Polygraph in Europe. In: David CANTER - Rita ZUKAUSKIENÉ (Szerk.): Psychology, crime and law. Ashgate Publishing Company. Burlington, USA, 2008. 31-48. o.

MEIJER, Ewout H. – VERSCHUERE, Bruno – MERCKELBACH, Harald L. G. J. – CROMBEZ, Geert: Sex offender management using the polygraph: A critical review. International Journal of Law and Psychiatry. Montreal, Kanada, 2008.

MÉSZÁROS Bence: Fedett nyomozás a büntetőeljárási rendszerben. Doktori értekezés. PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2011.

MEZEI Barna: A magyar jogtörténet forrásai. Szemelvénygyűjtemény. Osiris Kiadó. Budapest, 2006.

MIKLÓS Lajos – BÓCZ Endre: Az egyéniség vizsgálata a nyomozás során. Rendészeti Szemle, 10. évfolyam, 1962/9. szám. 510-526. o.

MIKOLAY Sándor: Kriminálpszichológia a magyar rendszereken a Fejér Megyei Rendőr-főkapitányság példáján. Belügyi Szemle, 52. évfolyam, 2004/6. szám. 27-41. o.

MITRICSEV, Vitalij – HOLODNIJ, Jurij: Poligráf mint a tájékozódásra szolgáló kriminalisztikai információk megszerzésének eszköze. Rendészeti Szemle, 52. évfolyam, 1994/2. szám. 97-103. o.

MÓRA Ferenc: Hogyan tanultam meg írni? Mesék a diákevekről. Anno Kiadó, 2005.

MÓRA Mihály – KOCSIS Mihály: A magyar büntető eljárási jog. Tankönyvkiadó. Budapest, 1961.

NAGY József: A kriminálmetodika általános kérdései. Rendészeti Főiskola, Budapest, 2007.

NAGY Lajos: A nyomozási cselekmények szabályozását módosító rendelkezések az új büntető eljárási jogban. Rendészeti Szemle, 10. évfolyam, 1962/9. szám. 798-820. o.

NAGY Lajos: Ítélet a büntető perben. A büntető bírói döntési tevékenység problémái. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1974.

NAGY Lajos: Tanúbizonyítás a büntető perben. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1966.

OLASZ József: Poligráfról – a nyomozó szemével. Belügyi Szemle, 36. évfolyam, 1988/1. szám. 62-63. o.

OSTFELD, Greg: Speedy Justice and Timeless Delays: The Validity of Open-Ended „Ends-of-Justice“ Continuances Under the Speedy Trial Act. The University of Chicago Law Review, 64. évfolyam, 3. szám, Summer 1997. The University of Chicago Law School, Chicago, USA, 1997. 1037-1066. o.

PATRICK, Christopher J. – JACONO, William G.: Psychopathy, Threat, and Polygraph Test Accuracy. Journal of Applied Psychology, Washington, USA, 74. évfolyam, 1989/2. szám. 347-355. o.

PECHER, Otto – HECK, Jacques: Strafproze . Carl Heymanns Verlag KG. Köln-Berlin-Bonn-München, Németország, 1985.

PETTIT, Mark: FMRI and BF Meet FRE: Brain Imaging and the Federal Rules of Evidence. American Journal of Law Medicine, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 319-340. o.

PÓCZOS Eszter: A hazugságvizsgálat jövő képe. Belügyi Szemle, 54. évfolyam, 2006/5. szám. 100-109. o.

PUSZTAI László: Szemle a büntet eljárásban. Kandidátusi disszertáció I. kötet. Budapest, 1974.

PUTZKE, Holm – SCHEINFELD, Jörg – KLEIN, Gisela – UNDEUTSCH, Udo: Polygraphische Untersuchungen im Strafprozess. Zeitschrift für die Gesamte Strafrechtswissenschaft, 121. évfolyam, 3. szám. De Gruyter Recht. Berlin, Németország, 2009. 607-644. o.

RÁCZ József – POGÁNY Csilla – MÁTHÉ-ÁRVAY Nauszika: Az EuropASI (Addikció Súlyossági Index) magyar nyelv változatának reliabilitás- és validitásvizsgálata. Magyar Pszichológiai Szemle, LVII. kötet, 2002/4. szám. 587-603. o.

RASKIN, David C. – KIRCHER, John C.: The validity of LYKKEN's criticisms: fact or fancy? Jurimetrics Journal, 27. évfolyam, 1987/3. szám. American Bar Association, USA, 1987. 271-277. o.

REGAN, Priscilla M.: Legislating privacy: technology, social values, and public policy. The University of North Carolina Press. USA, 1995.

SALTZBURG, Stephen A.: American criminal procedure. Cases and commentary. Third Edition American casebook series., West Publishing Co. St. Paul, Minnesota, USA, 1988.

SAXE, Leonard – SHAKHAR, Gershon Ben: Admissibility of Polygraph Tests. Psychology, Public Policy, and Law. American Psychological Association. Washington, USA, 1999/1. szám. 2-80. o.

SEGRAVE, Kerry: Lie detectors: a social history. McFarland & Company. Jefferson, North Carolina, USA, 2003.

SELIC, Polona – JURATOVEC, Andrej: Compensating information gaps through complementary use of profiling and polygraph methods. In: Alojz ŠTEINER (Szerk.): Counterterrorism challenges in South Eastern Europe. Bilten Slovenske vojske, 10. évfolyam, 2008. szeptember. Tiskarna Oman. Oman, Szlovénia, 2008. 177-198. o.

SHUGAAR, Antony: Kémsztorik. Hírhedt kémek, híres ügynökök. Geographia Kiadó. Budapest, 2012.

SLÉDER Judit: A büntet eljárás megindítása. Doktori értekezés. PTE-ÁJK Doktori Iskola, Pécs, 2010. (Kézirat)

SOMOGYI Endre: Az igazságügyi orvostan alapjai. Medicina Könyvkiadó. Budapest, 1982.

STOLLER, Sarah E. – WOLPE, Paul Root: Emerging Neurotechnologies for Lie Detection and the Fifth Amendment. *American Journal of Law Medicine*, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 359-375. o.

STREATFIELD, Dominic: *Agymosás*. HVG Kiadó Zrt. Budapest, 2007.

SZÉKELY János: *Szakértők az igazságszolgáltatásban*. Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó. Budapest, 1967.

SZÍJÁRTÓ István: A pszichofiziológiai (poligráf) vizsgálat és eredményeinek felhasználási lehetősége az élet elleni bűncselekmények felderítésében. *Tansegédlet*. Rendészeti Fiskola, Budapest, 1990.

SZÍJÁRTÓ István: Poligráf a büntető eljárásban. *Belügyi Szemle*, 76. évfolyam, 1998/7-8. szám. 30-45. o.

SZLAVIKOVICS István Gábor: A poligráf alkalmazásának lehetőségei és korlátai. In: DRINÓCZI Tímea (Szerk.): *Studia Iuvenum Iurisperitorum*. Pécs, 2006. 316-339. o.

TANCREDI, Laurence R. – BRODIE, Jonathan D.: The Brain and Behavior: Limitations in the Legal Use of Functional Magnetic Resonance Imaging. *American Journal of Law Medicine*, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 271-294. o.

TAPPER, Colin: The law of evidence and rule of law. *The Cambridge Law Journal*, 68. évfolyam, 1. szám, March 2009. Cambridge University Press, Cambridge, Egyesült Királyság, 2009. 67-89. o.

THOMPSON, Sean Kevin: A Brave New World or Interrogation Jurisprudence? *American Journal of Law Medicine*, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 341-357. o.

TÓTH Éva: *Pszichológiai kislexikon*. Tóth Könyvkereskedés és Kiadó Kft. Debrecen, 1997.

TÓTH Mihály: A magyar büntető eljárás az Alkotmánybíróság és az európai emberi jogi ítélezés tükrében. *KJK-KERSZÖV Jogi és Üzleti Kiadó Kft.* Budapest, 2001.

TÓTH Mihály: Közvetett bizonyítás, prekoncepciók és eljárási ítéletek. In: ERDEI Árpád (Szerk.): *A büntető ítélet igazságtartalma*. Magyar Közlöny Lap- és Könyvkiadó. Budapest, 2010. 74-88. o.

TOVINO, Stacey A.: Imaging Body Structure and Mapping Brain Function: An Historical Approach. *American Journal of Law Medicine*, 33. évfolyam, 2-3. szám. Boston University School of Law. Boston, USA, 2007. 193-228. o.

TRAEST, Philip: Judicial control on the gathering and reliability of technical evidence in a continental criminal justice system. <http://www.isrcl.org/Papers/Traest.pdf> (letöltés ideje: 2011. július 28.)

TREMMELE Flórián: *A bizonyítás és a bizonyíték fogalma a büntető eljárásban*. PTE Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1970.

TREMMELE Flórián: Bizonyítékok a büntet eljárásban. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2006.

TREMMELE Flórián: Gyanú és büntet eljárás. In: ÁDÁM Antal (Szerk.): Jubileumi Tanulmányok 40. JPT Állam- és Jogtudományi Kara, Pécs, 1985. 315-328. o.

TREMMELE Flórián – FENYVESI Csaba – HERKE Csongor: Kriminálisztikai tankönyv és atlasz. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2005.

TREMMELE Flórián: Magyar büntet eljárás. Dialóg Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 2001.

VARGA Csaba: Érvényesség. Állam- és jogtudomány, XLV. évfolyam, 2004/3-4. szám. 247-262. o.

VARGA Zoltán: A hazugság árnyékában. Ügyvédek Lapja, LI. évfolyam, 4. szám. 2012. július-augusztus. 41-43. o.

VARGA Zoltán: A tanú és a poligráf. In: GÁL István László (Szerk.): Tanulmányok TÓTH Mihály professzor 60. születésnapja tiszteletére. PTE-ÁJK, Pécs, 2011. 537-544. o.

VARGHA András: Matematikai statisztika pszichológiai, nyelvészeti és biológiai alkalmazásokkal. Pólya Kiadó. Budapest, 2000.

VÁMBÉRY Ruzssem: A b nvádi perrendtartás tankönyve. Grill Károly Könyvkiadóvállalata. Budapest, 1916.

VENCKUS, Juozas: This site was started to spotlight a polygraph tests usage in Republic of Lithuania. <http://www.polygraph.lt/page2.html> (letöltés ideje: 2011. július 28.)

VÍGH András: A videotechnika kriminalisztikai alkalmazása. Rejtjel Kiadó. Budapest, 2000.

VÍGH András: Az igazságügyi kézírásvizsgálat aktuális kérdései. Doktori értekezés. ELTE-ÁJK Doktori Iskola, Budapest, 2007. (Kézirat)

VÍGH József: Emberi jogok, emberi kötelezettségek és b nözés. Rendészeti Szemle, 32. évfolyam, 1994/1. szám. 36-42. o.

VOLYK, Andryi: History of the Polygraph. <http://www.argo-a.com.ua/eng/history.html> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

VÓKÓ György: A magyar büntetés-végrehajtási jog. Dialóg-Campus Kiadó. Budapest-Pécs, 1999.

VÓKÓ György: Az ügyészi etikáról Az etika szerepér I. Ügyészek Lapja, hetedik évfolyam, 2000/4. szám. 5-22. o.

WISEMAN, Christine M.: Invasion by polygraph: an assesment of constitutional and common law parameters. Saint Louis University Law Journal, 32. évfolyam, 1987/1. szám. Saint Louis, Missouri, USA, 1987. 27-74. o.

WLASSICS Gyula: A b nvádi eljárás alapelvei. Válaszul a szaktanácskozmány elé terjesztett kérd pontokra. Kilián Frigyes Egyetemi Könyvkereskedése. Budapest, 1885.



WOOLF, Matthew A.: Polygraph Evidence: The Determination of the Admissibility of Scientific Evidence in the Fifth Circuit and State Courts of Louisiana. Tulane Law Review. 74. évfolyam, 3. szám, 2000. február. Tulane University Law School, New Orleans, USA, 2000. 1097-1127. o.

YAMAMURA, Takehiko – MIYATA, Yo: Development of the polygraph technique in Japan for detection of deception. <http://www.sciencedirect.com/science/article/pii/037907389090256X> (letöltés ideje: 2011. július 27.)

ZOMBOR Ferenc: Új hatalmak, alattvalók. In: Majtényi László (Szerk.): Az információs szabadságok. Adatvédelem és a közérdek adatok nyilvánossága. Complex Kiadó. Budapest, 2006. 97-107. o.

ZUBANSKA, Magdalena: Accuracy of Polygraph Testing and its Status as Scientific Evidence. In: Piotr BOGDALSKI (Szerk.): Internal Security, 2009/1. szám. Higher Police School, Szczytno, Lengyelország, 2009. 51-60. o.

### **EGYÉB FORRÁSOK**

(1997) 51 WIR 241, PC (Privy Council, Jamaica)

2000.08.29 No. VIII-1906, a litván poligráf törvény

A holland legf. bb ügyészség 2003I001. számú. utasítása

A Legfels. bb Bíróság Büntet. Kollégiumának véleménye a T/3522. számú, az egyes eljárási és az igazságszolgáltatást érint. egyéb törvények módosításáról szóló törvényjavaslatról [www.birosag.hu/resource.aspx?ResourceID=T3522](http://www.birosag.hu/resource.aspx?ResourceID=T3522) (letöltés ideje: 2012. augusztus 15.)

A Pallas Nagy Lexikona, X. kötet. Magyar Elektronikus Könyvtár. <http://mek.oszk.hu/00000/00060/html/073/pc007325.html#8> (letöltés ideje: 2012. augusztus 6.)

A poligráf és az emberi jogok a büntet. eljárásban: Sovetskoe gosudarstvo i pravo, kivonatos közlés az 1981/6. számból. Belügyi Szemle, 30. évfolyam, 1982/4. szám. 122-123. o.

American Polygraph Association: Who uses the polygraph? <http://www.polygraph.org/section/resources/frequently-asked-questions> (letöltés ideje: 2011. augusztus 6.)

Army Regulation 195–3. Acceptance, Accreditation, and Release of United States Army Criminal Investigation Command Personnel. Headquarters Department of the Army Washington, DC, 22 April 1987. [http://www.apd.army.mil/pdffiles/r195\\_3.pdf](http://www.apd.army.mil/pdffiles/r195_3.pdf) (letöltés ideje: 2012. szeptember 8.)

Beloborodov v. Russia, no. 11342/05, EJEB

BH 1997. 115.

Biblia. Szent István Társulat. Budapest, 1979.

Bragadireanu v. Romania, no. 22088/04, EJEB

BSZKI Poligráfós Vizsgálati Osztály: A poligráf rövid története.  
<http://www.bszki.hu/page.php?556> (letöltés ideje: 2013. január 19.)

Code of Alabama 1975

Debreceni Ítéltábla, Pf.II.20.638/2008/4. számú határozat

Employee Polygraph Protection Act of 1988, EPPA, USA

Euro Poligraf Center: Legality and the proof force of the examinations. <http://www.poligraf-center.ro/index.php?page=104> (letöltés ideje: 2011. július 27.)

Euro Poligraf Center: Polygraph in Romania. <http://www.poligraf-center.ro/index.php?page=101&lang=en> (letöltés ideje: 2011. július 27.)

European Polygraph: Introduce of the scholarly journal European Polygraph.  
<http://www.polygraph.pl/index.php> (letöltés ideje: 2011. július 22.)

Frye v. United States, 293 F. 1013 (D.C. Cir. 1923) (USA)

Gyri Ítéltábla, Bf.88/2010/9. számú határozat

Gyri-Moson-Sopron Megyei Bíróság, B.89/2009/51. számú határozat

Hoge Raad der Nederlanden, 18 June 2004, LJN AU 5496, a holland Legfelsőbb Bíróság döntése

International League of Polygraph Examiners: Polygraph/Lie Detector FAQs  
[http://www.theilpe.com/faq\\_eng.html](http://www.theilpe.com/faq_eng.html) (letöltés ideje: 2011. július 23.)

Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Bíróság, 7.B.1033/2008/32. számú határozat

Kodeks Postepowania Karnego, az 1997. június 6-tól hatályos lengyel büntető eljárásjogi kódex

Kriminalisztika (tankönyv). Belügyminisztérium Tanulmányi és Módszertani Osztálya.  
Budapest, 1961.

Legfelsőbb Ügyészség Ig. 404/2009. számú emlékeztetése

Legfelsőbb Ügyészség Nyomozásfelügyeleti és Védelt Készítési Főosztálya NF.3797/2005/10-1.  
számú állásfoglalása

Legfelsőbb Ügyészség: Tájékoztató a büntető bíróság elnöki ügyészi tevékenység 2011. évi adataiból. <http://www.mklu.hu/repository/mkudok7354.pdf> (letöltés ideje: 2012. augusztus 14.)

Louisiana Supreme Court. 368 So.2d 975 (La.1979) (USA)

Louisiana Supreme Court. 407 so. 2d 702 (La. 1981) (USA)

MMYou: The „Silent” treatment. MMYou, The University Newsletter, 2003. február.  
Manchester Metropolitan University, Manchester, Egyesült Királyság, 2003. 1. o.

National Human Rights Commission: Guidelines on Administration of Lie Detector Test. New Delhi, India. <http://nhrc.nic.in/dispatch.asp?fno=167> (letöltés ideje: 2011. július 25.)

National Research Council: The Polygraph and Lie Detection. The National Academies Press. Washington, 2003.

Nógrád Megyei Bíróság, 12. B. 140/2009/27. számú határozat

Nógrád Megyei Bíróság, 6. B. 17/2008/117. számú határozat

OBH 354/A/2000. számú ügy

OBH 6580/2001. számú ügy

Pest Megyei Bíróság, 14-H-BJ-2008-56. számú határozat

Pest Megyei Bíróság, 11.P.22.732/2006/28. számú határozat

Pécsi Városi Bíróság, 2/1-H-BJ-2007-4. számú határozat

Še i v. Croatia, no. 40116/02, EJEB

Supreme Court of India, Criminal appellate jurisdiction, Smt Selvi and Others Vs State of Karnataka, Judgment in Criminal Appeal No. 1267 of 2004

Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Bíróság, 3.Bf.542/2009/8. szám

Tatabányai Törvényszék, 12-H-BJ-2009-26. számú határozat

Tatabányai Törvényszék, 12-H-BJ-2010-9. számú határozat

The Employee Polygraph Protection Act. <http://www.dol.gov/dol/compliance/comp-eppa.htm> (letöltés ideje: 2012. január 7.)

The Pittsburgh Press: Kirkland loses 'lie detector'. The Pittsburgh Press, XLVII. évfolyam, 325. szám., 1931. május 21. Pennsylvania, USA, 1931.

The Voice of Russia: Lie detectors should get green light in Russia. <http://english.ruvr.ru/2010/11/02/31213342.html> (letöltés ideje: 2011. július 29.)

Veszprém Megyei Bíróság, 9.B.659/2009/9. számú határozat

Zakon o kaznenom postupku – ZKP. Narodne novine 110/1997, 27/1998, 58/1999, 112/1999, 58/2002, 143/2002, 62/2003, a horvát büntető eljárási törvény

Zakon o policiji Narodne novine 129/00, a horvát rendőrségi törvény

## MELLÉKLET

Honoured Colleague,

As an assistant lecturer at the Department of Criminal Law and Criminology at the Police College Budapest I would like to inform you about my (Ph.D.) scientific research. It's title is:

"The polygraph in aspect of criminal procedure and criminalistics".

In the framework of research I am studying - between others - all European countries' - includes yours - legal rules and criminaltactical suggestions about polygraph.

First of all for the clearness of the topic; the theoretical and practical definition "polygraph examination":

The polygraph is used, when the investigator or prosecutor wants to know whether the suspect or the witness is credible and they are connected with the crime or not. The polygraph is also suitable for getting evidences. After seeing the result of polygraph examination most of the suspects give evidence because they can see that they are shown up and it is no use denying. However, for example it is also possible to know with the help of the examination where the stolen thing was covered or where the dead body was hidden.

The polygraph measures the heart rate, the blood pressure, the blood volume, the breathing and the electrodermal system. It is the job of the polygraph examiner to analyze the changes of the suspect's or witness's lifefunctions. If they hear a critic word, their lifefunctions will change. For example their breathing will become quicker or the the blood pressure will be higher. Nowadays the result of polygraph examination is not regarded as an evidence in Hungary, but it orients the investigation because it helps the police to get evidences.

**For the success of the research project I would like to ask your professional, (fraternal) help to answer in the listed questions.**

- 1. Is polygraph examination in your country a terminus technicus, a legal institution?*
- 2. Are there any rules about it? (legal rule, criminaltactical suggestions?) (In Hungary there are both; related to criminal procedure and criminalistics as well.)*
- 3. What is the exact name/number/paragraph/article of the legal source, and text? (If the text is translated into rough English it is perfect for me.)*
- 4. Does the polygraph exist in the criminalistics (forensic science as a criminaltactic method) and if yes, what are the suggestions to it like? (If it is possible, please write about the main tactical suggestions with a few words.)*
- 5. What is the main part of (your) criminal procedure where the polygraph really does exist? (during the investigation or before the court, or both)*

6. *What is the effectiveness of the implementation of polygraph in the practice?*

7. *Who is the polygraph examiner in your country?*

*(In Hungary it is the adviser.)*

8. *Is it possible to exam the suspect and also the witness with the polygraph? Which is common?*

*(In Hungary the suspects' polygraph examinations are examined common.)*

9. *Is the result of the polygraph exam regarded as an evidence in your country?*

10. *What is the opinion of the legal experts (police investigators, prosecutors, judges, attorney at laws - include yourself) about the polygraph?*

Thank you very much in advance your efforts, help, in return I offer my help for you in any time.

Wishing the best

Árpád Budaházi dr.  
police lieutenant, assistant lecturer  
Police College Budapest  
Criminal law and Criminology Department  
Post address: 1121 Budapest,  
Farkasvölgyi út 12.  
Hungary